

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

ЯРЕМКО ГАЛИНА ЗІНОВІЇВНА

УДК 343.21(477)

**БЛАНКЕТНІ ДИСПОЗИЦІЇ В СТАТТЯХ ОСОБЛИВОЇ
ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-
виконавче право

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник:

**Навроцький Вячеслав Олександрович -
доктор юридичних наук,
професор**

Львів – 2010

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЛАНКЕТНИХ ДИСПОЗИЦІЙ В СТАТТЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ.....	16
1.1. Стан теоретичного дослідження проблеми бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону.....	16
1.2. Поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.....	22
1.3. Бланкетні диспозиції у пам'ятках кримінального права України.....	49
1.4. Досвід використання бланкетних диспозицій у чинному кримінальному законодавстві зарубіжних держав.....	60
Висновки до розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2	
ВИКОРИСТАННЯ БЛАНКЕТНИХ ДИСПОЗИЦІЙ В СТАТТЯХ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ.....	74
2.1. Бланкетна складова вказівки на ознаки об'єкта складів злочинів.....	74
2.2. Бланкетні вказівки на ознаки об'єктивної сторони складів злочинів....	90
2.3. Вказівки бланкетного характеру на суб'єктивні ознаки складів злочинів.....	106
2.4. Допустимий рівень бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України.....	124
Висновки до розділу 2.....	153
РОЗДІЛ 3	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТЕЙ КК УКРАЇНИ З БЛАНКЕТНИМИ ДИСПОЗИЦІЯМИ.....	157

3.1. Викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок у статтях Загальної частини КК України.....	157
3.2. Напрями вдосконалення статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями.....	165
Висновки до розділу 3.....	188
ВИСНОВКИ.....	191
ДОДАТКИ.....	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	374

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АРК** – Автономна Республіка Крим;
- БК України** – Бюджетний кодекс України;
- ВК України** – Водний кодекс України;
- ВРУ** – Верховна Рада України;
- ГК України** – Господарський кодекс України;
- ГПК України** – Господарський процесуальний кодекс України;
- ДДПВП** - Державний департамент України з питань виконання покарань;
- Державіаслужба України** – Державна авіаційна служба України;
- Держкомзем України** – Державний комітет України по земельних ресурсах;
- Держкомлісгосп України** – Державний комітет лісового господарства України;
- Держнаглядохоронпраці** – Державний комітет України з нагляду за охороною праці;
- ДКЦПФР** – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- ДПА України** – Державна податкова адміністрація України;
- ДПС України** – Державна прикордонна служба України;
- ЖК України** – Житловий кодекс України;
- ЗК України** - Земельний кодекс України;
- ЗУ** – Закон України;
- КАС України** – Кодекс адміністративного судочинства України;
- КВК України** – Кримінально-виконавчий кодекс України;
- КЗП України** – Кодекс законів про працю України;
- КК** – Кримінальний кодекс;
- КМУ** – Кабінет Міністрів України;
- КПК України** - Кримінально-процесуальний кодекс України;
- КС України** – Конституційний Суд України;
- КТМ України** – Кодекс торговельного мореплавства України;
- ЛК України** – Лісовий кодекс України;
- МВС України** – Міністерство внутрішніх справ України;

МЗС України – Міністерство закордонних справ України;

Мінекобезпеки України – Міністерство екологічної безпеки України;

Міноборони України – Міністерство оборони України;

Мінпраці та соціальної політики України – Міністерство праці та соціальної політики України;

Мінтранспорту та зв'язку України – Міністерство транспорту України, Міністерство транспорту та зв'язку України;

Мінфін України – Міністерство фінансів України;

МК України – Митний кодекс України;

МНС України – Міністерство надзвичайних ситуацій України;

МОЗ України – Міністерство охорони здоров'я України;

МОН України – Міністерство освіти і науки України;

МОП – Міжнародна організація праці;

МОПС України – Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;

НБУ – Національний банк України;

НКРЕ України - Національна комісія регулювання електроенергетики України;

ООН – Організація Об'єднаних Націй;

ПВС – Пленум Верховного Суду;

ПК України – Повітряний кодекс України;

СБУ – Служба безпеки України;

СК України – Сімейний кодекс України;

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік;

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка;

ФДМ України – Фонд державного майна України;

ЦВК – Центральна виборча комісія;

ЦК України – Цивільний кодекс України;

ЦПК України - Цивільний процесуальний кодекс України.

ВСТУП

Актуальність теми. Конституція України проголосила курс на створення правової держави, що передбачає підвищення рівня правозастосування. У частині застосування кримінального закону необхідним є знання змісту правовідносин, які цей закон охороняє від злочинних посягань. Особливо гостро це питання постає у зв'язку із застосуванням статей кримінального закону, в яких містяться бланкетні диспозиції. Без сумніву, застосування статей з такими диспозиціями викликає певні труднощі, пов'язані з необхідністю відшукати нормативний матеріал, на який в бланкетній диспозиції міститься відсилка. При цьому обсяг правової інформації, що підлягає встановленню, збільшується в декілька раз [140, с. 26]. Однак, хоча проблема правильного застосування бланкетних диспозицій, які містяться в статтях КК України, і лежить в площині підвищення правової культури прокурорсько-слідчих і судових працівників, проте породжена відсутністю чітких нормативних та, врешті, і теоретичних орієнтирів, як застосовувати такі диспозиції.

Окремі аспекти цієї проблеми розглядалися ще у працях радянського періоду, зокрема, Н.В. Беляєвої, Я.М. Браїніна, М.М. Гродзинського, М.І. Ковальова, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцової, В.В. Соколова, А.А. Тер-Акопова, А.Н. Траїніна.

У науці кримінального права України проблема бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону не була предметом спеціального монографічного дослідження. Окремі вектори аналізу цієї проблеми є у працях В.О. Гацелюка, В.К. Грищука, Н.О. Гуторової, О.О. Дудорова, О.М. Костенка, В.О. Навроцького, Ю.А. Пономаренка, Ю.О. Старук, М.І. Хавронюка та ряду інших авторів. Щоправда, більш системно питаннями бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону займалися науковці Російської Федерації, зокрема, І.Н. Бокова, М.С. Боровіков, М.Б. Кострова, М.І. Пікуров, А.В. Сельський, І.В. Шишко.

Загалом же, це питання розглядалося дослідниками лише опосередковано, у процесі кримінально-правової характеристики певних видів чи роду злочинів, які передбачені статтями, в яких містяться бланкетні диспозиції (зокрема, це праці П.П. Андрушка, А.В. Байлова, П.С. Берзіна, В.І. Борисова, В.М. Боровенка, Л.П. Брич, С.Б. Гавриша, С.В. Гізімчука, С.В. Гринчака, А.В. Ігнатенка, С.Я. Лихової, М.В. Карчевського, В.В. Кудрявцева, Я.Г. Лизогуба, В.А. Мисливого, А.А. Музики, О.О. Пащенко, В.К. Окняна, Л.А. Остапенко, О.І. Плужнік; В.М. Прусса, Н.А. Розенфельд, М.М. Сенька).

Звичайно, що така невирішеність питань, які стосуються бланкетних диспозицій в статтях КК України, не сприяє законності та ефективності правозастосування. Гіпотетично найпростішим способом виходу із такої ситуації була б цілковита відмова від бланкетного способу викладу диспозицій в статтях кримінального закону, описове формулювання всіх ознак складу злочину, однак об'єктивна неможливість, та, врешті, утопічність реалізації такої думки очевидна. З розвитком, диференціацією, спеціалізацією правовідносин бланкетний спосіб викладу ознак злочинного діяння набуває все більшого поширення, на що неодноразово звертається увага в літературі.

На сьогодні частка бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України становить приблизно 53 % (враховано лише ті бланкетні диспозиції, де бланкетна вказівка несе змістовне навантаження). Бланкетний спосіб викладу є незамінимим юридичним технічним прийомом забезпечення системності права, чутливого реагування кримінального закону на постійні зміни життя, забезпечення узгодження абстрактного і конкретного, уникнення громіздкості, зайвої перевантаженості нормативних формулювань, непотрібного дублювання правових норм, забезпечення лаконічності і точності їх викладу. Загалом, використання бланкетних відсилок детерміноване ускладненням механізму суспільного життя, все ширшою урегульованістю окремих сторін суспільних відносин.

Ще одна проблема, вирішення якої спроможне полегшити застосування бланкетних диспозицій в статтях КК України, це формування переліку джерел права, до яких належить звертатися при конкретизації змісту таких диспозицій. Свого часу Я.М. Брайнін вказував на необхідність поміщати в постатейних матеріалах кодексів хоча би найважливіші витяги з відповідних законодавчих джерел, на які міститься посилання в аналізованих диспозиціях. Ще краще, на думку цього автора, було б підготувати спеціальний збірник чи кілька самостійних видань, в яких були б зібрані усі чи, принаймні, найбільш важливі такі нормативні акти. Сьогодні на цій проблемі акцентують увагу О.О. Дудоров, В.О. Навроцький. Існувала практика видання текстів КК з постатейними матеріалами, основну частину яких складали саме нормативно-правові акти. Найповнішою є така праця, підготовлена П.П. Андрушком та С.Д. Шапченком (Кримінальний кодекс України з постатейними матеріалами: станом на 1 вересня 2000 року: У 2 кн. / Упоряд: П.П. Андрушко, С.Д. Шапченко. – Кн. 1. – 784 с.; Кн. 2. – 752 с.). Щоправда, вона підготовлена стосовно КК 1960 року, а на базі чинного КК відповідні видання не публікувалися. Незважаючи на злободенність проблеми, вона не вирішена, наявні ж науково-практичні коментарі до КК України, хоча і містять переліки джерел права, однак останні подані не стільки для розкриття змісту ознак, викладених бланкетним способом, скільки для правильного розуміння змісту диспозицій в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ у межах досліджень, що проводяться юридичним факультетом з теми “Проблеми реформування правової системи України”, номер державної реєстрації 0109U007853.

Мета цієї роботи полягає у встановленні правової природи бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, виробленні правил їх застосування, формуванні на цій основі пропозицій щодо вдосконалення

Загальної та Особливої частин КК України, а також формування переліку джерел права, які повинні застосовуватися для конкретизації змісту відповідних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Завдання даної роботи обумовлені її метою, а саме:

- з'ясувати стан теоретичного дослідження проблеми бланкетних диспозицій у статтях кримінального закону;
- розкрити поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України;
- вивчити історичний та зарубіжний досвід використання статей з бланкетними диспозиціями;
- проаналізувати використання бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини чинного КК України;
- визначити допустимий рівень бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України;
- охарактеризувати напрями вдосконалення статей КК України з бланкетними диспозиціями та сформулювати відповідні пропозиції щодо змін і доповнень до статей Загальної та Особливої частин КК України;
- сформулювати перелік джерел, які застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Об'єктом дослідження виступають міжгалузеві зв'язки кримінального закону України.

Предмет дослідження становлять бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України.

Методологічну базу дослідження складають емпіричні та теоретичні методи дослідження. “Методологія кримінального права, як і будь-якої іншої науки, не зобов'язує дослідника до використання суворо визначеного переліку методів, так як наукове пізнання – процес творчий” [271, с. 28]. Так, при вирішенні поставлених завдань застосовувалися такі методи: рахування (в частині підрахунку точної кількості бланкетних диспозицій в статтях відповідних розділів Особливої частини КК України; узагальнення юридичної

практики); вимірювання (щодо визначення частки бланкетних диспозицій в пам'ятках кримінального права України, у кримінальних законах зарубіжних держав, КК України); порівняння (в частині виявлення спільних та відмінних ознак використання бланкетних диспозицій в чинному кримінальному законодавстві зарубіжних держав; а також розмежування бланкетних диспозицій та інших форм міжгалузевого зв'язку кримінального закону); узагальнення (в частині виділення практично значущих висновків на підставі проведених окремих досліджень); аналізу (при дослідженні окремих ознак бланкетних диспозицій; дослідженні конкретних статей КК України з бланкетними диспозиціями); синтезу (при розкритті поняття бланкетних диспозицій на основі виділених окремих ознак); дедукції та індукції (в частині визначення особливостей бланкетних диспозицій залежно від того, ознаку якого елемента складу злочину характеризує відсилка, та виведення відповідно загальних правил застосування бланкетних диспозицій на основі отриманих даних); аксіоматичний (в частині визнання об'єктом кримінально-правової охорони лише позитивних правовідносин); історичний (при дослідженні пам'яток українського кримінального права); системний (при підході до бланкетних диспозицій як системоутворюючого юридичного технічного прийому).

Науково-теоретичною базою дисертації є праці з питань кримінального права, а також загальної теорії права, окремих галузей права (конституційного, адміністративного, господарського, цивільного, земельного, трудового тощо). Конкретні питання досліджуються з урахуванням напрацювань в цьому напрямку українських та російських науковців-криміналістів. Зокрема, крім названих вище, це праці І.М. Бажанова, Я.М. Брайніна, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцової, О.М. Лемешка, В.А. Мисливого, А.В. Наумова.

Проаналізовано також пам'ятки кримінального права України; використовувалась довідково-енциклопедична література з права та лінгвістики.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали судової практики різних регіонів України, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України. Всього проаналізовано двісті вироків у справах про злочини, передбачені статтями КК України з бланкетними диспозиціями.

Нормативну базу дослідження складають Конституція України; чинний КК України; іншогогалузеві джерела права України, що застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Проаналізовано також чинне кримінальне законодавство окремих зарубіжних держав (Естонської Республіки, Індії, Киргизької Республіки, Китайської Народної Республіки, Королівства Іспанії, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Польщі, Республіки Сан-Марино, Російської Федерації, Федеративної Республіки Німеччини, Французької Республіки, Швейцарської Конфедерації).

У роботі використані постанови ПВС України.

Науково-теоретична, емпірична та нормативна бази дослідження використані станом на 1 червня 2010 року.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед у тому, що ця дисертація є першим вітчизняним дослідженням з питань бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, у якому сформульована концепція формулювання бланкетних вказівок на ознаки складів злочинів у ході правотворчості та правозастосування щодо статей КК України з такими диспозиціями. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати, що мають наукову новизну та вказують на особистий внесок автора, такі:

вперше:

- аргументовано, що зміст бланкетних диспозицій може бути встановлений за допомогою звернень не лише до нормативно-правових актів та нормативно-правових договорів, але й до правових звичаїв;

- визначено особливості бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України залежно від того, ознаки якого елемента складів злочинів вони характеризують; наведено основні лексичні прийоми формулювання бланкетних диспозицій, на підставі чого виділено основні напрями вдосконалення змісту статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями та запропоновано відповідні зміни (Додаток “Х” до роботи);

- запропоновано критерії визначення допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України залежно від їх лексичного формулювання;

- окреслено загальні засади кримінальної відповідальності за діяння, передбачені статтями з бланкетними диспозиціями; запропоновано нові теоретичні положення та зміни до Загальної частини КК України (зокрема, щодо вказівки на позитивний характер охоронюваних кримінальним законом правовідносин; в частині зворотної сили джерел права, які застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України);

- сформовано перелік джерел права, що застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України (Додатки “А-Ф” до роботи);

удосконалено:

- поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, зокрема: запропоновано критерії їх класифікації; відмежовано бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України від інших форм міжгалузевого зв'язку (диспозиції в статтях Особливої частини КК України, в яких використовується іншогогалузева термінологія та які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих нормативних положень); виділено істотні ознаки, які, власне, складають зміст даного поняття. За результатами запропоновано дефініцію бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України: це структурний елемент заборонної кримінально-правової норми, який безпосередньо лише абстрактно називає або описує склад злочину, а для

встановлення конкретних його ознак відсилає (прямо чи опосередковано) до норм інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях, і які виступають додатковою нормативною підставою кримінально-правової кваліфікації;

- положення про правові наслідки юридичної помилки при вчиненні злочинів, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями. Обґрунтовано можливість звільнення від кримінальної відповідальності загальних суб'єктів злочину у зв'язку із незнанням приписів таких джерел права;

набули подальшого розвитку:

- позиція, що бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України мають самостійне значення, оскільки називають всі характерні ознаки складу злочину. Аргументовано, що іншогогалузевий нормативний припис, до якого відсилає бланкетна диспозиція, не має самостійного кримінально-правового значення, бо лише конкретизує зміст такої диспозиції;

- погляди щодо розмежування джерел кримінального законодавства та джерел кримінального права. Доведено, що КК України є єдиним джерелом законодавства про кримінальну відповідальність; іншогогалузеві ж джерела права, що застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону, повинні визнаватися джерелами кримінального права;

- ідея про можливість зворотної сили в часі іншогогалузевих джерел права, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях КК України.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані за результатами дисертаційного дослідження положення мають як теоретичне, так і прикладне значення. Зокрема, наукові положення можуть бути використані:

- у правотворчості - у ході експертизи проектів законів про внесення змін і доповнень до чинного КК України можливим є врахування положень, що стосуються допустимого рівня бланкетності. Крім того, в роботі сформульовані

готові до використання законодавцем пропозиції в частині усунення недоліків, що стосуються бланкетного способу вказівки на ознаки складів злочинів;

- у правозастосовній практиці – у процесі вирішення питання про кримінальну відповідальність за діяння, передбачені статтями КК України з бланкетними диспозиціями. Крім того, використання переліку джерел права, що повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях КК України, може сприяти пошуку необхідного іншогогалузевого нормативного матеріалу;

- у навчальному процесі - при викладанні курсів Загальної та Особливої частин кримінального права та відповідних спецкурсів;

- у науці кримінального права України - при подальшому теоретичному дослідженні інституту бланкетних диспозицій, а також при розробленні переліку джерел права, що повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях КК України, в тому числі при формуванні постатейних матеріалів у науково-практичних коментарях до КК України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Наукові результати, що викладені в дисертації та публікаціях автора і виносяться на захист, отримані ним особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях (в тому числі інтернет-конференціях), а саме: міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Розвиток правової свідомості сучасного суспільства” (м. Тернопіль, 6 жовтня 2009 року); міжнародна наукова конференція “Восьмі осінні юридичні читання” – “Актуальні проблеми юридичної науки” (м. Хмельницький, 13-14 листопада 2009 року); шоста всеукраїнська науково-практична конференція “Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив” (м. Київ, 20-22 листопада 2009 року); II всеукраїнська науково-практична конференція “Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України” (м. Хмельницький, 20 листопада 2009 року); міжнародна науково-практична

інтернет-конференція “Науковий потенціал сучасної юриспруденції” (м. Тернопіль, 15 грудня 2009 року); шоста всеукраїнської науково-практична інтернет-конференція “Україна наукова” (м. Київ, 21-23 грудня 2009 року); шоста всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція “Соціум. Наука. Культура” (м. Київ, 26-28 січня 2010 року); міжнародна науково-практична конференції “Законодавство України: проблеми та перспективи” (Закарпаття, Міжгірський р-н, с. Верхній Студений, 25 січня – 1 лютого 2010 року); міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Проблеми правотворчості очима науковців” (м. Тернопіль, 9 лютого 2010 року); звітна науково-практична конференція юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів, 19 лютого 2010 року); міжнародна науково-практична конференція, присвячена 70-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника “Правова політика Української держави” (м. Івано-Франківськ, 19-20 лютого 2010 року); міжнародна науково-практична конференція “Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів” (м. Запоріжжя, 28 квітня 2010 року).

Публікації. За темою дисертації вийшло 18 наукових публікацій, із них – 6 статей у фахових наукових виданнях.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЛАНКЕТНИХ ДИСПОЗИЦІЙ В СТАТТЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

1.1. Стан теоретичного дослідження проблеми бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону

Огляд пам'яток українського права дозволяє констатувати, що ще при його витоків бланкетні відсилки, незважаючи на надзвичайно високий рівень казуальності у викладі нормативних положень та простоту тогочасної системи права, виступали засобом забезпечення системності права. З розвитком ж правовідносин бланкетний спосіб викладу ознак злочинного діяння стає дієвим та не замінимим способом формування міжгалузевих зв'язків. Однак, попри таку історичну тенденцію, в Україні до цього часу не було жодного монографічного дослідження з питань застосування бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону. Про те, що проблема бланкетних диспозицій залишається осторонь наукового прицілу, свідчить і той факт, що в окремих юридичних тлумачних словниках зміст цієї категорії взагалі не розкривається [28; 225; 279; 286; 287]. В інших же словниках міститься лише загальноправове поняття *бланкетної норми* [14, с. 54; 280, с. 251].

Щоправда, правова природа та поняття бланкетних норм (саме норм, а не диспозицій) розроблялися в теорії права [61, с. 292; 139, с. 249; 222, с. 290; 228, с. 158; 232, с. 354; 237, с. 375; 238, с. 208]. Так, окремі питання відсилки як засобу системного вираження змісту нормативних правових приписів досліджували І.К. Сезонова та С.М. Глазько [218, с. 114-116], а також І.О. Биля у дисертаційній роботі [11]. Не ставлячи під сумнів позитивність таких наукових доробок, вони, зважаючи на галузеву специфіку кримінального права, не можуть бути ключем для розв'язання ряду проблемних питань, які виникають у зв'язку із застосуванням саме бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону.

Важливою подією стало прийняття КС України 19 квітня 2000 року Рішення у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 КК України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) № 6-рп/2000 [211], яке містить поняття бланкетної диспозиції кримінально-правової норми та вирішує питання щодо зворотної сили в часі нормативно-правових актів, на які міститься відсилка у диспозиції такої норми. Однак, на жаль, сподівання на те, що це Рішення конституційного органу дасть відповіді на найбільш гострі питання, виявилися марними. Більше того, окремі його положення далеко неоднозначні та суперечливі, зокрема, немає чіткого розмежування диспозицій в статті кримінального закону і диспозиції кримінально-правової норми; понять “нормативно-правові акти інших галузей права” та “інші галузі права”, що співвідносяться між собою як форма та зміст. Така, здавалось би, невинна плутанина філософських категорій, однак, несе суттєві розбіжності для правозастосування. Обґрунтований науковий “осуд” знайшло і положення про зворотну дію в часі лише законів, що скасовують або пом’якшують відповідальність (В.А. Мисливий [112, с. 111], М.І. Хавронюк [269, с. 132-133]).

А тому, знову ж таки, єдиним способом вирішення питань, пов’язаних із застосуванням бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, є науковий пошук, в тому числі і в частині доробок радянських науковців, адже “без аналізу розвитку науки кримінального права не можна розвивати і рухати саму науку, а відповідно, вдосконалювати законодавство, виправляти недоліки правозастосовчої практики” [273, с. 45]. Так, окремі сторони проблеми бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону у працях радянського періоду опосередковано окреслювалися зокрема, Н.В. Беляєвою [9, с. 56-58], Я.М. Брайніним [19; 20], М.М. Гродзинським [48, с. 15-19], М.І. Ковальовим [75]; В.М. Кудрявцевим [92; 93], Н.Ф. Кузнецовою [94; 96], В.В. Соколовим [227], А.Н. Трайніним [244].

В наш час деякі аспекти проблеми бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України розглядали у своїх працях В.О. Гацелюк [34], В.К. Грищук [44; 45], Н.О. Гуторова [49], О.О. Дудоров [51; 52; 54; 55], Н.Д. Квасневська [74]; О.М. Костенко [83]; В.О. Навроцький [126; 124, с. 79-80], Ю.О. Старук [229], М.І. Хавронюк [269, с. 634-635]. Переважно ж дане питання розглядається науковцями лише дотично, при кримінально-правовій характеристиці окремих видів чи родів злочинів, що передбачені статтями з бланкетними диспозиціями (зокрема, це праці М.Я. Азарова, Ф.О. Ярошенка, П.В. Мельника та В.Р. Жвалюка [27, с. 36]; П.П. Андрушка [2]; А.В. Байлова [7, с. 10]; П.С. Берзіна [10, с. 13]; В.І. Борисова та О.О. Пашенка [16; 138, с. 12]; В.М. Боровенка [17, с. 8]; С.Б. Гавриша [30, с. 7]; С.В. Гізімчука [36]; С.В. Гізімчука та В.І. Борисова [15]; С.В. Гринчака [42, с. 10]; В.К. Грищука та М.М. Сенька [46, с. 83, 260]; О.О. Дудорова [53]; А.В. Ігнатенка [69, с. 161-162]; М.В. Карчевського [73, 72]; А.М. Ковалюк [76, с. 55]; С. Ковальчука [77, с. 52]; В.В. Кудрявцева [91, с. 2]; Я.Г. Лизогуба [101; 102, с. 85]; С.Я. Лихової [107]; В.А. Мисливого [112, с. 150]; А.А. Музики та Д.С. Азарова [115, с. 20]; А.В. Музики, [117], В.О. Навроцького [121, с. 19-20; 122, с. 5; 123, с. 49]; В.О. Навроцького та Л.П. Брич [21, с. 182]; В.К. Окняна [133, с. 10]; Л.А. Остапенко [135, с. 8-9]; О.І. Плужнік [145, с. 60]; В.М. Прусса [204, с. 11], Н.А. Розенфельд [213, с. 8]; А.В. Савченка, В.І. Осадчого та В.В. Бульби [216], Л. Скорої [223, с. 133]. Однак, як правило, положення, що стосуються бланкетних диспозицій, в таких роботах носять констатуючий характер, в окремих випадках – аргументується доцільність чи необґрунтованість їх використання; розкривається зміст ознак складів злочинів, що викладені бланкетним способом тощо.

Необхідно віддати належне дослідженням російських науковців. Зокрема, це праці М.І. Пікурова, який детально проаналізував міжгалузеві зв'язки кримінального права, в тому числі ті, що виникають у зв'язку з бланкетним викладом диспозицій у статтях кримінального закону [141; 143; 140; 142]. Взаємозв'язку кримінально-правових та регулятивних норм,

щоправда у сфері економічної діяльності, присвячена також дисертаційна робота російської дослідниці І.В. Шишко [278]. Крім того, у 2009 у Російській Федерації захищена кандидатська дисертація М.С. Боровікова щодо бланкетних норм в кримінальному праві [18], а у 2010 році - А.В. Сельського щодо бланкетних норм в кримінальному законодавстві Росії [219].

Незважаючи на те, що питання бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону в кримінально-правовій науці недостатньо досліджене, поряд з цим, наявні окремі напрацювання показують широку гаму позицій, підходів, що небезпечно для правозастосування, проте природно для науки.

По-перше, ситуація непроста вже тим, що неоднозначність існує в самих термінах, які використовуються для позначення міжгалузевого зв'язку кримінального закону: бланкетна термінологія (М.Б. Кострова [84, с. 61]), бланкетні диспозиції та субсидіарне застосування норм (В.О. Навроцький [125, с. 111-115; 124, с. 81]), бланкетні ознаки (М.І. Пікуров [141, с. 7]), бланкетні ознаки-поняття (І.В. Шишко [278]).

По-друге, висловлюється думка, що бланкетні диспозиції в статтях кримінального закону породжують явище змішаної протиправності (В.І. Борисов та О.О. Пащенко [16, с. 39]; О.О. Дудоров [52, с. 50], В.М. Кудрявцев [92, с. 120]; В.О. Навроцький [124, с. 79]; М.І. Пікуров [141, с. 5]); інші вважають, що протиправність завжди залишається кримінальною (Г.В. Тимейко [242, с. 182]), вказують лише на бланкетний спосіб виразу (спосіб описання) кримінальної протиправності діяння (В.К. Грищук [47, с. 224]).

По-третє, не знайшло єдиного вирішення питання, чи визначає бланкетна диспозиція в статті кримінального закону ознаки злочину і лише для їх уточнення, конкретизації відсилає до іншогогалузевих норм (О.О. Дудоров [54, с. 257], Б.О. Курінов [99, с. 60-61]), чи надає право на визначення таких ознак спеціально вказаним органам (в інших джерелах права) (Л.Д. Гауфман [33, с. 21], Л.І. Спірідонов [228, с. 158]).

По-четверте, дискусійним є питання співвідношення між бланкетною диспозицією в статті Особливої частини КК України та іншогогалузевим приписом, що застосовується для конкретизації змісту такої диспозиції. У вирішенні цього питання можна виділити, принаймні, два підходи: бланкетна диспозиція в статті не має самостійного значення, а є складовою змісту норм, які встановлюють конкретні приписи [132, с. 203; 18]; бланкетна диспозиція в статті має самостійне значення, іншогогалузевий припис, до якого відсилає така диспозиція, має допоміжне значення [124, с. 79; 141, с. 10-11; 207, с. 18].

По-п'яте, в літературі висловлюється думка, що бланкетна диспозиція в статті кримінального закону повинна б відсилати не до будь-яких нормативних актів, а лише до законів (І.М. Бокова [13], Н.О. Гуторова [49, с. 31], М.І. Хавронюк [269, с. 634]). Інші ж вказують на можливість конкретизації змісту бланкетної диспозиції також нормативно-правовими актами, що не мають сили закону (О.О. Дудоров [54, с. 259]).

По-шосте, це питання, чи можуть визнаватися джерела інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті кримінального закону, джерелами кримінального права. В цьому плані наявний дуалізм. Перша позиція зводиться до визнання кримінального закону єдиним джерелом кримінального права (В.І. Антипов [86, с. 7], І.А. Вартилецька та В.С. Плугатир [23, с. 9], В.О. Гацелюк [34, с. 181], В.А. Клименко [87, с. 21], Н.Ф.Кузнецова [95, с. 45], М.І. Хавронюк [129, с. 16]). Друга позиція полягає у визнанні правових приписів інших галузей права, до яких відсилає така бланкетна диспозиція, джерелами кримінального права (В.К. Гришук [47, с. 21; 45, с. 770], В.В. Кузнецов та А.В. Савченко [98, с. 43-44], В.О. Навроцький [120, с. 5; 124, с. 79], М.С. Таганцев [234, с. 143]).

По-сьоме, практично не досліджено питання допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України, наявні ж доробки засвідчують лише неоднозначність і суперечливість підходів. Так, автори при аналізі окремих складів злочинів чи групи злочинів взагалі не розкривають допустимий рівень бланкетності, оминають це питання або

обмежуються лише поверхневими вказівками; розкривають, як правило, зміст тих чи інших правил, самого порушення, незаконності тощо (М.Й. Коржанський та В.А. Мисливий [80, с. 23], В.О. Навроцький [123, с. 49], О.В. Наден [127, с. 147], В.К. Окнян [133, с. 10], О.О. Пащенко [138, с. 12], В.М. Прусс [204, с. 11], Є.В. Фесенко [265, с. 93]) або взагалі ігнорують бланкетний характер диспозиції в статті; при визначенні джерел права, що повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції, не завжди враховують текстуальний виклад диспозиції (С.А. Голуб [37, с. 15]; С.В. Гринчак [42, с. 10]; В.А. Клименко [88, с. 480]; М.Й. Коржанський [81, с. 333]; С.Я. Лихова [107, с. 499]; М.І. Панов, В.І. Касинюк, С.О. Харитонов [137, с. 9] та інші); по-різному розкривають зміст таких бланкетних вказівок як незаконність, протиправність, несанкціонованість тощо (М.В. Карчевський [73, с. 9; 72, с. 72]; А.А. Музыка та Д.С. Азаров [115, с. 72]; В.І. Осадчий [88, с. 480]; Н.А. Розенфельд [213, с. 8]).

По-восьме, неоднаково вирішується питання необхідності посилення в процесі кримінально-правової кваліфікації на відповідні структурні елементи джерел права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті кримінального закону. Відмінності полягають в тому, що одні відзначають необхідність вказувати на нормативні положення інших галузей права при кваліфікації (Н.Ф. Кузнецова [94, с. 98], М.І. Ковальов [75, с. 19]); другі відстоюють позицію достатності вказівки на такі нормативні положення в описово-мотивувальній частині відповідного процесуального документа (О.Ф. Бантишев, В.І. Рибачук [8, с. 25], Я.М. Брайнін [20, с. 23], О.О. Дудоров [53, с. 116], В.М. Кудрявцев [92, с. 122], В.А. Мисливий [112, с. 110], Т.І. Слуцька [226, с. 26]); треті просто підкреслюють необхідність відповідної вказівки на порушені іншогогалузевої норми, при цьому не деталізують – повинно це бути відображено у формулі кримінально-правової кваліфікації чи в обґрунтуванні самої кваліфікації (Й.І. Горелік [40, с. 47], Г.В. Тимейко [242, с. 189]), тоді як четверті вказують на необхідність приєднання до матеріалів справи самих нормативних актів (А.В. Галахова [31, с. 34]).

Крім того, в кримінально-правовій літературі не висвітлено взагалі чи описано поверхнево такі питання: чи може встановлюватися конкретизований зміст бланкетної диспозиції в статті кримінального закону за допомогою правових звичаїв; які акти слід вважати нормативно-правовими; що розуміти під терміном “законодавство”, що неодноразово вживається в бланкетних диспозиціях; чи є підставою для визнання відсутності вини і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності незнання правового припису, об’єктивованого в джерелі права, що не має сили закону, до якого відсилає бланкетна диспозиція; чи можуть мати зворотну силу в часі іншогогалузеві джерела права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті КК України.

В цілому ж, у загальних рисах окреслені проблеми, пов’язані із застосуванням бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, засвідчують необхідність подальшого ретельного аналізу.

1.2. Поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України

Поняття – одна з форм наукового пізнання. А тому пізнавальний процес будь-якого об’єкта доцільно розпочати з розкриття його поняття. За правилами логіки в структурі кожного поняття виділяють дві сторони: зміст та обсяг. Зміст поняття становить сукупність істотних та достатніх ознак предмета поняття, своєю чергою, обсяг поняття встановлюється сукупністю предметів, на яке воно поширюється [58, с. 81]. Власне, виходячи з таких логічних постулатів, розкриємо поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Однак, перш, ніж безпосередньо перейти до розгляду даного питання, необхідно вказати на два загальнотеоретичні моменти, які неоднозначно окреслюються в літературі, а тому, ймовірно, призводять до безпідставного наукового різнобою. По-перше, слід уяснити, що розуміти під диспозицією кримінально-правової норми-заборони (саме норми, оскільки диспозиція може

існувати лише в структурі норми)). Справа в тому, що в науці кримінального права підходи щодо цього далеко неоднозначні (для прикладу, одні кримінально-правову заборону іменують гіпотезою [131, с. 104], другі вказують, що гіпотеза і диспозиція злиті в статтях Особливої частини КК [228, с. 155], треті називають диспозицією частину норми закону України про кримінальну відповідальність, яка визначає стандарт забороненої поведінки [47, с. 64; 56, с. 178; 87, с. 23], четверті вказують, що розуміння диспозиції залежить від того, чи йдеться про диспозицію норми чи про диспозицію статті [140, с. 24] тощо). Не вдаючись в численні дискусії з цього приводу, в основу власного розуміння диспозиції кримінально-правової норми-заборони вклаватимемо офіційну позицію, висловлену органом конституційної юрисдикції (абзац 3 п. 3 мотивувальної частини Рішення КС України від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) [211]). Зазначається, що кримінально-правова норма складається з трьох елементів: гіпотези, що визначає умови, за яких застосовується правова норма щодо забороненої поведінки особи; диспозиції, що закріплює таку правову норму; санкції, що встановлює покарання для осіб, які порушили цю правову норму. Таким чином, диспозиція – це та структурна частина кримінально-правової норми, яка називає, власне, заборонену поведінку.

По-друге, необхідно чітко розмежовувати диспозицію в статті Особливої частини КК України та диспозицію кримінально-правової норми, оскільки остання дуже часто виражена не лише у статтях кримінального закону, а поза його межами. Одразу зазначимо, що нами не випадково в назві дисертаційної роботи вказано на бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України, а не статей Особливої частини КК України, як це часто має місце в кримінально-правовій літературі, та, врешті, і в нормативних актах. Справа в тому, що стаття – це лише зовнішнє оформлення нормативних положень, які в ній містяться; структурна частина тексту нормативно-правового акта [1, с. 56]. Так, В.К. Грищук слушно виділяє у структурі статті КК України: номер, назву, частини, пункти, примітки [47, с. 67]. Тобто, йдеться про технічні

складові статті. Стаття нормативно-правового акта схожа на своєрідну книжкову шафу, на полицях якої розміщений нормативний текст. Говорити ж про гіпотезу, диспозицію, санкцію можна лише в площині структури норми, але не статті. Так, традиційно диспозиція в статті Особливої частини КК України виражена в абзаці першому відповідної частини статті (а також, можливо, і в примітці до статті), а санкція – відповідно в абзаці другому цієї ж частини статті.

Таким чином, під *диспозицією в статті КК України* надалі розумітимемо ту *структурну частину кримінально-правової норми*, в якій безпосередньо називається конкретне злочинне діяння, описуються або конкретизуються його ознаки, і яка формально може бути виражена не лише у цій статті Особливої частини, але й в Загальній частині КК України, інших джерелах права, до яких відсилає така диспозиція.

Встановлення ж поняття власне бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України слід розпочати із встановлення генезису слова, що лежить в основі відповідного терміна “*бланкетні*”. Слово “*бланк*” походить від французького слова “*blanc*”, що в перекладі – білий; друкована стандартна форма документа, що заповнюється конкретними даними [225]. Таким чином, “*бланкетна диспозиція є своєрідним “бланком”, що заповнюється іншим законом, джерелом права*” [222, с. 292].

Зрозуміло, що норми, в тому числі викладені бланкетним способом, первинно є предметом дослідження теорії права. А тому для повноти розгляду не слід нехтувати і загальнотеоретичними підходами до поняття, хоча останні не дають відповіді на питання, які виникають в процесі застосування саме бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України. Наявні в теорії права позиції щодо правової природи бланкетних норм можна виділити, принаймні, в дві групи.

По-перше, це розуміння бланкетної норми як такої, що уповноважує відповідні органи держави і посадових осіб приймати нормативні акти, на які вказує остання [14, с. 54; 280, с. 251; 228, с. 158]. Видається, що такий підхід

заслужує на критику. Звичайно, бланкетні норми можуть в окремих випадках виступати своєрідними “орієнтирами” нормотворчої діяльності. Однак, органи публічної влади володіють законодавчо встановленими механізмами зобов’язання уповноважених суб’єктів до прийняття регулюючих нормативно-правових актів. Так, І.О. Биля-Сабадаш взагалі виділяє приписи-доручення в окремий вид засобу фіксування зв’язків між нормативно-правовими актами і окремими нормативно-правовими приписами поряд з бланкетними нормами [12, с. 30]. Аналіз же КК України показує, що у цьому Кодексі є лише одна бланкетна диспозиція, яка містить вказівку не на джерело права, що повинно застосовуватися, а вказівку на центральний орган виконавчої влади, що уповноважений на прийняття нормативних актів з даного питання (примітка до ст. 305 КК України). За загальним же правилом, кримінальний закон бере під охорону вже існуючі правовідносини. Адже не можна реалізувати правову норму, якщо нормативний акт, до якого вона відсилає, ще не прийнятий. Хоча, на жаль, “окремими нормами КК передбачена відповідальність за діяння, порядок та підстави вчинення яких галузевим законодавством або взагалі не врегульовано, або врегульовано нечітко” [2, с. 28], що показано у підрозділі 3.2. “Напрями вдосконалення статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями” (наприклад, ч. 1 ст. 201 – в частині стратегічно важливих сировинних матеріалів, щодо яких *законодавством* встановлено відповідні правила вивезення за межі України; ч. 1 ст. 208 – в частині порушення встановленого *законом* порядку відкриття або використання за межами України валютних рахунків; ч. 1 ст. 321 – в частині *незаконних* дій щодо обладнання, призначеного, для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин чи сильнодіючих лікарських засобів; ч. 1 ст. 329 – щодо порушення встановленого *законом* порядку поводження з документами, що містять державну таємницю КК України (виділ. авт.: Я.Г.)). Звичайно, така неможливість скомпонувати з чинного нормативного матеріалу логічну норму – свідчення неповноцінності правового регулювання з того чи іншого питання,

прорахунку законодавця, який при формулюванні нормативних приписів не надав їм необхідних юридичних якостей [1, с. 43].

По-друге, це підхід до бланкетної норми як юридичної конструкції, що спрямована, перш за все, на врегулювання суспільних відносин за допомогою комплексу інших нормативних положень, в тому числі інших галузей права, виходячи з системного характеру права, взаємозв'язку і взаємозалежності між нормами права. Видається, що такий підхід до висвітлення правової природи бланкетних норм більш послідовний і обґрунтований. Адже кожна норма існує і діє в суспільстві не ізольовано, а разом з іншими нормами, в їх єдності проявляється регулятивна здатність права. Між джерелами права як вмістилищами правових норм наявні структурні, функціональні та генетичні зв'язки [243, с. 11]. П.М. Рабінович зазначає, що “деформація, руйнування системності права – це аномалія, “хвороба” права, яка може звести нанівець його регулятивні можливості, перешкодити досягненню очікуваного законодавцем соціального результату” [205, с. 199]. Так, кримінально-правові приписи становлять собою системи різних рівнів. Внутрішню, утворену приписами власне кримінально-правового змісту (норми Загальної та Особливої частин), і зовнішню, яка включає в себе приписи інших галузей права (бланкетні ознаки) [143, с. 87]. Тобто бланкетні відсилки розглядаються як один із основних засобів фіксування зв'язків між нормативними правовими актами в цілому й окремими приписами [11, с. 11; 132, с. 203].

Що ж до поняття бланкетних диспозицій кримінально-правових норм, то існує їх нормативне розуміння. Так, у Рішенні від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) КС України поряд з простими, описовими, відсильними та змішаними диспозиціями називає бланкетні (в літературі безпідставно ставиться під сумнів практична необхідність такого поділу [139, с. 249], адже “встановлення виду диспозиції має безпосереднє значення для визначення нормативної підстави кримінально-правової кваліфікації” [124, с. 77]). Так, у цьому Рішенні вказується таке:

“Бланкетна диспозиція кримінально-правової норми лише називає або описує злочин, а для повного визначення його ознак відсилає до інших галузей права. Основна особливість бланкетної диспозиції полягає в тому, що така норма має загальний і конкретизований зміст. Загальний зміст бланкетної диспозиції передається словесно-документною формою відповідної статті Особливої частини КК України і включає положення інших нормативно-правових актів у тому вигляді, в якому вони сформульовані безпосередньо в тексті статті. Саме із загальним змістом бланкетної диспозиції пов’язане визначення кримінальним законом діяння як злочину певного виду та встановлення за нього кримінальної відповідальності. Конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших нормативно-правових актів, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом” [211].

Незважаючи на безсумнівну позитивність цього офіційного тлумачення, воно не дає відповіді на окреслені вище питання та не позбавлене суперечливих положень, на які буде вказано далі. Можливо, це виступає однією із причин відсутності єдності поглядів щодо бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону серед науковців. При цьому “яблуко розбрату” – це питання, чи визначає бланкетна диспозиція ознаки злочину і лише для їх уточнення, конкретизації відсилає до іншогогалузевих норм [54, с. 257; 99, с. 60-61; 276, с. 21], чи надає таке право на визначення таких ознак спеціально вказаним органам (в інших джерелах права) [33, с. 21; 228, с. 158]. З метою зважити аргументованість обох поглядів, з’ясуємо, яке співвідношення між бланкетною диспозицією в статті Особливої частини КК України та іншогогалузевим приписом, що застосовується для конкретизації її змісту. У вирішенні цього питання простежуються, принаймні, дві точки зору:

- бланкетна диспозиція не має самостійного значення, а є складовою змісту норм, які встановлюють конкретні приписи [132, с. 203];
- бланкетна диспозиція має самостійне значення, іншогогалузевий припис, що застосовується для конкретизації її змісту, має допоміжне (доповнююче, конкретизуюче) значення [124, с. 79; 141, с. 10-11; 207, с. 18].

Перша точка зору видається сумнівною. Слушно зазначає М.І. Пікуров, що інфраструктура кримінального права двояка за своєю природою. З однієї сторони, походження цього нормативного матеріалу (без якого неможливе формулювання повної кримінально-правової норми) прямо не пов'язано з кримінальним правом. Вказані нормативні приписи мають власні джерела. З іншого боку, вони включені в його тканину, без їх участі не можуть нормально функціонувати зв'язані з ними кримінально-правові норми [143, с. 99]. Тобто бланкетна норма “потребує” конкретного наповнення штучно створеної нормативної абстракції. Однак, це ніяк не свідчить, що бланкетна диспозиція не має самостійного значення. А тому пануюча і, врешті, більш аргументована видається друга позиція. Так, В.О. Навроцький, аналізуючи роль норм інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція, вказує, що “такі норми в кримінально-правовій регламентації відіграють допоміжну роль. Вони застосовуються остільки, оскільки це передбачено кримінально-правовою нормою, не самостійно, а лише поряд з нормою кримінального закону. Рівень бланкетності визначається у кримінальному законі” [124, с. 79]. Як вказує А.Н. Трайнін, диспозиція статті виступає “житловою площею” кожного складу [244, с. 259].

Тобто, однією з фундаментальних гарантій дотримання принципів кримінального права при включенні в склад кримінально-правової норми іншогогалузевих правових приписів виступає вказівка в кримінальному законі (і лише в кримінальному законі) всіх чотирьох елементів складу злочину. Якщо хоча б один із елементів буде визначатися поза КК України, говорити про наявність кримінально-правової норми не можна. Нормативно-правові приписи інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті КК України, лише деталізують, уточнюють окремі ознаки складу злочину. М.І. Пікуров в цьому питанні відводить Загальній частині кримінального закону роль захисного механізму, який забезпечує непорушність будь-яких принципів чи інших загальних положень кримінального права за допомогою

власних приписів (норми про форму вини; вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність тощо) [143, с. 101].

Отже, бланкетна диспозиція в статті кримінального закону має самостійне значення: лише вона (разом із нормативними положеннями Загальної частини) визначає всі елементи і обов'язкові ознаки складу злочину (навіть якщо і в абстрактній формі); лише на її підставі встановлюються межі кримінально-правової норми, ознаки конкретного злочинного діяння; лише вона визначає межі, в яких нормативні приписи інших галузей можуть використовуватися для конкретизації такого складу злочину (рівень бланкетності). Іншогогалузевий же нормативний припис, до якого відсилає диспозиція в статті кримінального закону, не має самостійного кримінально-правового значення, його дія забезпечується лише єдністю з кримінально-правовою нормою. Тому з впевненістю можна стверджувати, що такі нормативні положення інших галузей мають допоміжне (конкретизуюче), але ніяк не підпорядковане значення.

Також слід уяснити, в яких формах права може об'єктивуватися іншогогалузева норма, до якої відсилає бланкетна диспозиція в статті кримінального закону. КС України у вищеназваному Рішенні від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 спочатку вказує, що “бланкетна диспозиція кримінально-правової норми для повного визначення ознак складу злочину відсилає до *інших галузей права*”, далі ж зазначає, що “конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень *інших нормативно-правових актів*” [211] (виділено авт.: Я.Г.). Вочевидь, що категорії “галузь права” та “нормативно-правовий акт” співвідносяться як зміст та форма (одна з форм). Тобто “нормативно-правові акти фактично і юридично є формою права” [59, с. 34], проте не єдиною. “У систему джерел права України, крім нормативно-правових актів, входять нормативно-правові договори, а також правові звичаї та узвичаєння (хоча їх кількість є незначною)” [108, с. 99]. Так, сам орган конституційної юрисдикції у Рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання) прямо

вказує, що одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [208].

Якщо припустити, що КС України допускає можливість конкретизації змісту бланкетної диспозиції лише нормативно-правовими актами, то постає питання, як же бути з кримінально-правовою охороною відносин, що впливають з міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (принаймні чотири статті КК України прямо на них вказують – ч. 2 ст. 244, ст. ст. 438, 439, 440), а також міжнародних звичаїв як одного із джерел міжнародного права (ст. 438 КК України). Виходить, що норми, закріплені у вказаних статтях КК України, взагалі не можуть бути застосовані, оскільки орган конституційної юрисдикції не допускає можливість встановлення конкретного змісту бланкетної диспозиції в статті КК України за допомогою положень нормативно-правових договорів та міжнародних звичаїв. Нелогічність та, врешті, неприпустимість такого висновку очевидна.

Якщо міжнародні договори, в принципі, можна віднести до нормативних актів (як це беззастережно робиться в науковій літературі, оскільки їх особливість полягає лише в кількості суб'єктів правотворення), то правові звичаї – до таких не відносяться, однак є всі підстави вважати їх джерелом права (що буде показано далі). А тому, видається правильною і послідовною вказівка на те, що конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших галузей права. У зв'язку з цим, з'ясуємо, що слід розуміти під нормативно-правовим актом, нормативно-правовим договором та правовим звичаєм, оскільки від цього залежатиме подальший пошук іншогогалузевого нормативного матеріалу, що застосовується в порядку бланкетних відсилок.

“Нормативно-правовий акт – письмовий документ компетентного органу держави, в якому закріплено забезпечуване нею формально обов'язкове

правило поведінки загального характеру” [205, с. 104]. За юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на: закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Одразу зазначимо, що в літературі висловлюється думка, що бланкетна диспозиція в статті КК повинна б відсилати не до будь-яких нормативних актів, а лише до законів [49, с. 31; 268, с. 634] (виділено авт.: Я.Г.). Однак, слушно вказує О.О. Дудоров, “не варто вбачати панацею у досягненні такого стану нормативного регулювання, за якого бланкетні диспозиції норм КК відсилатимуть лише до законів” [54, с. 259]. Врешті, така думка узгоджується з позицією КС України. Так, у Рішенні КС України від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі), зокрема, вказується, що “конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень *інших нормативно-правових актів*, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом” [211] (виділено авт.: Я.Г.). Тобто, КС України вказує на можливість конкретизації змісту бланкетної диспозиції нормативно-правовими актами незалежно від їх юридичної сили. Однак, юридична сила такого акта може мати значення тоді, коли є якісь прямі вказівки в диспозиції такої норми (наприклад, ч. 1 ст. 143 КК України вказує на порушення встановленого *законом* порядку трансплантації органів або тканин людини (виділено авт.: Я.Г.)).

Питання ж, які нормативно-правові акти відносити до підзаконних, залишається далеко неоднозначним. Ситуація ускладнюється тим, що Закон “Про нормативно-правові акти” на сьогодні залишається лише проектом [174]. Правда, діє Постанова КМУ від 23 квітня 2001 року № 376, якою затверджено “Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним” [150]. Однак, ця Постанова фактично визначає лише перелік нормативно-правових актів, які підлягають державній реєстрації, у зв’язку з чим апелювати до неї необґрунтовано.

Певним орієнтиром щодо того, які акти є підстави відносити до нормативно-правових, можна вважати положення, закріплені у Постанові ПВС

України від 1 листопада 1996 року № 9 “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя”. Так, у п. 5 вказано, що “судам необхідно виходити з того, що нормативно-правові акти *будь-якого державного чи іншого органу* (акти Президента України, постанови ВРУ, постанови і розпорядження КМУ, нормативно-правові акти Верховної Ради АРК чи рішення Ради міністрів АРК, акти органів місцевого самоврядування, накази та інструкції міністерств і відомств, накази керівників підприємств, установ та організацій тощо) підлягають оцінці на відповідність як Конституції, так і закону” [165] (виділено авт.: Я.Г.). Принагідно зазначимо, що аналогічний перелік нормативних актів закріплено в п. 7 Постанови ПВС Російської Федерації від 31 жовтня 1995 року № 8 [217, с. 18]. Видається, що власне вказані акти можна вважати нормативно-правовим. Тим паче, що такий перелік відповідає критеріям, виробленим практикою і теорією. Так, зокрема, в теорії права до підзаконних нормативно-правових актів відносять також, нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування; місцевих органів виконавчої влади і навіть окремі акти підприємств, установ, організацій (нормативний наказ, статут, інструкція адміністрації, положення, правила внутрішнього трудового розпорядку тощо) [222, с. 334-341]. П.М. Рабінович називає такого роду акти специфічними юридичними актами, які можуть набувати нормативно-правового значення [205, с. 107-108].

Отже, нормативно-правовими є акти, що є формально обов’язковими; містять правила поведінки загального характеру (тобто поширюють свою чинність на певний час, певну територію, певне коло суб’єктів); мають всі необхідні реквізити. Враховуючи вищенаведене, в подальшому при визначенні кола нормативних актів, до яких слід звертатися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України, такими вважатимемо:

- закони України, а також рішення і висновки КС України, які роз’яснюють їх зміст;
- постанови ВРУ;

- укази і розпорядження Президента України;
- декрети, постанови і розпорядження КМУ;
- підзаконні нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади;
- підзаконні нормативні акти органів місцевого самоврядування – постанови, рішення;
- підзаконні нормативні акти місцевих органів виконавчої влади (постанови, рішення);
- підзаконні нормативні акти підприємств, установ, організацій (нормативні накази, інструкції, статuti, правила внутрішнього трудового розпорядку тощо).

Своєю чергою, “нормативно-правовий договір – об’єктивоване, формально обов’язкове правило поведінки загального характеру, встановлене за взаємною домовленістю кількох суб’єктів і забезпечуване державою” [281, с. 171]. Тобто особливість даного джерела права у кількості суб’єктів, які творять його норми. При цьому, крім міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана ВРУ, до них можуть бути віднесені також інші договори за участю публічних суб’єктів (наприклад, генеральні угоди як регулятори колективних трудових відносин), а також договори локального рівня, що мають загальний характер (наприклад, колективний договір) тощо.

“Правовий звичай – санкціоноване (забезпечуване) державою звичаєве правило поведінки загального характеру” [281, с. 171]. При цьому звичай санкціонується державою шляхом закріплення у нормативних актах можливості його використання для регулювання певних відносин або “мовчазної згоди” влади на фактичне його застосування [281, с. 568]. Для прикладу, ч. 1 ст. 7 ЦК України вказує, що цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту [275].

Що ж до можливості конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті кримінального закону за допомогою міжнародного звичаю – то слід зазначити таке. Відповідно до п. 1 ст. 7 Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод 1950 року (ратифікована ЗУ від 17 липня 1997 року [79]) нікого не може бути визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії або бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення за національними законами або за міжнародним правом. Проте вже ч. 2 цієї статті вказує, що ця стаття не стоїть на перешкоді судовому розглядові і покаранню будь-якої особи за будь-які дії чи бездіяльність, які на час їх вчинення становили кримінальне правопорушення згідно із загальними принципами права, визнаними цивілізованими націями. Аналогічне положення міститься у ст. 15 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII).

Отже, як слушно зазначає В. Василенко, положення вказаних міжнародних актів є юридичним підґрунтям для порушення кримінальних справ щодо вчинення у минулому будь-яких злочинів, які визнавалися такими в загальному міжнародному праві [25, с. 23]. Таким чином, якщо міжнародні звичаї можуть заповнювати прогалину у законодавстві і є достатньою юридичною підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності, то, тим паче, можуть застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті кримінального закону, якщо лише остання не обмежує допустимий рівень бланкетності.

На підставі вищевикладеного, вважаємо, що конкретизований зміст бланкетної диспозиції повинен встановлюватися за допомогою приписів інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях. При цьому слід враховувати текстуальний виклад диспозиції в статті, який може містити обмеження допустимого рівня бланкетності.

Логічно виникає й інше важливе питання - чи визнаються такі джерела інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті КК, джерелами кримінального права. В цьому плані наявний дуалізм. Перша

позиція зводиться до визнання кримінального закону єдиним джерелом кримінального права (інколи - поряд з Конституцією України; міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ; рішеннями КС України про визнання неконституційними тих чи інших положень КК України), а нормативно-правові акти, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях КК, не є джерелами кримінального права, вони лише обумовлюють особливість формулювання кримінально-правової норми і впливають на специфіку кваліфікації відповідного діяння [141, с. 15]. На такій позиції стоять В.І. Антипов [86, с. 7], І.А. Вартилицька та В.С. Пługатир [23, с. 9], В.О. Гацелюк [34, с. 181], В.А. Клименко [86, с. 21], М.І. Хавронюк [129, с. 16] та інші. Підстави для такого висновку базуються, як правило, на буквальному тлумаченні ч. 1 ст. 3 КК України, яка вказує, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить КК України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Крім того, КС України у вказаному Рішенні від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 визнав такою, що суперечить п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, можливість зміни кримінального закону підзаконними нормативними актами, на які посилається бланкетна диспозиція в статті КК. Однак, слушно вказує О.О. Дудоров, що “якщо буквально сприйняти наведену аргументацію, бути послідовним до кінця і виходити з конституційно-правового припису про визначення злочину виключно законом, то взагалі можна дійти досить несподіваного висновку про неконституційність існування кримінально-правових норм з бланкетними диспозиціями” [54, с. 259].

Друга позиція, що видається більш обґрунтованою, полягає у визнанні правових приписів інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті кримінального закону, джерелами кримінального права (М.І. Бажанов [5, с. 320-323], М.С. Боровіков [18], В.К. Грищук [47, с. 21], М.А. Ібрагімов та К.В. Ображієв [76, с. 22], В.В. Кузнєцов та А.В. Савченко [98, с. 43-44], В.О. Навроцький [120, с. 5; 124, с. 79], А.В. Наумов [130, с. 38-43] та інші).

Видається, що в основі такого різнобою лежить, знову ж таки, відсутність чіткого розмежування диспозиції в статті та диспозиції норми і, як наслідок, джерел кримінального законодавства та джерел кримінального права. Вище вже вказувалося, що кримінально-правова норма - це не лише приписи Загальної та Особливої частин КК України, але й інших галузей права. Безумовно, що законодавство про кримінальну відповідальність становить КК України, адже саме даний Закон (і лише він) визначає, які діяння є злочинними та встановлює відповідальність за них. Нормативні ж приписи інших галузей права, об'єктивовані у власних джерелах, є самостійними; мають іншу галузеву приналежність; покликані, перш за все, регулювати інші, не кримінально-правові відносини. Однак, з моменту звернення до таких іншогогалузевих приписів в процесі застосування бланкетної диспозиції, закріпленої в статті кримінального закону, вони включаються в таку диспозицію, стають її невід'ємною частиною, і врешті, втрачають свою іншогогалузеву приналежність. З цього моменту їх завдання не в регулюванні позитивних іншогогалузевих відносин, а в уточненні змісту бланкетної диспозиції.

Тобто, лише *диспозиція в статті КК України* (разом із нормативними положеннями Загальної частини КК України) визначає відповідний склад злочину, встановлює повний цикл всіх його ознак, що є аргументом для визнання КК України єдиним джерелом законодавства про кримінальну відповідальність. Однак, це не виключає можливості звернення до нормативних приписів, що формалізовані в інших джерелах права, для конкретизації змісту такої диспозиції, які в цій частині повинні визнаватися джерелами кримінального права.

Таким чином, частина кримінально-правової норми фактично може міститися і в іншогогалузевих джерелах права, які відповідно повинні в цій частині визнаватися джерелами кримінального права, що жодним чином не суперечить принципу, закріпленому у ч. 1 ст. 3 КК України.

Ще одне важливе питання, яке потребує висвітлення: чи може встановлюватися конкретизований зміст бланкетної диспозиції в статті

кримінального закону за допомогою актів індивідуального застосування. Справа в тому, що в Особливій частині КК України є низка статей, диспозиції в яких сформульовані шляхом відсилки саме до таких актів (наприклад, ч. 1 ст. 164, ч. 1 ст. 173). Для наочності, ч. 1 ст. 164 КК України передбачає відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів). В даному випадку є відсилка до рішення суду, яке є правозастосовним актом. Для вирішення питання з'ясуємо, що таке акт індивідуального застосування. П.М. Рабінович вказує, що це “спосіб зовнішнього прояву формально обов'язкового правила поведінки індивідуального характеру, яке підтверджує, встановлює, змінює або скасовує юридичні права й обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації” [205, с. 134]. Тобто, сформульовані в такому акті правила поведінки є формально обов'язковими лише щодо персонально визначеного суб'єкта, спрямовані на врегулювання лише конкретних правовідносин. Отже, акти індивідуального застосування не мають загальнообов'язкового нормативного характеру, а врешті, не є джерелом права. А тому не можуть застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті кримінального закону. Це, однак, не виключає необхідності звернення до таких актів, проте останнє лежить в площині з'ясування фактичних обставин справи.

В цілому, наведене вище дає підстави виділити такі істотні ознаки поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, які, власне, складають його зміст:

1. Є структурним елементом заборонної кримінально-правової норми.
2. Безпосередньо лише абстрактно називає або описує склад злочину, а для встановлення конкретних його ознак відсилає (прямо чи опосередковано) до норм інших галузей права.
3. Для її застосування недостатньо інформації, що міститься в кримінальному законі, відсутність звернення до іншогогалузевих норм унеможлиблює її застосування.

4. Конкретизований зміст бланкетної диспозиції повинен встановлюватися за допомогою приписів інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях.

5. Нормативні приписи інших галузей права включаються в кримінально-правову норму і втрачають свій іншогогалузевий характер.

6. Визначає допустимий рівень бланкетності, тобто вказує, приписи яких джерел права можуть використовуватися для конкретизації ознак такого складу злочину.

Отже, *бланкетна диспозиція в статті Особливої частини КК України* – це структурний елемент заборонної кримінально-правової норми, який безпосередньо лише абстрактно називає або описує склад злочину, а для встановлення конкретних його ознак відсилає (прямо чи опосередковано) до норм інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях, і які виступають додатковою нормативною підставою кримінально-правової кваліфікації.

Далі з'ясуємо обсяг поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини кримінального закону, що дозволить краще зрозуміти їх правову природу. Для цього класифікуємо бланкетні диспозиції в статтях кримінального закону, а також відмежуємо від суміжних явищ.

В якості критеріїв класифікації бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, за правилами логіки, візьмемо окремі істотні ознаки досліджуваного поняття:

1. За елементом (ознакою) складу злочину, який характеризують бланкетні диспозиції:

- а) бланкетні диспозиції, що характеризують ознаки об'єкта складів злочинів:
 - охоронювані суспільні відносини (наприклад, ст. 109 КК України);
 - потерпілого (наприклад, ч. 1 ст. 150 КК України);
 - предмет злочину (наприклад, ч. 1 ст. 438, ст. 440 КК України);

б) бланкетні диспозиції, що характеризують ознаки об'єктивної сторони складів злочинів:

- суспільно небезпечні діяння (наприклад, ч. 2 ст. 134, ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 143, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 180, ст. 182 КК України);

- суспільно небезпечні наслідки (наприклад, примітки до ст. ст. 212, 212-1, ч. 1 ст. 361 КК України);

- інші факультативні ознаки об'єктивної сторони складів злочинів: місце, час, спосіб, знаряддя, засоби, обстановку вчинення злочину (наприклад, ст. 174, ч. 3 ст. 190, ч. 3 ст. 197-1, ч. 1 ст. 373 КК України);

в) бланкетні диспозиції, що характеризують ознаки суб'єкта складів злочинів (наприклад, ст. 237, ст. ст. 272-275 КК України);

г) бланкетні диспозиції, що характеризують ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів, а саме мету злочину (наприклад, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 306, ст. 344 КК України).

2. За характером бланкетних відсилок:

а) бланкетні диспозиції, що містять пряму відсилку у формі вказівки на:

- Конституцію України (ч. 1 ст. 110 КК України), конституційний лад (ч. 1 ст. 109 КК України);

- міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 438, ч. 1 ст. 439, ст. 440 КК України);

- міжнародне право та звичаї (ч. 1 ст. 438 КК України);

- закон (наприклад, ч. 1 ст. 143, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 329 КК України);

- законодавство (наприклад, ч. 1 ст. 150, ч. 1 ст. 172, ч. 1 ст. 201 КК України);

- незаконний (протизаконний) чи законний характер (наприклад, ч. 2 ст. 134, ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 143 КК України), на протиправний чи правомірний характер окремих ознак складів злочинів (наприклад, ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 120, ч. 1 ст. 397 КК України);

- порушення спеціальних правил (наприклад, ст. 236, ч. 1 ст. 239, ч. 1 ст. 420, ч. 1 ст. 421, ч. 2 ст. 447 КК України);

- самовільний характер діяння (наприклад, ч. 1 ст. 197-1, ч. 1 ст. 283, ст. 353 КК України);

- несанкціонованість (наприклад, ч. 11 ст. 158, ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361-2, ч. 1 ст. 362 КК України);

- недоброякісність (наприклад, ч. 3 ст. 204, ч. 1 ст. 276 КК України);

б) бланкетні диспозиції, що не містять прямої відсилки:

- склади злочинів, що полягають у невиконанні чи неналежному виконанні правових обов'язків (наприклад, ст. 214, ст. 237, ч. 3 ст. 243, ст. 264 КК України);

- текстуальний виклад диспозиції фактично передбачає порушення спеціальних правил, а саме вказівки на вчинення дій з порушенням порядку, як от: без спеціального дозволу, без державної реєстрації, без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля, без права на Прапор тощо (наприклад, ст. 138, ст. 202, ст. 223, ч. 1 ст. 234, ч. 1 ст. 253, ч. ч. 1, 2 ст. 263 КК України).

3. За джерелом права, до якого відсилають бланкетні диспозиції:

а) бланкетні диспозиції, які відсилають до нормативно-правових актів (наприклад, ч. 1 ст. 110, ч. 1 ст. 143, ч. 1 ст. 248 КК України);

б) бланкетні диспозиції, які відсилають до нормативно-правових договорів (наприклад, ч. 2 ст. 244, ст. ст. 438, 439 КК України);

в) бланкетні диспозиції, які відсилають до нормативно-правових актів, а також до звичаєвих норм (ст. 438 КК України).

4. За наявністю у диспозиціях вказівки на юридичну силу джерел права, що можуть застосовуватися в порядку бланкетної відсилки (за допустимим рівнем бланкетності):

а) бланкетні диспозиції, що містять прямі вказівки щодо обмеження допустимого рівня бланкетності (наприклад, ч. 1 ст. 143, ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 265 КК України);

б) бланкетні диспозиції, що не містять обмежень допустимого рівня бланкетності (наприклад, ст. 236, ч. 1 ст. 239, ч. 1 ст. 283 КК України).

Така класифікація, звичайно, показує розмаїття бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону, що полегшує розуміння їх змісту та особливостей, однак не дає критерії для їх відмежування від суміжних явищ. А тому порівнюємо бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України від однорідних явищ. Мета будь-якого порівняння, в тому числі цього, полягає в глибшому розумінні сутності досліджуваних явищ [272, с. 33].

Йдеться, зокрема, про відсильні диспозиції в статтях Особливої частини КК України, а також про інші форми “запозичення” іншогогалузевго матеріалу (диспозиції в статтях Особливої частини КК України, в яких використовується іншогогалузєва термінологія, а також диспозиції в статтях Особливої частини КК України, що передбачають субсидіарне застосування правових норм). Що стосується відсильних диспозицій в статтях Особливої частини КК України – то тут особливих труднощів не виникає. Відсильна диспозиція, як і бланкетна, лише вказує на злочин і називає обов’язкові ознаки основного та/або кваліфікованого складу злочину, однак для розкриття їх змісту відсилає до іншої норми (частини) цієї або іншої статті Кодексу (наприклад, ст. ст. 192, 198, 422, 431, 445 КК України). При цьому слушно зазначає В.О. Навроцький, що “відсильна диспозиція, як правило, передбачає встановлення не наявності, а відсутності ознак злочину, встановлених іншою статтею закону” [124, с. 80]. Наприклад, ст. 192 КК України передбачає відповідальність за заподіяння значної майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою за відсутності ознак шахрайства. Таке формулювання диспозиції цієї статті відсилає до ст. 190 КК України, яка передбачає ознаки шахрайства. Виділення такого виду диспозицій пояснюється, головним чином, взаємопов’язаністю і взаємообумовленістю нормативних приписів в статтях Загальної і Особливої частин КК України, які утворюють внутрішній рівень зв’язку кримінально-правових норм.

Що ж до диспозицій в статтях Особливої частини КК України, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузєвих норм, а також в яких використовується іншогогалузєва термінологія – то тут ситуація складніша, адже,

як і при бланкетних диспозиціях в статтях кримінального закону, йдеться про звернення до нормативних положень, що знаходяться поза кримінальним законом. При цьому існує термінологічна неузгодженість при позначенні відповідних понять: бланкетні ознаки [141, с. 7], бланкетні ознаки-поняття [278], бланкетна термінологія [84, с. 61], субсидіарне застосування норм [124, с. 81; 125, с. 11-115]. Аналіз показує, що автори цими термінами позначають поняття, які повністю чи частково співпадають за своїм обсягом.

Отже, по-перше, відмежуємо бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України від диспозицій в статтях Особливої частини КК України, в яких використовується іншогогалузева термінологія. Використання у диспозиціях в статтях кримінального закону іншогогалузевої термінології передбачає використання термінів чи складніших лексичних структур, зміст яких розкривається нормами інших галузей права. Свого часу М.М. Гродзинський відзначав, що використання спеціальних іншогогалузевих термінів в законодавстві з метою чіткості і повноти викладення змісту норми логічне і необхідне [48, с. 15]. Якби добре не був написаний закон, він завжди потребує тлумачення та уясування для правильного застосування на практиці [93, с. 105]. Дивним і нелогічним було, якщо б терміни вживалися в кожній галузі у своєму спеціальному значенні, це порушувало б системні зв'язки права. Хоча інколи цього не уникнути, в такому випадку законодавець зобов'язаний розтлумачити спеціальний зміст вжитого у нормі терміна. Якщо ж законодавець не робить цього, то це дає всі підстави вважати, що такий термін вжитий в тому ж значенні, що і «материнській» галузі.

Ключем для розмежування бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України та диспозицій в статтях Особливої частини КК України, в яких використовується іншогогалузева термінологія, є той факт, що при останніх звернення до норм інших галузей права має на меті забезпечити правильне розуміння змісту кримінально-правової норми, а тому є *бажаним*, *сприятливим*, однак *необов'язковим*. Тобто відсутність звернення до іншогогалузевих норм, хоча і утруднює, однак не унеможлиблює з'ясування

змісту всіх ознак конкретного складу злочину. Спрощено на практиці це можна звести до питання, яке стоїть перед тим, хто застосовує норму, – “Чи можна конкретно назвати всі обов’язкові ознаки певного складу злочину без звернення до іншогогалузевого нормативного матеріалу?”. Якщо відповідь позитивна, то йдеться про звичайне використання іншогогалузевої термінології. Якщо ж негативна – то йдеться про *необхідність* “запозичення” іншогогалузевого матеріалу, тобто може мати місце або бланкетна диспозиція в статті кримінального закону, або диспозиція в статті кримінального закону, яка передбачає субсидіарне застосування іншогогалузевих норм, розмежування яких складніше.

Для кращого розуміння міжгалузевого зв’язку кримінального права у формі диспозицій в статтях кримінального закону, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих норм, з’ясуємо етимологічне значення терміну “субсидіарний”, який походить від латинського “*subsidium*”, що означає допомога, підтримка [224]. В.О. Навроцький зазначає, що субсидіарне застосування правових норм має місце тоді, коли для з’ясування однієї норми *необхідно* звертатися за допомогою до інших правових норм, така допомога полягає у з’ясуванні змісту понять, які використовуються в одній нормі, а зміст їх витлумачений в іншій нормі” [124, с. 81] (виділено авт.: Я.Г.). При бланкетній же диспозиції в статті кримінального закону звернення до іншогогалузевих норм є обов’язковим не тому, що необхідно з’ясувати точний зміст того чи іншого поняття, а в силу того, що існує штучно створена законодавцем “нормативна абстракція”, не конкретизувавши яку правозастосовник не зможе визначити конкретні ознаки складу злочину. Тобто диспозиції в статтях кримінального закону, які передбачають субсидіарне застосування правових норм, називають конкретні ознаки складу злочину, однак їх точне змістовне наповнення визначається іншогогалузевим нормативними положеннями.

Загалом, видається, що поділ диспозицій в статтях Особливої частини КК України на бланкетні та такі, що передбачають субсидіарне застосування

іншогогалузевих норм, в силу обов'язковості в обох випадках звернення до таких норм, є дещо умовним і таким, що має суто теоретичне значення. На практиці ж обидві форми міжгалузевого зв'язку передбачають обов'язкове застосування іншогогалузевих норм, які стають частиною кримінально-правової норми, а тому виступають додатковою нормативною підставою кваліфікації. Врешті, віднесення звернення до норм інших галузей права до одного з названих видів повністю залежить від текстуального формулювання диспозиції в статті законодавцем. Наприклад, у КК 1960 року примітка до ст. 81 вказувала, зокрема, що розкрадання визнається вчиненим у великих розмірах, якщо воно вчинено однією особою чи групою осіб на суму, яка в сто і більше разів перевищує мінімальний розмір заробітної плати, *встановлений законодавством України* (абзац другий), а в особливо великих розмірах — якщо воно вчинено однією особою чи групою осіб на суму, що в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує мінімальний розмір заробітної плати, *встановленої законодавством* (абзац третій) (виділено. авт.: Я.Г.). Очевидна пряма відсилка до законодавства. А тому КС України і відніс вказану диспозицію до бланкетної (Рішення від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі)). В КК України 2001 року аналогічна примітка до ст. 185 пов'язує розмір шкоди з відповідним кратним розміром неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Жодного посилання немає, однак необхідність звернення до нормативних приписів, що знаходяться поза кримінальним законом, для з'ясування величини неоподаткованого мінімуму доходів громадян (на сьогодні – мінімальної соціальної податкової пільги), цілком очевидна. А тому в даній ситуації йдеться про диспозицію, яка передбачає субсидіарне застосування іншогогалузевих норм. Хоча аналіз практики в частині визначення відповідного кратного розміру заподіяної матеріальної шкоди показує, що суди у вирокх часто взагалі нехтують вказівкою на іншогогалузеві норми, якими керуються при визначенні розміру заподіяної шкоди, що, звичайно, неприпустимо. Наприклад, у вироку Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 18 червня 2007 року (справа №1-46\07) вказується вартість

кожного викраденого предмета, в результаті чого зазначається: “Таємним викраденням індивідуального майна (крадіжка), поєднаному з проникненням у приміщення, скоєному повторно, що завдало значної шкоди потерпілому, вчинена у великих розмірах, підсудний ОСОБА 1 скоїв злочин передбачений ч.4 ст. 185 КК України” (виділено авт.: Я.Г.) [60].

Щодо бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону – то можна навести низку постанов ПВС України, в яких прямо вказується на необхідність звернення до відповідних нормативних актів при кваліфікації посягань чи їх приєднання до матеріалів кримінальної справи (наприклад, Постанова “Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля” від 10 грудня 2004 року № 17 (п. 2) [199]; Постанова “Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті” від 23 грудня 2005 року № 14 (п. 3) [186]; Постанова “Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва” від 12 червня 2009 року № 7 [185]). В частині ж диспозицій в статтях кримінального закону, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих норм, позиція ПВС України також знаходить відображення. Так, одним із яскравих і поширених в КК України прикладів диспозицій, що передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих норм, є ті, які визначають злочини, що вчиняються службовими особами чи злочини, де мотивом є службова діяльність потерпілого. Виходячи з поняття службової особи (примітка 1 до ст. 364 КК України), зрозуміло, що для встановлення ознак суб’єкта злочину чи потерпілого необхідно звернутися до відповідних нормативних актів, що закріплюють функції представників влади або відповідні організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов’язки. ПВС України в абзаці другому п. 2 Постанови “Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень” від 26 грудня 2003 року № 15 чітко визначив, що суди зобов’язані вимагати від органів досудового слідства

долучення до матеріалів кримінальних справ про перевищення влади або службових повноважень копій нормативно-правових актів, положень, інструкцій, інших документів, що розкривають характер повноважень службової особи [200]. Р.Л. Максимович пропонує на законодавчому рівні передбачити відповідний обов'язок працівників правоохоронних і судових органів зазначати в процесуальних документах, які конкретно організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки особа виконувала в тому чи іншому випадку [110, с. 137]. Тобто, в таких випадках, хоча і названо всі конкретні ознаки складів злочинів, однак віднесення конкретної особи до службової передбачає необхідність звернення *за допомогою* до нормативного матеріалу, що знаходиться поза кримінальним законом.

Тобто диспозиції в статтях кримінального закону, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих правових норм, конкретно називають всі ознаки складу злочину (і цим схожі на просте використання іншогогалузевої термінології), однак з'ясування змісту певних ознак *неможливе* без звернення до нормативних положень, що знаходяться поза КК України, відсутність звернення до цих положень унеможлиблює застосування такої диспозиції в статті кримінального закону. При бланкетному ж характері диспозиції одразу помітна нестача нормативної інформації, ознаки складу злочину викладені абстрактно, тобто є своєрідний “бланк”, “невідоме”, аналогічного математичному “х”, без з'ясування якого неможливо визначити конкретні ознаки складу злочину.

Для наочності, проілюструємо види запозичення іншогогалузевих матеріалів на прикладі диспозиції у ч. 2 ст. 110 КК України. Зокрема, вказується на відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади. Отже:

1) бланкетна вказівка прямо відсилає до Конституції України та передбачає конкретизацію ознаки об'єктивної сторони складу злочину, а саме суспільно небезпечного дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України;

2) для з'ясування, чи особа є представником влади необхідно звернутися за допомогою до іншогогалузевого матеріалу, який окреслює владні повноваження. Тобто йдеться про субсидіарне застосування іншогогалузевих норм;

3) використання іншогогалузевої термінології (наприклад, межі території, державний кордон України тощо) передбачає звернення до іншогогалузевих норм для розкриття їх змісту, однак останнє є бажане, дозволяє точно і правильно зрозуміти зміст кримінально-правової норми.

Виходячи з вищевикладеного, спробуємо узагальнити відмінності між диспозиціями в статтях Особливої частини КК України, які передбачають різні форми запозичення іншогогалузевого нормативного матеріалу.

Таблиця 1.1

Співвідношення форм запозичення іншогогалузевого нормативного матеріалу в статтях Особливої частини КК України

Бланкетна диспозиція в статті Особливої частини КК України:	Диспозиція в статті Особливої частини КК України, що передбачає субсидіарне застосування правових норм:	Диспозиція в статті Особливої частини КК України, в якій використовується іншогогалузева термінологія:
Окремі ознаки складу злочину визначено <i>абстрактно</i> .	Ознаки складу злочину визначено <i>конкретно</i> .	Ознаки складу злочину визначено <i>конкретно</i> .
Містить відсилку (пряму чи завуальовану (непряму)) на норму (-и) інших галузей права.	Не містить жодної відсилки, вживає терміни, зміст яких розкритий в іншогогалузевих нормах.	Вживаються іншогогалузеві терміни чи складніші лексичні структури.
<i>Необхідність</i> звернення до норм інших галузей права пов'язана з спеціально створеними законодавцем	<i>Необхідність</i> звернення до норм інших галузей права пов'язана з з'ясуванням точного змісту термінів, що вжиті	<i>Можливість</i> (бажаність) звернення до норм інших галузей права пов'язана із прагненням забезпечити

Продовж. таблиці 1.1

нормативними абстракціями	в диспозиції.	правильне (системне) розумінням змісту диспозиції.
Норми інших галузей права <i>конкретизують</i> , абстрактний характер окремих ознак складу злочину.	Норми інших галузей права лише <i>розкривають зміст</i> конкретних ознак складу злочину.	Норми інших галузей права <i>розкривають зміст</i> термінів, який першопочатково вкладався в них.
Мета звернення до приписів інших галузей права – встановлення <i>конкретних ознак складу злочину</i> .	Мета звернення до приписів інших галузей права – <i>уточнення змісту конкретних ознак складу злочину</i> .	Мета звернення до приписів інших галузей права – <i>точно і правильно розуміння змісту окремих ознак складу злочину</i> .
Нормативні приписи інших галузей права включаються в кримінально-правову норму і <i>втрачають свій іншогогалузевий характер</i> .	Нормативні приписи інших галузей права включаються в кримінально-правову норму і <i>втрачають свій іншогогалузевий характер</i> .	Нормативні приписи інших галузей права не стають частиною кримінально-правової норми, <i>залишаються належними до “своєї” галузі права</i> .
Відсутність звернення до іншогогалузевих норм <i>унеможлиблює</i> застосування кримінально-правової норми.	Відсутність звернення до іншогогалузевих норм <i>унеможлиблює</i> застосування кримінально-правової норми	Відсутність звернення до іншогогалузевих норм <i>утруднює, однак не унеможлиблює</i> застосування кримінально-правової норми.
<i>Може визначати допустимий рівень бланкетності</i> , тобто вказувати, приписи яких джерел права можуть використовуватися для встановлення конкретного змісту складу злочину.	<i>Не вказує, приписи яких джерел права можуть використовуватися</i> для встановлення конкретного змісту складу, оскільки відсутнє пряме посилання.	Можливе звернення до іншогогалузевих нормативних приписів <i>незалежно від джерела, в якому вони формалізовані</i> .
Норми інших галузей права <i>виступають додатковою нормативною підставою кваліфікації</i> .	Норми інших галузей права <i>виступають додатковою нормативною підставою кваліфікації</i> .	Норми інших галузей <i>не є нормативною підставою кваліфікації</i> .

Отже, резюмуючи вищенаведене порівняння, видається можливим зробити такий дещо спрощений висновок щодо віднесення диспозицій в статтях Особливої частини КК України до бланкетних: такими є ті диспозиції, в яких ознаки складу злочину викладені абстрактно та які містять пряму або завуальовану відсилку (склади злочинів, які полягають у невиконанні чи неналежному виконанні правових обов'язків та ті, в яких текстуальний виклад диспозиції фактично передбачає порушення спеціальних правил).

1.3. Бланкетні диспозиції у пам'ятках кримінального права України

“Будь-яку правову проблему неможливо розв'язати, не дослідивши належним чином її генезис” [269, с. 45]. Аналіз основних пам'яток кримінального права України дає можливість відстежити появу перших бланкетних відсилок при формулювання складів злочинів; з'ясувати, чи бланкетні диспозиції – це результат високого рівня правової урегульованості певних сфер суспільного життя, чи закономірність, яка мала місце і в перших письмових джерелах права; крім того, виявити динаміку використання бланкетних диспозицій при формулюванні кримінально-правової заборони, особливості використання бланкетних відсилок як технічного прийому; з'ясувати, які джерела застосовувались для конкретизації змісту бланкетної диспозиції. Врешті, історичний екскурс дає можливість почерпнути позитивний правовий досвід.

Огляд пам'яток кримінального права розпочнемо з часів Київської Русі. Важливими першоджерелами давньоруського права були русько-візантійські договори 907, 911, 944 років. Незважаючи на те, що ці договори регулювали, в основному, торговельні відносини, визначали права, якими користуються руські купці у Візантії, проте вже тут можна знайти норми кримінального права, які носили, як правило, казуальний характер. І хоча в даних договорах немає бланкетних диспозицій при конструюванні заборонних

норм, однак в договорі князя Олега 911 року (ст. 4) і договорі князя Ігоря 944 року (ст. ст. 6, 9) є бланкетні санкції. Так, ст. 4 договору 911 року передбачає, що якщо вбивця втече з місця вбивства, і буде мати майно, то нехай ту частину його майна, яка належить йому по закону, візьме родич убитого, але й дружина вбивці нехай збереже те, що належить їй *по звичаю* [136, с. 11] (виділено авт.: Я.Г.). Ст. 6 ж договору 944 року передбачає, що якщо руський вкраде щось у грека, а вкрадене уже продано, то слід наказати *по грецькому звичаю і по статуту і звичаю руському* [136, с. 38] (виділено авт.: Я.Г.).

Отже, як видно, вже в давньоруських договорах використовували відсилку до інших джерел права як юридичний технічний прийом при конструюванні складів злочинів, хоча це стосувалось лише санкцій. При цьому відсилки передбачали звернення не лише до внутрішніх законів і звичаїв, що є специфікою давньоруського права, але й до звичаїв інших держав, що, звичайно, є прогресивною тенденцією, яка свідчить про формування поваги до норм інших держав ще на початках формування Української державності. Фактично відсилка такого роду є проявом бланкетної відсилки до норм міжнародного права у чинному КК України.

“Вінцем давньоруського права є кодифікований юридичний збірник Руська Правда” [68, с. 46]. Треба зазначити, що “статті Руської Правди були зачатковими, вони мало чим відрізнялися від цивільно-правових норм” [82, с. 37]. Руська Правда не відрізняла кримінального правопорушення від цивільно-правового. Заподіяння потерпілому фізичної, матеріальної чи моральної шкоди визначалось як «обіда», тобто кривда. Найдавнішою є Коротка редакція Руської Правди, яка відображає давньоруське право періоду становлення феодального ладу (10-30-ті роки XI століття). Вона складається з Правди Ярослава (1-18 ст.), Правди Ярославовичів (19-41 ст.), Покону вирного (ст. 42), Уроку мостникам (ст. 43). Проте норми, які передбачають відповідальність за «кривду», передбачені лише в Правді Ярослава і Правді Ярославовичів. Слід відзначити, що норми в цих пам’ятках сформульовані казуально і жодної відсилки немає. Це можна пояснити тим, що Руська Правда,

хоча поряд з нею існувало також князівське та церковне (канонічне) законодавство, розглядалася як найважливіший внутрішній закон, в якому були урегульовані найбільш значущі питання, а тому об'єктивно потреби у відсилках до інших джерел не було.

Існує також Розширена редакція Руської Правди, яка відображає еволюцію феодального права внаслідок подальшого соціально-економічного й політичного розвитку Київської держави. Вона вміщує більшість перероблених і доповнених норм Короткої редакції, а також Статут Володимира Мономаха. Дана редакція також характеризується казуальністю у викладі норм, проте тут можна побачити бланкетні санкції (ст. ст. 56, 88). Так, ст. 56 передбачала покарання за втечу закупа *по закону* [136, с. 128] (виділено авт.: Я.Г.). А в ст. 3 Статуту Володимира Мономаха (друга редакція) до числа злочинів, віднесених до відання церковних судів, було додано церковну крадіжку і розриття могили з ціллю крадіжки захоронених дорогоцінностей; при цьому Статут не визначав покарання за ці злочини, оскільки винні суворо карались за візантійським церковним законодавством [136, с. 250]. Отже, у Розширеній редакції Руської Правди можна побачити бланкетні санкції.

Скорочена ж редакція Руської Правди розглядається дослідниками як переробка одного із списків Розширеної редакції, а тому в аспекті даного дослідження якихось особливостей не має.

Підґрунтям правової системи Галицько-Волинського князівства стало право Київської Русі. Основними джерелами права залишалися норми звичаєвого права й Руської Правди, хоча давньоруське право розвинулося і у князівському законодавстві, яке існувало у виді грамот, заповітів, статутів, договорів тощо. Так, найбільш відомими є грамота князя Івана Ростиславовича Берладника (1134 рік), рукописання Володимира Васильковича (близько 1187 рік), статутна грамота князя Мстислава Романовича (близько 1289 рік), проте перелічені пам'ятки стосувались цивільно-правових, управлінських та інших питань і не містили кримінально-правових норм [274, с. 46-48].

Після розпаду Київської держави і занепаду Галицько-Волинського князівства державно-правовий розвиток на переважній частині українських земель тісно пов'язується з експансією зміцнілої за князя Гедиміна Литовської держави. Спочатку, оскільки ці землі стояли на вищій правовій сходинці розвитку, ніж Литва, тут зберігався свій юридичний устрій. Основними джерелами права деякий час були звичаєве давньоруське право та Руська Правда. “Власна ж законодавча діяльність литовських князів спочатку розвивалась у формі Привілейних грамот” [68, с. 79]. Першим же збірником, який уніфікував чинне законодавство (привілеї, звичаєве право, місцеве право) й судово-адміністративну практику став Судебник Великого князя Казимира IV, ухвалений на провінційному сеймі у Вільно у 1468 році [274, с. 56-59]. Даний акт складався з 25 статей, що передбачали відповідальність за різного роду кривди. Норми були сформульовані казуально, а тому бланкетні відсилки не застосовувалися.

Проте з часом Судебник Казимира не міг задовольнити дедалі більшої потреби у повній збірці законів Литовсько-Руської держави. Серед основних причин кодифікації були вимоги шляхти щодо законодавчого визначення шляхетських прав і привілеїв. А тому більш ширшою і ґрунтовнішою кодифікацією став Перший Литовський статут 1529 року [230]. Структурно він складався з 13 розділів і 264 артикулів. На відміну від Руської Правди, норми Статуту відрізнялися більшим ступенем абстрактності, проте бланкетні відсилки як юридичний технічний прийом застосовувався лише в поодиноких випадках.

Наприклад, артикул 12 розділу 2 “Про оборону земську” передбачав відповідальність того, кого пошлють в гарнізон, щоб він з’явився туди в строк, а він у встановлений строк там не буде. Так, власне строк повернення в гарнізон визначається радниками, які посилають туди, а тому має свого роду нормативний зміст. Артикул 17 розділу 3 “Про вольності шляхти і про розширення Великого князівства Литовського” містив норму, де вжита вказівка на незаконний характер діяння, а саме незаконне варіння пива. Проте з цього ж

артикула стає зрозуміло, що незаконним вважається варіння пива у невідведених місцях. Тобто, диспозиція в цьому випадку не є бланкетною. Вказівка на незаконний характер діяння зустрічається також в статті 1 розділу 9 “Про лови, пуші, про бортні дерева, про озера, про боброві перегони, про хмільники, про соколіні гнізда”, де йдеться про незаконне полювання в чужих володіннях.

Що ж до злочинів, які вчиняються шляхом бездіяльності, то їх не можна розглядати як такі, що сформульовані бланкетним способом, оскільки сам зміст обов’язку діяти належним чином розкритий у відповідному приписі статті (наприклад, стаття 11 розділу 2 передбачає відповідальність того, хто в караулі був недостатньо уважним; при цьому даний стаття чітко визначає обов’язки того, хто перебуває в караулі).

В цілому, така винятковість застосування інших норм, що не закріплені в Статуті, прямо впливає з статті 9 розділу 1, де вказано, що “також бажаємо і встановлюємо і навіки повинно бути збережено, що всі наші піддані, як бідні, так і багаті, якого б стану чи положення не були, рівно і однаково повинні бути судимі по цих писаних законах” [230]. А стаття 1 розділу 6 “Про суддів” передбачає, що якщо б в цих законах не було записано яких-небудь статей, то справа повинна бути розглянута і вирішена у відповідності зі старим звичаєм, а потім на вальному сеймі повинна бути вписана ця стаття і інші, викликані необхідністю [230]. Тобто будь-які прогалини можуть заповнюватися лише звичаями.

Отже, використання відсилок до інших норм при формулюванні складів злочинів у Литовському Статуті 1529 року – це лише виняток, оскільки закріплювався примат Статуту як єдиного писаного закону, за яким можуть судити.

Литовський Статут 1529 року насамперед захищав інтереси і привілеї великих феодалів, а тому шляхта наполягала на його доопрацюванні. Результатом стало прийняття у 1566 році Другого Литовського Статуту, а у 1588 році - Третього Литовського Статуту, який фактично нагадував

попередній лише з окремими змінами, а тому зосередимо аналіз на Литовському Статуті 1566 року [231, с. 235-407].

Статут 1566 року в аспекті використання бланкетних диспозицій при формулюванні різного роду злочинів практично не відрізняється від Статуту 1529 року. Знову ж таки, закріплено принцип застосування до будь-яких відносин лише приписів даного Статуту (артикул 17 розділу I). Хоча в окремих випадках є відсилки: наприклад, артикул 13 розділу II передбачає відповідальність того, “хто прострочив термін від нас або панів-рад наших встановлений, і до війська не поспішав, або в *термін, встановлений гетьманом* нашим не став, без слушної причини” [231, с. 271], або артикул 29 розділу XI передбачає відповідальність слуги, який захищаючи свого пана, когось вбив або поранив *без наказу пана свого* [231] (виділено авт.: Я.Г.). Тобто є поодинокі випадки, коли злочини в статуті сформульовані шляхом відсилки до владних розпоряджень уповноважених осіб. Проте, очевидно, що потреби в бланкетних диспозиціях не було, виходячи з універсальності і примату Статуту як писаного джерела права.

На протязі кількох століть на Україні поруч зі Статутом Литовським застосовувались також Магдебурзьке право та багато власне українських звичаєвих норм. “Навіть і після угоди 1654 року, за якою Україна при Богдану Хмельницькому підкорилася московському цареві, Указом Олексія Михайловича було постановлено, щоб Малоросія управлялась і судилась за своїми стародавніми правилами і законами” [82, с. 38]. Таким чином, в Україні діяли різні, багато в чому застарілі правові норми, які часто суперечили одна одній за змістом, або, навпаки, дублювали одна одну. “Кардинальні зміни у суспільному житті сталися з перетворенням Росії в абсолютну монархію, що вимагало уніфікації права. Царський уряд сподівався в такий спосіб зблизити правові системи України і Російської імперії. ...Усе це стало причинами кодифікацій українського права у XVIII столітті” [68, с. 133]. Результатом стала поява у 1743 році Зводу, який називався “Права, за якими судиться малоросійський народ” [152]. Хоча Звід так і не став офіційним джерелом

права, однак використовувався як підручник з українського права, його норми застосовувались у реальному житті та судовій практиці. А тому дана пам'ятка є важливим для аналізу в аспекті історичного генезису.

Практично жоден з розділів даного акта не можна розглядати як збірку галузевих норм. Проте найбільша кількість норм кримінального характеру зосереджена у розділах 2, 3, 20, 21, 23, 34 “Прав, за якими судиться малоросійський народ”. Аналіз артикулів, що передбачають покарання за злочини, показує, що бланкетні диспозиції при їх формулюванні не застосовуються. Це пояснюється тим, що даний акт трактується як “одвічне право малоросійське, підтвержене всеросійськими монархами” [152, с. 27], тобто єдиний нормативний документ, що застосовуються до усіх справ, що виникають. В окремих випадках наявна вказівка на інші джерела, проте вони розглядаються як предмет посягання, а не застосовуються в порядку бланкетності (п. 2 арт. 5 розділ 2, п. 2 арт. 5 розділ 3 тощо). Отже, в “Правах, за якими судиться малоросійський народ” бланкетні диспозиції при конструюванні складів злочинів, як правило, не використовувались.

Основним джерелом кримінального права на початку XIX століття стає російське законодавство. “З моменту введення в дію Зводу законів норми кримінального права викладалися у книзі першій XV-томного Зводу, який стає єдиним джерелом кримінального права як в Росії, так і в Україні. Хоча том XV Зводу і знаменував собою певний крок у розвитку кримінального права і його систематизації, все ж у ньому було багато неузгодженостей і суперечностей, його відсталість виявилася з повною очевидністю незабаром після оприлюднення Зводу законів” [71, с. 369].

А тому була почата нова кодифікація кримінального права під керівництвом М. Сперанського, яка завершилася після його смерті прийняттям у 1845 році “Уложення про покарання кримінальні і виправні” [214, с. 174-310]. Даний правовий акт становить собою великий за обсягом кодекс (2224 статті). Особлива частина Уложення (розділи II-XII) визначає систему злочинів. При цьому групування складів злочинів здійснено більше, ніж за 150 напрямками.

Аналіз статей показує високий рівень казуальності при формулюванні складів злочинів. Як правило, казуальність виключає необхідність відсилок до норм інших галузей права, оскільки диспозиція викладена у зв'язку з конкретною ситуацією, всі ознаки складу злочину, зазвичай, детально описані. Проте, поряд з цим в Уложенні 1845 року широко застосовувалися бланкетні відсилки серед усіх груп злочинів - проти віри (розділ II), державних злочинів (розділ III), проти порядку управління (розділ IV), посадових злочинів (розділ V), проти власності і доходів казни (розділ VII), проти суспільного благоустрою (розділ VIII), про порушення законів про стани (розділ IX) тощо. Так, в цьому Уложенні використовувались такі лексичні прийоми як вказівки на: закони (ст. ст. 192, 193, 198, 271, 395 тощо), протизаконний характер діяння (ст. ст. 281, 368, 370, 371, 403 тощо), законність діяння (ст. ст. 364, 365, 366, 377, 378, 379, 385 тощо), самовільність вчиненого (ст. 216), заборону (ст. ст. 915, 990 тощо), необхідність дозволу на вчинення певних діянь (ст. ст. 221, 278, 342, 350 тощо), розпорядження, постанови уряду, законної влади (ст. ст. 318, 333, 334, 349 тощо), накази начальників (ст. 434 тощо). Тобто, фактично лексичні засоби вказівки на необхідність застосування іншогогалузевих норм аналогічні тим, що використовуються і сьогодні.

Поряд з цим є і певні особливості. Наприклад, ст. 185 цього Уложення вказує на порушення християнського закону, ст. 218 – порушення статуту церкви, ст. 376 – порушення правил гідності тощо. Тобто є відсилки до християнських та церковних норм, а також норм морального змісту. Така тенденція є проявом особливостей тогочасної системи права. Крім цього, є ціла низка статей, в диспозиціях яких вказується на іншогогалузеві нормативно-правові акти не з метою відсилки до них, а які розглядаються предметом посягання (ст. ст. 307, 319, 320, 358, 359, 360, 362, 390 тощо). Так, для наочності, ст. 307 передбачає відповідальність за неприведення у виконання іменних чи оголошених в установленому порядку високих указів і велінь.

В цілому, це Уложення характеризується значною громіздкістю, необґрунтованим поєднанням казуальності і бланкетності, які фактично мали б

взаємовиключати одне одного, а тому в частині використання бланкетних відсилок не є взірцем для наслідування.

Суттєво не відрізняється в частині використання бланкетного способу викладу ознак складів злочинів і підписане Миколою II у 1903 році Кримінальне Уложення [249]. Особлива частина цього акту складається з 36 глав, 615 статей. Будучи дещо меншим за обсягом, ніж Уложення 1845 року, Кримінальне уложення 1903 року все ж характеризується високим рівнем казуальності у викладі норм, хоча при цьому, знову ж, широко використовуються бланкетні відсилки. Наприклад, замість дати узагальнену кримінально-правову “формулу” порушення правил торгівлі, натомість Уложення окремо вказує на порушення правил продажі штучних солодких речовин (ст. 215), мінеральних масел (ст. 234), міцних напоїв (ст. 235), гральних карт (ст. 343) тощо. Або окремо вказує на порушення правил запобігання порчі хліба (ст. 212), маргарину (ст. 214) та інших харчових продуктів.

При цьому використовуються різноманітні лексичні способи формулювання бланкетних відсилок. Серед таких, що використовуються в КК України, наприклад, вказівки на закон (ст. 238 – куріння табака в місцях, заборонених законом); на порушення встановленого порядку (ст. 124); невиконання різного роду обов’язків, які часто носять казуальний характер (ст. 196 - невиконання повивальною бабкою обов’язків покликати лікаря до породіллі у випадках, передбачених законом; ст. 234 - невжиття продавцем міцних напиктів заходів щодо безпеки п’яного, який знаходився в його закладі; ст. 205 - порушення обов’язку своєчасно доносити про випадки заразних хвороб тощо); вказівки на самовільний характер вчиненого (ст. 97 – самовільне присвоєння сану священнослужителя християнської віри); відсилка до конкретного нормативного акта (ст. 177 – Устав цивільного судочинства) тощо. Поряд з цим наявні вказівки, зокрема, на порушення установ та обрядів православної церкви чи християнства (ст. ст. 74, 91), правил віросповідання (ст. 80), що нетипово для чинного кримінального закону України, оскільки такі норми не входять в систему права України.

Отже, незважаючи на те, що в Кримінальному Уложенні 1903 року широко використовувалися бланкетні відсилки, ця пам'ятка велика за обсягом в силу надмірної диференціації відповідальності з врахуванням окремих ознак складів злочинів.

Наступними пам'ятками кримінального права є КК УРСР 1922 року і КК УРСР 1927 року. Оскільки КК 1927 року, у порівнянні з Кодексом 1922 року, відображав лише певні зміни, спричинені прийняттям загальносоюзного кримінального законодавства, тому об'єктом дослідження оберемо саме КК 1927 року [260]. Особлива частина цього Кодексу складається з 9 глав. Найбільша кількість бланкетних диспозицій у статтях, що передбачають злочини проти порядку управління (розділ II), господарські злочини (розділ V), порушення правил, що охороняють порядок, народне здоров'я, суспільну безпеку і публічний порядок (глава VIII), військові злочини (розділ IX). Кількість бланкетних диспозицій у статтях КК УРСР 1927 року перевищує 48 %.

При цьому бланкетні диспозиції у статтях Кодексу 1927 року відсилають до міжнародних актів (Женевська конвенція 1906 року – ст. 95), законів (наприклад, ст. ст. 60, 92, 94), нормативно-правових актів визначених органів (наприклад, ст. 96-1), локальних актів (наприклад, ст. 56-30а), містять вказівки на незаконність (наприклад, ст. ст. 62, 103) тощо.

В цілому, аналіз КК УРСР 1927 року засвідчує широке використання бланкетних диспозицій у статтях, що містять відповідні кримінально-правові заборони. Очевидно, така тенденція пов'язана з все ширшою урегульованістю відповідних сфер життя. При цьому, на відміну від попередніх пам'яток кримінального права, заборонні кримінально-правові норми сформульовані більш абстрактно, а тому використання такого прийому логічне, обґрунтоване і, врешті, необхідне.

28 грудня 1960 року був прийнятий КК УРСР [247]. Цей нормативно-правовий акт виступає останньою віхою в дослідженні генезису використання бланкетних диспозицій в пам'ятках кримінального права України. При цьому

правовий досвід використання бланкетних диспозицій в статтях цього КК практично не відрізняється від КК України 2001 року.

В цілому, такий історичний екскурс щодо застосування бланкетних диспозицій при формулювання кримінально-правових заборон дозволяє констатувати, що бланкетні відсилки як юридичний технічний прийом був відомий ще творцям Руської Правди – правда, щодо санкцій. Використовувався такий прийом і у Литовських статутах, проте це були лише поодинокі випадки. Така тенденція, звичайно, логічна і пояснюється не дуже високим рівнем правової урегульованості різних сфер життя. Правотворці викладали норми максимально детально, що об'єктивно не вимагало застосування іншогогалузевих норм. Лише в “Уложенні про покарання кримінальні і виправні” 1845 року та Кримінальному Уложенні 1903 року відсилки до норм інших джерел права почали застосовуватися не як виняток, а як загальне правило. КК ж УРСР 1922 та 1927 років, а також КК 1960 року засвідчили практично сучасні тенденції у використанні бланкетних диспозицій у статтях Особливої частини КК України. Найбільша їх кількість зосереджена серед складів злочинів, які охороняють суспільні відносини, що характеризуються значним обсягом правової урегульованості.

Казуальний спосіб викладу складів злочинів, що широко використовувався в українському кримінальному праві практично до середини ХІХ століття, мав ряд позитивних моментів: громадяни мали більш чітке уявлення про заборонені діяння, оскільки вони описово викладалися в пам'ятках тогочасного права; що, врешті, значно спрощувало правозастосування. Однак, з другого боку, такий правовий досвід, незважаючи на його певні беззаперечні переваги, не може бути запозичений сьогодні. Як слушно зазначає В.О. Навроцький, повертатися до казуїстичного викладу норм історично безперспективно [119, с. 67]. Зрозуміло, що використання на сучасному етапі правового розвитку бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону є закономірністю, яка пояснюється всебічним розвитком усіх сфер суспільного життя, що об'єктивно вимагає належного рівня

регламентації. І незважаючи на існування також і критичного ставлення щодо бланкетних диспозицій у статтях Особливої частини КК, використання іншогогалузевих норм є необхідним. Якщо ж відкинути бланкетні відсилки як юридичний прийом при формулюванні кримінально-правових заборон, то законодавець змушений буде казуально передбачити в Особливій частині КК всі можливі випадки порушень, що не просто нелогічно, але практично неможливо. Такий досвід відкине систему права України на кілька століть назад.

1.4. Досвід використання бланкетних диспозицій у чинному кримінальному законодавстві зарубіжних держав

Досвід у будь-якій сфері діяльності – безцінний, а особливо, у сфері правового регулювання. “Аксіомою можна визнати те, що освоєння реальної дійсності неможливе без опанування минулого та іншого досвіду, а останнє – без порівнянь” [269, с. 9]. Вивчення, аналіз, порівняння законодавства інших держав відкриває нові можливості, бачення проблем, дає можливість прослідкувати тенденції, побачити переваги національних законотворчих традицій, усунути недоліки в національному кримінальному законодавстві і, врешті, запозичити дієві правові інститути, механізми регулювання, надбані правовими системами інших держав. Ситуація загострюється і тим, що науковці неоднозначно оцінюють існування інституту бланкетних диспозицій у кримінальних законах. А тому таке дослідження дозволить визначити закономірності використання бланкетних диспозицій при формуванні кримінально-правових заборон; зрозуміти, чи використання їх – це правило чи виняток у кримінально-правовому регулюванні України.

Проаналізуємо досвід використання бланкетних диспозицій у чинному кримінальному законодавстві окремих держав. Для порівняння оберемо КК окремих держав, що входили у Радянський Союз (Російської Федерації [259] (далі – РФ), Республіки Білорусь [255] (далі – Білорусь), Республіки Казахстан

[256] (далі – Казахстан), Республіки Азербайджан [254] (далі – Азербайджан), Киргизької Республіки [251] (далі – Киргизстан)). Такий екскурс доречний з огляду на спільність історії, в тому числі правової. Для контрасту ж і повноти дослідження розглянемо правовий досвід використання бланкетних диспозицій у кримінальних законах європейських держав: які є членами Європейського Союзу (Французької Республіки (далі – Франція) [262], Королівства Іспанії [253] (далі – Іспанія), Республіки Польщі [257] (далі – Польща), Федеративної Республіки Німеччини [261] (далі – ФРН), Естонської Республіки [264] (далі – Естонія) (Естонія одночасно є і пострадянською державою) та які не є членами Європейського Союзу - Республіки Сан-Марино [258] (далі – Сан-Марино), Швейцарської Конфедерації [263] (далі – Швейцарія)); а також неєвропейських держав (Індії [250] та Китайської Народної Республіки [252] (далі – КНР)).

Отже, дослідимо, чи взагалі використовується бланкетний спосіб викладу ознак складів злочинів, якщо так – то щодо якої групи (роду) злочинів. Так, щодо кримінальних законів окремих держав, що входили у Радянський Союз (РФ, Білорусь, Казахстан, Азербайджан, Естонія, Киргизстан), то проведений аналіз показує, що у їх кримінальних законах бланкетні диспозиції використовуються доволі часто (в середньому десь у 50 % статей). При цьому найбільша кількість бланкетних диспозицій, як і в КК України, зосереджена в статтях розділів (глав) кримінальних законів, що передбачають відповідальність за посягання на правовідносини, які характеризуються високим рівнем іншогогалузевої урегульованості. Наприклад, у КК РФ найбільша кількість бланкетних диспозицій у статтях, що передбачають: злочини проти конституційних прав і свобод людини і громадянина (глава 19), в сфері економічної діяльності (глава 22), проти інтересів служби в комерційних і інших організаціях (глава 23), проти здоров'я населення і громадської моральності (глава 25), екологічні злочини (глава 26), проти безпеки руху і експлуатації транспорту (глава 27), проти військової служби (глава 33). У КК Білорусії відповідно у главах, які визначають злочини проти конституційних прав і свобод людини і громадянина (глава 23), проти порядку здійснення

економічної діяльності (глава 25), проти екологічної безпеки і природного середовища (глава 26), проти громадської безпеки (глава 27), проти здоров'я населення (глава 29), проти правосуддя (глава 34), військові злочини (глава 37). Своєю чергою, у КК Казахстану найширше бланкетний спосіб викладу ознак складів злочинів використовується в главах, що передбачають злочини проти конституційних та інших прав і свобод людини і громадянина (глава 3), у сфері економічної діяльності (глава 7), проти інтересів служби в комерційних і інших організаціях (глава 8), проти громадської безпеки і громадського порядку (глава 9), проти здоров'я населення і моральності (глава 10), екологічні злочини (глава 11), злочини проти порядку управління (глава 14), військові злочини (глава 16). Не відрізняється в цьому аспекті і правовий досвід Азербайджану. Знову ж таки, найбільша кількість бланкетних диспозицій зустрічається у статтях КК Азербайджану, які передбачають склади злочинів у сферах, що характеризуються значним обсягом правової урегульованості: проти конституційних прав і свобод людини і громадянина (глава 21), в сфері економічної діяльності (глава 24), проти громадської безпеки (глава 25), екологічні злочини (глава 28), злочини проти військової служби (глава 35) тощо.

Таким чином, законотворчі правила і традиції пострадянських держав в частині використання бланкетного способу викладу диспозицій в статтях кримінальних законів, що містять норми забороненої поведінки, суттєво не відрізняється. І така особливість є лише підтвердженням спільних історичних коренів та спільної минулої правової системи, яку М.І. Хавронюк іменує “соціалістичною” [269, с. 13].

Що ж до проаналізованого нами кримінального законодавства європейських держав – то слід зазначити, що, як правило, поряд з КК, діють інші кримінальні законодавчі акти. Наприклад, у Франції станом на 2000 рік кримінальне право нараховувало майже 15000 заборон кримінально-правового характеру [248, с. 237-238]. І це пояснюється не великим обсягом КК Франції, а наявністю численних нормативно-правових актів, що містять такі заборони:

Закон про комерційні товариства (1966), Закон про азартні ігри (1985), Військово-кримінальний кодекс Франції (в редакції 1982 року) тощо [269, с. 62]. Таким чином, кримінально-правова охорона широкого кола правовідносин винесена за межі КК. А тому статей з бланкетними диспозиціями порівняно менше (близько 30%).

У Польщі, поряд з КК, діють, зокрема, Чековий закон (1936), Закон про боротьбу з незаконним виробництвом спирту (1959), Кодекс про податкові злочини (1999), Кодекс про проступки (1971) тощо [269, с. 55] (однак, досліджено було лише КК Польщі). Кількість же статей, в яких містяться бланкетні диспозиції, в Особливій і Військовій частинах КК Польщі приблизно 40 %. Така цифра, звичайно, не відображає реального стану використання бланкетних диспозицій, оскільки, наприклад, злочини в сфері економіки, які, зазвичай, передбачають необхідність звернення до іншогогалузевого нормативного матеріалу, винесені в окремі закони.

Що ж до КК Іспанії [253] - цей Кодекс складається з Вступного розділу, трьох Книг, Додаткових і Перехідних положень. У Вступному розділі зазначається, що Кодексу властиве намагання як до універсальності, так і до стабільності, але існують сфери у яких в силу певних особливостей чи через природу самих об'єктів ця стабільність і усталеність неможливі. До такої сфери належать, наприклад, злочини, пов'язані з контролем за валютними операціями. Постійна зміна економічних умов і нормативних актів, які регулюють ці злочини, вимагає розташувати кримінально-правові норми в указаних законах і залишити їх поза Кодексом. Тому у таких випадках кримінально-правове регулювання здійснюється спеціальними законами. "Такі спеціальні закони регулюють лише фінансові, валютні, податкові та інші правовідносини, які часто змінюються. Це, зокрема, закони про: злочини, що посягають на свободу слова, зібрань і асоціацій (1980); покарання за незаконне прослуховування телефонних переговорів (1984), боротьбу із збройними бандами та терористичними елементами (1984)" [269, с. 58]. Проте загалом КК Іспанії містить основний масив кримінально-правових норм, що визначають злочини

(Книга 2) і проступки (Книга 3). Таким чином, аналіз КК Іспанії показує, що лише близько 30 % складів злочинів сформульовані за допомогою бланкетних диспозицій.

Не є винятком кримінальне законодавство ФРН, яке включає: “а) КК; б) додаткове законодавство (Nebengesetze); в) кримінальне законодавство земель” [269, с. 65]. Так, окремими джерелами законодавства, наприклад, є: Порядок оподаткування (1976), Закон про зовнішні податки (1972), Закон про торгівлю цінними паперами (1998), Закон проти недозволеної конкуренції (1909), Закон про дорожній рух (1952), Закон про подальше спрощення господарського кримінального законодавства (1954) [269, с. 65-66] тощо.

А відповідно до ст. 333 КК Швейцарії загальні приписи цього КК, як правило, застосовуються щодо діянь, які визнаються кримінально караними згідно з іншими федеральними законами тоді, коли останні не містять самостійних приписів. До таких джерел, для прикладу, належить Військово-кримінальний кодекс (1927 року). Крім того, згідно ч. 1 ст. 335 КК Швейцарії кантони мають право на законотворення в сфері кримінального права, якщо воно не є предметом федерального законотворення. Зокрема, кантони мають право встановлювати кримінально-правові приписи щодо захисту податкового права кантонів (ч. 2 ст. 335 КК Швейцарії).

Таким чином, очевидно, що велика кількість правовідносин, як правило, найбільш динамічних, таких, що відчутно реагують на економічні і соціальні зміни, включені в окремі закони. Видається, що такий правовий досвід даних держав має, поряд з безсумнівним позитивом, і негативні прояви. До позитивних можна віднести те, що винесення складів злочинів, які характеризуються значним обсягом правової урегульованості і мінливістю, дозволяє більш конкретно, описовим способом визначити всі ознаки відповідних складів злочинів, що, без сумніву, спрощує правозастосування. З другого боку, прийняття таких кримінальних законів ускладнює нормативну систему злочинів. Крім того, описовий спосіб викладу ознак складів злочинів

не забезпечує стабільність законодавства, передбачає необхідність внесення змін відповідно до розвитку, диференціації охоронюваних правовідносин.

Отже, і для високорозвинутих європейських держав використання бланкетних диспозицій в кримінальному законодавстві є відомою законотворчою практикою забезпечення ефективної охорони динамічних правовідносин, врешті, забезпечення системності права, однак кримінально-правова охорона найбільш гнучких до змін правовідносин забезпечується окремими законами. Видається, що такі спільні правові традиції пояснюються належністю проаналізованих держав до однієї правової сім'ї - континентальної системи права, крім того членством окремих з них у Європейському Союзі, що, звичайно, передбачає і уніфікацію законодавства.

Особливо цікавим для порівняння є правовий досвід неєвропейських держав (Індії та КНР), які різняться не лише географічною віддаленістю, але й своїми правовими традиціями. Так, проведений аналіз справді засвідчує суттєво інші кількісні показники бланкетних диспозицій в статтях кримінальних законів. Так, в КК Індії - приблизно 25 %; у КК КНР - приблизно 40 %.

При цьому у КК Індії диспозиції викладені з високим рівнем казуальності (наприклад, ст. 444 передбачає відповідальність за таємне порушення межі чужого будинку між заходом і сходом сонця). Найбільша кількість бланкетних диспозицій у статтях, що передбачають відповідальність за неповагу законної влади посадових осіб (глава X), за неправдиві свідчення і злочини проти правосуддя (глава XI), за злочини проти людського тіла (глава XVI). У главах же, що містять злочини проти виборів (глава IX-A), злочини, які відносяться до монети і державних марок (глава XII), проти народного здоров'я, безпеки, благополуччя і моральності (глава XIV), злочини, що відносяться до документів і торгових знаків і знаків власника (глава XVIII), які об'єктивно, виходячи з специфіки правовідносин, повинні були б формулюватися за допомогою бланкетних диспозицій, насправді таких диспозицій не багато. На відміну ж від усіх вищепроаналізованих кримінальних законів, в КК Індії злочини, які посягають на статеву свободу особи, а також

злочини, що відносяться до шлюбу, містять бланкетні диспозиції (наприклад, ст. ст. 366, 366-А, 366-В, 375, 493). Йдеться про вказівку на незаконність статевих зносин, під якими розуміють, зокрема, статеві зносини поза шлюбом. Причини таких відмінностей, очевидно, слід шукати в особливостях і тонкощах культурного та правового розвитку цієї держави.

Далі проаналізуємо, які типові та нетипові лексичні прийоми використовуються у кримінальних законах зарубіжних держав з метою відсилки до іншогогалузевих норм, чи обмежується при цьому допустимий рівень бланкетності. Так, серед поширених і в КК України, в кримінальному законодавстві проаналізованих держав, використовуються, зокрема, такі лексичні вказівки на:

- порушення Конституції держави, конституційний (неконституційний) характер певних ознак складів злочинів (наприклад, ст. 278 КК РФ; ст. 357 КК Білорусії; § 3 ст. 226 КК Польщі; ст. ст. 265, 275, 279 КК Швейцарії; КК ФРН);

- міжнародне право (наприклад, ст. 61(1) КК Естонії; ст. ст. 269, 299 КК Швейцарії; КК Білорусії);

- міжнародні договори держави (наприклад, ст. ст. 355, 356 КК РФ; ст. ст. 158, 159 КК Казахстану);

- порушення загальноновизнаних міжнародних звичаїв (наприклад, ст. 136 КК Польщі; п. 1 § 104 КК ФРН);

- порушення закону (наприклад, ст. 208 КК РФ; ст. 310 КК Казахстану; ст. ст. 158, 279 КК Швейцарії, ст. ст. 223-15, 336-4 КК Франції, КК Індії);

- законодавство (наприклад, ст. ст. 141(1), 191, 253 КК РФ; ст. ст. 213, 218, 284, 327 КК Казахстану);

- норми конкретних нормативно-правових актів і навіть конкретну статтю акта (наприклад, КК Естонії: ст. 120(1) містить посилання на Закон про штучне запліднення і захист ембріона, ст. 133(1) – на ч. 1 ст. 12 Закону про оперативно-розшукову діяльність, ст. 188(8) – на Закон про протидію легалізації (відмиванню) грошей; КК Киргизстану: ст. 146-1 містить посилання на Закон про омбудсмена Киргизької Республіки, ст. 318-1 – на ст. 48 Кримінально-

процесуального кодексу Киргизької Республіки; § 85 КК ФРН – на § 33 абзацу 3 Закону про партії; ст. 223-8 КК Франції – на Кодекс законів про охорону здоров'я). Звичайно, що посилання на конкретний нормативно-правовий акт спрощує правозастосування, однак кримінально-правова норма з такого роду посиланням не є гнучкою. А тому видається, що посилання на визначений нормативно-правовий акт доцільне лише у випадку високої стабільності і незмінності акта, наприклад Конституції, як це має місце у КК України. В інших же випадках обґрунтовано вказувати юридичну силу і (або) лише галузеву приналежність акта, що застосовується для конкретизації змісту бланкетної диспозиції;

- порушення правових приписів конкретного органу (наприклад, ст. 244 КК Білорусії – невиконання приписів антимонопольних органів; ст. ст. 591, 596 КК Іспанії – нормативно-правові акти уряду; §106 b КК ФРН – розпорядження, яке видає Законодавчий орган Федерації чи Землі або Президент; ст. 226-3 – декрет Державної ради). Принагідно зазначимо, що в КК України є лише одна бланкетна диспозиція, яка містить вказівку на орган, уповноважений на прийняття нормативного акта з даного питання – примітка до ст. 305).

- незаконність чи неправомірність діяння (наприклад, ст. ст. 107, 113, 146, 147, 170 КК РФ; ст. ст. 142, 143, 151, 199, 224, 225, 227, 227-1 КК Казахстану; ст. 420 КК Іспанії; ст. ст. 138, 142, 143, 146, 331 КК Швейцарії; ст. ст. 222-35, 222-36, 224-1, 432-11 КК Франції; КК Індії);

- несанкціонований характер діяння (наприклад, ст. ст. 181, 273 КК РФ);

- невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо злочинів, що вчиняються шляхом бездіяльності (наприклад, ст. ст. 118, 124, 156, 157, 178, 199, 293 КК РФ; ст. ст. 137, 232, 305, 315, 316, 359, 367 КК Казахстану; ст. ст. 159, 166, 217, 325 КК Швейцарії; ст. ст. 221-6, 222-19, 227-5, 227-6 КК Франції);

- порушення певних правил (наприклад, ст. ст. 143, 155, 172, 236 КК РФ; ст. ст. 152, 245, 246, 267 КК Казахстану; ст. ст. 229, 230 КК Швейцарії).

Серед непоширених в кримінальному законодавстві України лексичних прийомів відсилки до іншогогалузевих норм чи навіть моральних норм можна виділити, зокрема, вказівки на:

- порушення конкретних міжнародно-правових актів (наприклад, ст. 608 КК Іспанії відсилає до I и II Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, I Додаткового Протоколу від 8 червня 1977 року, II Гаазької конвенції від 29 липня 1899 року);

- порушення адміністративних правил (ст. ст. 225, 278 КК КНР, ст. ст. 289, 311 КК Швейцарії) чи адміністративних законів (ст. 300 КК КНР);

- порушення правового режиму (наприклад, ст. 61(3) КК Естонії - порушення правового режиму поводження з військовополоненими); однак, очевидно, що йдеться про незаконність дій, а тому такий прийом відрізняється лише суто морфологічно;

- порушення вимог компетентної влади (ст. 566 КК Іспанії);

- незаслужений характер діяння (наприклад, ст. 197 КК Сан-Марино передбачає відповідальність особи, яка незаслужено привласнює собі рухому річ; хоча зрозуміло, що фактично йдеться про привласнення речі без достатніх правових підстав);

- порушення внутрішніх актів (наприклад, ст. 159 КК КНР вказує на статут компанії);

- норми моралі (наприклад, ст. 260 КК Сан-Марино передбачає відповідальність особи, яка принижує символи будь-якої релігії, що не суперечать моральним устоям; ст. 282 КК Сан-Марино - вчинення дій, що суперечать суспільній моралі).

Крім того таким, що не застосовується в КК України, є прийом, коли законодавець вказує на незаконність діяння в групі статей і поряд з цим в окремій статті дає розуміння незаконності. Наприклад, в ст. ст. 142, 146, 149, 150, 154 КК Індії вказується на злочинні дії щодо незаконного зібрання. При цьому ст. 141 КК Індії чітко визначає підстави, за яких зібрання вважається незаконним. Тобто диспозиції, які, на перший погляд, видаються

сформульованими бланкетним способом, однак по суті вони є відсильними, оскільки сам кримінальний закон містить пояснення незаконності таких діянь. Видається, що в окремих випадках, і в КК України доцільно було б дати роз'яснення незаконності певних діянь, що значно б спростило правозастосування.

Специфічним є використання повної бланкетності у КК Естонії [264], тобто коли у кримінальному законі є “лише пряме посилання на норму відповідного джерела права без вказівки на ознаки складу злочину” [34, с. 182]. Так, ст. 61(1) цього Кодексу передбачає відповідальність за вчинення злочинів проти людства, в тому числі геноциду, як ці злочини визначені нормами міжнародного права. Очевидно, що в статті вказується на ознаки геноциду, тоді як ознаки складів інших злочинів проти людства повинні визначатися, виходячи з норм міжнародного права. Повна бланкетність як юридичний технічний прийом у КК України не застосовується, і видається, що такий прийом, хоча й дозволяє охопити широке коло порушень нормативних приписів інших галузей права, однак виносить визначення ознак складу злочину за рамки кримінального закону.

Доречно звернути увагу на окремі нормативні положення Загальних частин кримінальних законів зарубіжних держав, що прямо чи опосередковано визначають засади кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями з бланкетними диспозиціями.

По-перше, у Загальних частинах кримінальних законів окремих держав (Казахстану, Білорусії, Сан-Марино) є прямі вказівки на обов'язковий позитивний характер охоронюваних кримінальним законом правовідносин. Так, в КК Білорусії серед завдань Кодексу названо, зокрема, охорону встановленого *правопорядку* від злочинних посягань (виділено авт.: Я.Г.). В КК Казахстану при розкритті завдань Кодексу прямо вказано на законний характер охоронюваних відносин.

По-друге, щодо злочинів, які полягають у бездіяльності, обов'язковим є встановлення нормативної підстави невиконаного чи неналежно виконаного

обов'язку. Незважаючи на логічність такої думки, в КК Польщі, КК ФРН на це вказується прямо (ст. 2 та § 13 відповідно). В КК України аналогічного положення немає, проте на це неодноразово звертав увагу ПВС України.

По-третє, у КК Польщі, ФРН, Швейцарії добросовісне незнання протиправності діяння означає невинність особи, недобросовісне ж може бути підставою для пом'якшення покарання (ст. 30 КК Польщі, § 17 КК ФРН, ст. 20 КК Швейцарії). А ст. 122-3 КК Франції вказує, що не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка надасть докази того, що в силу помилки відносно права, якої не можна було уникнути, вона вважала, що має законні підстави для вчинення діяння [262].

Зважаючи на те, що дані питання в КК України взагалі не врегульовані, такий досвід не просто цікавий, а практично значущий. Конкретні напрями вдосконалення Загальної частини КК України з врахуванням, в тому числі іноземного правового досвіду, викладені у підрозділі 3.1. “Викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок у статтях Загальної частини КК України”.

Висновки до розділу 1:

1. Питання бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону в кримінально-правовій науці досліджене недостатньо, наявні ж окремі напрацювання показують широку гаму позицій: термінологічна неузгодженість при позначенні відповідних понять; полярними є позиції щодо змішаної протиправності злочинів, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями; не знайшло єдиного вирішення питання, чи визначає бланкетна диспозиція ознаки складу злочину; дискусійним є питання співвідношення між приписом бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України та іншогогалузевим приписом, що застосовується для конкретизації змісту такої диспозиції; чи може бланкетна диспозиція в статті кримінального закону відсилати до нормативних актів, які не мають сили закону; чи можуть визнаватися джерела інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті

кримінального закону, джерелами кримінального права; практично недосліджене питання допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України тощо. Численність таких практично значущих питань обумовлює необхідність дослідження.

2. Основна сутність бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини кримінального закону полягає в охороні суспільних відносин за допомогою комплексу норм інших галузей права, виходячи з системного характеру права.

3. Бланкетна диспозиція в статті Особливої частини КК України має самостійне значення, оскільки називає всі характерні ознаки складу злочину. Аргументується, що іншогогалузевий нормативний припис, до якого відсилає бланкетна диспозиція, не має самостійного кримінально-правового значення, бо лише конкретизує зміст такої диспозиції.

4. Конкретизований зміст бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України повинен встановлюватися за допомогою приписів інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях.

5. КК України є єдиним джерелом законодавства про кримінальну відповідальність; іншогогалузеві ж джерела права, що застосовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті кримінального закону, повинні визнаватися джерелами кримінального права.

6. Бланкетна диспозиція в статті Особливої частини КК України – це структурний елемент заборонної кримінально-правової норми, який безпосередньо лише абстрактно називає або описує склад злочину, а для встановлення конкретних його ознак відсилає (прямо чи опосередковано) до норм інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях, і які виступають додатковою нормативною підставою кримінально-правової кваліфікації.

7. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України слід відмежовувати від суміжних явищ: відсильних диспозицій, а також інших форм міжгалузевого зв'язку кримінального закону (диспозицій в статтях Особливої частини КК України, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих норм, а також в яких використовується іншогогалузева термінологія):

- відсильна диспозиція, як і бланкетна, лише вказує на злочин і називає обов'язкові ознаки основного та/або кваліфікованого складу злочину, однак для розкриття їх змісту відсилає до іншої норми (частини) цієї або іншої статті кримінального закону;

- диспозиції в статтях Особливої частини КК України, в яких використовується іншогогалузева термінологія, передбачають звернення до норм інших галузей права, що має на меті забезпечити правильне розуміння змісту кримінально-правової норми, а тому є *бажаним*, однак не обов'язковим. Відсутність звернення до іншогогалузевих норм, хоча і утруднює, однак не унеможлиблює з'ясування змісту всіх ознак конкретного складу злочину;

- диспозиції в статтях Особливої частини КК України, які передбачають субсидіарне застосування іншогогалузевих правових норм, *конкретно* називають всі ознаки складу злочину (і цим схожі на просте використання іншогогалузевої термінології), однак з'ясування змісту певних ознак *неможливе* без звернення до нормативних положень, що знаходяться поза КК України, відсутність звернення цих положень унеможлиблює застосування такої диспозиції в статті кримінального закону. При бланкетному ж характері диспозиції одразу помітна нестача нормативної інформації, ознаки складу злочину викладені не конкретно, а *абстрактно*.

8. В пам'ятках українського кримінального права бланкетні відсилки як юридичний технічний прийом був відомий ще творцям Руської Правди – правда, щодо санкцій. Однак, лише в XIX столітті відсилки до норм інших джерел права почали застосовуватися не як виняток, а як загальне правило. КК УРСР 1922 та 1927 років, а також КК 1960 року засвідчили практично сучасні

тенденції у використанні бланкетних диспозицій у статтях кримінального закону. А тому бланкетні диспозиції в статтях КК України – це, в значній мірі, данина нашому часу, що супроводжується ускладненням, спеціалізацією, диференціацією існуючих та появою нових правовідносин з високим рівнем іншогогалузевої урегульованості, які забезпечуються кримінально-правовою охороною.

9. Законотворча практика використання бланкетного способу викладу ознак складів злочинів в чинних КК зарубіжних держав (як близьких, так і далеких сусідів) має ряд спільних ознак із українською кримінальною законотворчою практикою:

- максимальна кількість бланкетних диспозицій у статтях розділів кримінальних законів, що передбачають злочини, які посягають на відносини, що характеризуються значним обсягом правової урегульованості і мінливістю залежно від економічних і інших соціальних умов;

- кількість бланкетних диспозицій в статтях кримінальних законів окремих пострадянських держав практично однакова (в середньому десь у 50 % статей);

- у високорозвинутих же європейських державах кримінально-правова охорона найбільш динамічних правовідносин забезпечується окремими законами, а тому кількість бланкетних диспозицій власне у КК порівняно менша;

- для відсилки до норм інших галузей права використовуються практично однакові мовні засоби;

- закономірним є посилення до міжнародних норм, що фактично є логічним підтвердженням інтеграційних процесів.

10. У загальних положеннях КК окремих зарубіжних держав (Польщі, ФРН, Швейцарії) є норми, що регулюють окремі питання застосування статей з бланкетними диспозиціями, що, звичайно, є позитивним досвідом, вартим запозичення.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ БЛАНКЕТНИХ ДИСПОЗИЦІЙ В СТАТТЯХ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ

2.1. Бланкетна складова вказівки на ознаки об'єкта складів злочинів

Традиційно в кримінальному праві серед ознак, що відносяться до об'єкта складів злочинів, називають власне сам об'єкт злочинного посягання, предмет складу злочину та потерпілого. А тому саме в такій послідовності розглянемо особливості бланкетних диспозицій, що характеризують ознаки об'єкта складів злочинів.

Об'єкт складу злочину, будучи одним із його елементів, не має спеціального нормативного визначення і, як правило, самостійно не закріплений у диспозиції в статті кримінального закону. Щоправда, ч. 1 ст. 1 КК України, зокрема, вказує, що КК України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства. Тим самим ця норма визначає перелік найбільш важливих об'єктів, що забезпечуються кримінально-правовою охороною. Встановлення ж об'єкта конкретного складу злочину передбачає аналіз ознак родового, що впливає з назви відповідного розділу КК, а також диспозиції в статті, що закріплює склад злочину.

Не вдаючись в аналіз найрізноманітніших поглядів науковців щодо розуміння об'єкта злочину, оскільки це не є питанням даного дослідження, зауважимо лише один ключовий момент – об'єктом злочинних посягань є лише ті відносини (вважатимемо об'єктом саме суспільні відносини), які є позитивними, особливо цінними (корисними) [43, с. 37; 47, с. 166; 266, с. 79], найбільш значущими для інтересів суспільства і держави [87, с. 79]. Становлячи

інтерес для держави і суспільства, такі позитивні суспільні відносини, звичайно, більш чи менш детально врегульовані правом. Таку ознаку охоронюваних законом України про кримінальну відповідальність суспільних відносин В.К. Грищук номінує їх нормативною основою [47, с. 188]. Тобто відносини, які взагалі не підпадають під сферу правового регулювання, а також правом заборонені, не можуть бути об'єктом злочину.

У зв'язку з цим, у низці диспозицій в статтях Особливої частини КК України самостійні вказівки на законність, правомірність тих чи інших охоронюваних відносин, видаються недоречними, фактично тавтологією, оскільки така їх ознака "вплетена" в зміст і соціальну сутність правової охорони, в тому числі кримінально-правової. Однак, з другого боку, це не звільняє правозастосовника від обов'язку в кожному випадку, навіть без прямої вказівки на це в диспозиції, з'ясувати, чи відносини підпадають під сферу правового регулювання, чи не є вони забороненими. Іншими словами, необхідно встановити загальний об'єкт злочину, як ознаку, "яку потрібно окремо встановлювати в ході кримінально-правової кваліфікації, відсутність котрої свідчить про відсутність всього складу злочину" [124, с. 580]. Однак, це питання не лежить в площині конкретизації змісту бланкетної диспозиції.

У зв'язку з обов'язковим позитивним характером охоронюваних правовідносин, видається непослідовним вказувати на їх законний чи правомірний характер в окремих статтях (наприклад, ст. 170, ч. 1 ст. 171, ч. 1 ст. 189; ч. 1 ст. 197-1, ч. 1 ст. 206; ч. ч. 1, 3 ст. 243; ст. 351, ч. 2 ст. 359, ч. 1 ст. 364; ч. 1 ст. 365; ч. 1 ст. 367; примітка 4 до ст. 368, ч. 2 ст. 382, ст. 391, ст. 397 КК України). Такі вказівки повинні бути виключені.

Як приклади непослідовності законодавця при вказівці на об'єкт складів злочинів, розглянемо окремі склади злочинів проти прав і свобод людини і громадянина. Так, ст. ст. 170, 171 КК України передбачають відповідальність відповідно за перешкоджання діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій та професійній діяльності журналістів. При цьому в обох наведених статтях диспозиції містять чіткі

вказівки на законний характер такої діяльності. Поряд з цим, для порівняння, ст. 174 КК України встановлює відповідальність за примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій. З буквального тлумачення такого формулювання виходить, що об'єктом складу злочину є правовідносини, що пов'язані із реалізацією права брати участь у страйку (законному чи незаконному). Проте слушно зазначає С.Я. Лихова, що “норма, яка міститься у ст. 174 КК України, спрямована на охорону, безумовно, законного конституційного права найманих працівників на участь у законному страйку. Перешкодити, примусити здійснити чи не здійснити право можна тільки особу, яка це право має. Права на участь у страйку працівники можуть не мати з двох причин: по-перше, визнання страйку незаконним, і, по-друге, обмеження цього права, яке міститься в законах, які регулюють трудову діяльність окремих категорій працівників” [107, с. 536]. Видається, така точка зору містить раціональне зерно, однак її обґрунтування значно простіше – об'єктом кримінально-правової охорони можуть бути лише позитивні правовідносини.

Аналогічно тавтологією є вказівка на правомірність діяльності захисника чи представника особи у ч. 1 ст. 397 КК України, яка вказує на вчинення у будь-якій формі перешкод по здійсненню такої діяльності по наданню правової допомоги. Зрозуміло, що неправомірна діяльність таких осіб не забезпечує здійснення правосуддя, яке виступає родовим об'єктом даного злочину. Тим паче, в жодній іншій статті, що забезпечують кримінально-правовою охороною діяльність захисника чи представника особи (ст. ст. 398-400 КК України), такої вказівки немає.

Проте, якщо беззастережно підійти до наведеної нами точки зору, то можна дійти до суперечливого, на перший погляд, висновку. Наприклад, що викрадення майна в особи, яка незаконно володіє ним, не може бути об'єктом кримінально-правової охорони. Однак, в цій ситуації слід враховувати абсолютний характер права власності. Це означає панування над річчю певної

особи та обов'язок усіх інших осіб утримуватися від порушень цього панування [284, с. 6]. Тобто особа посягає на чужу для неї власність. В кінцевому ж результаті, право власності на викрадене майно все одно юридично залишається за певним суб'єктом – фізичною, юридичною особою, територіальними громадами, державою, українським народом. Інше питання – чи може незаконний володілець такого викраденого майна бути визнаним потерпілим від злочину.

Далі з'ясуємо, як ступінь іншогогалузевої (не кримінально-правової) урегульованості охоронюваних суспільних відносин впливає на бланкетний характер диспозицій в статтях кримінального закону. Хоча С.В. Хилюк зазначає, що у використанні методу рахування за останні 15 років жоден дисертант не зізнався (йдеться про період з 1991 до 2006 року) [270, с. 43-54], спробуємо, власне, поррахувати кількість бланкетних диспозицій у статтях відповідних розділах КК України. Кількісну залежність бланкетних диспозицій у статтях відповідних розділах КК України від об'єкта таких злочинів яскраво ілюструє проведений аналіз(при цьому було враховано лише ті диспозиції, бланкетні вказівки яких мають змістовне навантаження).

Найбільша кількість бланкетних диспозицій міститься у статтях таких розділів Особливої частини КК України:

- Розділ II “Злочини проти життя та здоров'я особи” Особливої частини КК України (11 статей, в яких містяться бланкетні диспозиції). При цьому бланкетні диспозиції використовується, в першу чергу, в статтях про злочини, які передбачають неналежне виконання обов'язків, спрямованих на збереження та забезпечення права на життя і здоров'я осіб. Так, М.І. Галюкова, пишучи про проблеми формування сучасного кримінального законодавства в частині злочинів проти здоров'я особи, правильно відзначає, що найбільш значимі інтереси особи захищаються, як правило, нормами різних юридичних інститутів, не лише кримінально-правовими. Таке дублювання, на думку автора, необхідне, оскільки лише комплексний вплив норм різних інститутів дозволить досягнути бажаних результатів [32, с. 257].

- Розділ V “Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина” (із 31 статті в 19 статтях міститься бланкетні диспозиції). Такі високі кількісні показники зумовлені неможливістю забезпечити кримінально-правовою охороною надзвичайно великий комплекс різного роду прав і свобод людини і громадянина за допомогою простих чи описових способів викладу. В іншому випадку це загрожує необхідністю простого технічного “калькування” іншогогалузевих норм у кримінальному законі. Щоправда, кількість бланкетних диспозицій в статтях цього розділу різна в залежності від виду охоронюваних прав. Так, С.В. Хилюк підкреслює казуїстичний підхід в частині кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності [271]. А от щодо диспозицій в статтях, що передбачають відповідальність за посягання на виборчі правовідносини та правовідносини, пов’язані з реалізацією права на участь в референдумі, то А.В. Ігнатенко пише: “З точки зору юридичної техніки достатньо однієї статті в КК, але з часом виявиться, що їх кількість і далі необхідно збільшувати. Я прихильник встановлення бланкетної норми, в якій дати гнучку санкцію правосуддю” [69, с. 161-162]. Звичайно, така точка зору є надто категоричною, однак ще раз засвідчує неможливість уникнути бланкетного способу викладу диспозицій.

- Розділ VII “Злочини у сфері господарської діяльності” (із 43 статей в 29 містяться бланкетні диспозиції). Велика кількість бланкетних диспозицій серед злочинів даного роду обумовлена великою кількістю нормативних актів, що регулюють господарські правовідносини і мають на меті, зокрема, протидію недобросовісній конкуренції; захист споживачів від обману з боку несумлінних підприємців; захист інтересів суспільства від неконтрольованого та тіньового підприємництва тощо.

- Розділ VIII “Злочини проти довкілля” (із 21 статті в 19 містяться бланкетні диспозиції). Охоронювані даним розділом відносини детально врегульовані іншогогалузевими нормативними актами, що спрямовані на створення безпечного для життя і здоров’я довкілля, на охорону і захист

об'єктів природного середовища і визначають, зокрема, спеціальні вимоги щодо використання і охорони об'єктів довкілля, встановлюють обов'язкові екологічні нормативи та стандарти. А тому цілком слушно вказує С.Б. Гавриш на пріоритетність використання бланкетного способу при конструюванні складів злочинів даного роду [30, с. 7].

- Розділ IX “Злочини проти громадської безпеки” (із 22 статей в 10 містяться бланкетні диспозиції). Йдеться, зокрема, про неналежне виконання вимог, що перешкоджають вільному зверненню і поводженню з загальнонебезпечними предметами в суспільстві [106, с. 147-148]. Принагідно зазначимо, що О.С. Фролов звертає увагу на аналогічну тенденцію бланкетного способу викладу ознак адміністративних деліктів, зокрема, у сфері обігу зброї в Кодексі України про адміністративні правопорушення [267, с. 118-120].

- Розділ X “Злочини проти безпеки виробництва” (диспозиції у всіх 5 статтях – бланкетні). Пояснюється це тим, що “поняття “безпека виробництва” охоплює певну групу суспільних відносин, для функціонування яких (організації, забезпечення) використовуються закони та інші нормативно-правові акти, що належать до різноманітних галузей права, а також технічні норми” [16, с. 29]. У зв'язку із таким комплексним різногалузевим характером відносин щодо безпеки виробництва, усі диспозиції в статтях, що передбачають склади злочинів даного роду, сформульовані бланкетним способом. На це звертає увагу і ПВС України у Постанові “Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва ” від 12 червня 2009 року № 7, зокрема, у п. 4 вказує, що, “виходячи з того, що для встановлення в діянні складу злочину диспозиції статей 271-275 КК відсилають до законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, спеціальних правил, які регулюють безпеку праці, суди, формулюючи визнане доведеним обвинувачення у справах цієї категорії, мають посилатись у вирокі на відповідні статті Закону “Про охорону праці”, статті, пункти (параграфи) законодавчих та інших нормативних актів, які порушено, і розкривати суть допущених порушень” [185].

Слід відзначити позитивний вплив цієї Постанови на правозастосовну практику. Так, із розміщених після 12 червня 2009 року у Єдиному державному реєстрі судових рішень України вироків по кримінальних справах щодо злочинів, передбачених ст. 271 КК України, випадки, коли суди не вказують на конкретні порушені приписи нормативно-правових актів про охорону праці, стали поодинокими (вирок Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 9 листопада 2009 року (справа № 1-404/2009)) [60].

- Розділ XI “Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту” (з 17 статей в 11 містяться бланкетні диспозиції). І слід відзначити, що використання законодавцем саме даного прийому формулювання диспозицій об’єктивно продиктоване високим рівнем урегульованості відносин безпеки руху та експлуатації транспорту. В.А. Мисливий взагалі пропонує розглядати транспортне законодавство як окрему галузь, а транспортне право як окремий напрям вітчизняної юриспруденції, що, зокрема, регулює суспільні відносини у сфері безпеки та експлуатації транспорту [112, с. 150]. Слід також врахувати, що невинний науково-технічний прогрес тягне за собою вдосконалення транспортних засобів, розробку нових транспортних технологій тощо, що, своєю чергою, вимагає оперативного нормотворчого реагування, тобто створення нормативно-правової бази, спрямованої на забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту. А це породжує необхідність постійного реагування на іншогогалузеві зміни в КК України.

- Розділ XIII “Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення” (із 23 статей в 15 містяться бланкетні диспозиції). Це обумовлено, зокрема, тим, що “українська держава з метою забезпечення і охорони суспільних відносин у сфері народного здоров’я встановила особливий правовий режим обігу наркотичних засобів (спеціальний перелік цих засобів і речовин, обмеження їх використання лише окремими видами наркотиків і тільки з метою задоволення медичних і наукових потреб, контроль за їх обігом)” [116, с. 1]. Особливим правовим режимом наділені також інші засоби і речовини, які не належать до

наркотичних або психотропних, та виступають предметом відповідних злочинів.

Хоча аналіз практики показує, що суди у вироках щодо злочинів даного виду часто нехтують бланкетним характером диспозицій у відповідних статтях, тавтологічно у вироку вказують на незаконні дії, що мали місце. Наприклад, у вироку Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 13 березня 2008 року (справа № 1-69/2008) щодо злочину, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, зазначається, що "...2 січня 2008 року, об 11 годині 50 хвилин, знаходячись в залізничному вокзалі станції Знам'янка Одеської залізниці, розташованій на території міста Знам'янка Кіровоградської області, ОСОБА 1, в момент *незаконного* зберігання наркотичного засобу, був виявлений працівниками міліції, у якого в ході особистого огляду, в кишенях одягу, в який ОСОБА 1 був одягнений, було виявлено та вилучено поліетиленовий пакунок з особливо небезпечним наркотичним засобом - канабісом (марихуаною), вага якого в сухому стані складає 15 грам, який ОСОБА 1 *незаконно* зберігав без мети збуту" (виділено авт.: Я.Г.) [60]. Очевидно, що суд у вироку дублює бланкетні вказівки із тексту кримінального закону, однак не розкриває їх конкретного нормативного змісту.

- Розділ XIV "Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації" (із 9 статей в 7 містяться бланкетні диспозиції). Очевидно, що охоронювані відносини, що становлять родовий об'єкт злочинів даного розділу, неоднорідні, проте наділені публічним характером, що й обумовлює необхідність їх чіткого централізованого врегулювання.

- Розділ XV "Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян" (з 23 статей в 8 з них містяться диспозиції сформульовані бланкетним способом). Використання бланкетних диспозицій у статтях цього розділу має своє логічне обґрунтування. Адже родовим об'єктом цих злочинів є "відносини між органами управління – з одного боку, і громадянами – з другого, які виникають у зв'язку із здійсненням

адміністративно-розпорядчих функцій в межах взаємних прав та обов'язків і забезпечують нормальну діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян” [88, с. 435]. Зрозуміло, що такого роду відносини, в силу свого публічного характеру, піддаються детальному регулюванню, а тому їх ефективна охорона може бути забезпечена, власне, шляхом “імплантації” іншогогалузевих норм в кримінальний закон.

- Розділу XVIII “Злочини проти правосуддя”. Засилля бланкетних ознак у статтях даного розділу, яке констатує В.О. Навроцький [122, с. 5], (з 30 статей даного розділу в 11 з них містяться бланкетні диспозиції), знову ж таки, обумовлене особливістю родового об'єкта даних злочинів. Правосуддя, будучи однією із ознак правової держави, піддається чіткому і детальному врегулюванню, що має на меті забезпечення його ефективного здійснення.

- Розділ XIX “Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)” (з 35 статей даного розділу в 26 містяться бланкетні диспозиції). Це знову ж обумовлено родовим об'єктом, яким є встановлений порядок несення військової служби (військовий правопорядок), який, “залежить від взаємовідносин начальників і підлеглих, інших військовослужбовців між собою, порядку несення спеціальних служб, порядку використання військового майна, озброєння, техніки та зберігання військової таємниці, порядку здійснення військовими службовими особами своїх обов'язків, прав, повноважень тощо” [137, с. 9], що, в силу публічної значущості, піддаються детальному регулюванню.

При цьому в частині об'єкта військові злочини мають особливість. Так, поряд з ознаками, властивими загальному поняттю злочину, ч. 1 ст. 401 КК України закріплює також додаткові ознаки. Зокрема, вказується, що військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів. Дане визначення містить вкрай важливе положення. Йдеться про те, що

об'єктом військових злочинів може виступати лише встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби. Тобто при з'ясуванні бланкетного змісту посягання того чи іншого військового злочину необхідним є звернення до нормативно-правових актів, які відносяться до законодавчих. А тому не можна погодитися з висловленою в літературі позицією про те, що такий військовий правопорядок регламентується, в тому числі, наказами відповідних начальників, існуючими у військовими середовищі звичаями, правилами співжиття у військових колективах [137, с. 9].

- Розділ XX “Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку” (із 12 статей в 5 містяться бланкетні диспозиції). “Особливість цих злочинів полягає в тому, що вони безпосередньо пов'язані з сучасним міжнародним кримінальним правом як галуззю міжнародного публічного права. Тому при кваліфікації злочинів, з'ясовуючи зміст відповідних статей цього розділу, слід звертатися до відповідних міжнародних актів” [88, с. 612].

Своєю чергою, аналіз диспозицій в статтях інших розділів КК України засвідчує протилежні тенденції. Так, розділ I Особливої частини КК України, забезпечуючи охорону одного із найважливіших благ - основ національної безпеки України, містить лише дві статті, диспозиції в яких викладені бланкетним способом (статті 109, 110). При цьому одна з них прямо вказує на порушення Конституції України (ст. 110 КК України), інша вказує на конституційний лад як об'єкт злочину (ст. 109 КК України). Конкретність та одночасно винятковість таких відсилок до Основного закону України пояснюється стабільністю правового забезпечення основ національної безпеки.

Невелика кількість бланкетних диспозицій у розділі III “Злочини проти волі, честі та гідності особи” Особливої частини КК України (лише у 2 статтях із 7 містяться бланкетні диспозиції – статті 146, 150). Причини цього, знову ж таки, в особливостях об'єкта. ПВС України у п. 4 Постанови від 27 лютого 2009 року № 1 “Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи” вказує, зокрема, що чинне законодавство не містить визначення понять

гідності, честі чи ділової репутації, оскільки вони є морально-етичними категоріями [198]. Так, “воля – соціально обумовлений стан психічного регулювання поведінки суб’єкта, що ґрунтується на його здатності та прагненні до свідомого вибору мети діяльності, шляхів і способів її досягнення” [280, с. 516]. В свою чергу, “честь є поняттям моральної свідомості й категорією етики, що включає в себе моменти усвідомлення індивідом чи організацією свого суспільного значення і визнання цього значення з боку суспільства... Гідність є чинником моральної свідомості, в якому виражається уявлення про самоцінність особистості, її моральність з усіма іншими, та водночас є категорією етики, що відображає моральне ставлення індивіда до самого себе і суспільства до нього” [285, с. 401]. Отже, цілком очевидним є, що в своїй основі дані категорії несуть відповідно психічне, моральне, етичне навантаження, а тому цілком об’єктивно не можуть предметом широкого іншогогалузевого правового регулювання.

Серед злочинів, що передбачені у розділі IV Особливої частини КК України “Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи” немає жодного складу злочину, ознаки б якого були викладені бланкетним способом. І це закономірно, адже родовим об’єктом зазначених складів злочинів є відповідно статева свобода та статева недоторканість особи. Тобто статті даного розділу передбачають відповідальність за посягання на ті суспільні відносини, які об’єктивно, і навіть етично, не можуть піддаватися правовому регулюванню.

Розділ VI Особливої частини КК України передбачає склади злочинів, що посягають на відносини власності. Особливістю ж останніх є абсолютний характер, в основі якого лежить принцип непорушності права власності (ч. ч. 1, 2 ст. 321 ЦК України [275]). Виходячи, власне, з абсолютного характеру та принципу непорушності права власності, суспільно небезпечні діяння у складі злочинів досліджуваного розділу сформульовані, як правило, описовим способом. Бланкетний же характер мають в більшості інші ознаки складів злочинів (із 16 статей у 5 містяться бланкетні диспозиції).

Розділ XII Особливої частини КК України передбачає злочини проти громадського порядку та моральності. Із 13 статей в диспозиціях лише в двох з них (ч. 1 ст. 297 та ч. 1 ст. 298 КК) містяться вказівки на незаконність, які, однак, не несуть змістовного навантаження (що буде показано далі). Для з'ясування такої тенденції, проаналізуємо зміст відносин, що становлять родовий об'єкт даних злочинів, - громадського порядку та моральності.

При розкритті поняття “громадського порядку”, у зв'язку з відсутністю нормативного визначення, слід виходити із доктринальних тлумачень. Для наочності наведемо окремі з них. Так, М. Загородніков розуміє під громадським порядком, зокрема, частину суспільних відносин, які регулюються нормами права, моралі, правилами співжиття та звичаями, що складаються в громадських місцях, а також поза ними, але їх порушення впливає на громадську мораль [62, с. 5]. В свою чергу, В.О. Навроцький вказує, що це “суспільні відносини, які складаються для дотримання членами суспільства прийнятих у ньому правил та норм поведінки” [88, с. 374]. Г.І. Піщенко визначає громадський порядок як засновану на громадських зв'язках, загальноприйнятих правилах поведінки, моральних принципах, сукупність суспільних відносин, найбільш важливі з яких врегульовані нормами права і покликані забезпечити нормальне функціонування держави, громадських та інших закладів тощо [144, с. 5]. Схоже тлумачення і у В.В. Кузнецова [97, с. 28].

З даних визначень одразу помітна певна спільність позицій, яка має значення в аспекті даного дослідження. Всі автори вказують на те, що відносини громадського порядку визначені чи то правилами співжиття, чи то загальноприйнятими правилами поведінки, нормами моралі, звичаями, при цьому лише найважливіші з них врегульовані нормами права. Тобто відносини громадського порядку об'єктивно характеризуються порівняно невисоким рівнем правової урегульованості, що, звичайно, і виключає необхідність посилення на іншогогалузеві нормативні акти при формулюванні відповідних складів злочинів.

Ще яскравіше ілюструє невисокий рівень правової урегульованості аналіз змісту моральності як одного з родових об'єктів злочинів, передбачених даним розділом КК України. Так, відповідно до ч. 11 ст. 1 ЗУ “Про захист суспільної моралі” від 20 листопада 2003 року [168] суспільна мораль - система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість. Однорідні позиції висловлені і науковцями (М.Й. Коржанський [81, с. 447], В.О. Навроцький [88, с. 375], О.П. Рябчинська [215, с. 8]). В основі змісту моральності - етичні норми, загальнолюдські цінності, загальноприйняті правила, соціальні норми. Тобто моральність, як вид суспільних відносин, лежить поза правовим полем. Однак, цінності, які складають її зміст, визнаються більшістю суспільства, а тому “правомірним для протидії вчиненню злочинних посягань на суспільну моральність є використання кримінально-правових методів” [38, с. 1].

Тобто превалювання простого та описового способів викладу диспозицій в статтях розділу XII “Злочини проти громадського порядку та моральності” Особливої частини КК України, знову ж таки, обґрунтоване і детерміноване самим змістом відносин, що становлять родовий об'єкт аналізованих складів злочинів.

Розділ XVI “Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку” Серед 6 статей даного розділу в 5 з них містяться ознаки викладені бланкетним способом. Однак, подальший аналіз свідчить про недостатній розвиток регулюючого законодавства, а тому такі бланкетні відсилки необґрунтовані.

Розділ XVII “Злочини у сфері службової діяльності” (лише в одній статті міститься бланкетна диспозиція). Правове поле службової діяльності чітко окреслено. При цьому її нормативні межі визначені саме в іншогогалузевих нормативних актах, в тому числі локальних. Однак, диспозиції в статтях цього розділу практично не містять прямих відсилок до джерел інших галузей права,

а тому такий іншогогалузевий зв'язок диспозицій в статтях даного розділу, хоча і є обов'язковим, проте передбачає субсидіарне застосування правових норм.

Отже, чим більш повно і детально врегульовано певне коло (рід) відносин, чим більше імперативних вимог до їх суб'єктів, тим більший спектр можливих порушень. Звичайно, забезпечити кримінально-правовою охороною такі правовідносини за допомогою опису можливих порушень в самому кримінальному законі не просто недоцільно, а й практично неможливо. В такому випадку КК перетворився б на громіздкий нормативний акт з високим рівнем казуальності, що потребувало б постійного внесення змін разом із змінами регулюючих нормативних приписів. І саме в цьому найбільша цінність бланкетного способу викладу диспозицій в статтях Особливої частини КК України, який забезпечує, з одного боку, стабільність кримінального закону, з іншого, його “чутливу” реакцію на будь-які іншогогалузеві нормативні зміни, на що неодноразово звертається увага науковців [20, с. 73; 63, с. 228; 93, с. 118; 218, с. 114-115]. А це - особливо важливо в умовах постійного ускладнення механізму суспільного життя, розвитку та диференціації існуючих сфер правового регулювання.

Важливо зазначити, що в усіх випадках, коли бланкетна диспозиція характеризує суспільно небезпечне діяння, об'єкт такого злочину також набуває бланкетного “відтінку”. Для наочності, ч. 1 ст. 239 КК України встановлює відповідальність за забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення *спеціальних правил*, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля (виділено авт.: Я.Г.). Цілком зрозуміло, що таке формулювання диспозиції викликає необхідність звернення до іншогогалузевих нормативних актів для уточнення об'єктивної сторони злочину, з'ясування, які спеціальні правила були порушені. Проте безспірним залишається визнання основним безпосереднім об'єктом злочину встановленого порядку раціонального використання, захисту і відтворення земель як складної екосистеми, тісно пов'язаної з іншими елементами довкілля

[129, с. 685]. Тобто порушується правопорядок, однак шкода заподіюється конкретним відносинам, а не правовій нормі [244, с. 124]. А тому з'ясування в цьому випадку змісту встановленого порядку раціонального використання, захисту і відтворення земель є допоміжним, і врешті, підпорядкованим встановленню іншогогалузевого характеру ознак об'єктивної сторони.

Отже, щодо власне об'єкта складів злочинів – то, в силу того, що така ознака самостійно у статті, в абсолютній більшості, не закріплена, а впливає з аналізу положень Загальної частини, назви відповідного розділу та об'єктивної сторони складу злочину, бланкетні диспозиції, які б характеризували саме об'єкт складів злочинів, є малопоширеними в КК України і поряд з цим - абсолютно необґрунтованими.

Щодо бланкетних диспозицій, які характеризують предмет складів злочинів, то законодавцем в КК України використовуються різноманітні лексичні структури, зокрема вказівка на:

- предмети, заборонені міжнародним правом, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (ч. 1 ст. 438; ч. 1 ст. 439; ст. 440);

- предмети, ознаки яких визначені в законі (наприклад, ст. 175 – інші установлені законом виплати; ч. 1 ст. 212 – податки, збори (обов'язкові платежі), що входять в систему оподаткування, введені в установленому законом порядку; ч. 1 ст. 233 – майно, яке не підлягає приватизації згідно з законом);

- предмети, ознаки яких визначені у законодавстві (наприклад, ч. 1 ст. 201 - стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України; ч. 1 ст. 361 -2 – інформація, створена та захищена відповідно до чинного законодавства);

- незаконний характер походження предметів (наприклад, ч. 1 ст. 158 – незаконно виготовлені виборчі бюлетені, бланки відкріпних посвідчень, бюлетені для голосування на референдумі; ч. 1 ст. 204 – незаконно виготовлені алкогольні напої, тютюнові вироби та інші підакцизні товари; ч. 1 ст. 306 –

кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів);

- недоброякісний характер предметів (наприклад, ст. 227). Питання недоброякісності продукції є категорією нормативною, що передбачає її невідповідність встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам;

- розміри предметів (наприклад, примітка до ст. 305 – великі та особливо великі розміри наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, які визначаються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я);

- якість предметів, що порушує певні встановлені допустимі рівні, норми (ч. 3 ст. 243 – шкідливі речовини та суміші, що містять такі речовини понад встановлені норми; ч. 1 ст. 327 – продукти харчування чи інша продукція, радіоактивно забруднена понад допустимі норми);

- предмет з посиланням на Червону книгу України (ч. 1 ст. 248 – звірі, птахи чи інші види тваринного світу, занесені до Червоної книги України).

Вищенаведені приклади різноманіття лексичних структур, що використовуються при формулюванні бланкетних вказівок, дозволяють констатувати, що останні найбільш поширені щодо такої ознаки об'єкта складів злочинів як його предмет.

Останньою ознакою об'єкта складів злочинів є потерпілий. “У структурі об'єкта складу злочину потерпілий є учасником охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, блага, праву чи інтересу якого злочином заподіяна шкода або створена загроза заподіяння такої” [220, с. 11]. Оскільки, як було з'ясовано, об'єктом злочину є лише позитивні (суспільно корисні) відносини, то і потерпілим може виступати лише учасник позитивних (правомірних) правовідносин. А тому видається, що вказівка на законного володільця як потерпілого від самовільного захоплення земельної ділянки (ч. 1 ст. 197-1 КК) є цілком очевидною, навіть без прямої вказівки. Крім того,

необхідно чітко розмежовувати обставини на боці потерпілого (наприклад, ст. 116 КК – протизаконне насильство з боку потерпілого) від самого потерпілого. “Обставини на боці потерпілого не утворюють ані самостійного елемента злочину (наприклад, як об’єкт злочину), ані узагальненої ознаки складу злочину (наприклад, як потерпілий від злочину). Вони є ознаками об’єктивної сторони складу злочину і охоплюються поняттям обстановки вчинення злочину, тобто розглядаються як обставини, при яких вчинюється суспільно небезпечне діяння та (чи) настають суспільно небезпечні наслідки і на які вказується в кримінальному законі при формулюванні певного виду злочину” [220, с. 12].

З врахуванням вищевикладеного, можна констатувати, що Особлива частина КК України містить лише одну статтю, в якій міститься бланкетна вказівка на потерпілого. Так, ч. 1 ст. 150 КК вказує на відповідальність за експлуатацію дітей, які не досягли віку, з якого *законодавством* дозволяється працевлаштування, шляхом використання їх праці з метою отримання прибутку (виділено авт.: Я.Г.).

2.2. Бланкетні вказівки на ознаки об’єктивної сторони складів злочинів

До ознак об’єктивної сторони складів злочинів в науці кримінального права відносять суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки, причинний зв’язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками, місце, час, спосіб, знаряддя, засоби, обстановка, інші обставини, які характеризують подію злочину. Саме щодо кожної з таких ознак розглянемо особливості бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Аналіз розпочнемо з бланкетних диспозицій, які характеризують суспільно небезпечні діяння як ознаку об’єктивної сторони складів злочинів, оскільки вони найбільш поширені. Це пояснюється тим, що “розвиток цивілізації на сучасному етапі характеризується диференціацією вже існуючих

та появою багатьох нових сфер правового регулювання. Природно, що паралельно з цим йде процес накопичення фактів девіантної поведінки у цих сферах, який згодом набуває значного поширення і суспільної небезпечності, що призводить до необхідності їх криміналізації” [34, с. 206-207]. Кримінальний закон в стані ж дати лише загальну формулу, що охоплює всі ці випадки в сукупності [92, с. 120].

Однією із характеристик суспільно небезпечних діянь як ознаки об’єктивної сторони складів злочинів є їх кримінальна протиправність. Г.В. Тимейко вказує на значні труднощі при встановленні кримінальної протиправності діянь при бланкетному способі описання їх в кримінальному законі. Складність полягає в тому, що межі правомірності тих чи інших діянь регламентуються не кримінальним законом, а іншими нормативними актами чи посадовими інструкціями, розпорядженнями, наказами [242, с. 189]. У зв’язку з бланкетним характером диспозицій в статтях кримінального закону, що характеризують суспільно небезпечні діяння в науці кримінального права вказують на існування змішаної протиправності (випадки, коли діяння забороняється кримінальним законом, у зв’язку з тим і оскільки, воно визнається протиправним іншими галузями права [92, с. 120]). При цьому позиції науковців в частині виділення такого виду протиправності – полярні. Одні виділяють змішану протиправність (О.О. Дудоров [52, с. 50], В.М. Кудрявцев [92, с. 120], В.О. Навроцький [124, с. 79], М.І. Пікуров [141, с. 5]), інші вважають, що протиправність завжди залишається кримінальною (Г.В. Тимейко [242, с. 182]), вказують лише на бланкетний спосіб виразу (спосіб описання) кримінальної протиправності діяння (В.К. Гришук [47, с. 224]).

Видається, що в основі такого наукового різнобою є відсутність розмежування протиправності злочину та протиправності діяння. Так, злочином відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України є “передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб’єктом злочину”. Тобто злочин – завжди кримінально протиправне діяння (врешті, це його

невід'ємна ознака), тобто таке, що порушує імперативну норму кримінального закону в частині забороненої поведінки. Своєю чергою, діяння може порушувати й іншогогалузеву норму. При цьому діяння, яке формально підпадає під ознаки, викладені у диспозиції, далеко не завжди є кримінально протиправним. Так, наприклад, воно може бути вчинене за обставин, які виключають злочинність діяння (ст. ст. 36-43 КК України); особою, яка не є суб'єктом злочину; за відсутності вини особи тощо. При цьому таке діяння, не будучи кримінально протиправним, може залишатися протиправним з точки зору інших галузей права.

Наприклад, ч. 1 ст. 240 КК України передбачає відповідальність за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля. Допустимо, діяння, яке порушило вимоги Кодексу України про надра від 27 липня 1994 року [78] в частині охорони надр, вчинене особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Цілком очевидним і безспірним є протиправність вчиненого з точки зору Кодексу України про надра, проте кримінальна протиправність відсутня.

А тому слушною є думка Г.В. Тимейка: конкретна дія (бездіяльність) не може одночасно бути злочином і проступком: або в даних умовах місця, часу, обстановки воно визнається злочинним і кримінально караним, або воно утворює склад іншого правопорушення, що тягне дисциплінарну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність. Відповідно, і протиправність може бути або кримінально-правовою, або протиправністю з точки зору інших галузей права. Кримінальна протиправність – це об'єктивна ознака *виключно злочинного діяння*, що виражає його суспільну небезпечність [242, с. 182] (виділено авт.: Я.Г.).

При цьому слід зазначити, що умови кримінальної протиправності злочинної дії – одні; бездіяльності – інші, специфічні власне для даної форми злочинної поведінки [242, с. 188]. Так, у бланкетних диспозиціях, що характеризують суспільно небезпечні дії (активну поведінку особи), необхідно

звернутися до іншогогалузевого нормативного матеріалу з метою чітко визначити, в чому конкретно полягала злочинна дія, які конкретні приписи при цьому були порушені.

Ситуація складніша з диспозиціями в статтях, які передбачають склади злочинів, що можуть вчинятися шляхом бездіяльності (пасивна поведінка особи). Справа в тому, що такі диспозиції не містять прямої бланкетної відсилки, однак цілком очевидно, що така злочинна поведінка полягає у невиконанні певних дій, що були необхідні для запобігання заподіянню шкоди. Однак, як слушно зазначає Г.В. Тимейко, кількість дій, які спроможні запобігти шкоді, теоретично безмежна. Тому повинні бути виділені ті із них, на які суспільство вправі розраховувати [242, с. 198-199]. Йдеться про такі дії, які становили правовий обов'язок особи, тобто обов'язок вчинити суспільно необхідні дії повинен бути встановлений правовою нормою. Таким чином, суспільство та держава вправі очікувати і вимагати від особи вчинення лише таких дій, які вона повинна була вчинити в силу свого правового статусу в суспільстві (професійного, службового, сімейного, суспільного тощо). Власне, в силу незліченності дій, які входять в зміст правового обов'язку, який не було виконано, кримінальний закон лише в узагальненому вигляді описує бездіяльність. Таким чином, бланкетність таких диспозицій цілком обґрунтована і неминуча, передбачає з'ясування нормативної підстави невиконаного обов'язку.

Це, зазвичай, враховується у правозастосовній практиці. Наприклад, у вироку Лебединського районного суду Сумської області від 29 січня 2010 року (справа № 1-33/10), зокрема, щодо злочину, передбаченого ч. 1 ст. 175 КК України (безпідставна невіплата заробітної плати), цілком правильно вказується на нормативно-правові акти, які передбачають невиконаний обов'язок: "...в порушення вимог *ч. 1 ст. 115 КЗП України*, якою передбачена регулярна виплата заробітної плати працівникам в робочі дні в строки, встановлені колективним договором, але не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, який не перевищує шістнадцяти календарних днів, *ч. 3 ст. 15*

ЗУ “Про оплату праці”, якою передбачено, що оплата праці працівників підприємства здійснюється в першочерговому порядку, всі інші платежі здійснюються підприємством після виконання зобов'язань щодо оплати праці, в період з квітня 2009 року по грудень 2009 року, підсудний безпідставно, при наявності грошових коштів на розрахункових рахунках, не виплачував заробітну плату працівникам в повному обсязі” (виділено авт.: Я.Г.) [60].

Проблемним є питання, в межах якого елемента складу злочину, що полягає у бездіяльності, (об'єктивної сторони, суб'єкта чи як об'єктивної сторони, так і суб'єкта) повинен розглядатися обов'язок вчинити певні дії. На цю проблему звертає увагу О.М. Лемешко, вказуючи при цьому, що існування потенційного (статутного) правового обов'язку вчинити певні дії характеризує правовий статус даної зобов'язаної особи та припускає наявність нормативно-правового акта, який встановлює такий обов'язок [100, с. 53]. Тим самим автор розглядає невиконання обов'язку при злочинній бездіяльності в межах суб'єкта складу злочину.

Однак, така точка зору видається неоднозначною. Необхідно враховувати, що виникнення та існування того чи іншого правового обов'язку має об'єктивні та суб'єктивні підстави. Об'єктивно спеціальний правовий обов'язок діяти виникає з моменту набрання юридичної сили тим джерелом права, в якому передбачена така зобов'язальна норма; суб'єктивно ж – з моменту набуття особою особливого становища в системі суспільних відносин (наприклад, з моменту укладення трудового, цивільно-правового договору). Так, встановлення об'єктивної підстави невиконаного обов'язку передбачає звернення, як правило (але не завжди), до законодавчих актів, тоді як встановлення суб'єктивних підстав виникнення обов'язку – до нормативних актів місцевого, локального рівня чи, в більшості, до актів індивідуального характеру. Проте у випадку звернення до правозастосовних актів йдеться про встановлення фактичних обставин справи, а не про конкретизацію змісту бланкетної диспозиції, оскільки останні не передбачають звернення до такого

роду актів (Рішення КС України від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі)).

Наприклад, ч. 1 ст. 140 КК України передбачає відповідальність за *невиконання чи неналежне виконання* медичним або фармацевтичним працівником своїх *професійних обов'язків* внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого (виділено авт.: Я.Г.) Об'єктивною підставою наявності професійного обов'язку медичного працівника можуть виступати, зокрема, Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року [134]. Суб'єктивною ж підставою може бути трудовий договір, укладений з конкретною особою, який є правозастосовним актом.

Таким чином, джерела права, в яких визначені об'єктивні і суб'єктивні нормативні підстави обов'язку, в більшості не співпадають. А це вагомий аргумент на користь того, що обов'язок вчинити певні дії повинен розглядатися окремо у межах як об'єктивної сторони складу злочину, так і суб'єкта складу злочину. Отже, диспозиції в статтях, що передбачають злочини, які вчиняються шляхом бездіяльності, носять бланкетний характер, який може відноситися як до ознак об'єктивної сторони, так і ознак суб'єкта складу злочину.

Необхідно зробити ще одне важливе застереження. Справа в тому, що не всі диспозиції в статтях, які передбачають склади злочинів, що полягають у бездіяльності, бланкетні. Так, І.І. Горелік зазначав, що, наприклад, обов'язок піклуватися про іншу особу може впливати, наприклад, з родинних чи шлюбних відносин. Безпосередньо в законі такий обов'язок може бути і не передбачений. Однак вся сукупність відносин між родичами і подружжям, що регулюються відповідним сімейним законодавством, дозволяє зробити такий висновок [39, с. 10-11]. Не ставлячи під сумнів такої позиції, однак необхідно зазначити, що диспозиції в статтях, які передбачають відповідальність за невиконання такого роду обов'язків, не є бланкетними.

Наприклад, ч. 1 ст. 136 КК України передбачає відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або неповідомлення про такий стан особи належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження. Обов'язок надати допомогу в такій ситуації впливає з самої кримінально-правової норми (і лише з неї), а не з нормативних приписів інших галузей права. А тому диспозиція аналізованої статті не є бланкетною.

З метою спростити процес відшукування і застосування бланкетних диспозицій, що характеризують суспільно небезпечні діяння як ознаку об'єктивної сторони складів злочинів, наведемо найбільш поширені варіанти лексичних комбінацій, що використовуються законодавцем при їх побудові, та їх окремі особливості. Це, зокрема, вказівки на порушення:

- Порядку, встановленого Конституцією України (ч.1 ст. 110 КК України).
- Міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 438 КК України).
- Порядку, встановленого законом (ч. 1 ст. 143, ч. 1, 2 ст. 159-1, ст. 166, ст. 235, ч. 1 ст. 329, ч. 1 ст. 397 КК України тощо).
- Законодавства (ч. 1 ст. 172, ч. 1 ст. 210, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 244, ст. 247, ст. 270, ч. 1 ст. 271 КК України тощо).
- Незаконний (протизаконний) чи протиправний характер діяння (ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 120, ч. 2 ст. 134, ч. 1 ст. 142, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 169, ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 184, ч. 2 ст. 209-1, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 203-1, ч. 1 ст. 208, ч. 1 ст. 216, ч. 1 ст. 234, ч. 1 ст. 243, ст. 246, ч. 1 ст. 269, ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 307, ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 316, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 319, ч. 1 ст. 321, ст. 340, ст. 354, ч. 1 ст. 388, ч. 1 ст. 423, ч. 1 ст. 433, ст. 445 КК України тощо).

М.Д. Лисов вказує, що вказівка на протиправність чи незаконність діяння необхідна, якщо злочин, передбачений в статті, може носити і легальний характер, тобто бути правомірним при певних умовах [109, с. 75] (очевидно, автор мав на увазі, що діяння можуть носити правомірний характер). “Дії, щодо яких у чинному (некримінальному) законі не встановлено будь-яких правил, не

можуть вважатися незаконними, а отже, і кваліфікуватися за певною кримінально-правовою нормою як злочин” [83, с. 195]. Незважаючи на цілковиту очевидність такої думки, законодавець неодноразово не дотримується такої логічної аксіоми, вказує на незаконний (протиправний) характер діяння. Звичайно, такого роду бланкетні відсилки не несуть змістовного навантаження, а тому повинні бути виключені.

Так, не несе змістовного навантаження вказівка на незаконність організації або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою (ст. 322 КК України). Адже, будучи обумовлені метою одурманювання, такі дії за жодних умов не можуть бути законними.

Ч. 1 ст. 423 КК України вказує, зокрема на *незаконне* використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також *незаконне* використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам (виділено авт.: Я.Г.). Обов’язковою ознакою використання транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також використання підлеглого є те, що такі повинні вчинятися лише для особистих послуг чи послуг іншим особам. Згідно з ч. 2 ст. 3 ЗУ “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” від 21 вересня 1999 року [181] військові частини використовують закріплене за ними військове майно лише за його цільовим та функціональним призначенням. А відповідно до п. 3 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України від 24 березня 1999 року [193] військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, є державною службою особливого характеру, яка полягає в професійній діяльності придатних до неї за станом здоров’я і віком громадян України, *пов’язаній із захистом Вітчизни* (виділено авт.: Я.Г.). Таким чином, видається, що використання транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також використання підлеглого для

особистих послуг чи послуг іншим особам за жодних умов не може бути законним. А тому вказівки на незаконність без змістовного наповнення.

Своєю чергою, ч. 1 ст. 433 КК України передбачає відповідальність за насильство, *протизаконне* знищення майна, а також *протизаконне* відібрання майна *під приводом воєнної необхідності*, вчинювані щодо населення в районі воєнних дій (виділено авт.: Я.Г.). При цьому аналіз міжнародно-правових актів, що регулюють звичаї та правила ведення війни, дає підстави зробити висновок, що протизаконним є таке знищення чи відібрання майна, яке не викликалося обстановкою військових дій чи воєнною необхідністю. Тобто відібрання майна лише під приводом воєнної необхідності, коли такої необхідності реально не було, не може бути законним.

Звичайно, наведені формулювання не надають кримінальному закону термінологічної привабливості, а врешті, створюють правозастосовні проблеми. Бланкетні вказівки, які не несуть змістовного навантаження, повинні бути виключені.

- Невиконання чи неналежне виконання обов'язків (ч. 1 ст. 131, ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ч. 1 ст. 175, ст. 197, ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ст. 214, ст. 237, ст. 264, ст. 380, ч. 1 ст. 402, ч. 1 ст. 403, ч. 1 ст. 409, ч. 1 ст. 426, ч. 1 ст. 428, ст. 434 КК України тощо). Для прикладу наведено ті склади злочинів, що вчиняються виключно шляхом бездіяльності, проте необхідно пам'ятати про ті склади злочинів, які можуть вчинятися як шляхом дії, так і бездіяльності (ст. ст. 140, 171, 225, 251, 270, 367 КК України тощо).

- Порушення (недотримання) порядку, спеціальних правил, умов, вимог тощо (ст. 236, ч. 1 ст. 240, ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ч. 1 ст. 243, ст. 247, ч. 1 ст. 248, ст. 250, ст. 251, ч. 1 ст. 267, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст. 276; ч. 1 ст. 282, ч. 1 ст. 286, ст. 287, ст. 288, ч. 1 ст. 320, ст. 325, ч. 1 ст. 326, ст. 333, ч. 1 ст. 406, ч. 2 ст. 413, ч. 1 ст. 414, ч. 1 ст. 415, ст. 416, ст. 417, ч. 1 ст. 420, ч. 1 ст. 421 КК України тощо). Особливою лексичною формою, яка фактично передбачає порушення спеціальних правил, є вказівки на вчинення дій з порушенням порядку, наприклад, без спеціального дозволу,

без державної реєстрації, без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля, без права на Прапор тощо (ст. 138, ч. 1 ст. 223, ч. 1 ст. 234, ч. 1 ст. 253, ч. ч. 1, 2 ст. 263, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 268, ст. 290, ст. 291, ст. 334, ст. 339, ч. 2 ст. 447 КК України тощо).

- Несанкціонований характер діяння (ч. 11 ст. 158, ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361-2, ст. 362 КК України тощо). Щоб краще побачити адресний характер диспозицій з такими бланкетними відсилками, слід з'ясувати генезис терміну "санкція". В перекладі з латинської "sanctio" означає непорушний закон, найсуворіша постанова [284, с. 427]. Незважаючи на багатоаспектність вживання даної категорії у праві і законодавстві, в цьому випадку йдеться про санкцію як форму визнання правових підстав здійснення певного діяння.

- Порушення певного права (ч. 1 ст. 229, ч. 1 ст. 374 КК України тощо).

- Самовільний характер діяння (ч. 1 ст. 188-1, ч. 1, 3 ст. 197-1, ч. 1 ст. 283, ч. 1 ст. 390, ст. 395, ч. 1, 2 ст. 407, ч. 1 ст. 408, ст. 429 КК України тощо).

Однак, зустрічаються випадки, коли вказівка на самовільність не несе змістовного навантаження. Наприклад, ч. 3 ст. 197-1 КК України вказує на *самовільне* будівництво на самовільно зайнятій земельній ділянці (виділено авт.: Я.Г.). Оскільки правом на будівництво будівель і споруд наділені лише особи, які мають законні права на таку земельну ділянку – власники, користувачі (п. "д" ч. 1 ст. 90; п. "г" ч. 1 ст. 95 ЗК України [66]), то видається, що будівництво на самовільно зайнятій земельній ділянці - завжди самовільне.

- Застосування нестатутних заходів впливу (ч. 2 ст. 424 КК України).

В цілому, очевидно, що законодавець використовує різноманітні лексичні комбінації. Однак, доводиться констатувати, що непоодинокими є факти, коли бланкетна вказівка необґрунтована (наприклад, ст. 120 КК України) чи взагалі не несе змістовного навантаження (наприклад, ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 314, ст. 322, ч. 1 ст. 423, ч. 1 ст. 433 КК України). Такі законодавчі недолугості потребують усунення шляхом внесення змін до кримінального закону.

Далі розглянемо особливості бланкетних диспозицій, що характеризують суспільно небезпечні наслідки як ознаку об'єктивної сторони складів злочинів. Суспільно небезпечні наслідки – це шкода, заподіяна конкретним суспільно небезпечним діянням, а так само створення загрози заподіяння такої шкоди. При цьому така шкода поділяється на фізичну, майнову, моральну, політичну, організаційну та комбіновану [47, с. 238]. З огляду на фактичний характер шкоди та те, що суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою лише злочинів з матеріальним складом, стає зрозумілим, чому бланкетні диспозиції, що характеризують цю ознаку, малопоширені.

Проте, варто звернути увагу, що Рішення КС України від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі), яке розкриває правову природу бланкетних диспозицій, відноситься саме до суспільно небезпечних наслідків. Загалом, в чинному КК України є лише дві статті – 212 і 212-1, примітки до яких в частині визначені шкоди пов'язують її розмір з відповідним кратною величиною *встановлених законодавством* неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 212) та *встановлених законом* неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 212-1) (виділено авт.: Я.Г.). Одразу впадає в очі використання різних термінів, які, що головне, допускають різний рівень бланкетності. Така ситуація, звичайно, лише вносить в КК України правозастосовні проблеми, яких можна було б уникнути. В інших же аналогічних примітках – жодної відсилки немає (прим. 2-4 до ст. 185, прим. до ст. 188-1, прим. до ст. 192, прим. до ст. 197-1, прим. до ст. 199, прим. до ст. 201 КК України тощо). Видається, така ситуація неприпустима, неправильно ставити бланкетний характер диспозиції в статті кримінального закону в залежність від уподобань, смаків, лексичного стилю того, хто писав цю норму. Там, де це можливо, диспозиція повинна бути викладена описово, що не позбавляє необхідності звернення до іншогогалузевих норм субсидіарно. Бланкетний характер диспозиції повинен бути обґрунтований, застосовуватися *лише* там, де описати ознаки складу злочину, в силу чисельності регулюючого нормативного матеріалу, неможливо і недоцільно.

Бланкетним способом викладена і вказівка на суспільно небезпечні наслідки в ч. 1 ст. 361 КК України. Вказана диспозиція в статті передбачає відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до *порушення встановленого порядку її маршрутизації* (виділено авт.: Я.Г.). Порушення встановленого порядку маршрутизації інформації між телекомунікаційними мережами як один з альтернативних наслідків – це “здійснення її передавання з порушенням порядку встановленого нормативно-правовими актами Національної комісії з питань регулювання електрозв'язку порядку спрямування (маршрутизації) трафіка” [128, с. 1160]. Тобто фактично це порушення послідовності з'єднання точок взаємоз'єднання між кінцевими абонентами мережі електрозв'язку, яка повинна відповідати Правилам взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування, що затверджені Рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 8 грудня 2005 року № 155 [153].

Таким чином, бланкетні вказівки на суспільно небезпечні наслідки, є поодинокими.

Щодо причинного зв'язку, то будучи об'єктивним зв'язком між явищами, коли одне з них породжує інше, він, як правило, текстуально в диспозиції не відображений, і в жодному випадку не може носити бланкетного характеру.

В частині факультативних ознак об'єктивної сторони складів злочинів (місце, час, спосіб, знаряддя, засоби, обстановка вчинення злочину), то вони можуть набувати обов'язкового характеру лише якщо прямо вказані у диспозиції. У зв'язку з цим, стає зрозуміло, чому бланкетні вказівки на ці ознаки, зустрічаються рідко. В КК України є лише поодинокі випадки бланкетних вказівок на місце, спосіб, обстановку та засоби вчинення злочину.

Так, ч. 3 ст. 197-1 КК України передбачає самовільне будівництвоєє на *самовільно* зайнятій земельній ділянці (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що місцем вчинення злочину є самовільно зайнята ділянка. А.А. Стрижевська вказує, що самовільне зайняття земельної ділянки може мати місце у випадку порушення встановленого порядку та підстав набуття права власності на земельні ділянки [128, с. 555]. Однак, видається, що самовільний характер має місце у випадку порушення підстав та порядку набуття й інших прав на земельну ділянку, не лише власності, але й, наприклад, користування, земельного сервітуту, емфітевзису. Офіційне розуміння самовільного зайняття земельних ділянок міститься у ч. 13 ст. 1 ЗУ “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 року [160]. Вказується, що таким є будь-які дії особи, які свідчать про фактичне використання не наданої їй земельної ділянки чи намір використовувати земельну ділянку до встановлення її меж у натурі (на місцевості), до одержання документа, що посвідчує право на неї, та до його державної реєстрації.

Щодо способу вчинення злочину – то мають місце, зокрема, бланкетні вказівки на:

- Незаконний характер способу вчинення злочину (наприклад, ст. 174, ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 373 КК України).

Ст. 174 КК України вказує на примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом *інших незаконних дій* (виділено авт.: Я.Г.). Однак, відповідно до ч. 3 ст. 44 Конституції України ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку. При цьому така норма абсолютна, не передбачає винятків. А тому є підстави стверджувати, що дії, якими примушують до участі в страйку, за жодних умов не можуть бути законними. У зв’язку з цим, бланкетна вказівка в цій статті не несе змістовного навантаження.

Ч. 3 ст. 190 КК України передбачає відповідальність, зокрема, і за шахрайство, вчинене *шляхом незаконних операцій* з використанням електронно-обчислювальної техніки (виділено авт.: Я.Г.). Зрозуміло, що в основі таких

незаконних операцій – обман або зловживання довірою. Обман при вчиненні цього злочину може виразитися у застосуванні програмних засобів, які дають змогу винному будь-яким чином здійснити несанкціонований доступ до інформації, яка зберігається чи обробляється в автоматизованих системах, зловживання довірою як спосіб шахрайства при незаконних операціях з використанням електронно-обчислювальної техніки має місце тоді, коли винна особа в результаті довірчих відносин має вільний доступ до здійснення відповідних операцій і недобросовісно використовує ці відносини для неправомірного заволодіння чужим майном чи правом на нього [129, с. 489-490]. При цьому, якщо порядок доступу до інформації, що міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютері), автоматизованій системі, комп'ютерній мережі визначаються, як законодавчими, так і локальними нормативними актами, то в частині визначення права осіб на доступ до інформації – необхідним є звернення, як правило, до локальних нормативних актів.

Своєю чергою, ч. 1 ст. 373 КК України вказує на примушування давати показання при допиті *шляхом незаконних дій* з боку особи, яка проводить дізнання або досудове слідство (виділено авт.: Я.Г.). Ч. 3 ст. 22 КПК України від 28 грудня 1960 року [90] вказує, що забороняється домагатись показань обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у справі, шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів. Фактично це означає вчинення дій, які заборонені законодавством, “самі по собі становлять злочин чи дисциплінарний проступок” [122, с. 22].

- Несанкціонований характер способу вчинення злочину (наприклад, ч. 11 ст. 158 КК України). Так, ця стаття, зокрема, передбачає відповідальність за втручання в роботу Державного реєстру виборців, внесення неправдивих відомостей до бази даних вчинене особою *шляхом несанкціонованого доступу* до бази даних Державного реєстру виборців (виділено авт.: Я.Г.).

- Самовільний характер способу вчинення злочину (ч. 1 ст. 188-1 КК України). Так, ця стаття вказує на викрадення електричної або теплової енергії

шляхом її *самовільного* використання без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) (виділено. авт.: Я.Г.). Однак, сумнівно, чи викрадення може вчинятися несамовільним шляхом. А тому вказівка на самовільність не несе змістовного навантаження. Для конкретизації змісту бланкетної вказівки необхідно звертатися до нормативно-правових актів, що визначають випадки, коли використання приладів обліку обов'язкове.

Щодо обставини вчинення злочину – в КК України є поодинокі статті, в яких містяться бланкетні вказівки на такі ознаки (наприклад, ст. ст. 116, 123). Так, ст. 116 КК України передбачає відповідальність за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок *протизаконного* насильства, систематичного знущання або тяжкої образи з боку потерпілого, а ст. 123 КК України відповідно - за умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок *протизаконного* насильства або тяжкої образи з боку потерпілого (виділено авт.: Я.Г.). З наведених формулювань очевидно, що однією з обов'язкових ознак об'єктивної сторони є певна обстановка вчинення злочину, яку становить віктимна поведінка з боку потерпілого, що може полягати, зокрема, у протизаконному насильстві. При цьому вказівка на протизаконність насильства, на перший погляд, надає диспозиціям даних бланкетного характеру.

Відповідно ж до абзацу першого п. 23 Постанови ПВС України від 7 лютого 2003 року № 2 “Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи” насильство може бути як фізичним (заподіяння тілесних ушкоджень або побоїв, незаконне позбавлення волі тощо), так і психічним (наприклад, погроза завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди) [195]. Таке положення розкриває зміст самого насильства, однак нічого прямо не вказує на таку його ознаку як “протизаконність”. Ситуація ускладнюється полярністю позицій науковців щодо протизаконності насильства. Одні вважають, що в юридичному значенні поняття “насильство” необхідно розглядати тільки як протизаконне (А.В. Байлов [7, с. 10],

Л.А. Остапенко [135, с. 8-9]). У зв'язку з цим, наголошується на надмірній вказівці у ст. 116 КК України на “протизаконність” насильства, тому що сам термін “насильство” вже містить у собі цю ознаку. Інші ж автори висловлюють позицію, що насильство може бути як законним так і протизаконним (В.К. Грищук [283, с. 68], М.І. Мельник [129, с. 273]). При цьому під законним насильством розуміють насильство, яке вчинене в стані необхідної оборони, крайньої необхідності, при затриманні злочинця, при виконанні службового обов'язку, зокрема працівниками міліції, Служби Безпеки України, працівниками органів і установ виконання покарання тощо.

Однак, ретельний аналіз законодавства свідчить, що в нормативно-правових актах з метою вказівки на право особи у певних визначених випадках застосувати по відношенню до іншої особи фізичний чи психічний вплив термін “насильство” не вживається. Так, при необхідній обороні в ч. 1 ст. 36 КК України йдеться про дії, які полягають у заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання. Аналогічно на правомірність заподіяння шкоди вказано щодо стану уявної оборони, стану затримання особи, що вчинила злочин, крайньої необхідності (ст. ст. 37, 38, 39 КК України) тощо. Відповідно ж до ч. 1 ст. 12 ЗУ “Про міліцію” міліція має право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених цим Законом [173]. Схожі норми містяться у ст. 26 ЗУ “Про Службу безпеки України” [189] та ч. 1 ст. 106 КВК України [89]. Тобто очевидно, що в усіх випадках, до яких апелюють прихильники позиції можливості законного насильства, термін “насильство” не вживається. Йдеться про певні заходи і засоби впливу. Власне ж насильство – це *умисний* фізичний чи психічний вплив однієї особи на іншу, проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою. Саме вказівка на умисність передбачає той факт, що особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння.

Отже, насильство не може бути законним, а тому вказівки у статтях 116, 123 КК України на протизаконність насильства з боку потерпілого є надмірними, фактично тавтологією, повинні бути виключені.

Щодо бланкетних вказівок на засоби вчинення злочину, то в КК є лише один випадок. Так, ст. 323 КК України як засіб вчинення злочину, називає допінг. Відповідно ж до примітки до даної статті допінг – це засоби і методи, які входять до переліку, заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху. А тому необхідним є звернення до Антидопінгової конвенції від 16 листопада 1989 року № ETS 135 [4].

Загалом же, проведений аналіз показує, що бланкетні вказівки на ознаки об'єктивної сторони складів злочинів, в більшій чи меншій мірі, можуть використовуватися практично до всіх ознак, за винятком причинного зв'язку. Однак, наявні в статтях КК України такі вказівки не завжди обґрунтовані та змістовні.

2.3. Вказівки бланкетного характеру на суб'єктивні ознаки складів злочинів

До суб'єктивних ознак складів злочинів в кримінальному праві відносять ознаки суб'єкта та суб'єктивної сторони. Розглянемо наявні в статтях Особливої частини КК України бланкетні вказівки на суб'єктивні ознаки складів злочинів саме в такій послідовності, яка, власне, відповідає послідовності доказування їх наявності [124, с. 94-96].

В науці кримінального права виділяють загальний та спеціальний суб'єкти складів злочинів. Ознаки, так званого, загального суб'єкта складу злочину, закріплені в ч. 1 ст. 18 КК України, яка вказує, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Дане нормативне положення ч. 1 ст. 18 Загальної частини КК України є загальним для всіх складів злочинів, передбачених Особливою частиною КК України, а тому

ознаки загального суб'єкта злочину окремо в статтях Особливої частини КК України не викладені взагалі: ні бланкетним способом, ні будь-яким іншим. Крім того, об'єктивно такі ознаки суб'єкта складів злочинів не можуть набувати бланкетного змісту. Так, ознака фізична особа означає, що суб'єктом складу злочину може бути лише людина; осудність особи передбачає здатність фізичної особи усвідомлювати під час вчинення суспільно небезпечного діяння свої дії (бездіяльність) та керувати ними; в частині ж досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, то ч. 1 ст. 18 КК України є відсилочною, передбачає звернення до ст. 22 КК України. А тому диспозиції в статтях Особливої частини КК України, які передбачають склади злочинів, де суб'єкт злочину – загальний, в частині його ознак за жодних умов не можуть бути бланкетними.

Що ж до спеціального суб'єкта складу злочину – то ситуація складніша. Відповідно до ч. 2 ст. 18 КК України, таким є фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Тобто спеціальний суб'єкт злочину, поряд із ознаками загального суб'єкта злочину, наділений іншою спеціальною ознакою чи кількома ознаками, яка (-і) має (-ють) кримінально-правове значення. При цьому “спеціальні ознаки суб'єктів злочину мають різний правовий зміст, що виражається у правовому статусі (покладання правових обов'язків щодо забезпечення обороноздатності країни, здійснення правосуддя); професійній діяльності, що виконується; фізичних властивостях особи і наявності родинних відносин; особливостях здійснення злочинних дій” [241, с. 12]. Проте про бланкетний спосіб викладу таких спеціальних ознак суб'єктів злочину доводиться говорити лише тоді, коли вони носять нормативний характер.

В.І. Терентьев слушно поділяє спеціальних суб'єктів злочину за способом закріплення в статтях Особливої частини КК на фактичні і нормативні: “До фактичних спеціальних суб'єктів відносяться особи, спеціальні характеристики яких закріплені в кримінальному законі за допомогою опису

ознак об'єктивної сторони злочину, які дозволяють зробити висновок про обмеження криміналізація діяння кола суб'єктів, що володіють спеціальними властивостями. До нормативних спеціальних суб'єктів відносяться особи, вимоги до статусу й інші характеристики яких чітко викладені в диспозиції відповідної кримінально-правової норми" [241, с. 12]. Тобто, перші - це ті спеціальні суб'єкти злочинів, ознаки яких прямо не названі в диспозиції, другі – ознаки яких прямо названі в диспозиції в статті (такий поділ пропонує, зокрема, В.К. Грищук [47, с. 268]).

Спочатку розглянемо особливості бланкетних диспозицій, що характеризують ознаки спеціальних суб'єктів злочину, які прямо не названі в статті. На перший погляд, видається, що спеціальні ознаки таких суб'єктів, не будучи текстуально закріплені, не можуть відповідно бути викладені бланкетним способом. Проте необхідно пам'ятати про злочини, які можуть вчинятися шляхом бездіяльності, тобто полягають у невиконанні певних дій, що були необхідні для запобігання заподіяння шкоди. У підрозділі 2.2. "Бланкетні вказівки на ознаки об'єктивної сторони складів злочинів" вказувалося, що обов'язок вчинити певні дії повинен розглядатися окремо у межах об'єктивної сторони та суб'єкта конкретного складу злочину, оскільки виникнення та існування того чи іншого правового обов'язку має об'єктивні та суб'єктивні підстави. Об'єктивно спеціальний правовий обов'язок діяти виникає з моменту набрання юридичної сили тим джерелом права, в якому передбачена така зобов'язальна норма; суб'єктивно ж – з моменту набуття особою особливого становища в системі суспільних відносин. При цьому необхідно відзначити, що якщо суб'єктивний обов'язок виник на підставі індивідуального акту, що дуже поширено (наприклад, укладення трудового договору), то диспозицію в частині викладу ознак такого суб'єкта не можна вважати бланкетною. Бланкетні диспозиції передбачають звернення лише до нормативних приписів. В такому ж випадку йдеться про встановлення фактичних обставин справи.

Так, у вироку Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 7 травня 2007 року (справа № 1-176/07) щодо злочину, передбаченого ч. 1 ст. 271 КК України (порушення вимог законодавства про охорону праці), вказується, зокрема, що “ОСОБА 1, працюючи на посаді майстра виробничої дільниці № 2..., будучи відповідно до наказу № 18-оп від 23 серпня 2006 року призначеним відповідальною особою за ведення будівельних робіт по 32-х квартирному житловому будинку АДРЕСА_1, та відповідно до п. 7 та п. 20 посадової інструкції виконавця робіт (виконроба) та майстра будівельних робіт, затвердженої 18 грудня 1995 року, зобов'язаним забезпечити суворе виконання усіма робочими правил техніки безпеки, вимог охорони праці, 15 грудня 2006 року всупереч ч. 6 ст. 18 ЗУ "Про охорону праці", п. 3.17 "Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці", які передбачають, що не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці, не провівши навчання та перевірки знань з охорони праці, допустив до виконання робіт по муруванню зовнішніх стін другого поверху 32-х квартирному будинку в м. Дрогобичі по вулиці Шептицького, муляра ОСОБА 2” [60] (виділено авт.: Я.Г.) Очевидно, що судом чітко вказані як суб'єктивні, так і об'єктивні нормативні підстави невиконаного обов'язку. Однак, на жаль, непоодинокі випадки, коли суди не встановлюють суб'єктивних чи об'єктивних підстав невиконаного обов'язку, чи і перших, і других.

Тобто диспозиції в статтях Особливої частини КК України, що передбачають склади злочинів, що можуть вчинятися шляхом бездіяльності, можна вважати бланкетними в частині ознак їх суб'єкта лише у випадку, коли такий невиконаний суб'єктивний обов'язок виник на підставі іншогогалузевого нормативного припису.

Зауважимо, що законодавець при визначенні суб'єктів злочинів, що можуть вчинятися шляхом бездіяльності, дещо непослідовний. В одних випадках прямо вказує на існування відповідного обов'язку суб'єкта злочину

(наприклад, ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ч. 3 ст. 243, ч. 1 ст. 244, ч. 1 ст. 426 КК України), в інших не зазначає (наприклад, ч. 1 ст. 137, ч. 1 ст. 140, ст. 166, ст. 214, ст. 264, ст. 335, ст. 336 КК України). Проілюструємо це на прикладі.

Так, ч. 1 ст. 139 КК України передбачає відповідальність за ненадання без поважних причин допомоги хворому *медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу*, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого (виділено авт.: Я.Г.). По-перше, цілком логічно і зрозуміло, що вимагати вчинення певних дій можна лише від того, хто зобов'язаний їх вчинити в силу свого професійного статусу. По-друге, відповідно до ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров'я медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані, зокрема, подавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу; безплатно подавати першу невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях тощо [134]. Окрім цього, усі випускники вищих навчальних медичних закладів України дають Клятву лікаря, одним із положень якої є, зокрема, обов'язок подавати медичну допомогу всім, хто її потребує [169]. Тобто, обов'язок надавати допомогу хворому, тим більше у ситуації, коли медичному працівникові завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого, лежить на кожному медичному працівникові незалежно у якому закладі охорони здоров'я він працює. Таким чином, диспозицію ч. 1 ст. 139 КК України необхідно викласти так: *“Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого”*. Таке формулювання значно простіше у своєму викладі, більш лаконічне (що не маловажно), поряд з цим необхідність звернення до іншогогалузевого нормативного матеріалу залишається такою ж.

Фактично аксіомою можна вважати обов'язкове з'ясування у складах злочинів, що вчиняються шляхом бездіяльності, наявності в особі обов'язку діяти відповідним чином. Тобто, незалежно від текстуального викладу

диспозицій в статті Особливої частини КК України, що передбачають відповідальність за злочинну бездіяльність, той, хто застосовує норму, повинен в кожному випадку з'ясувати нормативну підставу виникнення такого суб'єктивного обов'язку. Зрозуміло, що вищенаведений різнобій законодавця в частині вказівки (чи її відсутності) на обов'язок суб'єкта складу злочину, що може вчинятися шляхом бездіяльності, може сформувати неправильний висновок про те, що суб'єктивну підставу виникнення обов'язку необхідно встановлювати лише тоді, коли на це прямо вказує диспозиція. З метою уникнення такої ситуації видається доцільним уніфікувати текстуальний виклад диспозицій у відповідних статтях таким чином, щоб не вказувати на суб'єктивний обов'язок, оскільки такий логічно впливає. Адже не можна вимагати від особи виконання того, що не входило в коло її обов'язків, а тим паче, притягувати за це до відповідальності.

Окремо слід виділити склади злочинів, об'єктивна сторона яких прямо чи опосередковано передбачає порушення різного роду спеціальних правил, норм, стандартів тощо (наприклад, ст. 138, ст. 236, ч. 1 ст. 239, ч. 1 ст. 240, ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ч. 1 ст. 243, ст. 250, ст. 251, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ст. 288 КК України). Слушна вказівка А.А. Тер-Акопова на "порушення спеціальних правил" як особливу форму антисуспільної поведінки, яка становить собою складний акт поведінки, сутність якого полягає у невиконанні нормативного припису незалежно від того, що він вимагає: вчинити позитивну дію чи утриматися від негативної бездіяльності [240, с. 6]. Тобто в цій ситуація дія і бездіяльність завжди існують у єдності. А тому, як і при злочинній бездіяльності, в кожному випадку необхідно з'ясувати правову підставу виникнення суб'єктивного обов'язку. Типово, що законодавець, як і в складах злочинів, що можуть вчинятися шляхом бездіяльності, при формулюванні і цієї умовно виділеної групи також в одних випадках вказує на суб'єктивний обов'язок (наприклад, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ст. 288 КК України), в інших не зазначає (наприклад, ст. 236, ч. 1

ст. 239, ч. 1 ст. 240, ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ч. 1 ст. 243, ст. 250, ст. 251 КК України).

Така ситуація вносить у кримінальний закон “термінологічний каламбур”, що не створює сприятливих умов для правильного і однакового застосування його норм. Видається цілком очевидним, що відповідати за порушення спеціальних правил можуть лише особи, які в силу свого правового статусу були зобов’язані їх дотримуватися та й, врешті, просто знати. Використання чи невикористання бланкетного способу викладу ознак спеціальних суб’єктів злочинів не може бути справою мовних смаків, уподобань тих, хто творить норму. Бланкетні диспозиції як технічний юридичний прийом забезпечення системності права повинен відповідати вимогам обґрунтованості, застосовуватися там, де це вкрай необхідно.

Розглянемо особливості бланкетних диспозицій, що характеризують ознаки спеціальних суб’єктів складів злочинів, які прямо названі в статті (за результатами дисертаційного дослідження В.І. Терентьева (2003 року) – у КК 2001 року пряма вказівка на суб’єкта міститься у 43,7 % складів злочинів зі спеціальним суб’єктом [241, с. 10]). Однак, бланкетним способом ознаки спеціального суб’єкта викладені лише в поодиноких випадках (наприклад, ст. 138, примітка 2 до ст. 368, ч. 1 ст. 387, ч. 2 ст. 401, ст. 435 КК України).

Нетиповою і поодинокую є бланкетний спосіб викладу спеціального суб’єкта злочину, передбаченого ч. 2 та ч. 3 ст. 368 КК України. Йдеться, зокрема, про службову особу, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище. При цьому відповідно до примітки 2 до даної статті службовими особами, які займають відповідальне становище, є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364, посади яких згідно зі *статтею 25 Закону України "Про державну службу"* віднесені до третьої, четвертої, п'ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, є особи, зазначені в *частині*

першій статті 9 Закону України "Про державну службу", та особи, посади яких згідно із статтею 25 цього Закону віднесені до першої та другої категорій (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що бланкетна диспозиція в цій статті відсилає до конкретних статей, пунктів ЗУ "Про державну службу" від 16 грудня 1993 року № 3723-XII [163]. Зрозуміло, що такого роду відсилка, хоча і вирішує питання, пов'язані із застосування цієї диспозиції, однак не є динамічною, повинна бути "в полі зору" законодавця, оскільки внесення змін чи втрата чинності окремими положеннями чи всім Законом, вимагатиме відповідного внесення змін до КК України. Вочевидь, законодавець керувався відносною стабільністю у врегулюванні відносин державної служби.

У ч. 1 ст. 372 КК України йдеться про притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи *іншою уповноваженою на те законом особою* (виділено авт.: Я.Г.). Відповідно ж до КПК України від 28 грудня 1960 року [90] правом притягнення до кримінальної відповідальності наділені лише суд, прокурор, слідчий і орган дізнання. Перелік таких уповноважених суб'єктів вичерпний. При цьому притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності судом підпадає під ознаки злочину, передбаченого ст. 375 КК України. Тобто за цією статтею відповідальності можуть підлягати лише особа, яка провадить дізнання, слідчий або прокурор. У зв'язку з цим, видається доцільним викласти диспозицію ч. 1 ст. 372 КК України описовим способом, а саме: *"Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності особою, яка проводить дізнання, слідчим або прокурором"*.

В свою чергу, ч. 1 ст. 387 КК України вказує на розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання *особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані* (виділено авт.: Я.Г.). Згідно ч. 2 ст. 121 КПК України у необхідних випадках слідчий попереджає свідків, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, захисника, експерта, спеціаліста, перекладача, понятих, а також

інших осіб, які присутніх при провадженні слідчих дій, про обов'язок не розголошувати без його дозволу даних досудового слідства [90]. Зрозуміло, що відомості про попередження особи фіксуються у відповідних процесуальних документах, які і є єдиним документом, що підтверджує даний факт. Однак, звернення до такого роду процесуальних актів, в силу їх правозастосовного характеру, лежить в площині встановлення фактичних обставин справи. Крім того, попередити особу про обов'язок не розголошувати дані досудового слідства можна лише в порядку, передбаченому КПК України. Попередження про такий обов'язок поза кримінально-процесуальною процедурою не є законним, і як наслідок, об'єктом кримінально-правової охорони. А тому, видається, що вкладений законодавцем в цю диспозицію зміст не зміниться, якщо викласти її наступним чином: *“Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання особою, попередженою про обов'язок не розголошувати такі дані”*.

Ст. 435 КК України передбачає відповідальність, зокрема, за носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста або Червоного Півмісяця *особами, які не мають на те права* (виділено авт.: Я.Г.). Фактично ж йдеться про незаконне носіння вказаної символіки. Тобто бланкетна вказівка може бути перенесена до ознаки суспільно небезпечного діяння.

Отже, наведені приклади бланкетних вказівок на ознаки спеціальних суб'єктів в більшості не є обґрунтованими.

В частині ознак спеціальних суб'єктів злочинів військової злочини мають особливість. Так, ч. 2 ст. 401 КК України, яка поширюється на всі склади злочинів, передбачені розділом XIX КК України, вказує, що за відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, СБУ, ДПС України, внутрішніх військ МВС України та *інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, а також інші особи, визначені законом* (виділено авт.: Я.Г.).

Щодо військовослужбовців інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, то таке бланкетна відсилка видається надмірною. Адже особи, які беруть участь у не передбачених законами військових формуваннях, не є військовослужбовцями. Тобто, особи, які не є суб'єктами несення військової служби (відносин, охоронюваних розділом XIX КК України), не можуть об'єктивно посягати на порядок її несення. А тому достатньо вказати на військовослужбовців інших військових формувань.

Іншими особами, що визначені законами, які можуть підлягати відповідальності за статтями даного розділу, наприклад, є:

- військовослужбовці військових прокуратур (ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року [187]);
- військовослужбовці військових судів, Військової судової колегії Верховного Суду України (ЗУ “Про судоустрій” від 7 лютого 2002 року [201]);
- військовослужбовці, що займають військові посади у військових частинах, кораблях, органах військового управління, установах, організаціях, вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів (ЗУ “Про військовий обов'язок і військову службу” в редакції від 4 квітня 2006 року [158]);
- військовослужбовці, що займають військові посади в підрозділах Збройних Сил України, які направляються до інших держав для участі в міжнародних миротворчих операціях у складі миротворчих контингентів або миротворчого персоналу відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, заміщаються військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом (ЗУ “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року 613-XIV [202]);
- військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, що відряджені до державних органів, установ, організацій, а також Державного підприємства обслуговування повітряного руху України для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі

(ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” в редакції від 4 квітня 2006 року [158]);

- військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, які відповідно до міжнародних договорів України направлені для проходження військової служби на посадах у багатонаціональних органах військового управління, а також у закордонних дипломатичних установах України (ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” в редакції від 4 квітня 2006 року [158]). Тощо.

Отже, суб’єктом військових злочинів, крім військовослужбовців Збройних Сил України, СБУ, ДПС України, внутрішніх військ МВС України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, можуть бути лише особи, які законами визнаються військовослужбовцями.

Необхідно зазначити, що відповідно до ЗУ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” від 11 червня 2009 року [159], передбачено доповнити ст. 18 КК України частинами третьою та четвертою, які, зокрема, в якості спеціального суб’єкта злочину називають службових осіб. Так, ч. 3 вказує, що службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або *законом* (виділено авт.: Я.Г.). В свою чергу ч. 4 даної статті вказує, що службовими особами також визнаються посадові особи

іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі іноземної держави, а також будь-які особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені).

З наведених понять службової особи можна зробити висновок, що єдиним випадком, коли ознака службової особи викладена бланкетним способом є випадок, коли виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій здійснюється за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється законом. В усіх інших випадках для встановлення ознак суб'єкта злочину – службової особи, також необхідно звертатися до відповідних нормативних та індивідуальних актів, що закріплюють функції представників влади або відповідні організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки, або уповноважують на здійснення таких. Однак, в цій ситуації, в силу відсутності прямої відсилки, йдеться про субсидіарне правозастосування норм інших галузей права.

Отже, бланкетні диспозиції можуть відноситися лише до ознак спеціального суб'єкта (в Додатках “А-Ф” до роботи наведено джерела права, приписи яких повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетних диспозицій, які прямо містять бланкетну відсилку).

Далі розглянемо вказівки бланкетного характеру на ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів. КК України не розкриває поняття суб'єктивної сторони злочину. Не вдаючись в аналіз різноманітних доктринальних підходів, оскільки це не є предметом даного дослідження, вважатимемо, що суб'єктивна сторона злочину – це “елемент складу злочину, що становить сукупність певних ознак, які характеризують внутрішню сторону злочину, тобто *психічну діяльність особи*, безпосередньо пов'язану із вчиненням злочину” [47, с. 273] (виділено авт.: Я.Г.). До ознак суб'єктивної сторони складу злочину відносять обов'язкову ознаку - вину (умисел або

необережність) та факультативні (мотив, мета, емоції). Очевидно без будь-яких доводів, що жодна із вказаних ознак об'єктивно не може піддаватися правовому регулюванню, як наслідок - ознаки суб'єктивної сторони злочину не можуть бути викладені бланкетним способом.

Проте у статтях КК України є диспозиції, в яких мета злочину викладена бланкетним способом (наприклад, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 306, ст. 341, ст. 334, ст. 344) (принагідно зазначимо, що формулювання мети в статті фактично окреслює об'єкт посягання, а тому правильніше говорити, все-таки, про бланкетний спосіб викладу не ознак суб'єктивної сторони складу злочину, а його об'єкта). Тим не менше, розглянемо окремі з них.

Так, ч. 1. ст. 306 КК України передбачає, зокрема, відповідальність за використання доходів (коштів і майна), здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (виділено авт.: Я.Г.). Видається очевидним, що обіг вказаних предметів з використанням незаконно отриманих доходів за жодних умов не може бути законним. А тому дана бланкетна вказівка, як така, що не несе змістовного навантаження, повинна бути виключена із диспозиції.

Своєю чергою, ст. 341 КК України вказує на захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, з метою незаконного користування ними або перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ, організацій. (виділено авт.: Я.Г.). Саме суспільно небезпечне діяння - захоплення – передбачає зайняття вказаних об'єктів шляхом насильства або обману [129, с. 905]. В силу того, що захоплення передбачає протиправне зайняття названих об'єктів, наступне їх використання не може бути законним. А тому в цьому випадку бланкетна вказівка також повинна бути виключена.

Отже, ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів не повинні викладатися бланкетним способом.

Поряд з цим залишається інша надзвичайно важлива проблема, пов'язана з бланкетними диспозиціями в статтях Особливої частини КК України, яка лежить в площині з'ясування вини особи. А саме – чи є підставою для визнання відсутності вини і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності, незнання правового припису, об'єктивованого в джерелі права, що не має сили закону, до якого відсилає бланкетна диспозиція. Невирішеність даного питання пов'язана з тим, що ч 2 ст. 68 Конституції України вказує: “Незнання *законів* не звільняє від юридичної відповідальності” (виділено авт.: Я.Г.). Хоча О.О. Дудоров слушно відносить вказану презумпцію до оспорюваних [51, с. 167]. Аналогічної ж вимоги щодо незнання нормативно-правових актів чи інших джерел права, які не мають сили закону, немає. Поряд з цим бланкетні диспозиції в статтях КК України в більшості заборону певних дій формулюють, власне, таким чином, що не обмежують допустимий рівень бланкетності законами, тобто передбачають звернення і до джерел права, що не мають юридичної сили закону. Якщо при вирішенні даної проблеми оперувати лише вищенаведеною конституційною нормою, то виходить, що незнання правового припису, об'єктивованого в джерелі права, що не має сили закону (до якого відсилає бланкетна диспозиція), є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. На такій позиції стоїть М.С. Боровіков [18]. Звичайно, такий аргумент був би «козирем» в руках осіб, які притягуються до відповідальності за злочини, передбачені диспозиціями в статтях кримінального закону, в яких ознаки суспільно небезпечного діяння викладені бланкетним способом. Однак, такий висновок зводить нанівець саму сутність використання бланкетного способу викладу диспозицій в статтях КК України як юридичного технічного прийому забезпечення системності права, врешті, ставить під загрозу ефективність кримінально-правової охорони ряду правовідносин, що характеризуються високим рівнем іншогогалузевої урегульованості.

Проте аналіз бланкетних диспозицій, що характеризують суспільно небезпечні діяння як ознаку об'єктивної сторони складів злочинів, показує, що

такі злочини в переважній більшості можуть вчинятися лише спеціальними суб'єктами (зокрема, це всі злочини, об'єктивна сторона яких полягає у невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків; злочини, що полягають у порушенні (недотриманні) порядку, спеціальних правил, умов, вимог тощо).

Тобто законодавець не обмежує допустимий рівень бланкетності законами, як правило (але не завжди), в диспозиціях в тих статтях кримінального закону, які передбачають склади злочинів, що можуть вчинятися спеціальними суб'єктами. Останні ж в силу свого правового статусу (професійного, службового, сімейного тощо) зобов'язані знати зміст правових приписів тих джерел права, які визначають їх статус, якщо навіть останні не мають сили закону. Тобто, саме спеціальний статус суб'єкта злочину *може* вказувати на обов'язковість знання такою особою нормативно-правових актів та інших джерел права, які не мають сили закону.

У зв'язку з вищенаведеним, не можна беззастережно погодитися з думкою В.О. Тулякова про те, що презумпції адекватного усвідомлення кримінально-правової заборони громадянами при значній кількості бланкетних диспозицій бути не може [246, с. 28]. Така точка зору правильна лише щодо тих складів злочинів, в яких суспільно небезпечне діяння викладене бланкетним способом (при цьому рівень бланкетності не обмежений законами), а суб'єкт злочину – загальний (наприклад, ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 143, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 169, ст. 247 КК України). Видається, що в такій ситуації незнання приписів джерел права, які не мають сили закону і до яких відсилає бланкетна відсилка, може бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

Отже, незнання приписів джерел права, що не мають сили закону, спеціальними суб'єктами злочину, для яких знання цих приписів є обов'язковим, не може бути підставою для визнання відсутності вини у вчиненому; однак їх незнання загальними суб'єктами злочину може бути підставою для визнання відсутності вини, і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності.

Проте, слід зазначити, що якщо особа через об'єктивні причини не могла ознайомитися з законом (наприклад, перебувала за кордоном, була у важкому стані в лікарні тощо), то це виключає її вину, а слідом і кримінальну відповідальність. Свого часу на необхідність знання саме кримінального закону звертав увагу Ж.П. Марат, автор писав, що КК, широко оприлюднений, повинен бути в руках у кожного, щоб навіть найбідніший громадянин був спроможний придбати його [35, с. 104]. Звичайно, що передумовою для ознайомлення з відповідними джерелами є їх оприлюднення.

Так, Н.О. Гуторова щодо бланкетної відсилки у складі злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212 КК України (умисне ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку) зазначає, що “закони, якими встановлюється сплата обов'язкових платежів до бюджетів чи державних цільових фондів, повинні бути прийняті й доведені до відома населення у встановленому законом порядку” [49, с. 101]. Однак, дотримання встановленого законом порядку доведення до відома населення будь-яких законів і інших нормативно-правових актів, що визначають права і обов'язки громадян, є умовою чинності таких актів (ч. 3 ст. 57 Конституції України). А тому у разі порушення порядку прийняття і оприлюднення нормативно-правових актів, що визначають права і обов'язки громадян, останні не є чинними, і взагалі за жодних умов не можуть бути застосовані для конкретизації змісту бланкетної диспозиції.

Однак наведені аргументи залишаються в площині науки, що не знімає нагальності вирішити це питання на законодавчому рівні (див. підрозділ 3.1. “Викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок у статтях Загальної частини КК України”).

Окремо слід відзначити склади злочинів, в яких суспільно небезпечне діяння викладено бланкетним способом і які можуть вчинятися лише з умисною формою вини (наприклад, ч. 1 ст. 115; ч. 1 ст. 298 КК України).

Ч. 1 ст. 115 КК передбачає відповідальність за вбивство, тобто умисне *протиправне* заподіяння смерті іншій людині (виділено авт.: Я.Г.). Саме вказівка на протиправність, на перший погляд, вказує на бланкетний характер диспозиції. Так, В. Мамчур зазначає, що не будь-яке позбавлення життя є неправомірним і таким, що тягне кримінальну відповідальність. Зокрема, не вважається вбивством позбавлення життя воїна ворожої армії під час війни, позбавлення життя нападника особою, яка перебувала в стані необхідної оборони тощо [11, с. 71]. Однак, глибший аналіз показує, що автор не враховує, що вбивство, як передбачає ч. 1 ст. 115 КК України, це лише *умисне* (виділено авт.: Я.Г.) заподіяння смерті іншій людині (використання ж терміну “вбивство” у ст. 119 КК України, за загальною думкою, є помилкою законодавця). Умисел ж відповідно до ст. 24 КК України передбачає усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння, “суб’єкт хоча б у загальних рисах розумів, зокрема, те, що вчинюване ним діяння носить антисоціальний характер” [51]. А при позбавленні життя воїна ворожої армії під час війни чи позбавлення життя нападника особою, яка перебувала в стані необхідної оборони, в інших аналогічних ситуаціях дії особи, яка позбавляє життя іншу особу, є суспільно допустимими чи навіть корисними. “Особа переконана в правомірності і суспільній корисності (чи, принаймні, допустимості) заподіяння шкоди, не оцінює свою поведінку як протиправну і суспільно небезпечну” [124, с. 501]. Тобто такого роду заподіяння смерті не є вбивством, тому що вони не є умисними. Тим паче, чому немає вказівок на протиправність, наприклад, в ч. 1 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження; ч. 1 ст. 122 КК України – умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження тощо, адже такі тілесні ушкодження також можуть бути заподіяні під час війни, в стані необхідної оборони тощо. Вищевикладене означає, що вказівка на протиправність у диспозиції ч. 1 ст. 115 КК України не несе змістовного навантаження.

У ч. 1 ст. 298 КК України вказується на умисне *незаконне* знищення, руйнування або пошкодження пам’яток - об’єктів культурної спадщини

(виділено авт.: Я.Г.). Аналогічно попередньому прикладу, *умисне* знищення, руйнування або пошкодження пам'яток - об'єктів культурної спадщини за жодних умов не може бути законним (виділено авт.: Я.Г.). Крім того, диспозиції ч. 1 ст. 194, ч. 1 ст. 194-1, ч. 1 ст. 298-1 КК України, які передбачають відповідальність за умисне знищення, пошкодження відповідних предметів, сформульовані описовим способом. А тому доводиться констатувати, що дана вказівка на незаконність не несе змістовного навантаження.

Тобто умисне діяння – завжди незаконне. А тому вказівки на незаконність (протизаконність), протиправність суспільно небезпечного умисного діяння повинні бути виключені, оскільки фактично створюють тавтологію. Тим паче, що і правозастосовна практика показує, що суди в таких випадках не з'ясовують протиправність умисного діяння, а вказують, власне на фактичні обставини, що підтверджують умисність вчиненого. Так, серед проаналізованих за 2010 рік вироків (розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень) по кримінальних справах щодо злочинів, передбачених ст. 115 КК України, абсолютно у всіх вказується обставини, що свідчать про умисел на позбавлення життя, така ж ознака як протиправність не аналізується, що, звичайно, логічно. Наприклад, у вирокі Судової колегії в кримінальних справах апеляційного суду Вінницької області від 16 лютого 2010 року (справа № 1-7/2010) вказується, зокрема, наступне: “28 серпня 2008 року біля 12 години ОСОБА 5, знаходячись в приміщенні літньої кухні домогосподарства №9 по вул. Жовтнева в селі Сапіжанка Шаргородського району, де проживала його сестра ОСОБА 7 разом із своїм співмешканцем – ОСОБА 6, під час сварки з останнім на ґрунті особистих неприязних відносин, з метою позбавлення життя потерпілого, умисно, із значним зусиллям вдарив пляшкою з-під «Шампанського» ОСОБА 6 по голові. Від нанесеного удару ОСОБА 6 впав на ліжку. Після цього ОСОБА 5 цією ж пляшкою ще тричі вдарив потерпілого по голові, після чого покинув помешкання” [60]. Очевидно, що такі фактичні обставини свідчать про наявність умислу в особи на позбавлення життя, при

цьому протиправність вчиненого цілком зрозуміла і безспірна, а тому окремо не встановлюється.

В цілому ж, проведене дослідження бланкетного викладу суб'єктивних ознак складів злочинів лише засвідчує відсутності унісону у законотворчій практиці, виклад диспозицій в статтях Особливої частини КК України бланкетним способом, вочевидь, обумовлюється мовними смаками, нівелюванням принципів логіки, що обумовлено відсутністю загальних засад використання бланкетного способу як юридичного технічного способу забезпечення системності права. При цьому правозастосовна практика самостійно долає окремі законодавчі недолугості.

2.4. Допустимий рівень бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України

У підрозділі 1.2. “Поняття бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України” на підставі аналізу Рішення КС України від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) [211], обґрунтовувалася позиція, що конкретизований зміст бланкетної диспозиції повинен встановлюватися за допомогою приписів інших галузей права, що можуть бути формалізовані у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та правових звичаях. М.І. Пікуров слушно зазнає, що включення в систему кримінально-правової норми приписів інших галузей права певною мірою зачіпає гарантії прав громадян в сфері застосування кримінальної репресії, підстави якої пов'язуються з підзаконними нормативно-правовими актами, в тому числі відомчими, локальними [143, с. 100]. Однак, необхідно чітко розуміти, що бланкетний спосіб викладу диспозицій в статтях КК України не означає, що у всіх випадках допустимим є звернення до всього окресленого спектру джерел права. У кожному випадку необхідно враховувати текстуальний виклад диспозиції, який, як правило, прямо чи опосередковано обмежує допустимий рівень бланкетності – види

джерел права, що *можуть* застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції. Тобто, якщо загалом бланкетна диспозиція в статті кримінального закону передбачає *необхідність* звернення до іншогогалузевих норм, то допустимий рівень бланкетності означає *допустимість* (*можливість*) звернення до іншогогалузевих норм, формалізованих лише в певних джерелах права.

Завдання розгляду питання допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях кримінального закону не в тому, щоб виробити рекомендації, як витіснити з кримінального права нормативний матеріал інших галузей, а в тому, щоб визначити такий рівень бланкетності, в межах якого нормативні приписи інших галузей можуть використовуватися для конкретизації складу злочину.

Спробуємо вивести загальні правила визначення допустимого рівня бланкетності, враховуючи найбільш типові лексичні формулювання бланкетних відсилок у диспозиціях в статтях КК України. Критерієм послідовності такого аналізу оберемо наявність чи відсутність обмеження допустимого рівня бланкетності. За таким критерієм бланкетні диспозиції поділяються на ті, допустимий рівень бланкетності яких обмежений прямою вказівкою на юридичну силу джерел права; та ті, що прямо не містять обмежень допустимого рівня бланкетності.

Щодо першої умовно виділеної групи - можна виділити такі типові форми обмеження допустимого рівня бланкетності.

По-перше, бланкетні диспозиції, що містять відсилку до *Конституції України* (ч. 1 ст. 110 КК України) чи бланкетну вказівку на *конституційний лад* (ч. 1 ст. 109 КК України). Так, диспозиція ч. 1 ст. 110 КК України передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, *встановленого Конституцією України*, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій (виділено авт.: Я.Г.). Цілком зрозуміло, що для уточнення ознак суспільно небезпечного діяння необхідним і

можливим є звернення *лише* до Конституції України. При цьому щодо дій, спрямованих на зміну державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, то Основний Закон не встановлює порядку зміни державного кордону України. Однак, зрозуміло, що зміна державного кордону України автоматично у всіх випадках означає зміну меж її території, порядок якої чітко встановлено Конституцією України. А тому ч. 1 ст. 110 КК України доцільно сформулювати так: *“Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій”*.

Своєю чергою, ч. 1 ст. 109 КК України вказує на дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення *конституційного ладу* або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій (виділено авт.: Я.Г.). Тобто, одним із основних безпосередніх об'єктів даного складу злочину виступає конституційний лад. І хоча в праві категорія “конституційний лад” вживається як усталена, це не позбавляє її бланкетного навантаження. В.В. Кравченко вказує, що під конституційним ладом, як правило, розуміють [85, с. 66-67]:

1) фактичну конституцію або цілісну систему основних політико-правових, економічних та соціальних відносин, які встановлюються і захищаються конституцією та іншими державно-правовими нормами;

2) певний спосіб (форма) організації держави, який закріплено в його конституції.

Очевидно, що при з'ясуванні допустимого рівня бланкетності у ст. 109 КК України такі підходи до розуміння конституційного ладу приведуть до суттєвих розбіжностей. Адже з першого підходу випливає, що в порядку бланкетності можуть застосовуватися Конституція України та інші нормативно-правові акти, що визначають основи конституційного ладу. На такій позиції стоїть В.О. Навроцький [121, с. 19-20]. Виходячи з другого підходу, така бланкетна прогалина повинна заповнюватися лише нормами

Конституції України. Ключ для розв'язання проблеми міститься у Рішенні КС України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом) [212]. Так, у п. 2 резолютивної частини Рішення вказується, що положення частини третьої статті 5 Конституції України “право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами” треба розуміти так, що тільки народ має право безпосередньо шляхом всеукраїнського референдуму визначати *конституційний лад в Україні, який закріплюється Конституцією України*, а також змінювати конституційний лад внесенням змін до Основного Закону України в порядку, встановленому його розділом XIII (виділено авт.: Я.Г.). Таким чином, в порядку бланкетної відсилки повинні застосовуватися лише відповідні положення Основного Закону.

Слід зазначити винятковість і поодинокість обмеження бланкетності диспозицій в статтях КК України Основним Законом, що, врешті, логічно, пояснюється відносною стабільністю у врегулюванні відносин національної безпеки, які виступають родовим об'єктом даних складів злочинів.

По-друге, бланкетні диспозиції, що містять пряму відсилку до *міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ* (ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 438, ч. 1 ст. 439, ст. 440 КК України). Видається цілком зрозумілим, що у наведених випадках допустимий рівень бланкетності обмежений відповідно міжнародними договорами. При цьому неодмінною умовою можливості звернення в порядку бланкетної відсилки до міжнародних договорів є наявність згоди ВРУ на їх обов'язковість. Згода ж України на обов'язковість для неї міжнародного договору може надаватися шляхом підписання, ратифікації, затвердження, прийняття договору, приєднання до договору або іншим шляхом, про який домовилися сторони (ст. 8 ЗУ “Про міжнародні договори України” від 29 червня 2004 року [172]). Однак, наведене не вирішує іншого питання – як бути з міжнародними договорами, згода на які надавалася відповідними органами СРСР, оскільки згідно із ст. 7 ЗУ “Про правонаступництво” від 12 вересня 1991 року Україна є правонаступником прав

і обов'язків за міжнародними договорами СРСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки [183]. Виходить, що у наведених диспозиціях (ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 438, ч. 1 ст. 439, ст. 440 КК України) можливим є звернення лише до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ; в інших же бланкетних диспозиціях, де допустимий рівень необмежений чи обмежений законами (міжнародні договори мають саме силу закону) – можливим є звернення і до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надавалася відповідними органами СРСР.

По-третє, бланкетні диспозиції, що містять пряму відсилку до *міжнародного права та звичаїв* (ч. 1 ст. 438 КК України). Так, ч. 1 ст. 438 КК України вказує на застосування засобів ведення війни, заборонених *міжнародним правом*, інші порушення *законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ* (виділено авт.: Я.Г.). Отже, в першу чергу слід з'ясувати, в яких зовнішніх формах об'єктивується міжнародне право, що є його джерелами. У юридичній енциклопедії наведене положення, згідно якого систему міжнародного права складає об'єктивно існуюча і внутрішньо узгоджена цілісність її елементів: загально визнаних принципів і норм міжнародного права (договірних і звичаєвих) [282, с. 669]. Таке визначення, врешті, впливає із ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, який основними джерелами міжнародного права називає міжнародний договір і міжнародний звичай. Отже, бланкетна диспозиція, що містить відсилки до міжнародного права, передбачає звернення до норм міжнародного права (договірних і звичаєвих).

Що ж до законів і звичаїв війни - то “якщо йдеться про “закони війни”, то слід мати на увазі міжнародні договори, а якщо про “звичаї війни” – міжнародні звичаї, які не завжди закріплюються в міжнародних договорах” [6, с. 107]. Зрозуміло, що з моменту закріплення звичаю у міжнародному договорі він перестає бути звичаєм, стає законом. У зв'язку з наведеним, пропонуємо ч. 1 ст. 438 КК України викласти наступним чином: “*Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення*

для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення звичаїв війни або законів війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій”.

По-четверте, бланкетні диспозиції, що містять відсилки до закону (наприклад, ч. 1 ст. 143, ч. 4 ст. 157, ст. 166, ч. 1 ст. 175, ч. 1 ст. 203, ч. 1 ст. 207, ч. 1 ст. 212, примітка до ст. 212-1, ч. 1 ст. 223, ч. 1 ст. 228, ч. 1 ст. 232-2, ч. 1 ст. 233, ч. 2 ст. 244, ч. 1, 2 ст. 260, ч. 1, 2 ст. 263, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 329 КК України). В таких випадках допустимим є звернення до іншогогалузевих норм, що формалізовані в джерелах права, що мають силу закону, тобто не лише до власне законів, але й міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана відповідним уповноваженим органом, а також рішень КС України.

Унікальною в цьому плані є диспозиція ч. 1 ст. 209 КК України, яка передбачає відповідальність, зокрема, за вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного *протиправного* діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів (виділено авт.: Я.Г.). При цьому відповідно до примітки 1 до даної статті суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке КК України передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох і більше років (за винятком діянь, передбачених статтями 207 і 212 КК України) або яке визнається злочином за *кримінальним законом іншої держави* і за таке ж саме діяння передбачена відповідальність КК України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи (виділено авт.: Я.Г.). Очевидна необхідність звернення до кримінального *закону* іншої держави в порядку бланкетної відсилки. Проте це виняток, зрозуміло, що в інших випадках посилення на закони можливим є звернення лише до національних нормативно-правових актів, наділених силою закону.

Окремо слід вказати на зміст поняття “охоронюваний законом інтерес”, що вживається в окремих статтях (ч. 2 ст. 359, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 367, ч. 2 ст. 382 КК України). Так, КС України у Рішенні від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 (справа про охоронюваний законом інтерес) вказує, зокрема, що “охоронюваний законом інтерес” не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права [210]. Однак, незрозуміло, чому у вказаних статтях законодавець вказує на охоронювані *законом* інтереси, тоді, як наприклад, в ч. 1 ст. 206 КК України вказує на *законні* права чи інтереси як додатковий обов’язковий об’єкт посягання. Адже такі лексичні комбінації допускають різний рівень бланкетності. Видається, така термінологічна неузгодженість не має жодних підстав. Більше того, самостійні вказівки на законність, чи охоронюваність законом тих чи інших відносин, видаються недоречними, оскільки така їх ознака “вплетена” в зміст і соціальну сутність правової охорони, в тому числі кримінально-правової. А тому доцільно такі бланкетні вказівки виключити.

Принагідно зупинимось на окремих специфічних чи непоширених посиланнях на закон. Так, ч. 1 ст. 228 КК України вказує на відповідальність за примушування до антиконкурентних узгоджених дій, які *заборонені законом про захист економічної конкуренції*, шляхом насильства чи заподіяння матеріальної шкоди або погрози застосування насильства чи заподіяння такої шкоди (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що диспозиція статті відсилає до закону, вузько деталізуючи при цьому його сферу (вектор) регулювання. Таким нормативно-правовим актом, що визначає питання захисту економічної конкуренції, є ЗУ “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року [166]. Даний Закон, зокрема, містить перелік антиконкурентних узгоджених дій та визначає підстави, коли такі дії можуть бути дозволені відповідними органами Антимонопольного комітету України чи КМУ. Отже, антиконкурентними узгодженими діями, які заборонені законом про захист економічної конкуренції, є, по-перше, дії, щодо яких існує абсолютна заборона у ЗУ “Про захист економічної конкуренції”, по-друге, ті, які можуть бути

дозволені, але вчиняються без відповідного дозволу. Однак, звернення до самого дозволу лежить в площині з'ясування фактичних обставин справи.

Своєю чергою, примітка 2 до ст. 368 КК України при визначенні суб'єкта злочину прямо відсилає до ЗУ “Про державну службу” [163], деталізуючи при цьому навіть конкретні статті даного Закону.

Крім того, слід зазначити, що в КК України є ціла низка статей, що передбачають склади злочинів з матеріальним складом, де обов'язковим наслідком названо заподіяння майнової шкоди, розмір якої встановлений у відповідному кратному розмірі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (наприклад, прим. 2-4 до ст. 185, прим. до ст. 188-1, прим. до ст. 192, прим. до ст. 197-1, прим. до ст. 199, прим. до ст. 201 КК України). При цьому серед таких статей є лише дві статті – 212 і 212-1 КК України, примітки до яких в частині визначені шкоди пов'язують її розмір з відповідною кратною величиною встановлених *законодавством* неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 212) та встановлених *законом* неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 212-1) (виділено авт.: Я.Г.), в інших же аналогічних примітках – жодного посилання немає. В наведених диспозиціях одразу помітне використання різних термінів, які, що головне, допускають різний рівень бланкетності. Така ситуація, звичайно, лише вносить в КК України штучні неузгодженості, яких можна було б уникнути. З прийняттям ЗУ “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 року [177] для кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 6.1.1 п. 6.1 ст. 6 Закону для відповідного року (п. 22.5.). Тобто в усіх складах злочинів такого виду, вчинених після 1 січня 2004 року, в порядку бланкетності необхідним є звернення до Закону про бюджет на відповідний рік та до Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 року.

Нелогічною в частині бланкетної відсилки є диспозиція в ст. 235 КК України, що передбачає відповідальність, зокрема, за недотримання *вимог* щодо

подальшого використання приватизованого об'єкта та інших *обов'язкових умов* щодо приватизації, *встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами* (виділено авт.: Я.Г.). Такого роду текстуальний виклад фактично передбачає можливість звернення до нормативно-правових актів незалежно від їх юридичної сили. У зв'язку з цим видається доцільним викласти диспозицію ст. 235 КК України так: *“Подання неправдивих відомостей у декларації щодо походження коштів, за які приватизується державне, комунальне майно або підприємство, та інших документах, необхідних для їх приватизації, недотримання встановлених вимог щодо подальшого використання приватизованого об'єкта та інших обов'язкових умов щодо приватизації”*.

По-п'яте, бланкетні диспозиції, що містять відсилку до *законодавства* (наприклад, ч. 1 ст. 150, ч. 1 ст. 172, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 210, примітка до ст. 212, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 244, ст. 247, ч. 1 ст. 270, ч. 1 ст. 271 КК України). В цьому випадку ситуація значно складніша. Справа в тому, що термін “законодавство” хоча досить широко використовується у правовій системі, однак не має офіційного визначення ні в Конституції, ні в законах України, “незважаючи на те, що він є елементом юридичної техніки, а його застосування повинно відповідати певним вимогам: він має вживатися в тому чи іншому нормативно-правовому акті однозначно; це єдине значення повинно бути загальновизнаним; він має зберігати свій особливий зміст в кожному новому правовому акті” [104, с. 48]. На особливу значущість однакового вживання термінів саме в кримінальному праві свого часу звертав увагу М.Д. Шаргородський [277, с. 65]. В аспекті ж застосування бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, що містять вказівки на порушення законодавства, чітка визначеність даного терміну особлива важлива, дає можливість правозастосовникам чітко усвідомлювати, які нормативно-правові акти повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції – лише закони чи і підзаконні нормативно-правові акти (які підзаконні акти).

Щоправда, з приводу цього питання є офіційна позиція КС України (Рішення від 9 липня 1998 року № 12-рп/98 (справа про тлумачення терміну “законодавство”)) [209], яка, на жаль, стосується вживання терміну “законодавство” лише в сфері трудових правовідносин, а тому може бути лише відправною точкою, а не кінцевим пунктом при встановленні змісту даного терміну в кримінальному законі. Хоча окремі автори при розкритті змісту категорії “законодавство” в кримінальному законі апелюють, власне, до даного рішення [115, с. 37]. На нашу думку, це не зовсім обґрунтовано: по-перше, в п. 1 резолютивної частини даного рішення вказується, що термін “законодавство”, *що вживається у частині третій статті 21 КЗП України щодо визначення сфери застосування контракту як особливої форми трудового договору*, треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана ВРУ, постанови ВРУ, укази Президента, декрети і постанови КМУ (виділено авт.: Я.Г.); по-друге, неможливість поширення даного офіційного тлумачення на інші види правовідносин впливає з абзацу 3 п. 3 описово-мотивувальної частини рішення, де зазначено, що термін “законодавство” досить широко використовується у правовій системі в основному у значенні як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права... У законах залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в інших, передусім кодифікованих, в поняття “законодавство” включаються як закони та інші акти ВРУ, так і акти Президента України, КМУ, а в деяких випадках - також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.

З такого формулювання можна зробити висновок, що граничною межею в ієрархії джерел права, які можна відносити до категорії “законодавство” орган конституційної юрисдикції називає нормативні акти, що приймаються центральними органами виконавчої влади. Врешті, такій позиції

можна знайти нормативне обґрунтування, на яке звертає увагу Д.Д. Лилак [104, с. 49-50]. Так, відповідно до ч. 3 ст. 117 Конституції України нормативно-правові акти КМУ, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом. А зі змісту статей 6, 19, 120 Конституції вбачається, що повноваження центральних органів виконавчої влади, в тому числі і щодо прийняття нормативно-правових актів, визначаються Конституцією України і законами України. Правда, на даний час закон про центральні органи державної виконавчої влади відсутній, як і закон про реєстрацію нормативно-правових актів даних органів. Тобто, якщо названу норму ст. 117 Конституції України сприймати як конституційне право центральних органів державної виконавчої влади видавати нормативно-правові акти, то відсутність закону про їх державну реєстрацію є перешкодою для набрання ними чинності. Хоча Міністерство юстиції України на сьогодні реєструє такі акти. Однак, виходячи з такого стану урегульованості видається, є підстави відносити акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади до законодавства.

Що ж до можливості віднесення до законодавства також і нормативних актів місцевих рад, місцевих державних адміністрацій [281, с. 499] - то, видається, такі акти, в силу обмеженої їх дії в просторі і за колом осіб, не можуть бути віднесеними до законодавства України. “Останні мають локальний, місцевий характер і не мають юридичної сили за межами адміністративно-територіальних одиниць” [104, с. 49].

З огляду на вищевикладене, правильною видається позиція відносити до законодавства України тільки нормативні акти та договори, які мають універсальний характер за своєю дією в просторі, часі, за колом осіб [105, с. 5-6; 146, с. 6]. А тому в плані даного дослідження під терміном “законодавство” розумітимемо:

- закони України,
- чинні міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана ВРУ;
- постанови ВРУ,

- укази Президента України,
- декрети і постанови КМУ,
- нормативні акти центральних органів виконавчої влади.

Хоча, знову ж таки, це не знімає нагальність потреби дати універсальне чи галузеве (в даному випадку – кримінально-правове) розуміння даного терміну законодавцем чи органом конституційної юрисдикції. Тим паче, що сам законодавець непослідовний. Так, ст. 271 КК України називається “Порушення вимог законодавства про охорону праці”. Поряд з цим диспозиція ч. 1 даної статті вказує на порушення вимог *законодавчих та інших нормативно-правових актів* про охорону праці. Очевидно, що назва і диспозиція статті визначають різний допустимий рівень бланкетності. Проте, зважаючи на допоміжне, орієнтуюче значення назви статті, до уваги, звичайно, повинно братися формулювання диспозиції. А це означає, що в порядку бланкетності можуть застосовуватися будь-які нормативно-правові акти, в тому числі і локальні. У зв’язку з цим, видається логічним назву статті 271 КК України викласти як “*Порушення вимог з охорони праці*”, а в диспозиції, своєю чергою, вказати на порушення вимог з охорони праці.

По-шосте, це обмеження допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях кримінального закону вказівкою на конкретний нормативний акт. Так, ч. 1 ст. 248 КК України передбачає відповідальність, зокрема, за полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що *занесені до Червоної книги України* (виділено авт. Я.Г.). Таке формулювання передбачає звернення до положень Червоної книги України як офіційного державного документа, ведення якого покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів (ЗУ “Про Червону книгу України” від 7 лютого 2002 року [203]).

Звичайно, такого роду бланкетні відсилки є поодинокими, що, врешті, цілком закономірно. Адже така конкретизована форма бланкетного способу викладу можлива і доцільна лише у тих диспозиціях в статтях кримінального

закону, які забезпечують охороною відносини, що характеризуються відносною стабільністю в регулюванні.

I, по-сьоме, нетипово (і одноразово) викладена бланкетна вказівка у примітці до ст. 305 КК України, в якій вказується, що поняття великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, що застосовується в цьому розділі, *визначається спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я* (виділено авт.: Я.Г.). В даному випадку допустимий рівень бланкетності обмежується не джерелами права, що можуть застосовуватися, а вказівкою на центральний орган виконавчої влади, що уповноважений на прийняття нормативних актів з даного питання. Таким органом виступає МОЗ України. Власне, питання великого та особливо великого розміру вказаних предметів врегульовано відповідно в Наказах МОЗ України: “Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному” від 1 серпня 2000 року № 188 [233] та “Про затвердження Великих та особливо великих розмірів отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу” від 31 серпня 2007 року № 511 [26].

Другою умовно виділеною групою є бланкетні диспозиції, які прямо не містять обмежень допустимого рівня бланкетності, однак глибший аналіз дозволяє в окремих випадках, все-таки, обмежити його. Серед таких можна виділити такі.

Бланкетні диспозиції, що характеризують окремі ознаки складів злочинів вказівкою на їх *незаконний (протизаконний) чи законний* характер (наприклад, ч. 2 ст. 134, ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 143, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 149, ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 169, ст. 170, ч. 1 ст. 171, ч. 1 ст. 172, ст. 174, ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 177, ст. 179, ч. 1 ст. 180, ст. 182, ст. 183, ст. 184, ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 206, ч. 2 ст. 209-1, ч. 1 ст. 216, ч. 1 ст. 217, ст. 229, ст. 246, ч. 1 ст. 248,

ст. 249, ч. 1 ст. 265-1, ч. 1 ст. 269, ч. 1 ст. 307, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 321, ч. 1 ст. 332, ч. 1 ст. 433, ст. 445 КК України) або вказівкою на їх *протиправний* чи *правомірний* характер (наприклад, ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 120, ч. 1 ст. 206, примітка 1 до ст. 289, ч. 1 ст. 397 КК України). Щодо вживання законодавцем таких лексичних форм в диспозиція в статтях кримінального закону, то в літературі висловлюється думка, що їх використання є “лакмусовим папірцем” схильності законодавця до надмірного використання бланкетних диспозицій” [269, с. 634].

Розгляд наведених бланкетних відсилок паралельно є доцільним у зв'язку з тим, що в теорії кримінального права дуже часто ці поняття вживають як тотожні [73, с. 9; 72, с. 72; 129, с. 279], хоча для цього немає достатніх підстав. Крім того, сам законодавець у ч. 1 ст. 289 та примітці 1 до даної статті розкриває поняття незаконності через протиправність. А тому виникає об'єктивна необхідність чіткого їх розмежування, оскільки від подальшого розуміння їх змісту буде залежати встановлення конкретного рівня допустимої бланкетності.

На практиці ж суди часто ігнорують такі бланкетні вказівки. Розкривають фактичну сторону суспільно небезпечного діяння, проте не вказують, які конкретні іншогогалузеві норми при цьому були порушені. Причина цього, можливо, в тому, що немає ні нормативних, ні теоретичних правил застосування таких бланкетних диспозицій. Наприклад, у вироку Іршавського районного суду Закарпатської області від 10 квітня 2008 року (справа № 1-72/2008), за яким підсудний був засуджений, зокрема, за ч. 1 ст. 246 КК України (незаконна порубка лісу) вказує, що: “підсудний ОСОБА 1 протягом вересня 2007 року скоїв незаконну порубку дерев у кількості 7 дерев породи ялина загальною кубомасою 8,46” [60]. При цьому суд в описово-мотивувальній частині описує фактичні обставини вчинення злочину, однак, що є нормативною підставою визнання таких дій незаконними, з вироку незрозуміло. Звичайно, такий вектор правозастосовної практики повинен бути

подоланий та переорієнтований не забезпечення обґрунтованості та законності вироків суду.

Отже, з'ясуємо зміст “протиправності” і “незаконності”. Так, в теорії права під правомірною поведінкою розуміють “такі вчинки (діяння), які не суперечать приписам правових норм або основним принципам права певної держави” [205, с. 128]. Логічно “протиправна поведінка – це поведінка, яка порушує встановлений у державі правопорядок” [284, с. 175]. Отже, протиправність означає порушення правового припису чи принципу права. Як було з'ясовано вище, у систему джерел права України, крім нормативно-правових актів, входять нормативно-правові договори, а також правові звичаї. Таким чином, при вказівці на протиправність може йтися про порушення правової норми незалежно від джерела її формалізації. Тобто, фактично допустимий рівень бланкетності необмежений. Інша справа, що, наприклад, саме застосування звичаю як джерела права суттєво обмежено (прямою вказівкою на це в нормативно-правових документах). А тому, аналізуючи конкретні диспозиції кримінально-правових заборон, потрібно добре зважити, чи вказівка на протиправність не є надмірною.

Своєю чергою, тлумачний словник української мови вказує, що “незаконний - який забороняється законом, порушує закон, йде врозріз із ним” [224]. Очевидно, що в основі тлумачення даного слова, перш за все, морфологічна будова слова “незаконний”, де коренем слова виступає елемент “-закон-”. Виходячи з такого підходу, бланкетна вказівка на незаконність передбачає звернення лише до законів. Однак, така позиція видається нелогічною та непослідовною, принаймні, з двох позицій. Перша позиція – морфологічна, а саме корінь “-закон-” присутній і у слові “законодавство”; друга позиція базується на системному аналізі положень кримінального закону, йдеться про те, що законодавець, бажаючи обмежити допустимий рівень бланкетності саме законами, прямо на це вказує (наприклад, ч. 1 ст. 143, ч. 4 ст. 157, ч.ч. 1, 2 ст. 260, ч. ч. 1, 2 ст. 263, ч. 1 ст. 329 КК України). А тому, видається, що зміст поняття “незаконний” слід тлумачити ширше, а саме такий,

що порушує не лише закони, але й інші законодавчі акти. Тобто, незаконність може полягати у порушенні заборони законодавства; вчиненні діяння без підстав передбачених законодавством чи не в тому порядку, який для них визначений законодавством. Отже, в цій ситуації для конкретизації змісту бланкетної диспозиції повинні застосовуватися законодавчі акти, тобто ті, які входять в зміст поняття “законодавство” (закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана ВРУ, постанови ВРУ, укази Президента України, декрети і постанови КМУ, нормативні акти центральних органів виконавчої влади). Таким чином, фактично порушення законодавства і незаконність діяння передбачають однаковий допустимий рівень бланкетності.

Отже, зміст понять “протиправний” і “незаконний” не співпадають, перший передбачає можливість звернення до правових норм незалежно від джерела їх формалізації, другий – лише до законодавчих актів. У зв’язку з необмеженим рівнем бланкетності диспозицій, які містять вказівки на протиправність чи правомірність, спробуємо їх проаналізувати на критерій обґрунтованості і доцільності.

Так, ст. 120 КК України передбачає склад злочину, що полягає у доведенні особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до *протиправних* дій або систематичного приниження її людської гідності (виділено авт.: Я.Г.). Слушною є думка М.І. Хавронюка, замінити слово “протиправних” словом “певних”. “Адже фактично особу можна довести до самогубства і шляхом примушування її до дій, які не є протиправними (вони можуть бути, наприклад, небажаною, але правомірною поведінкою, або зловживанням правом, яке не є правопорушенням)” [268, с. 126]. А тому фактично бланкетність диспозиції в ст. 120 КК України є надмірною.

Ч. 1 ст. 206 КК України встановлює відповідальність за протидію *законній* господарській діяльності, тобто *протиправну* вимогу припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не

виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити *законні* права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднану з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання (виділено авт.: Я.Г.). Власне, щодо такої бланкетної ознаки як протиправність вимоги – то слід відзначити наступне. Фактично такого роду вимога, в силу того, що вона відповідно до формулювання диспозиції в статті обов'язково повинна бути поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна, не може бути правомірною. Однак, можна припустити, що законодавець прагнув надати такій ознаці як протиправність вимоги самостійного криміноутворюючого значення. Так, Л. Скора вказує, що лише погрози відповідного змісту як спосіб вчинення даного злочину перетворюють протиправну вимогу в кримінально карану поведінку [223, с. 133]. Проте з такою позицією погодитися не можна. Справа в тому, що суб'єкта даного складу злочину беззаперечно і, врешті, цілком обґрунтовано, визнають загальним [81, с. 284; 129, с. 557; 223, с. 134]. Цілком очевидно, що вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, висунена приватною особою в будь-якому випадку є протиправною. Висунути відповідні вимоги можуть лише уповноважені особи, наприклад, державний виконавець, який виконує рішення суду про ліквідацію суб'єкта господарської діяльності. У зв'язку з вищенаведеним, доводиться констатувати необґрунтованість вказівки у диспозиції ч. 1 ст. 206 КК України на протиправність, оскільки така ознака не несе самостійного змістовного навантаження.

Потребує окремого аналізу вказівка на протиправність у примітці 1 до ст. 289 КК України. Так, ч. 1 ст. 289 КК України передбачає відповідальність за *незаконне* заволодіння транспортним засобом. При цьому примітка 1 до цієї

статті вказує, що під *незаконним* заволодінням транспортним засобом слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою *протиправне* вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі (виділено авт.: Я.Г.). Така нормативна дефініція викликає, як мінімум, три зауваження.

По-перше, визначати незаконність через протиправність, і навпаки – неправильно. Ці поняття, як було нами показано, нетотожні, а головне, передбачають різний допустимий рівень бланкетності.

По-друге, вказівка на заволодіння транспортним засобом всупереч волі його власника чи користувача означає, що така особа заперечує проти таких дій. Зрозуміло, що таке формулювання не охоплює випадків, коли заволодіння транспортним засобом здійснюється без чітко вираженого і дійсного волевиявлення такої особи, тобто поза її волею, адже це поняття значно ширше за обсягом.

І, по-третє, такі дії за жодних умов не можуть бути законними, оскільки вчиняються лише з прямим умислом, на що прямо вказано в примітці.

З врахуванням вищенаведених аргументів, видається доцільним під незаконним заволодінням транспортним засобом розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача поза їх волею. Тобто будь-які випадки умисного заволодіння транспортним засобом мимо волі його власника чи користувача є незаконними. Врешті, й аналіз практики застосування ч. 1 ст. 289 КК України показує, що суд окремо не з'ясовує такої ознаки як незаконність заволодіння, лише вказує на його здійснення умисно та мимо волі власника чи користувача. Наприклад, у вирокі Рокитнянського районного суду Київської області від 2 липня 2007 року (справа 1-26/2007) вказано: “підсудний, знаходячись в салоні автомобіля «ВАЗ-2107» та перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, скориставшись відсутністю власника автомобіля та наявністю ключів в замку запалення даного автомобіля, пересів на водійське сидіння, завів двигун

автомобіля та поїхав в напрямку села Шарки Рокитнянського району, таким чином *незаконно* заволодівши автомобілем” [60] (виділено авт.: Я.Г.).

З врахуванням наведеного пропонуємо ч. 1 ст. 289 КК України викласти описовим способом: “*Умисне заволодіння транспортним засобом поза волею його власника чи користувача*”, а примітку 1 до даної статті взагалі виключити.

Принагідно зауважимо, що В.А. Звіряка при аналізі даного складу злочину вказує, що при такому суспільно небезпечному діяння порушується право власника користуватися і розпоряджатися транспортним засобом, що йому належить, а тому пропонує зазначений злочин розглядати як злочин проти власності [65, с. 3]. Видається, така точка зору заслуговує на увагу, в аспекті ж даного дослідження це ще один аргумент на користь усунення бланкетного характеру диспозиції в цій статті. Адже, як було проаналізовано вище, кримінально-правова охорона відносин власності забезпечується системою норм, в яких не використовують бланкетний спосіб викладу ознак складів злочинів, в силу абсолютного характеру змісту права власності.

Отже, наведені випадки використання законодавцем при конструюванні диспозицій в статтях Особливої частини КК України бланкетних вказівок на протиправність чи правомірність є надмірними чи позбавленими змістовного наповнення.

Слід зробити також окреме зауваження щодо допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях кримінального закону, які вказують на незаконний (протизаконний) чи законний характер окремих ознак складів злочинів. Хоча, як правило, такі бланкетні відсилки передбачають звернення до законодавчих актів, однак слід враховувати зміст приписів регулюючого законодавства, які можуть самостійно обмежувати сферу регулювання певних відносин лише законами. Покажемо це на прикладах.

Так, ч. 1 ст. 162 КК України передбачає відповідальність за *незаконне* проникнення до житла чи до іншого володіння особи, *незаконне* проведення в них огляду чи обшуку, а так само *незаконне* виселення чи інші дії, що

порушують недоторканність житла громадян (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що вказівки на незаконність вказаних дій надають диспозиції в цій статті бланкетного характеру. Конституційною гарантією недоторканності житла чи іншого володіння особи є ст. 30 Конституції України, яка, зокрема, передбачає, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. При цьому Основний Закон називає два випадки, коли можливий інший, *встановлений законом*, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку: у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину (виділено авт.: Я.Г.). Поряд з таким чітким конституційним обмеженням підстав законного проникнення до житла чи іншого володіння особи чимало законів визначають і інші випадки такого законного проникнення. Наприклад, абзац 2, 3 ст. 8 ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року [175] вказує, що негласне проникнення до житла чи до іншого володіння особи проводиться за рішенням суду, прийнятим за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника. Однак виключно з метою отримання розвідувальної інформації для забезпечення зовнішньої безпеки України, запобігання і припинення терористичних актів, розвідувально-підривних посягань спеціальних служб іноземних держав та іноземних організацій зазначені заходи можуть здійснюватись в порядку, узгодженому з Генеральним прокурором України та Головою Верховного Суду України. Тобто даний Закон порівняно з Конституцією України розширює підстави законного проникнення до житла чи іншого володіння особи, що, звичайно, неправильно і, врешті, незаконно. На даній проблемі акцентував увагу М.І. Хавронюк [206, с. 183].

Однак, в аспекті визначення допустимого рівня бланкетності диспозиції в ч. 1 ст. 162 КК України важливе інше - хоча в самій диспозиції немає вказівок щодо допустимого рівня бланкетності, однак Конституція

України обмежує коло нормативно-правових актів, що повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції, лише законами.

Слушним є зауваження С.Я. Лихової з приводу того, що спеціальний суб'єкт злочину є в даному складі не обов'язковою, а альтернативною ознакою, що дає підстави розглядати такі дії як огляд, обшук, виїмка у вузькому і широкому розумінні” [107, с. 289]. Це означає, що приватна особа може вчинити такі ж дії – проникнення, огляд, обшук тощо. Такі дії у будь-якому випадку будуть незаконними і фактично охоплюватися поняттям “незаконне проникнення до житла”. А тому дії приватних осіб слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 162 КК України, а службових осіб – за ч. 2 ст. 162 КК України.

У зв'язку з наведеним видається доцільним ч. 1 ст. 162 КК України викласти таким чином: *“Проникнення до житла чи до іншого володіння особи, вчинені всупереч встановленому законом порядку, чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян”*; а ч. 2 ст. 162 КК України: *“Проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку, а так само виселення, вчинені всупереч встановленому законом порядку, чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування”*.

Своєю чергою, ст. 182 КК України передбачає відповідальність за *незаконне* збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації (виділено авт.: Я.Г.). Власне вказівка на “незаконність” збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди передбачає необхідність звернення до іншогогалузевих норм.

Відповідно ж до ч. 2 ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, *крім випадків, визначених законом*, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (виділено авт.:

Я.Г.). Таким чином, Конституція України обмежує допустимий рівень бланкетності лише нормативно-правовими актами, що мають силу закону.

Схожа ситуація і у ч. 1 ст. 359 КК України, яка передбачає відповідальність за *незаконне* використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (виділено авт.: Я.Г.). На перший погляд, такий текстуальний виклад диспозиції статті передбачає звернення до законодавчих актів. Однак, відповідно до ст. 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом *у випадках, передбачених законом*, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо (виділено авт.: Я.Г.). Фактично дане конституційне положення дозволяє зробити висновок про обмеження допустимого рівня бланкетності лише джерелами права, що мають силу закону.

Тобто, при з'ясуванні допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях КК України необхідно враховувати не лише їх текстуальний виклад, але й приписи регулюючого законодавства, які можуть його суттєво обмежувати порівняно з самими диспозиціями.

Наступним розглянемо допустимий рівень бланкетності диспозицій в статтях кримінального закону, що передбачають *злочини, які можуть вчинятися шляхом бездіяльності* (наприклад, ч. 1 ст. 131, ч. 1 ст. 137, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ч. 1 ст. 175, ст. 197, ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ч. 1 ст. 223-2, ч. 1 ст. 232-2, ст. 237, ч. 3 ст. 243, ч. 1 ст. 244, ст. 254, ст. 264, ст. 284, ст. 285, ст. 335, ст. 336, ст. 337, ч. 1 ст. 367, ч. 1 ст. 374, ч. 1 ст. 402, ч. 1 ст. 403, ч. 1 ст. 425, ч. 1 ст. 426, ч. 1 ст. 428, ст. 434 КК України). При цьому законодавцем поряд з прямою вказівкою на невиконання чи неналежне виконання різного роду обов'язків, використовуються нетипові лексичні структури, які фактично означають бездіяльність, наприклад: ненадання допомоги – ч. 1 ст. 139, ст. 284; безпідставна невивплата заробітної плати... - ч. 1 ст. 175; ухилення від обов'язку – ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ст. 237; приховування відомостей – ч. 1 ст. 238;

неповідомлення – ч. 3 ст. 243, ст. 285; безгосподарське використання земель - ст. 254; недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів – ст. 264 КК України.

Загальноновизнано, що бездіяльність є утримання від обов'язкової дії, тобто дії, яка передбачається нормами [239, с. 10]. При цьому такий обов'язок, в силу відсутності будь-яких обмежень в диспозиції статті, може впливати з нормативних приписів, які формалізовані у будь-якому джерелі права незалежно від їх юридичної сили, в тому числі локальних. Проте необхідно пам'ятати, що якщо відповідний невиконаний чи неналежно виконаний обов'язок впливає з правозастосовного акта, то звернення до останнього лежить в площині з'ясування фактичних обставин справи.

Ще однією групою бланкетних диспозицій, які прямо не містять обмежень допустимого рівня бланкетності, є диспозиції, що містять вказівки на *порушення спеціальних правил* (наприклад, ст. 236, ч. 1 ст. 239, ч. 1 ст. 240, ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ч. 1 ст. 243, ст. 248, ст. 250, ст. 251, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст. 281, ч. 1 ст. 282, ч. 1 ст. 286, ст. 287, ст. 288, ст. 291, ч. 1 ст. 320, ч. 2 ст. 321, ч. 1 ст. 325, ч. 1 ст. 326, ч. 1 ст. 406, ч. 2 ст. 413, ч. 1 ст. 414, ч. 1 ст. 415, ст. 416, ст. 417, ч. 1 ст. 418, ч. 1 ст. 419, ч. 1 ст. 420, ч. 1 ст. 421, ч. 2 ст. 447 КК України). При цьому, крім прямої вказівки на порушення спеціальних правил, законодавцем використовуються також й інші лексичні структури, які фактично означають порушення певних правил, як от: заняття лікувальною діяльністю *без спеціального дозволу* - ст. 138; проведення клінічних випробувань *без письмової згоди* пацієнта або його законного представника - ст. 141; викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання *без приладів обліку* - ч. 1 ст. 188-1; здійснення *без державної реєстрації*, як суб'єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню - ч. 1 ст. 202; розробка і здача проектів, іншої аналогічної документації замовнику *без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля* - ч. 1 ст. 253; ввезення на територію України чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини *без*

належного дозволу - ч. 1 ст. 268; *заміна без дозволу відповідних органів* номерної панелі з ідентифікаційним номером транспортного засобу - ст. 290; *вліт в Україну або виліт з України без відповідного дозволу* - ст. 334; *підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор* - ст. 339 КК України (виділено авт.: Я.Г.).

В силу відсутності вказівки на джерела права, в яких можуть бути формалізовані відповідні спеціальні правила, видається можливим звернення до будь-яких джерел права незалежно від їх юридичної сили.

Окремо слід виділити також диспозиції в статтях КК України, які вказують на *самовільний* характер діяння (наприклад, *самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда* – ч. 1 ст. 283; *самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи* – ст. 353; *самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується* - ст. 356; *самовільне залишення місця обмеження волі* –ч. 1 ст. 390; *самовільне залишення особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду* – ст. 395; *самовільне залишення військової частини або місця служби* – ч. 1 ст. 407; *дезертирство, тобто самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби* – ч. 1 ст. 408; *самовільне залишення поля бою під час бою* – ст. 429). При цьому тлумачний словник роз'яснює слово “самовільний” як такий, що здійснюється без дозволу; самочинний [224]. Тобто, фактично самовільний характер діяння означає вчинення його без правових підстав. Оскільки, як правило, немає жодних обмежень допустимого рівня бланкетності, це дає підстави звертатися в порядку бланкетної відсилки до будь-яких джерел права незалежно від їх юридичної сили.

Правда, в одній з аналізованих бланкетних диспозицій допустимий рівень бланкетності чітко визначений. Так, ст. 356 КК України розкриває самоправство як *самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується* окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими

діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника (виділено авт.: Я.Г.). Цілком очевидно, що допустимий рівень бланкетності обмежений лише нормативними актами, що мають силу закону. А тому нічим необґрунтованою є позиція В.А. Клименка, який об'єктом даного злочину, зокрема, називає “встановлений законом та іншими нормативними актами порядок здійснення громадянами своїх прав та обов'язків” [88, с. 480]. Такі висновки призводять до поширювального тлумачення диспозиції, що неприпустимо.

Ще одна лексична форма конструювання бланкетних диспозицій, яка не передбачає прямого обмеження допустимого рівня бланкетності, є вказівки на *несанкціонований* характер відповідних ознак злочину (наприклад, ч. 11 ст. 158, ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361-1, ч. 1 ст. 361-2, ч. 1 ст. 362 КК України). Тлумачний словник вказує, що санкція - це схвалення, затвердження чогось вищою інстанцією; визнання законності чогось [224]. Тобто йдеться про санкцію як форму визнання законності певного діяння. Підходи ж науковців засвідчують лише плюралізм позицій: одні ототожнюють поняття несанкціонованості із незаконністю (П.П. Андрушко [128, с. 1158]), другі вказують, що поняття “несанкціонований” фактично підмінює поняття “незаконний”, однак перше – не тотожне останньому [115, с. 72], ще інша позиція полягає в тому, що термін “несанкціоноване” характеризує протиправність даного діяння (М.В. Карчевський [72, с. 72]).

Видається логічним, що несанкціоновані діяння – це діяння вчиненні без санкції, якщо така санкція на їх вчинення є обов'язковою в силу нормативного припису. Сам же нормативний припис може бути закріплений в будь-якому джерелі права, якщо диспозиція не містить якихось обмежень. А тому у кожному випадку, коли йдеться про несанкціонований характер діяння, в порядку бланкетності необхідно звертатися до регулюючих нормативних актів для уточнення змісту такого поняття.

Наприклад, ч. 11 ст. 158 КК України передбачає відповідальність за умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру

виборців, *несанкціоновані* дії з інформацією, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців, чи інше *несанкціоноване* втручання у роботу Державного реєстру виборців, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї інформації, або іншою особою шляхом *несанкціонованого* доступу до бази даних Державного реєстру виборців (виділено авт.: Я.Г.). Відповідно ж до п. 9 ч. 1 ст. 3 ЗУ “Про Державний реєстр виборців” від 22 лютого 2007 року [162] однією із засад ведення Державного реєстру виборців є його захищеність. При цьому Розпорядник Реєстру для забезпечення захисту даних Реєстру встановлює обов’язковий для органів ведення Реєстру порядок доступу до бази даних Реєстру. Тобто нормативно-правовими актами, які можуть застосовуватися в порядку бланкетності, можуть бути відповідні акти ЦВК України як розпорядника Реєстру.

Своєю чергою, ст. 361 КК України передбачає відповідальність, зокрема, за *несанкціоноване* втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), автоматизованих систем, комп’ютерних мереж чи мереж електрозв’язку (виділено авт.: Я.Г.). Ст. 4 ЗУ “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” в редакції від 31 травня 2005 року [167] вказує, що порядок доступу до інформації, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації *визначаються власником інформації*. Порядок доступу до інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації *визначаються законодавством* (виділено авт.: Я.Г.). Тобто фактично несанкціонований характер дії в складі даного злочину може означати або її вчинення без згоди власника інформації, або з порушенням вимог законодавства щодо інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом. При цьому зазначимо, що в першому випадку згода власника може бути виражена у відповідному локальному нормативному акті чи договорі (дорученні), що є актами індивідуального застосування. Отже, надання санкції на доступ до інформації може впливати із законодавства, а також і з інших

(незаконодавчих), в тому числі локальних, нормативних актів. Крім того, необхідно підкреслити, що вищеназваний Закон такого поняття як несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж не називає. Йдеться про несанкціоновані дії щодо інформації в системі, що потребує внесення відповідних змін у статті розділу XVI КК України.

Отже, чітко встановити універсальний, однаковий для всіх випадків допустимий рівень бланкетних вказівок на “несанкціонований” характер ознак злочину неможливо, необхідно проаналізувати регулюючі нормативні приписи.

Ще одним лексичним способом формування бланкетних диспозицій в статтях КК України є вказівки на *якісні характеристики* відповідних ознак злочину. При цьому законодавець в одних випадках просто вказує на недоброякісний характер відповідних ознак (наприклад, ч. 3 ст. 204 КК України - незаконне виготовлення підакцизних товарів з *недоброякісної* сировини (матеріалів); ч. 1 ст. 276 КК України - *недоброякісний* ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку); в інших – роз'яснює зміст недоброякісності шляхом прямої бланкетної відсилки (наприклад, ст. 227 КК України - випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам *недоброякісної*, тобто такої, що *не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам*, або некомплектної продукції та товарів; ч. 3 ст. 243 КК України - шкідливі речовини чи суміші, що містять такі речовини понад *встановлені норми*; ч. 1 ст. 327 КК України - продукти харчування чи інша продукція, радіоактивно забруднена понад *допустимі рівні*) (виділено авт.: Я.Г.). Така різноплановість викладення аналогічних характеристик ознак злочину лише зайвий раз засвідчує умовність поділу між бланкетним і субсидіарним міжгалузевим зв'язком, проте віднесемо названі диспозиції до бланкетних.

Розглянемо зміст поняття якості на прикладі диспозиції ст. 227 КК України, яка найбільш повно розкриває зміст останньої вказівкою на невідповідність *встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним*

умовам (виділено авт.: Я.Г.). Почергово з'ясуємо, що таке стандарти, норми, правила, технічні умови.

Згідно з ЗУ “Про стандартизацію” від 17 травня 2001 року [192] стандарт - документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги, дотримання яких є обов'язковим. Стандарти застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли застосування цих стандартів вимагають технічні регламенти. Крім того, Декрет КМУ “Про стандартизацію і сертифікацію” від 10 травня 1993 року [191] вимоги державних стандартів України поділяє на обов'язкові та рекомендовані. При цьому рекомендовані вимоги державних стандартів України підлягають безумовному виконанню у випадках, якщо це передбачено чинними актами законодавства; ці вимоги включено до договорів на розроблення, виготовлення та поставку продукції або виготівником (постачальником) продукції зроблено заяву про відповідність продукції цим стандартам. Саме такі випадки недотримання рекомендованих вимог державних стандартів можуть охоплюватися аналізованим складом злочину [53, с. 825; 236, с. 45]. Однак, видається, що недотримання таких рекомендованих вимог, що впливає договорів на розроблення, виготовлення та поставку продукції; чи із зробленої виготівником (постачальником) продукції заяви про відповідність продукції цим стандартам, не повинно тягнути кримінальну відповідальність, оскільки такий обов'язок первинно виник на диспозитивній, добровільній основі, а тому застосування такого крайнього заходу необґрунтоване.

Видається, є підстави стверджувати, що недотримання вимог, встановлених стандартом, може утворювати склад аналізованого злочину лише у випадку, якщо це передбачено чинними актами законодавства; ці вимоги включено до договорів на розроблення, виготовлення та поставку продукції або виготівником (постачальником) продукції зроблено заяву про відповідність

продукції цим стандартам. Однак, звернення до відповідних договорів не пов'язане з бланкетним викладом диспозиції статті, а передбачає встановлення фактичних обставин справи.

Своєю чергою, технічний регламент, відповідно до ЗУ “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” від 1 грудня 2005 року [190], це закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий КМУ, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим.

Щодо норм - це метрологічні, будівельні, санітарні та інші обов'язкові вимоги, затверджені відповідним органом, які встановлюють гранично допустимі величини показників до продукції і концентрації речовин, що гарантують якість продукції. Відповідно правила - затверджені відповідним органом, метрологічні, санітарні, протипожежні, екологічні, організаційні, технологічні та інші вимоги до виробництва продукції (ЗУ “Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення” від 8 квітня 1993 року [161]).

Технічні умови – це документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинні відповідати продукція, процеси чи послуги. Технічні умови можуть бути стандартом, частиною стандарту або окремим документом (Декрет КМУ “Про стандартизацію і сертифікацію” від 10 травня 1993 року [191]).

Отже, в силу відсутності у диспозиціях, які вказують на якісні характеристики певних ознак злочину, обмежень допустимого рівня бланкетності, можливим є звернення до джерел права, які визначають такі показники якості, незалежно від їх юридичної сили.

Вищепроведений аналіз допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях КК України показує, що бланкетні диспозиції поділяються на ті, які обмежують допустимий рівень бланкетності прямою вказівкою на юридичну силу джерел права; та ті, що прямо не містять обмежень допустимого рівня бланкетності. Однак, при з'ясуванні допустимого рівня бланкетності

диспозицій в статтях КК України необхідно враховувати не лише їх текстуальний виклад, але й приписи регулюючого законодавства, які можуть його суттєво обмежувати порівняно з самими диспозиціями.

Висновки до розділу 2:

1. Щодо бланкетної складової вказівки на об'єкт складів злочинів:

- бланкетні вказівки на законність, правомірність власне об'єкта посягання, необґрунтовані, оскільки об'єктом злочину можуть бути лише позитивні правовідносини, що складає, врешті соціальну сутність кримінально-правової охорони;

- в статтях Особливої частини КК найбільш поширені бланкетні диспозиції, що характеризують предмет як ознаку об'єкта складів злочинів; тоді як щодо потерпілого - в КК України є лише одна бланкетна диспозиція, яка характеризує цю ознаку.

- ступінь іншогогалузевої урегульованості охоронюваних суспільних відносин детермінує бланкетний характер диспозицій в статтях кримінального закону, які забезпечують останні кримінально-правовою охороною. Так, найбільша кількість бланкетних диспозицій у статтях розділів II, V, VII, VIII, IX, X, XI, XIII, XIV, XV, XVIII, XIX, XX Особливої частини КК України.

2. Щодо бланкетних диспозицій, що характеризують ознаки об'єктивної сторони складів злочинів:

- найбільш поширені бланкетні диспозиції, що характеризують суспільно небезпечні діяння. Це пояснюється прагненням законодавця уникнути громіздких диспозицій в статтях кримінального закону, що містять детальні переліки тих чи інших порушень.

- бланкетні диспозиції, що характеризують суспільно небезпечні наслідки, а також факультативні ознаки об'єктивної сторони складів злочинів, малопоширені з огляду на те, що вони набувають обов'язкового характеру лише у випадку прямої вказівки у диспозиції. Крім того, зміст суспільно небезпечних наслідків становить фактична шкода;

- причинний зв'язок, будучи об'єктивним зв'язком між явищами, коли одне з них породжує інше, текстуально в диспозиції, як правило, не відображений, і в жодному випадку не може носити бланкетного характеру, що й засвідчує проведений аналіз;

- протиправність злочину, передбаченого статтею з бланкетною диспозицією, є лише кримінально-правовою, а не змішаною. Це об'єктивна ознака будь-якого злочинного діяння, що виражає його суспільну небезпечність;

- диспозиції в статтях Особливої частини КК України, які передбачають злочини, що можуть вчинятися у формі бездіяльності, є бланкетними, якщо зміст бездіяльності становить невиконання правового обов'язку;

- законодавцем при формулюванні бланкетних диспозицій, що характеризують ознаки об'єктивної сторони складів злочинів, використовуються різноманітні лексичні комбінації. Однак, непоодинокими є факти, коли бланкетна вказівка необґрунтована чи взагалі не несе змістовного навантаження.

3. Щодо вказівок бланкетного характеру на суб'єктивні ознаки складів злочинів:

- диспозиції в статтях Особливої частини КК України, які передбачають склади злочинів, де суб'єкт злочину – загальний, в частині його ознак за жодних умов не можуть бути бланкетними;

- диспозиції в статтях Особливої частини КК України, які передбачають склади злочинів, де суб'єкт злочину – спеціальний, є бланкетними у випадку прямої бланкетної вказівки, а також у злочинах, що вчиняються шляхом бездіяльності (коли невиконаний чи неналежно виконаний суб'єктивний обов'язок виник на підставі іншогогалузевого *нормативного* припису), чи полягають у порушенні спеціальних правил;

- у складах злочинів, що передбачають невиконання чи неналежне виконання обов'язків, а також полягають у порушенні спеціальних правил

необхідно з'ясувати правову підставу виникнення суб'єктивного обов'язку особи незалежно від того, чи вказано в диспозиції на останній. Тобто бланкетний характер диспозицій в таких статтях не залежить від їх текстуального викладу;

- жодна із ознак суб'єктивної сторони складів злочинів об'єктивно не може піддаватися правовому регулюванню, як наслідок – такі ознаки не можуть бути викладені бланкетним способом;

- незнання приписів джерел права (до яких відсилає бланкетна диспозиція), що не мають сили закону, спеціальними суб'єктами злочину, для яких знання цих приписів передбачається як необхідний юридичний факт, не може бути підставою для визнання відсутності вини у скоєному. Однак, їх незнання загальними суб'єктами злочину може бути підставою для визнання відсутності вини, і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності;

- вказівки на незаконність (протизаконність) чи протиправність суспільно небезпечного умисного діяння не несуть змістовного навантаження, оскільки умисне діяння – завжди незаконне. А тому такі бланкетні відсилки повинні бути виключені;

4. Допустимий рівень бланкетності диспозицій в статтях Особливої частини КК України має визначатися з врахуванням таких правил:

- бланкетні диспозиції, що містять відсилку до Конституції України чи бланкетну вказівку на конституційний лад, передбачають звернення лише до відповідних положень Основного Закону;

- при бланкетній вказівці на міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, необхідним є звернення лише, власне, до тих, згода на обов'язковість яких надана ВРУ; в інших же бланкетних диспозиціях, де допустимий рівень необмежений чи обмежений законами, – можливим є звернення і до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надавалася відповідними органами СРСР;

- бланкетна відсилка до міжнародного права передбачає звернення до договірних і звичаєвих міжнародних норм;

- бланкетні диспозиції, що містять відсилки до закону, передбачають звернення до іншогогалузевих норм, що можуть бути формалізовані в джерелах права, що мають силу закону, тобто не лише до власне законів, але й міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана відповідним уповноваженим органом, а також рішень КС України. Як виняток, у зв'язку з прямою вказівкою, диспозиція ч. 1 ст. 209 КК України допускає можливість звернення до кримінальних законів інших держав;

- при бланкетній відсилці до законодавства звернення є можливим до законів України; чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ; постанов ВРУ; указів Президента України; декретів і постанов КМУ; нормативних актів центральних органів виконавчої влади;

- як виняток, у примітці до ст. 305 КК України допустимий рівень бланкетності обмежується не джерелами права, що можуть застосовуватися, а вказівкою на центральний орган виконавчої влади, що уповноважений на прийняття нормативних актів з даного питання;

- бланкетні диспозиції, які прямо не містять обмежень допустимого рівня бланкетності, а саме: передбачають злочини, які вчиняються шляхом бездіяльності; містять вказівки на порушення спеціальних правил; вказівки на якісні характеристики чи протиправний, самовільний, несанкціонований характер відповідних ознак складів злочинів, передбачають звернення до джерел права незалежно від їх юридичної сили. Однак, у випадку вказівки на незаконний характер ознак злочину можливим є звернення лише до законодавчих актів. Тобто фактично порушення законодавства і незаконність діяння передбачають однаковий допустимий рівень бланкетності;

- при з'ясуванні допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях КК України необхідно враховувати не лише їх текстуальний виклад, але й приписи регулюючого законодавства, які можуть його суттєво обмежувати порівняно з самими диспозиціями.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТЕЙ КК УКРАЇНИ З БЛАНКЕТНИМИ ДИСПОЗИЦІЯМИ

3.1. Викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок у статтях Загальної частини КК України

Дана дисертаційна робота предметом дослідження має бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України. Однак, Загальна частина кримінального закону України, будучи ніби своєрідним математичним “спільним знаменником”, що винесений за межі конкретних складів злочинів, передбачених Особливою частиною, одночасно складає з Особливою частиною єдину систему кримінально-правових норм, а тому повинна визначати загальні засади кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок. У зв’язку з цим, окреслимо відповідні напрями вдосконалення Загальної частини КК України.

Перший із таких напрямів пов’язаний із необхідністю відобразити в кримінальному законі, що об’єктом складів злочинів можуть виступати лише позитивні правовідносини (що вказувалося у підрозділі 2.1. “Бланкетна складова вказівки на ознаки об’єкта складів злочинів”). Незважаючи на цілковиту очевидність цієї позиції, низка диспозицій в статтях Особливої частини КК України містить самостійні вказівки на законність, правомірність тих чи інших охоронюваних відносин, що мимоволі наштовхує на думку, що в інших статтях передбачені склади злочинів, об’єктом яких можуть виступати і неправомірні правовідносини. З метою уникнення правозастосовних проблем, пов’язаних із таким різночитанням норм КК України, видається доцільним внести у відповідні статті Особливої частини КК України зміни (детальніше у підрозділі 3.2. “Напрями вдосконалення статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями”), а ч. 1 ст. 1 цього Кодексу викласти так:

“Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони правопорядку: прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам”.

Другий напрям вдосконалення Загальної частини КК України лежить в площині вирішення питання зворотної дії нормативних приписів інших джерел права, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях КК, якщо вони пом’якшують або скасовують кримінальну відповідальність. Щоправда, з приводу саме даного питання висловлена офіційна позиція КС України – Рішення від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) [211]. Так, вказується, що зворотна дія в часі підзаконних нормативно-правових актів неможлива в окремих галузях права, зокрема в кримінальному праві. Що ж до власне бланкетних диспозицій, то зазначається, що зміни, що вносяться до нормативно-правових актів інших галузей права, посилення на які містить бланкетна диспозиція, не змінюють словесно-документну форму кримінального закону. Така диспозиція кримінально-правової норми залишається незмінною. Кримінальний закон і за наявності нового, конкретизованого іншими нормативно-правовими актами, змісту бланкетної диспозиції кримінально-правової норми не можна вважати новим - зміненим - і застосовувати до нього положення частини першої статті 58 Конституції України та частини другої статті 6 Кодексу (ч. 1 ст. 5 КК України 2001 року – від авт.: Я.Г.).

Таким чином, КС України стоїть на позиції, що зворотну дію в часі мають лише закони, що скасовують або пом’якшують кримінальну відповідальність особи. Незважаючи на авторитет КС України як єдиного органу конституційної юрисдикції, доводиться констатувати, що таке розуміння зворотної дії в часі нормативно-правових актів, що застосовуються для конкретизації змісту бланкетних диспозицій, не до кінця обґрунтоване з таких підстав.

Перша підстава лежить в площині відсутності чіткого розмежування КС України філософських по своїй природі категорій форми і змісту. Так, не можна погодитися, що диспозиція кримінально-правової норми у разі змін, що вносяться до нормативно-правових актів інших галузей права, посилення на які містить бланкетна диспозиція, залишається незмінною. Власне, як вказує КС України, залишається незмінною словесно-документна *форма* кримінального закону (абзац 8 п. 3 мотивувальної частини Рішення), але не зміст (виділено авт.: Я.Г.). Тобто незмінною є диспозиція в статті, але не диспозиція норми.

Друга підстава пов'язана із неузгодженістю Рішення КС України із ст. 48 КК України, яка передбачає підставу звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки. Незрозумілою і навіть абсурдною з точки здорового глузду є ситуація, коли внаслідок зміни обстановки вчинене діяння чи сама особа можуть втратити суспільну небезпеку, що може бути підставою за певних умов для звільнення від кримінальної відповідальності, а у випадку абсолютного скасування певної заборони іншогогалузевим нормативним приписом, до якого відсилає бланкетна диспозиція в статті КК України, діяння залишається суспільно небезпечним. Адже “в кожному випадку формулювання диспозиції тієї чи іншої статті як бланкетної законодавцем передбачається, що визнання чи невизнання діяння суспільно небезпечним має залежати від конкретних чинників – політичних, економічних, соціальних тощо, які можуть виникнути на певному етапі життєдіяльності суспільства” [269, с. 132]. Слушно вказує Ю.А. Пономаренко, що “оскільки злочин можна визначити як діяння, що є суспільно небезпечним за змістом та кримінально-протиправним за формою, то в результаті декриміналізації воно може бути визнане законодавцем таким, що не є або кримінально-протиправним, або суспільно небезпечним, або і кримінально-протиправним і суспільно небезпечним” [148, с. 10]. Власне, у випадку зміни приписів інших галузей права, які конкретизують ознаки складів злочинів в КК України, може йтися про втрату суспільної небезпеки вчиненого. Тобто,

“декриміналізація у даному випадку відбувається без зміни форми кримінального закону” [149].

А тому, незважаючи на наявність офіційної позиції органу конституційної юрисдикції, доводиться констатувати, що нормативні приписи інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті КК України, повинні мати зворотну силу в часі, на що неодноразово зверталася увага науковців (О.О. Дудоров [51, с. 231], В.А. Мисливий [112, с. 111], М.І. Хавронюк [269, с. 132-133]). У зв'язку з тим, що Рішення КС України є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскарженими, єдиним можливим способом виправлення такої нелогічної, суперечливої, і врешті, негуманної ситуації, яка склалася у зв'язку з названим рішенням КС України, є доповнення розділу IX “Звільнення від кримінальної відповідальності” Загальної частини КК України статтею 48-1 такого змісту: *“Прийняття, зміна, скасування законів та інших підзаконних нормативно-правових актів, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини цього Кодексу, у зв'язку з чим пом'якшується або скасовується відповідальність особи, є підставою для пом'якшення відповідальності або звільнення особи від кримінальної відповідальності”*. Запропонована редакція ст. 48-1 вказує на правові наслідки прийняття, зміни, скасування лише нормативно-правових актів, оскільки сфера застосування правових звичаїв доволі обмежена, крім того, вони є відносно стабільними, їх зміна в короткий проміжок часу - навряд чи можлива.

Аналогічно повинно бути врегульовано і питання звільнення від покарання у зв'язку із зміною положень нормативно-правових актів, які повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України. А саме доцільно доповнити ст. 74 КК України частиною 6 такого змісту: *“Особа підлягає звільненню від подальшого відбування покарання на підставах, передбачених ст. 48-1 цього Кодексу”*.

Третім напрямом в частині викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок у статтях Загальної частини КК України є врегулювання питання юридичної помилки щодо

злочинів, які передбачені статтями з бланкетними диспозиціями. Зокрема, це вирішення питання, чи є підставою для визнання відсутності вини і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності, незнання правового припису, об'єктивованого в джерелі права, що не має сили закону, до якого відсилає бланкетна диспозиція. У розділі 2.3. “Вказівки бланкетного характеру на суб'єктивні ознаки складів злочинів” обґрунтовувалося, що незнання приписів джерел права, що не мають сили закону, спеціальними суб'єктами злочину, для яких знання цих приписів передбачається як необхідний юридичний факт, не може бути підставою для визнання відсутності вини у вчиненому; однак їх незнання загальними суб'єктами злочину може бути підставою для визнання відсутності вини, і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності. Однак, що якщо особа через об'єктивні причини не могла ознайомитися з законом, то це виключає її вини, а слідом і кримінальну відповідальність.

А тому, видається, є всі підстави прислухатись до пропозиції О.О. Дудорова про доповнення КК України нормою приблизно такого змісту: *“Якщо особа сумлінно помилялася щодо протиправності вчиненого нею діяння, ознаки якого як злочину визначені цим Кодексом і нормативним актом, який не є законом про кримінальну відповідальність (бланкетна диспозиція статті чи частини статті Кодексу), вона через відсутність вини кримінальній відповідальності не підлягає. У разі, коли особа з урахуванням обставин справи могла усвідомлювати протиправність вчиненого діяння, а тому могла уникнути такої помилки, вчинене нею діяння вважається вчиненим через необережність”* [55, с. 68].

Четвертим напрямом вдосконалення Загальної частини КК України в аспекті визначення загальних засад кримінальної відповідальності за діяння, передбачені статтями з бланкетними диспозиціями, повинно стати урегулювання питань, пов'язаних з правилами кваліфікації таких діянь. Слушно зазначає В.О. Навроцький, що правила кваліфікації на сьогодні не закріплені у законі, існують здебільшого у вигляді звичаїв, що побутують серед

практичних працівників, й теоретичних положень [124, с. 4]. Звичайно, така ситуація не сприяє правильному і однаковому застосуванню кримінально-правових норм. А тому доцільно виробити чіткі і обґрунтовані теоретичні положення, що визначали б правила кваліфікації діянь, які передбачені статтями КК України з бланкетними диспозиціями, та запропонувати внесення доповнень до Кримінального закону України в цій частині.

Кульмінаційним питанням в частині правил кримінально-правової кваліфікації діянь, передбачених статтями, в яких містяться бланкетні диспозиції, є питання необхідності посилання на відповідні статті, пункти, параграфи чи інші структурні елементи джерела права, до яких відсилає така бланкетна диспозиція статті Особливої частини КК України. Іншими словами – чи є джерела права, до яких відсилають бланкетні диспозиції статей Особливої частини КК України, нормативною підставою кримінально-правової кваліфікації. Ситуація ускладнена тим фактом, що правозастосовна практика в цій частині далеко неоднозначна. Так, наприклад, із 60 проаналізованих вироків судів України (за релевантністю) щодо діянь, передбачених ст. 172 КК України “Грубе порушення законодавства про працю” лише в 27 вказано на конкретні структурні частини законодавчих актів про працю, які були при цьому порушені. В інших же 33 вироках вказується лише на фактичні порушення, проте жодної вказівки на порушення конкретних вимог законодавства про працю немає. Наприклад, у вирокі Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області від 30 грудня 2008 року (справа № 1-186/2008) вказується: “З потерпілими у встановленому *законом* порядку підсудний трудові угоди не уклав та не зареєстрував у Рожнятівському районному центрі зайнятості, не вніс у їх трудові книжки запис про прийом на роботу, заробітну плату виплачував їм без відомостей та без відчислень у відповідні фонди, чим порушив права потерпілих на соціальний захист та відпочинок” [60] (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що суд не вказав, нормативні положення яких саме законодавчих актів було порушено, що, звичайно, не сприяє обґрунтованості вироку.

Науковці ж у вирішенні даної проблеми практично одноголосні – висловлюються за необхідність у правозастосовних актах посилається на джерела права (як правило, вказують лише на нормативно-правові акти), що застосовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції. Відмінності полягають лише тому, що одні вказують на необхідність вказувати на норми інших галузей права при кваліфікації (Н.Ф. Кузнєцова [94, с. 98], М.І. Ковальов [75, с. 19]); другі відстоюють позицію достатності вказівки на такі норми при обґрунтуванні кваліфікації, тобто у описово-мотивувальній частині відповідного процесуального документа (О.Ф. Бантишев та В.І. Рибачук [8, с. 25], Я.М. Брайнін [20, с. 23], О.О. Дудоров [53, с. 116; 52, с. 52], В.М. Кудрявцев [92, с. 122], В.А. Мисливий [112, с. 110], А.В. Сельський [219, с. 15], Т.І. Слуцька [226, с. 26]); треті просто підкреслюють необхідність відповідної вказівки на порушені іншогогалузеві норми, при цьому не деталізують – повинно це бути відображено у формулі кримінально-правової кваліфікації чи в обґрунтуванні самої кваліфікації (В. Василяш [24, с. 186], Й.І. Горелік [40, с. 47], Г.В. Тимейко [242, с. 189]), тоді як четверті вказують навіть на необхідність приєднання до матеріалів справи таких нормативних актів (А.В. Галахова [31, с. 34]).

Найбільш правильною видається, все-таки, позиція тих науковців, які вказують на доцільність посилання на нормативно-правові акти інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті, при обґрунтуванні кримінально-правової кваліфікації, тобто в описово-мотивувальній частині відповідного процесуального документа (обвинувального висновку, вироку суду тощо), оскільки:

- склад злочину формулюється виключно у кримінальному законі, а тому в формулі кваліфікації достатньо вказівки на відповідну статтю, частину чи пункт статті КК України;

- деякі бланкетні диспозиції передбачають доволі значний за обсягом перелік джерел права, що застосовуються для конкретизації їх змісту, що створюватиме громіздкість формули кримінально-правової кваліфікації, поряд з

цим інформативність буде зосереджена фактично лише в самому посиланні на відповідну статтю КК України;

- забезпечуючи законність і обґрунтованість кваліфікації діяння, необхідно вказати конкретні статті, пункти, абзаци чи інші структурні підрозділи джерела права; орган, що його видав; дату видання; номер документа, а також вказати, в чому конкретно полягає порушення даного джерела права. Зрозуміло, що така змістовна деталізація порушеного нормативного припису може мати місце лише в описово-мотивувальній частині відповідного процесуального документа. Це забезпечить відповідні органи судового розгляду необхідною нормативною інформацією, яка безпосередньо їм може бути і недоступна, зокрема, коли йдеться про порушення місцевих чи локальних нормативно-правових актів.

На користь даного підходу слід вказати, що “судова практика вважає підставою кримінально-правової кваліфікації не лише відповідні положення кримінального закону, а й ті нормативно-правові акти, до яких відсилає бланкетна диспозиція” [124, с. 79]. Так, ПВС України у постановках неодноразово наголошував на необхідності звернення до відповідних нормативних актів при кваліфікації посягань, передбачених статтями, в яких містяться бланкетні диспозиції, чи навіть їх приєднання до матеріалів кримінальної справи (наприклад, Постанова “Про судову практику в справах про злочини, пов’язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі” від 26 березня 1993 року № 2 (ч. 2 п. 23) [197]; Постанова “Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів” від 26 квітня 2002 року № 4 (п. 19) [196]; Постанова “Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності” від 25 квітня 2003 року № 3 (п. 27) [184]; Постанова “Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля” від 10 грудня 2004 року № 17 (п. 2) [199]; Постанова “Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього

руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті” від 23 грудня 2005 року № 14 (п. 3) [186]; Постанова “Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва ” від 12 червня 2009 року № 7 [185]).

Враховуючи вищенаведене, вважаємо за доцільне врегулювати у Загальній частині КК України питання, пов’язані, зокрема, із кримінально-правовою кваліфікацією діянь, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями, на що ще у 2000 році звертав увагу В.О. Навроцький, пропонуючи доповнити Загальну частину КК України, зокрема, статтею такого змісту: *“При кримінально-правовій кваліфікації вказується стаття КК, якщо стаття поділена на частини чи пункти – то й відповідні частини чи пункти. В формулюванні звинувачення вказуються всі наявні ознаки злочину. При посиланні на нормативно-правові акти інших галузей права вказуються статті, пункти, параграфи, які передбачають допущене порушення, а в формулюванні звинувачення розкривається його суть”* [126, с. 24-25]. Однак, чомусь такі практично значущі пропозиції не знайшли належної оцінки і реагування у законодавчому органі України.

Узагальнюючи вказане вище, доводиться констатувати необхідність врегулювання в Загальній частині КК України загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок.

3.2. Напрями вдосконалення статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями

У попередніх розділах при розгляді бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України, що стосуються відповідних ознак складів злочинів, неодноразово вказувалися приклади, коли бланкетні відсилки позбавлені змістовного навантаження; є надмірними; тавтологією; допускають необґрунтований рівень бланкетності; назва і диспозиції в статті не узгоджуються в частині бланкетного викладу ознак складу злочину тощо.

Завдання ж даного підрозділу дисертаційного дослідження є виведення загальних напрямів вдосконалення Особливої частини кримінального закону в частині бланкетного способу викладу ознак складів злочинів. Отже, розглянемо такі конкретні напрями, показуючи, де це доцільно, на конкретних прикладах. У додатках же до цієї роботи наведено редакції тих диспозицій в статтях КК України, які потребують внесення змін (Додаток “X”).

Цілком зрозуміло, що бланкетний спосіб викладу ознак складів злочинів є не лише ефективним засобом забезпечення системності права як його невід’ємної ознаки, але й незамінним, оскільки дозволяє вивести узагальнену, абстрактну формулу, яка б, зокрема, забезпечувала кримінально-правовою охороною правовідносини від однорідних посягань, при цьому залишаючись незмінною, незважаючи на розвиток, зміну, диференціацію таких правовідносин. Тобто наявність бланкетних диспозицій в кримінальному законодавстві пояснюється прагненням законодавця уникнути статей з громіздкими диспозиціями, що містять детальні переліки тих чи інших порушень [20, с. 73], крім того, прагненням забезпечити його відносну стабільність. Однак, з другого боку, безспірним є також інший факт - чим точніше в законі будуть визначені умови кримінальної відповідальності, інакше кажучи, чим краще буде викладений склад злочину в диспозиції кримінального закону, тим краще буде обґрунтована кримінальна відповідальність за даний злочин [19, с. 40], досягається гранична чіткість, ясність, доступність в характеристиці ознак злочину. Проте сфера застосування такого способу викладу ознак злочинів, в силу постійного розвитку охоронюваних правовідносин, обмежена.

З огляду на вищевикладене, можна виділити напрям чи, скоріше, навіть принцип, який повинен бути визначальним для законодавця при формулюванні диспозицій в статтях Особливої частини КК України, а саме: бланкетний спосіб викладу ознак складів злочинів повинен бути обґрунтований, застосовуватися лише там, де описати такі ознаки, в силу численності регулюючого нормативного матеріалу, неможливо і недоцільно

(наприклад, недоцільними є бланкетні вказівки в таких статтях: ч. 1 ст. 213, ст. 231, ч. 1 ст. 372, ч. 1 ст. 388 КК України).

Так, ч. 1 ст. 213 КК України передбачає відповідальність, зокрема, за надання приміщень та споруд для розташування *незаконних* пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організація *незаконних* пунктів прийому, схову та збуту металобрухту (виділено авт.: Я.Г.). Очевидні вказівки на незаконний характер предмета даного злочину. Відповідно ж до ЗУ “Про металобрухт” від 5 травня 1999 року [171] операції з металобрухтом здійснюються лише спеціалізованими підприємствами або спеціалізованими металургійними переробними підприємствами, а також їх приймальними пунктами після отримання відповідних дозволів (ліцензій). При цьому адреси приймальних пунктів повинні бути зазначені у ліцензії відповідно до актів обстеження місцевими державними адміністраціями. Для кожного такого пункту, який проводитиме таку діяльність на підставі отриманої ліцензії, орган ліцензування видає ліцензіату засвідчені копії ліцензії. Тобто фактично законний характер існування пунктів прийому, схову та збуту металобрухту зводиться до наявності законних підстав для його організації і діяльності, а це – зазначення у ліцензії суб’єкта господарювання адреси такого пункту.

У випадку ж відкриття таких пунктів спеціалізованими підприємствами з порушенням встановлених технічних вимог фактично йдеться про порушення ліцензійних умов, встановлених щодо здійснення операцій з металобрухтом. Такі дії повинні кваліфікуватися за ч. 1 ст. 202 КК України. Адже “стає очевидною непослідовність позиції законодавця, який за діяння, що означають порушення ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов’язаної з металобрухтом, і характеризується приблизно однаковим ступенем суспільної небезпеки, встановлює істотно різні умови притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 213, ч. 1 ст. 202 КК України)” [53, с. 567]. Отже, фактично зміст незаконного характеру пунктів прийому, схову та збуту металобрухту зводиться до їх підпільного існування. А

тому поняття “незаконні пункти” доцільно замінити словосполученням “які не мають відповідного дозволу”, що, звичайно, спростить правозастосування.

Так, у вирокі Краснопільського районного суду Сумської області від 24 квітня 2007 року (справа 1-21/2007) винного було засуджено, зокрема, за ч. 1 ст. 213 КК України (порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом). В описово-мотивувальній частині вказується таке: “ОСОБА 5, порушуючи вимоги законодавства України, що регулює правовідносини, пов'язані з заготівлею, збором, реалізацією та іншими діями по відношенню до операцій з металобрухтом, а саме ст. 1, 4 ЗУ “Про металобрухт”, Інструкції “Про умови і правила провадження підприємницької діяльності (ліцензійних умов) зі здійснення операцій з брухтом кольорових та чорних металів та контроль за їх дотриманням”, затвердженої Наказом Ліцензійної палати України і Міністерством промислової політики України від 16 серпня 1999 року № 71/277, “Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів”, затверджених Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва України від 25 грудня 2000 року № 81/436, не зареєструвавшись як приватний підприємець та не маючи ліцензії, в себе дома за адресою АДРЕСА 1 організував пункт прийому, схову та збуту металобрухту, і в період з січня 2006 року по 30 січня 2007 року скуповував за готівку металобрухт, який зберігав з метою послідувочої реалізації та отримання прибутку” [60]. Для наявності цього складу злочину достатньо факту підпільності існування пункту прийому, тобто здійснення діяльності без реєстрації (якщо діяльність ОСОБИ пов'язана із збиранням та реалізацією побутового брухту чорних та кольорових металів) чи ліцензії (якщо це пункт прийому у структурі спеціалізованого підприємства). Поряд з цим очевидно, що суд вказав й на порушення інших нормативно-правових актів, які не повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції в ч. 1 ст. 213 КК України.

Ст. 231 КК України вказує, зокрема, на *незаконне* використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (виділено авт.: Я.Г.). Аналіз же відповідних нормативно-правових актів (наприклад, ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року [156], ЦК України від 16 січня 2003 року [275]; ГК України від 16 січня 2003 року [41]) показує, що таке використання допустиме лише за умови згоди на це її власника. А тому необхідно вказівку на незаконність використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, виключити, своєю чергою доповнивши диспозицію зазначенням того, що такі дії вчиняються без згоди її власника.

Ще одним з таких випадків, коли фактично бланкетності можна уникнути, є диспозиція в ч. 1 ст. 388 КК України, яка передбачає відповідальність, зокрема, за інші *незаконні* дії з майном, на яке накладено арешт або яке описано, чи порушення обмеження права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено. При цьому аналіз законодавства (наприклад, КПК України від 28 грудня 1960 року [90]; ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року [157]) свідчить, що обмеження щодо майна, на яке накладено арешт, яке описано чи підлягає конфіскації за рішенням суду, можуть бути двох видів – пов’язані із заборонаю розпорядження та пов’язані із заборонаю користування ним. Особа, якій ввірене таке майно, зобов’язана забезпечити його схоронність, а тому будь-які дії, що пов’язані із розпорядженням чи користуванням таким майном є незаконними. У зв’язку з цим доцільно ч. 1 ст. 388 КК України щодо даного суспільно небезпечного діяння викласти описовим способом: *“Розпорядження майном, на яке накладено арешт або яке описано, чи порушення обмеження права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено...”*.

Важливим напрямом вдосконалення бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України є також максимальна повнота і точність вказівок на інші ознаки, які в сукупності й утворюють склад злочину. Тобто, як слушно зазначає О.О. Дудоров, збільшення питомої ваги описового елемента в

описово-бланкетних диспозиціях норм КК, закріплення у них достатньої кількості криміноутворюючих ознак [54, с. 260]. Це особливо важливо, коли відповідні суспільно небезпечні посягання, викладені бланкетним способом, за певних умов можуть утворювати адміністративний проступок; бланкетні диспозиції повинні бути викладені таким чином, щоб кримінальний закон не був “заручником” адміністративних чи технічних норм [96, с. 80].

Так, В.О. Бугаєв пропонує, зокрема, у диспозиціях в ст. ст. 418-421 КК України, які передбачають відповідальність за порушення несення відповідних військових служб, уточнити зміст їх кримінальних порушень шляхом перерахування найбільш типових і небезпечних порушень – залишення місця виконання служби, сон під час несення служби, вживання алкогольних спиртних напоїв тощо [22, с. 5], тобто іншими словами, збільшити кількісно описові елементи. Однак, видається, що суспільна небезпека даних посягань полягає не лише в порушенні самих правил несення відповідних служб, а й в наслідках, які є обов’язковими ознаками їх об’єктивної сторони. А тому такого роду формулювання диспозицій лише необґрунтовано “завантажуватимуть” кримінальний закон. Тобто в цьому випадку саме криміноутворюючих ознак достатньо.

Наступна важлива аксіома, яка повинна враховуватися законодавцем при використанні бланкетного способу викладу ознак складів злочинів, це позитивний характер охоронюваних правовідносин, з якого випливає недоцільність вказівок на їх законний чи правомірний характер в окремих статтях (на що вже зверталася увага в підрозділі 2.1. “Бланкетна складова вказівки на об’єкт складів злочинів”). Наприклад, ст. 170, ч. 1 ст. 171, ч. 1 ст. 189, ч. 1 ст. 197-1, ч. 1 ст. 206, ч. 1, 3 ст. 243, ст. 351, ч. 2 ст. 359, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 367, примітка 4 до ст. 368, ч. 2 ст. 382, ст. 391, ст. 397 КК України.

Так, ст. 391 КК України вказує на злісну непокору *законним* вимогам адміністрації установи виконання покарання або іншу протидію адміністрації у *законному* здійсненні її функцій (виділено авт.: Я.Г.). При цьому відповідно до

п. 16 Постанови ПВС України “Про судову практику в справах про злочини, пов’язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі” від 26 березня 1993 року № 2 під злісною непокорю вимогам адміністрації виправно-трудової установи слід розуміти відкриту відмову засудженого від виконання конкретних *законних* вимог представника адміністрації виправно-трудової установи, який *в силу свого посадового становища мав право пред’явити таку вимогу*, а засуджений був зобов’язаний і міг її виконати, але умисно не виконав [197] (виділено авт.: Я.Г.). Тобто “законність вимоги характеризується тим, що представник адміністрації діє згідно своїх функціональних обов’язків” [145, с. 60]. Однак, видається цілком очевидним, що невиконання незаконних вимог взагалі не може забезпечуватися кримінально-правовою охороною. Правда, на думку С.І. Дячука, “у сферах, де вимагається беззастережна покора, обов’язковим може бути і незаконний за змістом чи протиправний за формою, проте незлочинний наказ” [57, с. 7]. Тобто, виходячи з такої точки зору, виходить, що в окремих випадках об’єктом охорони можуть бути і незаконні правовідносини. Однак, вирішення цього питання виходить за рамки даного дослідження.

Ще один напрям вдосконалення бланкетного способу викладу ознак складів злочинів відноситься до суспільно небезпечних діянь, а саме в частині вказівки на їх протиправний чи незаконний характер. Вказівки на протиправність чи незаконність діяння допустимі, якщо воно, може носити і правомірний чи законний характер. Звичайно, такого роду бланкетні відсилки, щодо яких у регулюючому нормативному матеріалі - некримінальному законі - не встановлено будь-яких правил, не несуть змістовного навантаження, а тому повинні бути виключені. Доводиться констатувати, що законодавець доволі часто “грішить” недотриманням даної вимоги. Наприклад, ст. 116, ст. 123, ч. 1 ст.149, ч. 4 ст. 157, ч. ч. 4, 5, 6, 7 ст. 158, ч. 1 ст. 169, ст. 174, ч. 2 ст. 184, примітка 2 до ст. 260, ч. 2 ст. 267, ст. 322, ст. 340, ст. 341, ч. 1 ст. 344, ст. 354 КК України.

Так, ч. 1 ст. 149 КК України встановлює відповідальність, зокрема, за торгівлю людьми або здійснення іншої *незаконної* угоди, об'єктом якої є людина (виділено авт.: Я.Г.). Вказівка на незаконність іншої, крім купівлі-продажу, угоди, об'єктом якої є людина, на перший погляд, визначає бланкетний характер диспозиції в цій статті. В літературі вказується, що “незаконна угода щодо людини – це будь-яка незаконна угода з приводу передачі людини однією особою (особами) у фактичну незаконну “власність” іншій особі (особам) з метою одержання будь-якої вигоди чи винагороди, за винятком грошової” [103, с. 48-49]. До таких угод слід відносити міну людини, передачу людини за борги, дарування людини тощо [101, с. 74-75]. Однак, людина – це жива природна субстанція, яка відповідно до Конституції України є найважливішою соціальною цінністю. Право людини на свободу є її невід’ємним правом, що надається їй природою при народженні і не може бути будь-ким порушене. Людина може бути суб’єктом правовідносин, учасником угоди, але ніяк не об’єктом. А тому такого роду угоди в будь-якому разі є незаконними. Тобто вказівка на “незаконність” у диспозиції в ч. 1 ст. 149 КК не несе змістовного навантаження.

Ще одним прикладом такого типу є диспозиція в ч. 4 ст. 158 КК України. Так, вказується на *незаконну* передачу іншій особі виборчого бюлетеня виборцем (виділено авт.: Я.Г.). При цьому виборче законодавство містить категоричну заборону щодо передачі виборцем свого виборчого бюлетеня іншим особам. “Уявити собі законну передачу іншій особі незаповненого виборчого бюлетеня практично неможливо, адже виборці голосують особисто і питання про порядок допомоги особам з фізичними вадами чітко врегульований в законі, до того ж, мова іде не про передачу, а про допомогу при заповненні” [107, с. 354]. Отже, передача виборцем свого виборчого бюлетеня іншій особі завжди є незаконною. У зв’язку з цим вказівка в диспозиції на незаконність такої передачі позбавлена змісту.

Своєю чергою, ч. 5 цієї статті передбачає відповідальність, зокрема, за *незаконне* знищення чи псування скриньки з бюлетенями (виділено авт.: Я.Г.).

Однак, відповідно до Постанови ЦВК України “Про Порядок виготовлення, обліку, використання та зберігання виборчих скриньок” від 28 жовтня 2008 року № 58 [151] дільничні виборчі комісії не пізніше трьох днів після офіційного оприлюднення ЦВК результатів виборів передають виборчі скриньки у розібраному вигляді та в заводській упаковці на відповідальне зберігання до відповідних місцевих рад за актом приймання-передачі. Тобто виборчі скриньки і після проведення виборів зберігаються і не підлягають знищенню. Отже, доводиться констатувати, що бланкетна вказівка у диспозиції в ч. 5 ст. 158 КК України, знову ж таки, не несе змістовного навантаження.

Позбавлена змісту і бланкетна вказівка на *незаконну* посередницьку діяльності щодо усиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян (виділено авт.: Я.Г.) - ч. 1 ст. 169 КК України. Так, відповідно до ст. 216 СК України посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців або осіб без громадянства забороняється [221]. При цьому така заборона абсолютна.

У ч. 2 ст. 184 КК України йдеться про *незаконне* скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я (виділено авт.: Я.Г.). Згідно ж ч. 3 ст. 49 Конституції України існуюча мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я не може бути скорочена. При цьому така норма не передбачає винятки із заборони. А відповідно до ст. 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина (в тому числі і на медичну допомогу – від авт.: Я.Г.) не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Однак, ні ЗУ “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 року [182], ні ЗУ “Про правовий режим воєнного стану” від 6 квітня 2000 року [180] такого заходу як скорочення існуючої мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я не передбачають. Тобто вказівка в ч. 2 ст. 184 КК України на

незаконність скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я, знову ж таки, не несе відповідного змісту.

Не враховано законодавцем і безальтернативну заборону пересилання поштою або багажем вибухових, легкозаймистих, їдких речовин або радіоактивних матеріалів (Всесвітня поштова конвенція від 5 жовтня 2004 року [29], Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку” від 5 березня 2009 року № 270 [154], Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу” від 14 березня 2006 року № 187 [155]). Так, у диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 267 КК України необґрунтовано вказано на *незаконність* таких дій.

Ст. 340 КК України передбачає відповідальність за *незаконне* перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства (виділено авт.: Я.Г.). При цьому зрозуміло, що незаконний характер такого перешкоджання відноситься лише до випадку вчинення цього діяння службовою особою, оскільки перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій поєднане із застосуванням фізичного насильства завжди є незаконним. Конституційною основою права громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації є ст. 39 Конституції України, яка, зокрема, вказує, що про проведення таких заходів завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. При цьому обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Дане конституційне положення дозволяє зробити наступні важливі висновки в аспекті застосування диспозиції даної статті: по-перше, єдиним органом, що може обмежити реалізацію права проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, є суд, а по-друге, таке обмеження може

встановлюватися лише відповідно до закону в інтересах національної безпеки та громадського порядку, а саме з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. На даний момент немає закону, який би визначав порядок організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Продовжує діяти Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР” від 28 липня 1988 року № 9306-ХІ [178]. Так, відповідно до пунктів 5, 7 цього указу державні і громадські організації, службові особи, а також громадяни не мають права перешкоджати зборам, мітингам, вуличним походам і демонстраціям, які проводяться з додержанням встановленого порядку. Отже, є категорична заборона перешкоджання зборам, мітингам, вуличним походам і демонстраціям, які проводяться на *законних* підставах. Виходячи ж з того, що об'єктом кримінально-правової охорони можуть бути лише позитивні правовідносини, можна стверджувати, що в аспекті даної статті йдеться саме про законні збори, мітинги, вуличні походи і демонстрації. А отже, перешкоджання їх здійсненню службовою особою завжди є незаконним.

Наступний напрям вдосконалення бланкетного способу викладу диспозицій в статтях кримінального закону України стосується ознак суб'єкта складів злочинів. Йдеться про те, що в диспозиціях в статтях, які передбачають злочини, що можуть вчинятися у формі бездіяльності чи полягають у порушенні різного роду спеціальних правил, бланкетні вказівки на покладення на особу відповідного обов'язку як на ознаку суб'єкта злочину є надмірними. Адже зрозуміло, що з об'єктивної сторони такі злочини полягають у невиконанні (неналежному виконанні) обов'язку, порушенні відповідних правил, а тому вимагати їх виконання допустимо лише від особи, яка була зобов'язана і могла їх виконати. У зв'язку з цим, доцільно із диспозицій у відповідних статтях такого роду бланкетні вказівки виключити, що, звичайно, не позбавляє правозастосувальників від обов'язку у кожному випадку

субсидіарно з'ясовувати нормативну підставу суб'єктивного обов'язку. Наприклад, ч. 1 ст. 139, ст. 237, ст. ст. 272-275, ч. 1 ст. 426 КК України).

Окремий напрям вдосконалення бланкетних диспозицій відноситься до тих диспозицій, що передбачають склади злочинів, в яких суспільно небезпечне діяння викладено бланкетним способом, і які можуть вчинятися лише з умисною формою вини. Як обґрунтовувалося у підрозділі 2.3. “Вказівки бланкетного характеру на суб'єктивні ознаки складів злочинів”, умисне діяння – не може бути законним. А тому вказівки на незаконність (протизаконність), протиправність суспільно небезпечного умисного діяння повинні бути виключені, оскільки фактично створюють тавтологію (наприклад, ч. 1 ст. 115 КК України). Однак, нами запропоновано нові редакції лише тих диспозицій в статтях КК України, де текстуально наявні і вказівка на незаконність, і вказівка на умисність.

Окреме зауваження слід зробити і щодо злочинів, в яких суспільно небезпечне діяння викладене бланкетним способом (при цьому рівень бланкетності не обмежений законами), а суб'єкт злочину – загальний (наприклад, ч. 2 ст. 134, ч. 1 ст. 142, ч. 3 ст. 143, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 169, ч. 1 ст. 244, ст. 247 КК України). В такій ситуації незнання приписів джерел права, які не мають сили закону і до яких відсилає бланкетна вказівка, може бути підставою для визнання відсутності вини, і, як наслідок, звільнення від кримінальної відповідальності. А тому доцільно в бланкетних диспозиціях, що передбачають склади злочинів із загальним суб'єктом, обмежити допустимий рівень бланкетності лише джерелами права, що мають силу закону.

Потребують вдосконалення бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України в частині встановлення такого допустимого рівня бланкетності, як цього вимагають регулятивні правові норми (наприклад, доцільно обмежити допустимий рівень бланкетності в наступних диспозиціях: ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 158-2, ч. 1, 2 ст. 162, ч. 1 ст. 176, ст. 182, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 359 КК України).

Так, ч. 1 ст. 146 КК України відповідальність за *незаконне* позбавлення волі або викрадення людини (виділено авт.: Я.Г.). Такого роду бланкетна відсилка допускає можливість звернення до законодавства. Однак, очевидно, що незаконним позбавленням волі порушується, зокрема, і таке конституційне право особи як право на свободу пересування. А відповідно до ч. 1 ст. 33 Конституції України та ч. 1 ст. 2 ЗУ “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” [188] кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються *законом* (виділено авт.: Я.Г.). Тобто обмеження права особи на свободу пересування можуть встановлюватися лише нормативно-правовими актами, що мають силу закону. Таким чином, допустимий рівень бланкетності диспозиції в цій статті доцільно обмежити законом.

Схожа ситуація в ч. 1 ст. 176 КК України, яка вказує на *незаконне* відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп’ютерних програм і баз даних, а так само *незаконне* відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх *незаконне* тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав (виділено авт.: Я.Г.). При аналізі даного складу злочину А.М. Коваль зводить зміст незаконності таких дій до їх вчинення без згоди суб’єктів авторського права та (або) суміжних прав [76, с. 55]. Проте така точка зору не до кінця обґрунтована. Ч. 2 ст. 54 Конституції України передбачає, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими *законом* (виділено авт.: Я.Г.). Таким чином, дана конституційна норма, по-перше, чітко вказує, що використання або поширення результату інтелектуальної, творчої діяльності може бути законним і за відсутності згоди на це суб’єкта права інтелектуальної власності на відповідні

об'єкти; по-друге, обмежує допустимий рівень бланкетності лише нормативно-правовими актами, що мають силу закону. Так, ст. 444 ЦК України встановлює випадки правомірного безоплатного використання твору як об'єкта авторського права будь-якою особою, зокрема, як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою; для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою; в інших випадках, передбачених законом [275]. Або, наприклад, п. "а" ст. 7 Міжнародної конвенції про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року передбачає можливість здійснення без згоди виконавців здійснення телерадіопередачі або публічного сповіщення їхнього виконання, коли використовуване для телерадіопередачі або для публічного сповіщення виконання вже було передане в ефір або здійснюється з використанням запису [113]. Отже, допустимий рівень бланкетності у диспозиції ч. 1 ст. 176 КК України доцільно обмежити вказівкою на закон.

В свою чергу, ч. 1 ст. 202 КК України вказує на здійснення *без державної реєстрації*, як суб'єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення *без одержання ліцензії* видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства... (виділено авт.: Я.Г.). У тексті диспозиції очевидна вказівка на законодавство. Однак, ст. 9 ЗУ "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 1 червня 2000 року [170] містить перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. При цьому відповідно до ч. 2 ст. 2 цього Закону ліцензування певних видів діяльності (наприклад, банківської діяльності, професійної діяльності на ринку цінних паперів тощо) здійснюється згідно з законами, що регулюють відносини у цих сферах. А ч. 4 ст. 2 цього Закону категорично

вказує, що види господарської діяльності, крім випадків, передбачених частиною другою цієї статті, які не включені до переліку видів господарської діяльності, встановленого статтею 9 цього Закону, не підлягають ліцензуванню. А тому, хоча ст. 202 КК України і містить вказівку щодо здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства, однак вищенаведений аналіз дає підстави стверджувати, що при вирішенні даного питання необхідно звертатися лише до відповідних нормативно-правових актів, що мають силу закону. У зв'язку з цим дане положення КК України слід викласти наступним чином: *“здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону”*.

Наведені випадки, коли регулюючий нормативний матеріал суттєво обмежує джерела права за їх юридичною силою, які можуть регулювати ті чи інші правовідносини, звичайно, повинен враховуватися законодавцем при формулюванні бланкетних диспозицій в статтях КК України. Це значно спростить правозастосування, буде запобігати випадкам поширювального тлумачення, що, врешті, є важливою гарантією прав людини в сфері кримінальної репресії.

Особливу увагу слід звернути і на такі законодавчі недолугості, коли бланкетна диспозиція не може бути заповнена конкретним змістом в силу відсутності регулюючої нормативної бази (наприклад, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 208, ч. 1 ст. 321, ч. 1 ст. 329, ст. 363 КК України). Слушно вказує П.Л. Фріс, що закон про кримінальну відповідальність, як і будь-який інший, створюється не “про всяк випадок”, не “про запас”, він визначається реальними потребами суспільства в кримінально-правовій забороні і більш-менш адекватно відображає їх у кримінально-правовій нормі [266, с. 71]. А тому така ситуація свідчить про соціальну необумовленість норми.

Так, ч. 1 ст. 201 КК України, передбачає відповідальність, зокрема, за контрабанду стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України

(виділено авт.: Я.Г.). Так, на сьогодні з'ясування змісту поняття стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України є проблематичним, оскільки чіткого нормативного їх визначення не існує. О.О. Дудоров пропонує відносити до таких товарів передусім ті, на які поширюється режим ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій. Проте, зазначає, що далеко не всі товари такого роду є підстави визнавати стратегічно важливими сировинними товарами, а тому це поняття значною мірою – оціночне [53, с. 359, 361].

В свою чергу, ч. 1 ст. 208 КК України передбачає відповідальність за *незаконне*, з порушенням встановленого *законом* порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, а так само валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою, а також вчинення зазначених дій особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи. Одразу підкреслимо неясність формулювання бланкетних вказівок у складі цього злочину. Так, наявні вказівки на “незаконність” та на “порушення встановленого законом порядку” відкриття або використання за межами України валютних рахунків. При цьому, з точки зору пунктуації, розділовий знак “кома” після формулювання “порушення встановленого законом порядку” повинен означати, що дане словосполучення деталізує, уточнює зміст незаконного характеру таких дій. Тобто незаконним є відкриття або використання за межами України валютних рахунків, якщо таке здійснене з порушенням встановленого законом порядку. Проте тоді взагалі незрозуміло, для чого вказувати на незаконність, якщо достатньо було б вказати на порушення порядку, встановленого законом.

Поряд з цим на даний момент немає закону, який би визначав порядок відкриття або використання за межами України валютних рахунків відповідними суб'єктами. Тобто в цій частині бланкетна прогалина об'єктивно

не може бути заповнена. О.О. Дудоров при коментуванні цього складу злочину вказує, що “об’єктивна сторона злочину проявляється у двох альтернативних формах: 1) незаконне відкриття зазначеними у диспозиції ст. 208 особами валютних рахунків за межами України; 2) використання таких рахунків з порушенням порядку, встановленого законом” [129, с. 566]. Незрозуміло, з яких підстав автор відносить вказівку на незаконність до першої з можливих форм вчинення злочину, а вказівку на порушення порядку, встановленого законом, до другої. А це має ключове значення, адже дані бланкетні вказівки допускають суттєво різний рівень бланкетності. Якщо ж, все-таки, припустити, що таке формулювання є певною недолугістю законодавця і, враховуючи сучасний стан урегульованості даних відносин, видається єдиним можливим варіантом говорити лише про незаконність таких діянь.

Не може бути заповнена бланкетна прогалина ст. 214 КК України в частині ухилення від передбаченої *законом* обов’язкової здачі на афінаж видобутих із надр, отриманих із вторинної сировини, піднятих чи знайдених дорогоцінних металів чи дорогоцінного каміння (виділено авт.: Я.Г.), оскільки на даний момент немає закону, який би встановлював обов’язок такого роду.

Проблематичним є встановлення конкретного змісту диспозицій ст. 263 КК України. Так, ч. 1 і ч. 2 даної статті вказують відповідно на носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого *законом* дозволу та про носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого *законом* дозволу (виділено авт.: Я.Г.). Очевидно, що законодавець обмежив допустимий рівень бланкетності вказівкою на закон. Сучасний же стан урегульованості даних відносин передбачає одержання дозволу на відповідні дії з вказаними предметами, однак це впливає не з припису закону, а з відповідних підзаконних нормативних актів, зокрема: Постанови ВРУ “Про право власності на окремі види майна” від 17 червня 1992 року [179], Постанови КМУ “Про затвердження Положення про

дозвільну систему” від 12 жовтня 1992 року № 576 [147], Наказу МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622 [70] та ряду інших підзаконних нормативних актів [64]. Отже, на даний момент немає закону, який би, власне, визначав необхідність одержання дозволу на відповідні дії з вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями. А тому об’єктивно, у зв’язку з наявністю такого “нормативного вакууму”, бланкетні відсилки ч. 1 і ч. 2 ст. 263 КК України не можуть бути заповнені. Застосування ж для конкретизації змісту цієї бланкетної диспозиції відповідних підзаконних нормативних актів, які передбачають необхідність отримання дозволу, як до речі, вказує і ПВС України (п. 2 Постанови “Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами” від 26 квітня 2002 року № 3 [194]), є неприпустимим, оскільки означає поширювальне тлумачення кримінального закону. А тому до прийняття відповідного закону видається доцільним внесення відповідних змін до даної статті КК України, які б передбачали заміну словосполучення “без передбаченого законом дозволу” на “без належного дозволу”.

Ч. 1 ст. 329 КК України передбачає відповідальність за втрату документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого *законом* порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами (виділено авт.: Я.Г.). Щодо суспільно небезпечного діяння – то

таким є порушення встановленого законом порядку поводження з документами або іншими матеріальними носіями секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметами, відомості про які становлять державну таємницю. Очевидно, що допустимий рівень бланкетності обмежений лише законами. Певні вимоги містяться у ЗУ “Про державну таємницю” в редакції від 21 вересня 1999 року [164]. Поряд з цим ст. 19 вказаного Закону чітко вказує, що єдині вимоги до виготовлення, обліку, користування, зберігання, схоронності, передачі та транспортування матеріальних носіїв секретної інформації встановлюються КМУ.

Таким чином, доводиться констатувати відсутність на даний момент закону, який би визначав порядок поводження із документами або іншими матеріальними носіями секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметами, відомості про які становлять державну таємницю. Така ситуація вимагає викладу ч. 1 ст. 329 КК України в наступному вигляді: *“Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами”*.

Існує проблема встановлення конкретного змісту бланкетної диспозиції в ст. 363 КК України, яка вказує на порушення *правил експлуатації* електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або *порядку чи правил захисту* інформації, яка в них оброблюється (виділено авт.: Я.Г.). Так, слушно зазначає М.В. Карчевський, що “на сьогодні не можна сказати, що законодавство про безпеку експлуатації комп'ютерної техніки, мереж електрозв'язку та захист комп'ютерної інформації достатньо розвинене. Саме тому воно не містить окремих нормативно-правових актів, які б чітко визначали правила експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем,

комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, порядок і правила захисту комп'ютерної інформації” [72, с. 105]. М.В. Гуцалюк взагалі ставить під сумнів можливість застосування ст. 363 КК України у зв'язку з невизначеністю на законодавчому рівні “правил експлуатації автоматизованих електронно-обчислювальних систем” [50, с. 165]. Такі правила експлуатації є вимогами, які, як правило, ставляться самим власником електронно-обчислювальних машини, автоматизованої системи, комп'ютерної мережі чи мережі електрозв'язку. Як правило, вони формалізовані у актах локальної нормотворення. Однак, є і підзаконні акти, які визначають такі правила експлуатації. Наприклад, Постанова Правління НБУ “Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці” від 14 липня 2006 року № 267.

Не сприяють правильному розумінню і, врешті, застосуванню виклад диспозицій, в яких є кілька бланкетних вказівок, при цьому одна з них поглинає іншу (наприклад, ч. 1 ст. 158-2, ч. 1 ст. 205, ст. 235, ст. 271 КК України).

Так, ч. 1 ст. 158-2 КК України вказує, зокрема, на *незаконне* знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим *законом* строком зберігання у державних архівних установах та в ЦВК України після проведення виборів або референдуму а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму (виділено авт.: Я.Г.). Аналіз виборчого законодавства показує, що незаконним є, зокрема, знищення таких документів без попереднього затвердження описів справ постійного зберігання, а також з порушенням встановлених строків їх зберігання. Тобто вказівка на незаконність знищення таких документів фактично поглинає вказівку на їх знищення поза встановленим законом строком їх зберігання. Таке формулювання диспозиції нелогічне, достатньо вказати на незаконність знищення виборчої документації або документів референдуму, що підлягають зберіганню у державних архівних установах після проведення виборів або референдуму.

Своєю чергою, ч. 1 ст. 205 КК України передбачає такий склад злочину як фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів

підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття *незаконної* діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є *заборона* (виділено авт.: Я.Г.). Н.О. Гуторова при розкритті змісту поняття “незаконна діяльність” пише, що “якщо йдеться про будь-яку діяльність, що вчиняється з порушенням чинного законодавства (зокрема, правил бухгалтерського обліку, правил пожежної безпеки, санітарних правил тощо), то ті чи інші порушення допускаються майже всіма суб’єктами господарської діяльності” [49, с. 264-265]. А тому автор вважає вказівку на спеціальну мету в ст. 205 КК України недоцільною, оскільки вона фактично не несе змістовного навантаження і призведе лише до зайвих складнощів у застосуванні цієї норми. Однак, видається, що автор необґрунтовано розширює зміст такої бланкетної ознаки як незаконна діяльність. Звичайно, що певні порушення нормативних вимог щодо здійснення господарської діяльності є випадками далеко непоодинокими, однак, це ще не свідчить про наявність цього складу злочину. Приховання незаконної діяльності повинно бути самоціллю створення або придбання суб’єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб).

Під незаконною діяльністю слід розуміти не діяльність, яка здійснюється з будь-якими порушеннями чинного законодавства, а діяльність, яку особа не має права здійснювати взагалі, або яку особа здійснює без достатніх правових підстав або з порушенням порядку. На такій позиції стоїть ПВС України у Постанові “Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності” від 25 квітня 2003 року № 3 (п. 17) [184]. Тобто поняття “незаконна діяльність” за обсягом ширше, ніж поняття “види діяльності, щодо яких є заборона”, фактично перше включає друге. А тому вказівка на таку мету як здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона, видається, зайвою.

Не надають привабливості КК України і випадки, коли бланкетні вказівки вжиті в однині, хоча цілком очевидно, що вони стосуються декількох альтернативних ознак складів злочинів, тобто необхідно вжити в множині.

Законодавець повинен чітко знати і керуватися мовними правилами при формулювання диспозицій.

Так, ч. 1 ст. 217 КК України передбачає наступний склад злочину: *незаконне* виготовлення, збут або використання державного пробірною клейма (виділено авт.: Я.Г.). Бланкетна вказівка вжита в однині, однак цілком зрозумілим є, що вона відноситься до кожної з альтернативних форм об'єктивної сторони складу злочину, адже в іншому випадку – абсурдність криміналізації таких діянь очевидна. А тому доцільно слово “незаконне” замінити на “незаконні”.

Аналогічна ситуація у ч. 1 ст. 158-2 КК України, яка вказує, зокрема, на *незаконне* знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим *законом* строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму (виділено авт.: Я.Г.). Уже з самого формулювання статті логічно виникає проблема – знищення зазначених документів визнається злочином за умови незаконного вчинення таких дій, а щодо їх пошкодження на незаконність таких дій вказівки немає [3, с. 10-22].

Не повинна нехтуватися також узгодженість між назвою і диспозицією статті в частині бланкетних відсилок.

По-перше, назва і диспозиція повинні допускати однаковий рівень бланкетності.

По-друге, необхідно, якщо це можливо, уникати у назві статті використання бланкетних вказівок, якщо диспозиція викладена описовим способом. Наприклад, ст. 145 КК України називається “Незаконне розголошення лікарської таємниці”. Вказівка на незаконність, на перший погляд, визначає бланкетний характер даної статті. Однак сам склад злочину сформульовано описово, а саме як умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки. Тобто

диспозиція в ст. 145 КК не є бланкетною. Видається доцільним і можливим викласти назву статті як: “*Умисне розголошення лікарської таємниці*”.

Однак, в окремих випадках бланкетний характер назви, навпаки, доцільний, дає можливість лаконічно інформувати про ті чи інші посягання, передбачених конкретною статтею. Наприклад, ст. 263 КК України називається незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Саме ж формулювання диспозицій в ч. 1 і ч. 2 даної статті уточнює зміст такого незаконного поводження. Йдеться, відповідно, про носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу та про носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

По-третє, назва і диспозиція статті не повинні містити суперечностей. Наприклад, ст. 203-1 КК України називається “*Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва*” (виділено авт.: Я.Г.). А ч. 1 цієї статті вказує на *незаконне* виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (виділено авт.: Я.Г.). Якщо буквально трактувати виклад диспозиції у статті, то виходить, що бланкетна вказівка на незаконність відноситься лише до виробництва, оскільки вжита в однині. Однак, назва статті дає підстави стверджувати, що незаконність стосується усіх вказаних у диспозиції дій, оскільки в назві вжито збірне поняття – обіг. З метою уникнення такої термінологічної неточності доцільно у диспозиції статті слово “незаконне” замінити на “незаконні”.

Однак, при виникненні певних неузгодженостей між назвою статті і диспозицією в статті необхідно пам’ятати, що “назви структурного елемента закону призначені, головним чином, для полегшення пошуку відповідного розділу, статті,... не визначають зміст кримінально-правової норми, не є

частиною самої норми, ...можуть лише додатково використовуватися для визначення змісту термінів, які використано в диспозиції статті КК...” [124, с. 413]. Так, З.А. Тростюк, досліджуючи понятійний апарат Особливої частини КК України, поряд з описовою виділяє інформаційну функцію назв як частини понятійного апарата [245, с. 9]. А тому не можна беззастережно погодитися з позицією Н.Ф. Кузнецової, яка зазначає, що диспозиція статей Особливої частини, включаючи її заголовок, описує специфічні ознаки складу злочину [95, с. 45]. Тобто до уваги повинно братися, перш за все, формулювання диспозиції, назва може лише в нерозривному зв’язку із диспозицією допомагати у розкритті змісту того чи іншого злочинного посягання.

Висновки до розділу 3:

1. Вдосконалення Загальної частини КК України в частині викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок доцільне за такими напрямками:

- у зв’язку з обов’язковим правомірним характером охоронюваних кримінальним законом відносин, ч. 1 ст. 1 КК України доцільно викласти так: *“Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони правопорядку: прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам”*;

- у зв’язку з тим, що нормативні приписи інших галузей права, до яких відсилає бланкетна диспозиція в статті КК України, повинні мати зворотну силу в часі, та враховуючи при цьому наявність Рішення КС України із полярною позицією, видається доцільним доповнення розділу IX “Звільнення від кримінальної відповідальності” Загальної частини КК України статтею 48-1 такого змісту: *“Прийняття, зміна, скасування законів та інших підзаконних нормативно-правових актів, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини цього Кодексу, у зв’язку з чим пом’якшується або*

скасовується відповідальність особи, є підставою для пом'якшення відповідальності або звільнення особи від кримінальної відповідальності". Своєю чергою, ст. 74 КК України доцільно доповнити частиною 6 такого змісту: "Особа підлягає звільненню від подальшого відбування покарання на підставах, передбачених ст. 48-1 цього Кодексу".

- у Загальній частині КК України доцільно ввести статті, які б врегулювали питання юридичної помилки щодо злочинів, які передбачені статтями з бланкетними диспозиціями та правила кримінально-правової кваліфікації діянь, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями, взявши за основу відповідні пропозиції О.О. Дудорова та В.О. Навроцького.

2. Вдосконалення статей Особливої частини КК України з бланкетними диспозиціями доцільне за такими напрямками:

- використання бланкетного способу викладу ознак складів злочинів лише у випадках, коли описати їх, в силу численності регулюючого нормативного матеріалу, неможливо і недоцільно;

- забезпечення в бланкетних диспозиціях максимальної повноти і точності вказівок на інші криміноутворюючі ознаки, які в сукупності й утворюють склад злочину;

- недоцільність вказівок на законність чи правомірність охоронюваних правовідносин у зв'язку з їх позитивним (суспільно корисним) характером;

- можливість і доцільність вказівок на протиправність чи незаконність (протизаконність) діяння лише у випадку, якщо воно може носити і правомірний чи законний характер;

- недоцільність вказівок на суб'єктивний обов'язок особи в диспозиціях в статтях, які передбачають злочини, що можуть вчинятися у формі бездіяльності чи полягають у порушенні різного роду спеціальних правил;

- недоцільність бланкетних вказівок на незаконність (протизаконність), протиправність умисного суспільно небезпечного діяння;

- необхідність обмеження допустимого рівня бланкетності джерелами права, що мають силу закону, в диспозиціях, що передбачають склади злочинів із загальним суб'єктом;

- встановлення допустимого рівня бланкетності диспозиції з урахуванням вимог, встановлених регулюючим нормативним матеріалом;

- недопущення випадків, коли бланкетна диспозиція не може бути заповнена конкретним змістом в силу відсутності регулюючої нормативної бази, до якої вона відсилає;

- уникання перенавантаження диспозиції в статті бланкетними вказівками, коли одна з них поглинає іншу;

- забезпечення узгодженості між назвою і диспозицією в статті в частині бланкетних відсилок: назва і диспозиція повинні допускати однаковий рівень бланкетності; необхідно, якщо це можливо, уникати у назві статті використання бланкетних вказівок, якщо диспозиція викладена описовим способом.

3. Зміни у статті Особливої частини КК України (ч. 1 ст. 110, ч. 1 ст. 115, ст. 116, ч. 1 ст. 120, ст. 123, ч. 1 ст. 139, назва ст. 145, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 149, ч. 4 ст. 157, ч. ч. 4, 5, 6, 7 ст. 158, ч. 1 ст. 158-2, ч. ч. 1, 2 ст. 162, ч. 1 ст. 169, ст. 170, ч. 1 ст. 171, ст. 174, ч. 1 ст. 176, ст. 182, ч. 2 ст. 184, ч. 1 ст. 188-1, ч. 1 ст. 189, ст. 193, ч. ч. 1, 3 ст. 197-1, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 206, ч. 1 ст. 208, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 217, ст. 231, ст. 235, ст. 237, ч. ч. 1, 3 ст. 243, ч. 1 ст. 260 та примітка 2 до ст. 260, ч. ч. 1, 2 ст. 263, ч. ч. 1, 2 ст. 267, назва та ч. 1 ст. 271, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст. 289 (примітку 1 до ст. 289 КК слід виключити), ч. 1 ст. 297, ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 306, ч. 1 ст. 316, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 321, назва та ст. 322, ч. 1 ст. 329, ст. 340, ст. 341, ч. 3 ст. 342, ч. 1 ст. 344, ч. ч. 1, 2 ст. 351, ст. 354, ч. ч. 1, 2 ст. 359, ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361-1, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 367, примітка 4 до ст. 368, ч. 1 ст. 372, ч. 2 ст. 382, ч. 1 ст. 387, ч. 1 ст. 388, ст. 391, ч. 1 ст. 397, ч. 2 ст. 401, ч. 1 ст. 418, ч. 1 ст. 421, ч. 1 ст. 423, ч. 1 ст. 426, ч. 1 ст. 433, ч. 1 ст. 438) відповідно до пропозицій, викладених у Додатку "X" до роботи.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження теми “Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини КК України” підтвердило її актуальність; показало, що вона є надзвичайно важливою і непростою. Чіткі підходи до питань, які стосуються нормативних підстав визначення злочинності діяння, покликані стати механізмом забезпечення законності притягнення до кримінальної відповідальності, а це визначає, врешті, правовий характер держави.

У дисертації сформульована концепція формулювання бланкетних вказівок на ознаки складів злочинів у ході правотворчості та правозастосування щодо статей КК України з такими диспозиціями. Її найважливішими складовими є визначення допустимого рівня бланкетності; окреслення переліку джерел права, які конкретизують зміст бланкетних диспозицій; формулювання напрямів вдосконалення статей КК України з бланкетними диспозиціями.

Як ключові орієнтири дослідження інституту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України нами було поставлено ряд завдань, що вирішувалися на основі загальних принципів наукового пізнання: об’єктивності, точності, повноти, єдності теорії та практики; з використанням різноманітних наукових методів: рахування, вимірювання, порівняння, узагальнення, методів аналізу та синтезу, дедукції та індукції, аксіоматичного, історичного, системного методів, які в єдності дали змогу досягнути поставленої мети дисертаційного дослідження.

Насамперед було вивчено стан дослідження проблеми бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону в кримінально-правовій науці, проаналізовано праці українських науковців, які стосуються теми дослідження. Однак, переважно, позиції авторів щодо бланкетних диспозицій носять констатуючий характер; наявні ж вектори дослідження саме бланкетних диспозицій часто суперечливі, різнопланові чи, навіть, полярні. У дисертації визначені основні пункти розбіжностей. Існуючий в літературі різнобій, хоча, в певній мірі, і корисний, оскільки стимулює наукову “конкуренцію” та пошук

правильних шляхів вирішення проблемних питань, однак, поряд з цим, зволікання з їх вирішенням несе загрозу порушення прав людини.

Тому для повноти і результативності роботи було проаналізовано історичні передумови формування та розвитку інституту бланкетних диспозицій в пам'ятках українського права, а також зарубіжний досвід. Такий екскурс лише засвідчив, що широке використання бланкетних диспозицій, врешті, тенденція в кримінальних законах до їх збільшення – це, в значній мірі, данина нашому часу, що характеризується ускладненням, диференціацією, спеціалізацією правовідносин, появою якісно нових правовідносин, їх високою динамічністю. А тому бланкетні диспозиції – це неминуча необхідність, дієвий засіб охорони таких правовідносин. Однак, ні пам'ятки права, ні проаналізоване зарубіжне кримінальне законодавство практично не дали відповідей на проблемні питання, які пов'язані із застосування бланкетних диспозицій в статтях кримінального закону.

Зрозуміло, існуюча невизначеність щодо правил застосування статей КК України з бланкетними диспозиціями не така вже “невинна”, оскільки здатна впливати на правильне русло правозастосування. Так, аналіз вироків у кримінальних справах щодо злочинів, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень України, показав, що часто суди нехтують бланкетним характером диспозицій у відповідних статтях кримінального закону, не вказують на конкретні структурні частини джерел права інших галузей, які при цьому були порушені, чи взагалі не вказують на такі джерела права, обмежуються описом фактичних обставин справи.

Виходячи з такої несприятливої теоретичної, нормативної і правозастосовної ситуації, що склалася, було вперше проаналізовано бланкетні диспозиції в статтях усіх розділів Особливої частини КК України, а також окремі джерела права, які можуть застосовуватися в порядку бланкетних відсилок. Критерієм послідовності такого наукового огляду було обрано

належність бланкетних вказівок до ознак відповідних елементів складів злочинів, що дозволило виділити такі закономірності, тенденції:

- ступінь іншогогалузевої (не кримінально-правової) урегульованості охоронюваних суспільних відносин детермінує бланкетний характер диспозицій в статтях кримінального закону, які забезпечують останні кримінально-правовою охороною. Найбільша кількість бланкетних диспозицій у розділах КК України, які забезпечують кримінально-правовою охороною найбільш повно урегульовані та динамічні правовідносини;

- кількісно найбільш поширені бланкетні диспозиції, що характеризують такі ознаки елементів складів злочину як: суспільно небезпечні діяння; предмет, ознаки спеціальних суб'єктів. Значно менше бланкетних диспозицій, що характеризують власне сам об'єкт, потерпілого, суспільно небезпечні наслідки, інші факультативні ознаки складів злочинів (в КК України є лише приклади бланкетного викладу місця, способу та обстановки вчинення злочину). Такі ж ознаки елементів складів злочинів як причинний зв'язок, ознаки загального суб'єкта злочину, ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів об'єктивно не можуть піддаватися правовому регулюванню, як наслідок – такі ознаки не можуть бути викладені бланкетним способом.

Однак, попри закономірне і обґрунтоване використання бланкетного способу викладу ознак складів злочинів, у КК України є типові законодавчі помилки і недолугості, а саме: тавтологічні вказівки на законність, правомірність тих чи інших охоронюваних відносин; непоодинокі вказівки на протиправність чи незаконність (протизаконність) діяння, які за жодних умов не можуть носити правомірний чи законний характер; відсутність єдності в диспозиціях в статтях, які передбачають злочини, що можуть вчинятись у формі бездіяльності чи полягають у порушенні різного роду спеціальних правил в частині наявності чи відсутності вказівок на суб'єктивний обов'язок особи; неузгодженість допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях кримінального закону з вимогами, встановленими регулюючим нормативним матеріалом; допущення випадків, коли бланкетна диспозиція не може бути

заповнена конкретним змістом в силу відсутності регулюючої нормативної бази, до якої вона відсилає; перенавантаження диспозиції в статті бланкетними вказівками, коли одна з них поглинає іншу; відсутність узгодженості між назвою і диспозицією в статті в частині бланкетних відсилок.

Видається, що такі законодавчі огріхи пояснюються, власне, відсутністю чітких теоретичних орієнтирів та законотворчих правил використання бланкетного способу викладу ознак складів злочинів, в результаті чого законодавець часто керується власними мовними смаками, законотворчою “інтуїцією”, що, звичайно, не могло не відбитися на якості формулювання статей КК України з бланкетними диспозиціями. А тому нами було окреслено конкретні напрями вдосконалення Загальної та Особливої частин КК України. Так, запропоновано зміни і доповнення до Загальної частини КК України в аспекті викладення загальних засад кримінальної відповідальності з використанням бланкетних вказівок:

- частину 1 ст. 1 КК України викласти так: *“Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони правопорядку: прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам”*;

- доповнити розділ IX “Звільнення від кримінальної відповідальності” Загальної частини КК України *статтею 48-1* такого змісту: *“Прийняття, зміна, скасування законів та інших підзаконних нормативно-правових актів, до яких відсилають бланкетні диспозиції в статтях особливої частини цього Кодексу, у зв’язку з чим пом’якшується або скасовується відповідальність особи, є підставою для пом’якшення відповідальності або звільнення особи від кримінальної відповідальності”*;

- доповнити ст. 74 КК України частиною 6 такого змісту: *“Особа підлягає звільненню від подальшого відбування покарання на підставах, передбачених ст. 48-1 цього Кодексу”*;

- підтримано раніше висловлені в літературі пропозиції щодо введення статей, які б визначали відповідно наслідки юридичної помилки при вчиненні злочинів, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями, а також правила кримінально-правової кваліфікації діянь, передбачених статтями з такими диспозиціями.

Потребують змін, спрямованих на усунення недоліків у формулюванні бланкетних диспозицій, і статті Особливої частини КК України: ч. 1 ст. 110, ч. 1 ст. 115, ст. 116, ч. 1 ст. 120, ст. 123, ч. 1 ст. 139, назва ст. 145, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст. 149, ч. 4 ст. 157, ч. ч. 4, 5, 6, 7 ст. 158, ч. 1 ст. 158-2, ч. ч. 1, 2 ст. 162, ч. 1 ст. 169, ст. 170, ч. 1 ст. 171, ст. 174, ч. 1 ст. 176, ст. 182, ч. 2 ст. 184, ч. 1 ст. 188-1, ч. 1 ст. 189, ст. 193, ч. ч. 1, 3 ст. 197-1, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 206, ч. 1 ст. 208, ч. 1 ст. 213, ч. 1 ст. 217, ст. 231, ст. 235, ст. 237, ч. ч. 1, 3 ст. 243, ч. 1 ст. 260 та примітка 2 до ст. 260, ч. ч. 1, 2 ст. 263, ч. ч. 1, 2 ст. 267, назва та ч. 1 ст. 271, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст. 289 (примітку 1 до ст. 289 КК слід виключити), ч. 1 ст. 297, ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 306, ч. 1 ст. 316, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 321, назва та ст. 322, ч. 1 ст. 329, ст. 340, ст. 341, ч. 3 ст. 342, ч. 1 ст. 344, ч. 1, 2 ст. 351, ст. 354, ч. 1, 2 ст. 359, ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361-1, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 367, примітка 4 до ст. 368, ч. 1 ст. 372, ч. 2 ст. 382, ч. 1 ст. 387, ч. 1 ст. 388, ст. 391, ч. 1 ст. 397, ч. 2 ст. 401, ч. 1 ст. 418, ч. 1 ст. 421, ч. 1 ст. 423, ч. 1 ст. 426, ч. 1 ст. 433, ч. 1 ст. 438 КК України (запропоновані редакції вказаних статей наведено у Додатку “Х” до роботи).

Також окремо було досліджено питання допустимого рівня бланкетності диспозицій в статтях КК України в залежності від лексичної форми бланкетної відсилки, за результатами чого вироблено правила його визначення. Такі правила покликані полегшити правозастосування, поряд з цим, повинні враховуватися і законодавцем при конструюванні нових складів злочинів, передбачених статтями з бланкетними диспозиціями.

Крім того, у Додатках “А-Ф” до роботи запропоновано перелік джерел права, що повинні використовуватися для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Найбільш вагомі і значущі наукові та практичні результати дисертаційного дослідження викладені у висновках до кожного розділу. В цілому ж, висвітлено і обґрунтовано положення, що є новими для науки кримінального права, сформульовано рекомендації практичного характеру, які є або продовженням напрацьованих питань, або розглядаються вперше. Зокрема, запропоновано власну дефініцію бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України, яка найбільш повно відображає істотні ознаки даного поняття; аргументується можливість встановлення конкретизованого змісту бланкетної диспозиції за допомогою приписів інших галузей права, що можуть бути формалізовані не лише у нормативно-правових актах та нормативно-правових договорах, але й у правових звичаях; обґрунтовується можливість звільнення від кримінальної відповідальності загальних суб'єктів злочину у зв'язку із незнанням приписів таких джерел права; відстоюється ідея зворотної сили в часі іншогогалузевих джерел права, до яких відсилає бланкетна диспозиція статті КК України, що пом'якшують чи скасовують відповідальність.

Таким чином, результати цього дисертаційного дослідження мають різнобічне значення, яке відзначене у вступній частині цієї роботи.

В цілому ж, доводиться констатувати, що з невинним розвитком суспільних відносин появлятимуться і нові форми девіантної поведінки, в тому числі суспільно небезпечної. Звичайно, окремі суспільно небезпечні діяння будуть включатися в уже наявні бланкетні формули відповідних складів злочинів, інші ж вимагатимуть їх криміналізації, в тому числі і бланкетним способом, як найбільш динамічним і чутливим до змін. А тому проблема бланкетних диспозицій в статтях Особливої частини КК України не може бути вичерпана даним дослідженням, а повинна оновлюватися (в тому числі, і в частині корекції переліків іншогогалузевих джерел права, що повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетних диспозицій в статтях КК України), йти в ногу з суспільним розвитком.

Додаток А

Бланкетні диспозиції в статтях розділу І “Злочини проти основ національної безпеки України” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції ¹ :
Ч. 1 ст. 109 КК: Дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ² ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій.	- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.
Ч. 1 ст. 110 КК: Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України , а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій.	- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.

¹ Оскільки встановлення конкретного змісту бланкетної диспозиції в статті Особливої частини КК України передбачає звернення до джерел права, які діяли на момент вчинення злочину, то у переліках таких джерел права можуть бути і такі акти, що втратили чинність.

² Тут і далі жирним шрифтом виділено слова і словосполучення, що вказують на бланкетний характер диспозицій в статтях Особливої частини КК України.

Додаток Б

Бланкетні диспозиції в статтях розділу II “Злочини проти життя та здоров’я особи” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
Ч. 1 ст. 115 КК: Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині.	Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.
Ст. 116 КК: Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання або тяжкої образи з боку потерпілого.	Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.
Ч. 1 ст. 120 КК: Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності.	Бланкетна вказівка є необґрунтованою.
Ст. 123 КК: Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства або тяжкої образи з боку потерпілого.	Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.

<p>Ч. 1 ст. 131 КК: Неналежне виконання медичним, фармацевтичним або іншим працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного ставлення до них, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Угода між КМУ та Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі попередження розповсюдження хвороби, що спричиняється вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ-інфекції). Ратифікована ЗУ від 4 лютого 2004 року № 1435-IV; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення” від 12 грудня 1991 року № 1972-ХІІ; - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ; - ЗУ “Про донорство крові та її компонентів” від 23 червня 1995 року № 239/95-ВР; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-ІІІ; - ЗУ “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз” від 5 липня 2001 року № 2586-ІІІ; - Постанова КМУ “Про запровадження нового порядку оформлення візових документів для в'їзду в Україну” від 20 лютого 1999 року № 227; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил санітарної охорони території України” від 24 квітня 1999 року № 696; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів” від 8 грудня 2009 року № 1318; - Наказ МОЗ України “Про атестацію середніх медичних працівників” від 23 жовтня 1991 року № 146; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу та медичний огляд у Збройних Силах України” від 4 січня 1994 року № 2; - Наказ МОЗ України “Правила проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи” від 17 січня 1995 року № 6; - Постанова МОЗ України “Про затвердження Державних санітарних правил розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів” від 19 червня 1996 року № 172; - Наказ МОЗ України “Про затвердження інструкцій щодо надання медико-санітарної допомоги хворим на туберкульоз” від 29 липня 1996 року № 233; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на судах” від 19 листопада 1996 року № 347; - Наказ МОН України та МОЗ України “Про затвердження Інструкції про медичне обстеження дітей і підлітків, які направляються до загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання” від 5 травня 1997 року № 137/131; - Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Про затвердження Державних санітарних правил та норм” від 1 грудня 1999 року № 46;
--	---

- Наказ ДДПВП та МОЗ України “Перелік захворювань, які є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від дальшого відбування покарання. Інструкція з проведення специфічної та хіміопротекції туберкульозу серед підслідних та засуджених. Інструкція з проведення диспансеризації хворих, які перебувають в установах виконання покарань. Про затвердження нормативно-правових актів з питань медико-санітарного забезпечення осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань Державного департаменту України з питань виконання покарань” від 18 січня 2000 року № 3/6;
- Наказ МОЗ України “Порядок узяття, зберігання і використання кісткового мозку” від 4 травня 2000 року № 96;
- Наказ МОЗ України “Порядок профілактики перинатальної трансмісії ВІЛ та попередження розповсюдження ВІЛ в акушерських стаціонарах. Інструкція з профілактики внутрішньолікарняного та професійного зараження ВІЛ-інфекцією” від 25 травня 2000 року № 120;
- Наказ МВС України “Порядок проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС України” від 6 лютого 2001 року № 85;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з переробки донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів, господарської діяльності з медичної практики та проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт (крім робіт на об'єктах ветеринарного контролю)” від 16 лютого 2001 року № 38/63;
- Постанова МОЗ України та Державної санітарно-епідеміологічної служби “Про захист населення територій України від губчастоподібної енцефалопатії та запобігання поширенню пріонних інфекцій” від 17 травня 2001 року № 54;
- Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Державні санітарні правила та норми, гігієнічні нормативи Міністерства охорони здоров'я, Санітарно-епідеміологічної служби “Правила влаштування і безпеки роботи в лабораторіях (відділах, відділеннях) мікробіологічного профілю ДСП 9.9.5.-080-02” від 28 січня 2002 року № 1;
- Наказ МОЗ України “Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб” від 23 липня 2002 року № 280;
- Наказ Головного управління державної служби України та МОЗ України “Про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців” від 18 лютого 2003 року № 75/24/1;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження інструкцій щодо надання допомоги хворим на туберкульоз і неспецифічні захворювання легенів” від 28 жовтня 2003 року № 499;
- Наказ МОЗ України “Про організацію надання стаціонарної акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги в Україні” від 29 грудня 2003 № 620;

- Наказ МОЗ України “Про удосконалення дерматовенерологічної допомоги населенню України” від 7 червня 2004 року № 286;
- Наказ МОЗ “Про перелік заходів щодо попередження передачі інфекційних захворювань при трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині” від 10 червня 2004 року № 294;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколів діагностики та лікування інфекційних хвороб у дітей” від 9 липня 2004 року № 354;
- Наказ МОЗ України “Про удосконалення дитячої патолого-анатомічної служби” від 19 серпня 2004 року № 417;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічних Протоколів надання медичної допомоги при невідкладних станах у дітей на шпитальному і до шпитального етапах” від 31 серпня 2004 року № 437;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження методичних рекомендацій щодо застосування швидких тестів для перевірки крові на інфекційні хвороби, облікової форми та інструкції щодо її заповнення” від 23 вересня 2004 року № 467;
- Наказ Міністра оборони України “Про затвердження Положення про організацію медичного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, які залучаються до участі в міжнародних миротворчих операціях” від 13 грудня 2004 року № 61;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколу медичного догляду за здоровою новонародженою дитиною” від 4 квітня 2005 року № 152;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження документів з питань контролю якості препаратів крові” від 2 червня 2005 року № 247;
- Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про порядок проведення медичного огляду військовослужбовців, громадян призовного віку та жінок, яких добирають на військову службу за контрактом до Державної прикордонної служби України” від 19 липня 2005 року № 560;
- Наказ МОЗ України “Порядок медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів. Про інфекційну безпеку донорської крові та її компонентів” від 1 серпня 2005 року № 385;
- Наказ МОЗ України “Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію” від 19 серпня 2005 року № 415;
- Наказ МОЗ України “Про забезпечення контролю якості антиретровірусних препаратів, які надаються в якості гуманітарної допомоги в рамках програми "Подолання епідемії ВІЛ/СНІД в Україні” від 26 серпня 2005 року № 425;
- Наказ МОН України та МОЗ України від “Про удосконалення організації медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі” 30 серпня 2005 року № 432/496;
- Наказ МОЗ України “Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів” від 3 лютого 2006 року № 48;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження типових положень про лабораторії і пункти з діагностики туберкульозу та пункти збору мокротиння” від 6 лютого 2006 року № 50;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу надання неонатологічної допомоги дітям “жовтяниця новонароджених” від 27 квітня 2006 року № 255;

- Наказ МОЗ України “Про затвердження Інструкції із санітарно-протиепідемічного режиму аптечних закладів” від 15 травня 2006 року № 275;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Інструкцій щодо надання допомоги хворим на туберкульоз” від 9 червня 2006 року № 385;
- Наказ МОЗ України від “Про заходи щодо профілактики і боротьби з пташиним грипом та запобігання виникненню його пандемії” 17 липня 2006 року № 488;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколу медичного догляду за новонародженою дитиною з малою масою тіла при народженні” від 29 серпня 2006 року № 584;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків” від 4 жовтня 2006 року № 658;
- Наказ МОЗ України “Про заходи щодо організації ВІЛ/СНІД профілактики та замісної підтримуючої терапії для споживачів ін'єкційних наркотиків” від 20 грудня 2006 року № 846;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу з акушерської допомоги “Перинатальні інфекції” від 27 грудня 2006 року № 906;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу з акушерської допомоги “Перинатальні інфекції” від 27 грудня 2006 року № 906;
- Наказ Мінпраці та соціальної політики України та МОЗ України “Про затвердження нормативно-правових актів щодо надання соціально-медичних послуг бездомним громадянам та особам, звільненим з місць позбавлення волі” від 24 січня 2007 року № 28/26;
- Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил медичної сертифікації авіаційного персоналу, крім членів льотного екіпажу” від 27 березня 2007 року № 243;
- Наказ МОЗ України “Про організацію профілактики внутрішньолікарняних інфекцій в акушерських стаціонарах” від 10 травня 2007 року № 234;
- Наказ МОН України “Щодо невідкладних заходів із запобігання поширенню захворювань на гостру кишкову інфекцію серед дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах” від 19 червня 2007 року № 515;
- Наказ МОЗ України, МОН України, Міністерства сім'ї, молоді та спорту України, ДДПВП, Мінпраці та соціальної політики України “Інструкція про порядок профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини в закладах Державної кримінально-виконавчої служби України. Про заходи щодо організації профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини, медичної допомоги і соціального супроводу ВІЛ-інфікованих дітей та їх сімей” від 23 листопада 2007 року № 740/1030/4154/321/614а;
- Наказ МОН України, МОЗ України “Про затвердження Переліку захворювань, що можуть бути перешкодою для проходження громадянами зовнішнього незалежного оцінювання” від 25 лютого 2008 року № 124/95;
- Наказ Міністра оборони України “Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України” від 14 серпня 2008 року № 402;

	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Положення про проходження медичного огляду у Державній прикордонній службі України” від 6 травня 2009 року № 333; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Тимчасового порядку обстеження на ВІЛ-інфекцію із застосуванням швидких тестів, їх використання, зберігання та обліку результатів” від 27 серпня 2009 року № 639; - Наказ СБУ “Про затвердження Положення про проходження медичного огляду в Службі безпеки України” від 30 вересня 2009 року № 642; - Наказ МОЗ України “Положення про відділення (палату) для хворих на заразну форму туберкульозу, щодо яких судом ухвалено рішення про обов'язкову госпіталізацію. Про організацію надання медичної допомоги хворим на хіміорезистентний туберкульоз та на заразну форму туберкульозу, щодо яких судом ухвалено рішення про обов'язкову госпіталізацію” від 19 листопада 2009 року № 846; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про кабінет контрольованого лікування хворих на туберкульоз на амбулаторному етапі” від 7 грудня 2009 року № 927;
<p>Ч. 2 ст. 134 КК: Незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 року № 2801-XII (ст. 50); - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV (ч. 6 ст. 281); - Постанова КМУ “Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України” від 15 лютого 2006 року № 144; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Інструкції про порядок проведення операції штучного переривання вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення” від 20 липня 2006 року № 508;
<p>Ч. 1 ст. 135 КК: Завідоме залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану, якщо той, хто залишив без допомоги, зобов'язаний був піклуватися про цю особу і мав змогу надати їй допомогу, а також у разі, коли він сам поставив потерпілого в небезпечний для життя стан.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 51); - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-XII; - ЗУ “Про освіту” від 23 травня 1991 року № 1060-XII; - ЗУ “Про Цивільну оборону України” від 3 лютого 1993 року № 2974-XII; - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII; - ЗУ “Про дорожній рух” від 30 червня 1993 року № 3353-XII; - ЗУ “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” від 16 грудня 1993 року № 3721-XII; - ЗУ “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року № 3745-XII; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР; - ЗУ “Про туризм” від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР; - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-XIV; - ЗУ “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 року № 1550-III; - СК України від 10 січня 2002 р. № 2947-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV;

	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-IV; - ЗУ “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13 січня 2005 року № 2342-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф” від 11 липня 2001 року № 827; - Наказ МВС України та МОЗ України “Про затвердження Інструкції про порядок організації охорони приміщень і територій відділень судово-психіатричної експертизи та режиму тримання осіб, які перебувають під вартою і направлені на судово-психіатричну експертизу” від 4 листопада 1996 року № 751/338; - Наказ Державного комітету України у справах сім’ї та молоді, Міносвіти України, МОЗ України та Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Правил опіки та піклування” від 26 травня 1999 року № 34/166/131/88; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил з пошуку та рятування в цивільній авіації України” від 16 серпня 1999 року № 404; - Наказ МОЗ України, Міністерства з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення “Про затвердження Положення про медико-психологічну реабілітацію рятувальників аварійно-рятувальних служб та осіб, що постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і Положення про центри медико-психологічної реабілітації” від 14 травня 2001 року № 180/115; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції “Грифон” від 19 листопада 2003 року № 1390; - Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці “Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації магістральних трубопроводів для транспортування рідкого аміаку (аміакопроводів)” від 11 січня 2005 року № 2; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, дітей та молоді “Про затвердження Типового положення про Службу соціальної підтримки сімей” від 17 серпня 2005 року № 1658;
<p>Ч. 1 ст. 137 КК: Невиконання або неналежне виконання професійних чи службових обов’язків щодо охорони життя та здоров’я неповнолітніх внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров’ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про освіту” від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ; - ЗУ “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення” від 12 грудня 1991 року № 1972-ХІІ; - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ; - ЗУ “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” від 5 лютого 1993 року № 2998-ХІІ; - ЗУ “Про попереднє ув’язнення” від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ; - ЗУ “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР; - ЗУ “Про туризм” від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР; - ЗУ “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 року № 651-ХІV; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-ІІІ; - ЗУ “Про позашкільну освіту” від 22 червня 2000 року № 1841-ІІІ; - ЗУ “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-ІІІ; - ЗУ “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” від 21 червня 2001 року № 2558-ІІІ;

- ЗУ “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз” від 5 липня 2001 року № 2586-III;
- ЗУ “Про попередження насильства в сім’ї” від 15 листопада 2001 року № 2789-III;
- КВК України від 11 липня 2003 року № 1129-IV;
- ЗУ “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13 січня 2005 року № 2342-IV;
- ЗУ “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення” від 22 вересня 2005 року № 2899-IV;
- ЗУ “Про дитяче харчування” від 14 вересня 2006 року № 142-V;
- ЗУ “Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року № 375-VI;
- Постанова КМУ “Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках Міністерства внутрішніх справ” від 16 червня 1992 року № 336;
- Указ Президента України “Про Національну програму “Діти України” від 18 січня 1996 року № 63/96;
- Постанова КМУ “Про Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ” від 14 квітня 1997 року № 341;
- Постанова КМУ “Про Типове положення про притулок для дітей” від 9 червня 1997 року № 565;
- Постанова КМУ “Про затвердження типових положень про службу у справах дітей” від 25 листопада 1999 року № 2136;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку повернення дітей-іноземців до місць їх постійного проживання” від 26 вересня 2002 року № 1432;
- Указ Президента України “Про Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту” від 18 серпня 2005 року № 1176/2005;
- Постанова КМУ “Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями” від 8 вересня 2005 року № 877;
- Постанова КМУ “Питання діяльності органів опіки та піклування, пов’язаної із захистом прав дитини” від 24 вересня 2008 року № 866;
- Постанова КМУ “Про затвердження Типового положення про центр захисту дітей “Наші діти”” від 29 грудня 2009 року № 1421;
- Наказ МВС України “Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України” від 28 липня 1994 року № 404;
- Наказ МВС України “Про затвердження Положення про приймальники-розподільники для неповнолітніх органів внутрішніх справ” від 13 липня 1996 року № 384;
- Наказ Державного комітету України у справах сім’ї та молоді, Міносвіти України, МОЗ України, Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Правил опіки та піклування” від 26 травня 1999 року № 34/166/131/88;
- Наказ ДДПВП “Про затвердження Інструкції про умови тримання і порядок примусового годування в установах кримінально-виконавчої системи осіб, які відмовляються від уживання їжі” від 12 червня 2000

	<p>року № 127;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова Головного державного лікаря України “Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01)” від 14 серпня 2001 року № 63; - Наказ ДДПВП “Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань” від 25 грудня 2003 року № 275; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, дітей та молоді “Про затвердження Порядку виявлення та ведення обліку дітей службами у справах неповнолітніх” від 14 квітня 2004 року № 15; - Наказ МОЗ України “Інструкція щодо організації епідеміологічного нагляду за побічною дією імунобіологічних препаратів” від 3 лютого 2006 року № 48; - Наказ МОН України “Про вжиття додаткових заходів щодо профілактики та запобігання жорстокому поводженню з дітьми” від 25 грудня 2006 року № 844; - Наказ МОЗ України, МОН України, Міністерства сім’ї, молоді та спорту України, ДДПВП, Мінпраці та соціальної політики України “Інструкція про порядок надання медико-соціальної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям” від 23 листопада 2007 року № 740/1030/4154/321/614а; - Наказ МОН України, МОЗ України “Про затвердження Переліку захворювань, що можуть бути перешкодою для проходження громадянами зовнішнього незалежного оцінювання” від 25 лютого 2008 року № 124/95; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту “Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах” від 25 квітня 2008 року № 1795; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем” від 20 серпня 2008 року № 479; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту “Про єдину електронну систему обліку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, та осіб, які бажають взяти їх на виховання” від 18 листопада 2008 року № 4580; - Наказ МОЗ України “Про направлення дітей на санаторно-курортне лікування в санаторно-курортні заклади (крім туберкульозного профілю)” від 12 січня 2009 року № 4; - Наказ МОЗ України “Про створення спеціальних експертних медичних комісій для огляду дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та затвердження порядку їх діяльності” від 28 травня 2009 року № 366;
<p>Ст. 138 КК: Заняття лікувальною діяльністю без спеціального дозволу, здійснюване особою, яка не має належної медичної освіти, якщо це спричинило тяжкі</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ; - ЗУ “Про психіатричну допомогу” від 22 лютого 2000 року № 1489-ІІІ; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-ІІІ; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-ІІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку документів, які

наслідки для хворого.	<p>додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності” від 4 липня 2001 року № 756;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОЗ України “Про атестацію середніх медичних працівників” від 23 жовтня 1991 року № 146; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю” від 25 грудня 1992 року № 195; - Наказ МОЗ України “Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності” від 17 березня 1993 року № 48; - Наказ МОЗ України “Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)” від 22 липня 1993 року № 166; - Положення МОЗ України “Про Свідоцтво про проходження підвищення кваліфікації та перепідготовки молодших медичних та фармацевтичних спеціалістів” від 7 вересня 1993 року № 198; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку допуску до медичної і фармацевтичної діяльності в Україні громадян, які пройшли медичну чи фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн” від 19 серпня 1994 року № 118-С; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III-IV рівня акредитації медичних факультетів університетів” від 19 вересня 1996 року № 291; - Наказ МОЗ України “Порядок навчання медичних працівників методам проведення передрейсових (післярейсових) медичних оглядів водіїв транспортних засобів” від 28 листопада 1997 року № 339; - Наказ МОЗ України “Про подальше удосконалення атестації лікарів” від 19 грудня 1997 року № 359; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про організацію роботи цілителя, який здійснює медичну діяльність в галузі народної та нетрадиційної медицини” від 11 лютого 1998 року № 36; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про систему ліцензійних інтегрованих іспитів фахівців з вищою освітою напрямів "Медицина" і "Фармація" від 14 серпня 1998 року № 251; - Наказ МОЗ України “Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини” від 10 серпня 2000 року № 195; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики” від 16 лютого 2001 року № 38/63; - Наказ МОЗ України “Про затвердження інструкцій щодо надання допомоги хворим на туберкульоз і неспецифічні захворювання легенів” від 28 жовтня 2003 року № 499; - Наказ МОЗ України “Про удосконалення дерматовенерологічної допомоги населенню України” від 7 червня 2004 року № 286; - Наказ МОЗ України “Про затвердження державних санітарних правил “Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України” від 2 лютого 2005 року № 54; - Наказ МОЗ України “Про організацію навчання медичних та
-----------------------	--

	<p>немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстрених ситуаціях” від 18 березня 2005 року № 120;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколу медичного догляду за здоровою новонародженою дитиною” від 4 квітня 2005 року № 152;</p>
<p>Ч. 1 ст. 139 КК: Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого.</p>	<p>- ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ;</p> <p>- Указ Президента України “Про Клятву лікаря” від 15 червня 1992 року № 349;</p>
<p>Ч. 1 ст. 140 КК: Невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого.</p>	<p>- ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ;</p> <p>- ЗУ “Про донорство крові та її компонентів” від 23 червня 1995 року № 239/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-ІІІ;</p> <p>- ЗУ “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз” від 5 липня 2001 року № 2586-ІІІ;</p> <p>- Указ Президента України “Про Клятву лікаря” від 15 червня 1992 року № 349;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження інструкцій щодо надання медико-санітарної допомоги хворим на туберкульоз” від 29 липня 1996 року № 233;</p> <p>- Наказ МВС України та МОЗ України “Про затвердження Інструкції про порядок організації охорони приміщень і територій відділень судово-психіатричної експертизи та режиму тримання осіб, які перебувають під вартою і направлені на судово-психіатричну експертизу” від 4 листопада 1996 року № 751/338;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на судах” від 19 листопада 1996 року № 347;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення” від 4 лютого 1997 року № 24;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про організацію роботи цілителя, який здійснює медичну діяльність в галузі народної та нетрадиційної медицини” від 11 лютого 1998 року № 36;</p> <p>- Наказ МОЗ України і Мінпраці та соціальної політики України “Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 78 - охорона здоров'я)” від 29 березня 2002 року № 117;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб” від 23 липня 2002 року № 280;</p>

- Наказ МОЗ України “Про організацію надання стаціонарної акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги в Україні” від 29 грудня 2003 № 620;
- Наказ МОЗ України “Про подальший розвиток алергології в Україні” від 9 березня 2004 року № 122;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу надання неонатологічної допомоги дітям “жовтяниця новонароджених” від 27 квітня 2006 року № 255;
- Наказ МОЗ України “Про регламентацію трансплантаційної служби України” від 24 травня 2004 року № 261;
- Наказ МОЗ України “Про удосконалення дерматовенерологічної допомоги населенню України” від 7 червня 2004 року № 286;
- Наказ МОЗ України “Про перелік заходів щодо попередження передачі інфекційних захворювань при трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині” від 10 червня 2004 року № 294;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколів діагностики та лікування інфекційних хвороб у дітей” від 9 липня 2004 року № 354;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколів лікування дітей за спеціальністю “Дитяча імунологія” від 9 липня 2004 року № 355;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічних Протоколів надання медичної допомоги при невідкладних станах у дітей на шпитальному і до шпитального етапах” від 31 серпня 2004 року № 437;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколів надання медичної допомоги дітям за спеціальністю “дитяча пульмонологія” від 13 січня 2005 року № 18;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю “Гастроентерологія” від 13 червня 2005 року № 271;
- Наказ МОЗ України “Про вдосконалення заходів з профілактики кліщового вірусного енцефаліту в Україні” від 30 серпня 2005 року № 431;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження протоколів надання медичної допомоги дітям за спеціальністю “Дитяча ендокринологія” від 27 квітня 2006 року № 254;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Інструкції із санітарно-протиепідемічного режиму аптекних закладів” від 15 травня 2006 року № 275;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю “Кардіологія” від 3 липня 2006 року № 436;
- Наказ МОЗ України “Про організацію діяльності служби планування сім’ї та охорони репродуктивного здоров’я в Україні” від 4 серпня 2006 року № 539;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Протоколу медичного догляду за новонародженою дитиною з малою масою тіла при народженні” від 29 серпня 2006 року № 584;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків” від 4 жовтня 2006 року № 658;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного протоколу з акушерської допомоги “Перинатальні інфекції” від 27 грудня 2006 року № 906;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Критеріїв (умов) державної

	<p>акредитації лікувально-профілактичних закладів” від 24 лютого 2007 року № 92;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про медичну сестру-координатора лікувально-профілактичного закладу” від 7 травня 2007 року № 229; - Наказ МОЗ України “Про затвердження клінічного Протоколу з первинної реанімації та післяреанімаційної допомоги новонародженим” від 8 червня 2007 року № 312; - Наказ МОЗ України “Про удосконалення ендоскопічної допомоги населенню України” від 11 липня 2007 року № 393; - Наказ МОЗ України “Про направлення на санаторне лікування хворих на туберкульоз та осіб із груп ризику” від 30 квітня 2009 року № 287; - Наказ МОЗ України “Порядок дій медичного персоналу швидкої медичної допомоги при ліквідації медичних наслідків надзвичайних ситуацій (масового ураження людей). Порядок госпіталізації пацієнтів бригадами швидкої медичної допомоги у лікувально-профілактичні установи. Правила виклику бригад швидкої медичної допомоги. Положення про відділення невідкладної (екстреної) медичної допомоги лікарні” від 1 червня 2009 року № 370;
<p>Ст. 141 КК: Проведення клінічних випробувань лікарських засобів без письмової згоди пацієнта або його законного представника, або стосовно неповнолітнього чи недієздатного, якщо ці дії спричинили смерть пацієнта або інші тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року № 2801-XII; - ЗУ “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року 123/96-ВР; - СК України від 10 січня 2002 року № 2947-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування” від 27 грудня 2006 року № 898; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типового положення про комісії з питань етики” від 29 жовтня 2009 року № 690;
<p>Ч. 1 ст. 142 КК: Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров’я.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII; - Конвенція про права інвалідів від 13 грудня 2006 року. Конвенцію ратифіковано ЗУ від 16 грудня 2009 року № 1767-VI; - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року № 2801-XII; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV;
<p>Ч. 1 ст. 143 КК: Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року № 2801-XII; - ЗУ “Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині” від 16 липня 1999 року № 1007-XIV;
<p>Ч. 4 ст. 143 КК: Незаконна торгівля органами або</p>	

тканинами людини.	
Назва ст. 145 КК: Незаконне розголошення лікарської таємниці.	Бланкетна вказівка у назві статті не несе змістовного навантаження.

Додаток В

Бланкетні диспозиції в статтях розділу III “Злочини проти волі, честі та гідності особи” Особливої частини КК України

Стаття КК, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 146 КК: Незаконне позбавлення волі або викрадення людини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-XII (ст. 11); - ЗУ “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-XII (ст. 28); - ЗУ “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26 березня 1992 року № 2235-XII (ст. 10); - ЗУ “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР (ст. ст. 5, 8); - ЗУ “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб” від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР (ст. 18); - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV (п. п. 29, 53, 63); - ЗУ “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 551-XIV (п. 82); - ЗУ “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22 червня 2000 року № 1835-III (ст. 13); - ЗУ “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 7 березня 2002 року № 3099-III (ст. ст. 7, 8); - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV (ст. 22); - ЗУ “Про контррозвідувальну діяльність” від 26 грудня 2002 року № 374-IV (ст. 7); - ЗУ “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-IV (ст. 15); - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV (ст. 20);
<p>Ч. 1 ст. 149 КК: Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об’єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 150 КК: Експлуатація дітей, які не досягли віку, з якого</p>	<p>- Конвенція МОП “Про мінімальний вік допуску дітей на роботу в сільському господарстві” від 25 жовтня 1921 року № 10. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;</p>

<p>законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання їх праці з метою отримання прибутку.</p>	<ul style="list-style-type: none">- Конвенція МОП “Про мінімальний вік допуску підлітків до роботи вантажниками вугілля або кочегарами на флоті” від 22 жовтня 1936 року № 15. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;- Конвенція МОП “Про вік приймання дітей на непромислові роботи” від 22 жовтня 1936 року № 33. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;- Конвенція МОП “Про мінімальний вік дітей для допуску для роботи в морі” від 22 жовтня 1936 року № 58. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;- Конвенція МОП “Про вік дітей для прийняття на роботу в промисловості” від 3 червня 1937 року № 59. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;- Конвенція МОП “Про вік дітей для прийняття на непромислові роботи” від 3 червня 1937 року № 60. Ратифікована СРСР 11 серпня 1956 року;- Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS № 163) від 3 травня 1996 року. Ратифікована “Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)” від 14 вересня 2006 року № 137-V;- КЗП України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII (ст. 188).
--	---

Додаток Г

Бланкетні диспозиції в статтях розділу V “Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 4 ст. 157 КК: Втручання службової особи з використанням службового становища у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом, вчинене шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму.</p>	<p>Бланкетна вказівка на незаконність не несе змістовного навантаження.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” від 3 липня 1991 року № 1286-XII; - ЗУ “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 року № 474-XIV. В редакції Закону від 18 березня 2004 року № 1630-IV; - ЗУ “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 6 квітня 2004 року № 1667-IV; - ЗУ “Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 року № 1932-IV; - ЗУ “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV. В редакції Закону від 7 липня 2005 року № 2777-IV; - ЗУ “Державний реєстр виборців” від 22 лютого 2007 року № 698-V;
<p>Ч. 1 ст. 158 КК: Незаконне виготовлення або зберігання чи використання завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів, бланків відкріпних посвідчень, бюлетенів для голосування на референдумі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” від 3 липня 1991 року № 1286-XII; - ЗУ “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 року № 474-XIV. В редакції Закону від 18 березня 2004 року № 1630-IV; - ЗУ “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 6 квітня 2004 року № 1667-IV; - ЗУ “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV. В редакції Закону від 7 липня 2005 року № 2777-IV; - Постанова ЦВК “Про затвердження форми та встановлення порядку виготовлення виборчих бюлетенів для голосування 8 червня 2003 року на проміжних виборах народного депутата України в одномандатному виборчому окрузі № 206 (Чернігівська область)” від 8 травня 2003 року № 32; - Постанова ЦВК “Про затвердження форми та встановлення порядку виготовлення виборчих бюлетенів для голосування 7 березня 2004 року на проміжних виборах народного депутата України в одномандатному виборчому окрузі № 61 (Донецька область)” від 28 січня 2004 року № 9; - Постанова ЦВК “Про затвердження форми та встановлення порядку виготовлення виборчих бюлетенів для голосування на проміжних виборах народного депутата України 30 травня 2004 року в одномандатному виборчому окрузі N 136 (Одеська область)” від 29 квітня 2004 року № 51;

- Постанова ЦВК “Про затвердження форми та встановлення порядку виготовлення виборчих бюлетенів для голосування на проміжних виборах народного депутата України 20 червня 2004 року в одномандатному виборчому окрузі № 151 (Полтавська область)” від 20 травня 2004 року № 78;
- Постанова ЦВК “Про Порядок виготовлення відкріпних посвідчень, їх отримання Центральною виборчою комісією від підприємства-виготовлювача та передачі територіальним виборчим комісіям і Роз’яснення щодо порядку передачі бланків відкріпних посвідчень дільничним виборчим комісіям” від 3 серпня 2004 року № 308;
- Постанова ЦВК “Про затвердження форми і тексту виборчого бюлетеня для голосування в день виборів Президента України 31 жовтня 2004 року” від 1 жовтня 2004 року № 748;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для голосування в день виборів Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу N 55 (Донецька область) на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України в день виборів Президента України” від 24 жовтня 2004 року № 996;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для голосування в день виборів Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу N 146 (Одеська область) на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України в день виборів Президента України” від 29 жовтня 2004 року № 1061;
- Постанова ЦВК “Про затвердження форми і тексту виборчого бюлетеня для повторного голосування з виборів Президента України” від 10 листопада 2004 року № 1173;
- Постанова ЦВК “Про виготовлення виборчих бюлетенів для повторного голосування 21 листопада 2004 року на виборах Президента України” від 12 листопада 2004 № 1180;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування з виборів Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу № 146 (Одеська область) на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України в день повторного голосування з виборів Президента України” від 20 листопада 2004 року № 1230;
- Постанова ЦВК “Про пропозиції щодо вдосконалення Закону України “Про особливості застосування Закону України “Про вибори Президента України” при повторному голосуванні 26 грудня 2004 року” від 13 грудня 2004 року № 1290;
- Постанова ЦВК “Про форми відкріпних посвідчень, актів про передачу територіальним, дільничним виборчим комісіям бланків відкріпних посвідчень та про погашення бланків відкріпних посвідчень при організації проведення повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України” від 13 грудня 2004 року № 1291;
- Постанова ЦВК “Про затвердження форми і тексту виборчого

бюлетеня для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України” від 15 грудня 2004 року № 1303;

- Постанова ЦВК “Про кількість виготовлення виборчих бюлетенів для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України” від 15 грудня 2004 року № 1305;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу N 146 (Одеська область) на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України в день повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України” від 19 грудня 2004 року № 1328;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу N 142 (Одеська область) на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України в день повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України” від 20 грудня 2004 року № 1330;
- Постанова ЦВК “Про кількість виготовлення виборчих бюлетенів для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборчих дільницях по виборах Президента України, визначених для проведення голосування за відкріпними посвідченнями” від 20 грудня 2004 року № 1333;
- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених територіальною виборчою комісією територіального виборчого округу № 55 (Донецька область) на суднах, що перебувають у день повторного голосування 26 грудня 2004 року на виборах Президента України у плаванні під Державним Прапором України” від 25 грудня 2004 року № 1374;
- Постанова ЦВК “Про Порядок виготовлення бланків відкріпних посвідчень на право голосу на виборах народних депутатів України, їх отримання Центральною виборчою комісією від підприємства-виготовлювача, передачі окружним та дільничним виборчим комісіям та форми відкріпних посвідчень, актів передачі відкріпних посвідчень окружним та дільничним виборчим комісіям та їх погашення” від 24 січня 2006 року № 268;
- Постанова ЦВК “Про Порядок виготовлення та доставки виборчих бюлетенів з виборів народних депутатів України 26 березня 2006 року” від 20 лютого 2006 року № 658;
- Постанова ЦВК “Про затвердження форми і тексту виборчого бюлетеня з виборів народних депутатів України 26 березня 2006 року” від 20 лютого 2006 року № 659;
- Постанова ЦВК “Про затвердження форми та кольору виборчих бюлетенів для голосування з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 26 березня 2006 року” від 21 лютого 2006 року № 685;
- Постанова ЦВК “Про виготовлення додаткової кількості виборчих

бюлетенів для голосування за відкритими посвідченнями на право голосу на виборах народних депутатів України 26 березня 2006 року” від 10 березня 2006 року № 884;

- Постанова ЦВК “Про затвердження форми і тексту виборчого бюлетеня з позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року” від 4 вересня 2007 року № 310;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 225 на суднах, що перебувають у день позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року у плаванні під Державним Прапором України” від 14 вересня 2007 року № 367;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для голосування на позачергових виборах народних депутатів України 30 вересня 2007 року безпосередньо дільничною виборчою комісією спеціальної виборчої дільниці N 177 територіального виборчого округу N 218 (м. Київ), утвореної на антарктичній станції "Академік Вернадський" Національного антарктичного наукового центру Міністерства освіти і науки України” від 14 вересня 2007 року № 368;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 48 на суднах, що перебувають у день позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року у плаванні під Державним Прапором України” від 21 вересня 2007 року № 439;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 141 (місто Ізмаїл) на суднах, що перебувають у день позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року у плаванні під Державним Прапором України” від 26 вересня 2007 року № 483;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 138 (місто Іллічівськ) на суднах, що перебувають у день позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року у плаванні під Державним Прапором України” від 26 вересня 2007 року № 484;

- Постанова ЦВК “Про форму і текст виборчого бюлетеня для голосування в день виборів Президента України 17 січня 2010 року та форму виборчого бюлетеня для повторного голосування” від 15 грудня 2009 року № 492;

- Постанова ЦВК “Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для голосування в день виборів Президента України 17 січня 2010 року безпосередньо дільничною виборчою комісією спеціальної виборчої дільниці N 108 територіального виборчого округу N 223 (м. Київ), утвореної на антарктичній станції

	<p>"Академік Вернадський" Національного антарктичного наукового центру Міністерства освіти і науки України" від 9 січня 2010 року № 21;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 59 на суднах, що перебувають у день виборів Президента України 17 січня 2010 року у плаванні під Державним Прапором України" від 9 січня 2010 року № 45;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 142 на суднах, що перебувають у день виборів Президента України 17 січня 2010 року у плаванні під Державним Прапором України" від 9 січня 2010 року № 48;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу № 145 на суднах, що перебувають у день виборів Президента України 17 січня 2010 року у плаванні під Державним Прапором України" від 9 січня 2010 року № 53;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування з виборів Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених у межах територіального виборчого округу №145 на суднах, що перебувають 7 лютого 2010 року в день повторного голосування з виборів Президента України у плаванні під Державним Прапором України" від 30 січня 2010 року № 175;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування з виборів Президента України безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених у межах територіального виборчого округу №142 на суднах, що перебувають 7 лютого 2010 року в день повторного голосування з виборів Президента України у плаванні під Державним Прапором України" від 30 січня 2010 року № 176;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів для повторного голосування з виборів Президента України 7 лютого 2010 року безпосередньо дільничною виборчою комісією спеціальної виборчої дільниці № 108 територіального виборчого округу № 223 (м. Київ), утвореної на антарктичній станції "Академік Вернадський" Національного антарктичного наукового центру Міністерства освіти і науки України" від 30 січня 2010 року № 177;</p> <p>- Постанова ЦВК "Про надання дозволу на виготовлення, як виняток, виборчих бюлетенів безпосередньо дільничними виборчими комісіями спеціальних виборчих дільниць, утворених окружною виборчою комісією територіального виборчого округу N 59 на суднах, що перебувають у день повторного голосування з виборів Президента України 7 лютого 2010 року у плаванні під Державним Прапором України" від 1 лютого 2010 року № 196;</p>
<p>Ч. 4 ст. 158 КК: Незаконна передача</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>

іншій особі виборчого бюлетеня виборцем.	
<p>Ч. 5 ст. 158 КК: Викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями або незаконне знищення чи псування скриньки з бюлетенями.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження; аналогічно у ч. 6 та ч. 7 ст. 158 КК України (в частині незаконного знищення чи псування скриньки з бюлетенями).</p>
<p>Ч. 7 ст. 158 КК:...незаконне внесення до протоколу змін після його заповнення, вчинені членом виборчої комісії, комісії з референдуму.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 року № 474-XIV. В редакції Закону від 18 березня 2004 року № 1630-IV (ст. ст. 79, 83); - ЗУ “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 6 квітня 2004 року № 1667-IV (ст. ст. 69, 72); - ЗУ “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV. В редакції Закону від 7 липня 2005 року № 2777-IV (ст. ст. 89, 92, 93); - Постанова ЦВК “Про Порядок ведення діловодства виборчих комісій та комісій з референдумів” від 25 січня 2006 року № 284; - Постанова ЦВК “Про уповноваження членів Центральної виборчої комісії повідомляти про рішення Комісії щодо необхідності внесення змін до протоколів окружних виборчих комісій територіальних виборчих округів з виборів Президента України 17 січня 2010 року про підсумки голосування в межах відповідних територіальних виборчих округів” від 18 січня 2010 року № 110; - Постанова ЦВК “Про уповноваження членів Центральної виборчої комісії повідомляти окружні виборчі комісії територіальних виборчих округів про рішення Комісії щодо необхідності внесення змін до протоколів цих комісій про підсумки повторного голосування з виборів Президента України 7 лютого 2010 року в межах відповідних територіальних виборчих округів” від 8 лютого 2010 року № 229;
<p>Ч. 11ст. 158 КК: Умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців, чи інше несанкціоноване</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 року № 1932-IV; - ЗУ “Державний реєстр виборців” від 22 лютого 2007 року № 698-V; - Постанова КМУ “Про затвердження типових положень про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців та про регіональний орган (відділ) адміністрування Державного реєстру виборців” від 26 червня 2007 року № 868; - Постанова ЦВК “Про Службу розпорядника Державного реєстру виборців” від 26 травня 2007 року № 34; - Постанова ЦВК “Про Порядок організаційно-правової підготовки і виконання дій щодо ведення Державного реєстру виборців” від 3 квітня 2009 року № 18;

<p>втручання у роботу Державного реєстру виборців, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї інформації, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до бази даних Державного реєстру виборців.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова ЦВК “Про доступ органів ведення Державного реєстру виборців до бази даних Державного реєстру виборців” від 17 червня 2009 року № 33; - Постанова ЦВК “Про Правила внесення відомостей про виборців до автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи "Державний реєстр виборців"” від 17 липня 2009 року № 48; - Постанова ЦВК “Про Порядок доступу органів ведення Державного реєстру виборців до бази даних Державного реєстру виборців” від 15 жовтня 2009 року № 154; - Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя” від 25 грудня 2009 року № 560; - Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя, органу ведення та адміністрування Державного реєстру виборців Міністерства закордонних справ України” від 30 грудня 2009 року № 590; - Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 30 грудня 2009 року № 591; - Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 8 січня 2010 року № 28; - Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя, органу ведення та адміністрування Державного реєстру виборців Міністерства закордонних справ України” від 8 січня 2010 року № 29; - Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 8 січня 2010 року № 30;
--	---

- Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя” від 19 січня 2010 року № 115;
- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 19 січня 2010 року № 116;
- Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя” від 25 січня 2010 року № 145;
- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 25 січня 2010 року № 146;
- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 1 лютого 2010 року № 200;
- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 16 лютого 2010 року № 245;
- Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей та міста Києва” від 16 лютого 2010 року № 246;
- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 26 лютого 2010 року № 254;
- Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської,

	<p>Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя” від 3 березня 2010 року № 258;</p> <p>- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 12 березня 2010 року № 262;</p> <p>- Постанова ЦВК “Про доручення органам ведення Державного реєстру виборців знищити зайві записи Державного реєстру виборців у зв'язку з виявленням випадків кратного включення виборця до Державного реєстру виборців” від 18 березня 2010 року № 263;</p> <p>- Постанова ЦВК “Про доручення щодо зміни виборчих адрес виборців за зверненнями органів ведення Державного реєстру виборців, утворених на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя” від 22 березня 2010 року № 264;</p>
<p>Ч. 1 ст. 158-2 КК: Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму.</p>	<p>- ЗУ “Про Національний архівний фонд і архівні установи” від 13 грудня 2001 року № 2888-III;</p> <p>- ЗУ “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 року № 474-XIV. В редакції Закону від 18 березня 2004 року № 1630-IV (ст. 88);</p> <p>- ЗУ “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 6 квітня 2004 року № 1667-IV (ст. 89);</p> <p>- ЗУ “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV. В редакції Закону від 7 липня 2005 року № 2777-IV (ст. 118);</p> <p>- Наказ Головного архівного управління при КМУ “Типове положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного підприємства, установи і організації” від 16 жовтня 1996 року № 47;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади” від 17 жовтня 1997 року № 1153;</p> <p>- Наказ Головного архівного управління при КМУ “Перелік типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням термінів зберігання документів” від 20 липня 1998 року № 41;</p> <p>- Наказ Державного комітету архівів України “Про затвердження Правил роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій” від 16 березня 2001 року № 16;</p> <p>- Постанова ЦВК “Про Порядок виготовлення відкріпних посвідчень, їх отримання Центральною виборчою комісією від підприємства-виготовлювача та передачі територіальним виборчим комісіям і Роз’яснення щодо порядку передачі бланків відкріпних посвідчень дільничним виборчим комісіям” від 3 серпня 2004 року № 308;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова ЦВК “Про Порядок ведення діловодства виборчих комісій та комісій з референдумів” від 25 січня 2006 року № 284; - Постанова ЦВК “Про Порядок передавання виборчої та іншої документації виборчих комісій та комісій із всеукраїнського та місцевих референдумів на зберігання до архівних установ” від 10 березня 2006 року № 885;
<p>Ч. 1 ст. 159-1 КК: Надання фінансової (матеріальної) підтримки у великому розмірі для здійснення виборчої кампанії кандидату, політичній партії (блоку), з порушенням встановленого законом порядку...</p> <p>Ч. 2 ст. 159-1 КК: Умисне використання у великому розмірі фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) кандидатом, його уповноваженим представником, довіреною особою кандидата чи уповноваженою особою з порушенням встановленого законом порядку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про політичні партії в Україні” від 5 квітня 2001 року № 2365-III; - ЗУ “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 року № 474-XIV. В редакції Закону від 18 березня 2004 року № 1630-IV (ст. 41, 43); - ЗУ “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 6 квітня 2004 року № 1667-IV (ст. ст. 52, 53); - ЗУ “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV. В редакції Закону від 7 липня 2005 року № 2777-IV (ст. ст. 82-84, 86);
<p>Ч. 1 ст. 162 КК: Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.</p> <p>Ч. 2: Ті самі дії, вчинені службовою</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. ст. 30, 47); - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифіковано ЗУ від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР; - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - Основи житлового законодавства Союзу РСР і Союзних республік від 24 червня 1981 року № 5150-X; - ЖК України від 30 червня 1983 року № 5464-X; - ЗУ “Про державну податкову службу в Україні” від 04.12.1990 року № 509-XII; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-XII; - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-XII; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-XII; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-

<p>особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування.</p>	<p>ХІІ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26 березня 1992 року № 2235-ХІІ; - ЗУ “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року № 341-ХІІ; - ЗУ “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року № 3745-ХІІ; - ЗУ “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР; - ЗУ “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб” від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-ХІV; - ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-ХІV; - ЗУ “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 року № 1550-ІІІ; - ЗУ “Про правовий режим воєнного стану” від 6 квітня 2000 року № 1647-ІІІ; - ЗУ “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22 червня 2000 року № 1835-ІІІ; - ЗУ “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13 липня 2000 року № 1908-ІІІ; - ЗУ “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року № 2210-ІІІ (ст. 44); - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-ІІІ; - ЗУ “Про питну воду та питне водопостачання” від 10 січня 2002 року № 2918-ІІІ; - СК України від 10 січня 2002 р. № 2947-ІІІ; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-ІV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-ІV; - ЗУ “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-ІV; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-ІV; - ЗУ “Про іпотеку” від 5 червня 2003 року № 898-ІV; - ЦПК України від 18 березня 2004 року № 1618-ІV; - ЗУ “Про житлово-комунальні послуги” від 24 червня 2004 року № 1875-ІV; - ЗУ “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23 червня 2005 року № 2713-ІV; - ЗУ “Про житловий фонд соціального призначення” від 12 січня 2006 року № 3334-ІV; - ЗУ “Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків” від 4 вересня 2008 року № 500-VI;
<p>Ст. 166 КК: Злісне невиконання батьками, опікунами чи піклувальниками встановлених законом обов’язків по догляду за дитиною</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 51); - Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Конвенцію ратифіковано постановою ВР України від 27 лютого 1991 року № 789-ХІІ; - ЗУ “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-ІІІ; - СК України від 10 січня 2002 року № 2947-ІІІ; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-ІV;

<p>або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, що спричинило тяжкі наслідки.</p>	<p>- ЗУ “Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року № 375-VI;</p>
<p>Ч. 1 ст. 169 КК: Незаконна посередницька діяльність або інші незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (піклування) чи на виховання в сім’ю громадян.</p>	<p>Вказівка на незаконність посередницької діяльності не несе змістовного навантаження.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР від 27 лютого 1991 року № 789-XII; - Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року. Конвенцію ратифіковано із застереженнями ЗУ від 10 листопада 1994 року № 240/94-ВР; - ЗУ “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-III; - СК України від 10 січня 2002 року № 2947-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - Указ Президента України “Про Консульський статут України” від 2 квітня 1994 року № 127/94; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу” від 26 квітня 2002 року № 564; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про прийомну сім’ю” від 26 квітня 2002 року № 565; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку ведення обліку дітей, які можуть бути усиновлені, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення” від 28 серпня 2003 року № 1377; - Постанова КМУ “Про утворення Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини” від 25 березня 2006 року № 367; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей від 8 жовтня 2008 року № 905; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти і науки України” від 30 березня 1996 року № 98; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків їх перебування на обліку в Центрі по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України” від 4 січня 1997 року № 2; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту, МОН України, МОЗ України “Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей до сімейних форм виховання” від 2 лютого 2007 року № 302/80/49; - Наказ Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту “Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ” від 5 лютого 2007 року № 313;
<p>Ст. 170 КК: Умисне перешкоджання законній діяльності професійних спілок,</p>	<p>Вказівка на законний характер діяльності є тавтологією, вплетена в соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов’язку в порядку субсидіарності з’ясувати законність останньої.</p>

політичних партій, громадських організацій або їх органів.	
Ч. 1 ст. 171 КК: Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.	Вказівка на законний характер діяльності є тавтологією, вплетена в соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останньої.
Ч. 1 ст. 172 КК: Незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів, а також інше грубе порушення законодавства про працю.	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифіковано ЗУ від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР; - Конвенція МОП про скасування примусової праці від 25 червня 1957 року № 105. Ратифіковано ЗУ від 5 жовтня 2000 року № 2021-III; - Віденська Конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. Ратифіковано указом Президії Верховної Ради УРСР від 21 березня 1964 року № 2208-VI; - Віденська Конвенція про консульські зносини від 24 квітня 1863 року. Ратифікована указом Президії ВР СРСР від 23 березня 1989 року; - Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII; - Конвенції МОП про боротьбу з небезпекою, спричинюваною канцерогенними речовинами й агентами у виробничих умовах, та заходи профілактики від 1974 року № 139. Ратифікована ЗУ від 10 березня 2010 року № 1956-VI; - Конвенція МОП про тривалість робочого часу та періоди відпочинку на дорожньому транспорті від 27 червня 1979 року № 153. Конвенцію ратифіковано ЗУ від 6 березня 2008 року № 129-VI; - Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року. Ратифіковано Президією Верховної Ради СРСР 19 грудня 1980 року; - Конвенція МОП про сприяння колективним переговорам від 19 червня 1981 року № 154. Ратифіковано Постановою ВРУ від 4 лютого 1994 року 3932-XII; - Конвенція МОП про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця від 22 червня 1982 року № 158. Ратифіковано постановою ВРУ від 4 лютого 1994 року № 3933-XII; - Конвенція МОП про служби гігієни праці від 1985 року № 161. Ратифікована ЗУ від 10 березня 2010 року № 1954-VI; - Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Ратифіковано Постановою ВРУ від 27 лютого 1991 року № 789-XII; - Конвенція МОП про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця від 23 червня 1992 року № 173. Ратифіковано із заявою ЗУ від 19 жовтня 2005 року № 2996-IV; - Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, які працюють за межами кордонів своїх країн від 14 січня 1993 року; - Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 7 березня 1997 року.

Ратифіковано ЗУ від 4 лютого 1998 року № 78/98-ВР;

- Конвенція МОП про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці від 17 червня 1999 року № 182. Ратифіковано ЗУ від 5 жовтня 2000 року № 2022-III;
- Конвенція МОП про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві від 21 червня 2001 року № 184. Конвенцію ратифіковано ЗУ від 1 квітня 2009 року № 1216-VI;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Федеральною Радою Швейцарської Конфедерації про обмін стажистами від 28 листопада 2003 року. Угоду ратифіковано ЗУ від 16 вересня 2008 року № 510-VI;
- Конвенція про права інвалідів від 13 грудня 2006 року. Конвенцію ратифіковано ЗУ від 16 грудня 2009 року № 1767-VI;
- КЗП України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII;
- ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-XII;
- ЗУ “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 28 лютого 1991 року № 796-XII. В редакції Закону від 19 грудня 1991 року № 2001-XII;
- ЗУ “Про зайнятість населення” від 1 березня 1991 року № 803-XII. В редакції Закону від 19 березня 2005 року;
- ЗУ “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21 березня 1991 року № 875-XII;
- ЗУ “Про свободу совісті і релігійні організації” від 23 квітня 1991 року № 987-XII;
- ЗУ “Про освіту” від 23 травня 1991 року № 1060-XII;
- ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-XII;
- ЗУ “Про альтернативну (невійськову) службу” від 12 грудня 1991 року № 1975-XII. В редакції Закону від 18 лютого 1999 року № 437-XIV;
- ЗУ “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13 грудня 1991 року № 1977-XII. В редакції Закону від 1 грудня 1998 року № 284-XIV;
- ЗУ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20 грудня 1991 року № 2011-XII;
- ЗУ “Про колективне сільськогосподарське підприємство” від 14 лютого 1992 року № 2114-XII;
- ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-XII;
- ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-XII;
- ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-XII. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-IV;
- ЗУ “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” від 13 жовтня 1992 року № 2673-XII;
- ЗУ “Про охорону праці” від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. В редакції Закону від 21 листопада 2002 року № 229-IV;
- ЗУ “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 року № 2782-XII;
- ЗУ “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. В редакції Закону від 22 березня 2001 року № 2328-III;
- ЗУ “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 року № 2862-XII;
- ЗУ “Про попереднє ув’язнення” від 30 червня 1993 року № 3352-XII;
- ЗУ “Про колективні договори і угоди” від 1 липня 1993 року № 3356-XII;
- ЗУ “Про нотаріат” від 2 вересня 1993 року № 3425-XII;

- ЗУ “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” від 16 грудня 1993 року № 3721-ХІІ;
- ЗУ “Про державну службу” від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ;
- ЗУ “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року № 3745-ХІІ;
- ЗУ “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ. В редакції Закону від 11 липня 2001 року № 2627-ІІІ;
- ЗУ “Про фізичну культуру і спорт” від 24 грудня 1993 року № 3808-ХІІ;
- ЗУ “Про державну таємницю” від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. В редакції Закону від 21 вересня 1999 року № 1079-ХІV;
- ЗУ “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 4 лютого 1994 року № 3929-ХІІ;
- ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ;
- ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР;
- ЗУ “Про оплату праці” від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР;
- КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР;
- ЗУ “Про донорство крові та її компонентів” від 23 червня 1995 року № 239/95-ВР;
- ЗУ “Про залізничний транспорт” від 4 липня 1996 року № 273/96-ВР;
- ЗУ “Про відпустки” від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР;
- ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР;
- ЗУ “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР;
- ЗУ “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” від 23 вересня 1997 року № 538/97-ВР;
- ЗУ “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР;
- ЗУ “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР;
- ЗУ “Про професійно-технічну освіту” від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР;
- ЗУ “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР;
- ЗУ “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб” від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР;
- ЗУ “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року № 613-ХІV;
- ЗУ “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 року № 651-ХІV;
- ЗУ “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року № 679-ХІV;
- ЗУ “Про угоди про розподіл продукції” від 14 вересня 1999 року № 1039-ХІV;
- ЗУ “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” від 15 вересня 1999 року № 1045-ХІV;
- Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 року № 1127-ХІV;
- ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-ХІV;
- ЗУ “Про психіатричну допомогу” від 22 лютого 2000 року № 1489-ІІІ;
- ЗУ “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000

року № 1550-III;

- ЗУ “Про позашкільну освіту” від 22 червня 2000 року № 1841-III;
- ЗУ “Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв’язку з порушенням строків їх виплати” від 19 жовтня 2000 року № 2050-III;
- ЗУ “Про автомобільний транспорт” від 5 квітня 2001 року № 2344-III. В редакції Закону від 23 лютого 2006 року № 3492-IV;
- ЗУ “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-III;
- ЗУ “Про організації роботодавців” від 24 травня 2001 року № 2436-III;
- ЗУ “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 7 червня 2001 року № 2493-III;
- ЗУ “Про дошкільну освіту” від 11 липня 2001 року № 2628-III;
- ЗУ “Про дипломатичну службу” від 20 вересня 2001 року № 2728-III;
- ЗУ “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 року № 2984-III;
- ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад” від 11 липня 2002 року № 93-IV;
- ЗУ “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28 листопада 2002 року № 249-IV;
- ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV;
- ЗУ “Про фермерське господарство” від 19 червня 2003 року № 973-IV;
- ЗУ “Про кооперацію” від 10 липня 2003 року № 1087-IV;
- ЗУ “Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України” від 18 березня 2004 року № 1625-IV;
- ЗУ “Про правові засади цивільного захисту” від 24 червня 2004 року № 1859-IV;
- ЗУ “Про Державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації України” від 23 лютого 2006 року № 3475-IV;
- ЗУ “Про управління об’єктами державної власності” від 21 вересня 2006 року № 185-V;
- ЗУ “Про Кабінет Міністрів України” від 16 травня 2008 року № 279-VI;
- ЗУ “Про підвищення престижності шахтарської праці” від 2 вересня 2008 року № 345-VI;
- ЗУ “Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року № 375-VI;
- ЗУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року № 1861-VI;
- Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах” від 24 вересня 1974 року № 310-IX;
- Указ Президії ВР СРСР “Про умови праці тимчасових робітників і службовців” від 24 вересня 1974 року № 311-IX;
- Постанова КМУ “Про порядок компенсації особам рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ за службу понад установленний законодавством робочий час, а також у дні щотижневого відпочинку та святкові дні” від 14 вересня 1991 року № 197;
- Указ Президента України “Про розміри надбавок до посадових окладів за класні чини та вислугу років працівникам органів прокуратури України” від 20 грудня 1991 року № 11;
- Постанова КМУ “Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці” від 1 серпня 1992 року № 442;
- Постанова КМУ “Про перелік товарів, не дозволених для виплати

- заробітної плати натурою” від 3 квітня 1993 року № 244;
- Постанова КМУ “Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій” від 3 квітня 1993 року № 245;
 - Постанова КМУ “Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору” від 19 березня 1994 року № 170;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати” від 8 лютого 1995 року № 100;
 - Постанова КМУ “Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах” від 11 серпня 1995 року № 648;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про роботу з кадрами в центральних і місцевих органах державної виконавчої влади” від 20 вересня 1995 року № 747;
 - Постанова ВРУ “Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України” від 13 жовтня 1995 року № 379/95-ВР;
 - Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення своєчасної виплати заробітної плати, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат” від 12 травня 1996 року № 333/96;
 - Постанова КМУ “Про Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням” від 22 серпня 1996 року № 992;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Списку сезонних робіт і сезонних галузей” від 28 березня 1997 року № 278;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам” від 14 квітня 1997 року № 346;
 - Постанова КМУ “Про регулювання фондів оплати праці працівників підприємств-монополістів” від 5 травня 1997 року № 428;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Списку робіт, професій і посад працівників лісової промисловості та лісового господарства, державних заповідників, національних парків, що мають лісові площі, лісомисливських господарств, постійних лісозаготівельних і лісогосподарських підрозділів інших підприємств, а також лісництв, яким надається щорічна основна відпустка тривалістю 28 календарних днів, і Порядку його застосування” від 9 червня 1997 року № 570;
 - Постанова КМУ “Про гарантії і компенсації для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки, навчання інших професій з відривом від виробництва” від 28 червня 1997 року № 695;
 - Постанова КМУ “Про умови і розміри оплати праці працівників підприємств та організацій, що дотуються з бюджету” від 31 серпня 1997 року № 948;
 - Постанова КМУ “Про обов’язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення” від 6 листопада 1997 року № 1238;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці” від 17 листопада 1997 року № 1290;
 - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок

компенсації працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати” від 20 грудня 1997 року № 1427;

- Постанова КМУ “Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток” від 19 січня 1998 року № 45;
- Постанова КМУ “Про умови і розміри оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, та об'єднань державних підприємств” від 19 травня 1999 року № 859;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики” від 7 червня 1999 року № 992;
- Постанова КМУ “Про умови грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу та оплати праці працівників Державної кримінально-виконавчої служби” від 18 серпня 1999 року № 1510;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку оформлення іноземцям та особам без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні” від 1 листопада 1999 року № 2028;
- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад” від 14 червня 2000 року № 964;
- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців” від 28 грудня 2000 року № 1922;
- Постанова КМУ “Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня” від 21 лютого 2001 року № 163;
- Постанова КМУ “Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок” від 23 травня 2001 року № 559;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку комплектування та професійної підготовки основного особового складу аварійно-рятувальних служб і типової форми контракту, що укладається з рятувальниками під час прийняття їх на роботу” від 12 жовтня 2001 року № 1334;
- Указ Президента України “Про положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців” від 7 листопада 2001 року № 1053/200;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців” від 15 лютого 2002 року № 169;
- Постанова КМУ “Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери” від 30 серпня 2002 року № 1298;
- Постанова КМУ “Про доплати і компенсації особам, які працюють у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення після повного відселення жителів” від 29 січня 2003 року № 137;
- Постанова КМУ “Про затвердження переліку робіт із важкими, шкідливими та особливо шкідливими умовами праці у будівництві, на яких встановлюється підвищена оплата праці” від 12 липня 2005 року № 576;
- Постанова КМУ “Про упорядкування структури та умов оплати праці

	<p>працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів” від 9 березня 2006 року № 268;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про доплати і компенсації особам, які працюють у зоні відчуження” від 27 квітня 2006 року № 571; - Постанова КМУ “Про затвердження Статуту Київського національного університету імені Тараса Шевченка” від 14 березня 2007 року № 443;
<p>Ст. 174 КК: Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 175 КК: Безпідставна невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленої законом виплати громадянам більше ніж за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином – суб’єктом підприємницької діяльності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ. В редакції Закону від 19 грудня 1991 року № 2001-ХІІ; - ЗУ “Про підвищення соціальних гарантій для трудящих” від 3 липня 1991 року № 1280-ХІІ; - ЗУ “Про зайнятість населення” від 1 березня 1991 року № 803-ХІІ; - ЗУ “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ; - - ЗУ “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням” від 18 січня 2001 року № 2240-ІІІ; ЗУ “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” від 17 квітня 1991 року № 962-ХІІ; - ЗУ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ; - ЗУ “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” від 21 листопада 1992 року № 2811-ХІІ. В редакції Закону від 22 березня 2001 року № 2334-ІІІ; - ЗУ “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” від 5 лютого 1993 року № 2998-ХІІ. В редакції Закону від 23 березня 2000 року № 1613-ІІІ; - ЗУ “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ; - ЗУ “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” від 16 грудня 1993 року № 3721-ХІІ; - ЗУ “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” від 23 вересня 1999 року № 1105-ХІV; - Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 року № 1127-ХІV (ст. 46); - ЗУ “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” від 2 березня 2000 року № 1533-ІІІ; - ЗУ “Про жертви нацистських переслідувань” від 23 березня 2000 року № 1584-ІІІ; - ЗУ “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям” від 1 червня 2000 року № 1768-ІІІ; - ЗУ “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-

	<p>інвалідам” від 16 листопада 2000 року № 2109-III;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 9 липня 2003 року № 1057-IV; - ЗУ “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни” від 16 березня 2004 року № 1603-IV; - ЗУ “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам” від 18 травня 2004 року № 1727-IV; - ЗУ “Про соціальний захист дітей війни” від 18 листопада 2004 року № 2195-IV; - ЗУ “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13 січня 2005 року № 2342-IV;
<p>Ч. 1 ст. 176 КК: Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп’ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 54); - Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року. (31 травня 1995 року Україна приєдналася до цієї конвенції у формі Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року); - Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 року. Набула чинності для України 23 грудня 1993 року; - Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року. Ратифіковано ЗУ від 20 вересня 2000 року № 2730-III; - ЗУ “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. В редакції Закону від 11 липня 2001 року № 2627-III; - ЗУ “Про рекламу” від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. В редакції Закону від 11 липня 2003 року № 1121-IV; - ЗУ “Про видавничу справу” від 5 червня 1997 року № 318/97-ВР; - ЗУ “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних” від 23 березня 2000 року № 1587-III. В редакції Закону від 10 липня 2003 року № 1098-IV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV;
<p>Ч. 1 ст. 177 КК: Незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 54); - Міжнародна конвенція по охороні нових сортів рослин від 2 грудня 1961 року, переглянута в м. Женеві 10 листопада 1972 року і 23 жовтня 1978 року (Україна приєдналася до конвенції ЗУ від 2 червня 1995 року № 209/95-ВР); - ЗУ “Про охорону прав на сорти рослин” від 21 квітня 1993 року № 3116-XII. В редакції Закону від 17 січня 2002 року № 2986-III; - ЗУ “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15 грудня 1993 року № 3687-XII. В редакції Закону від 1 червня 2000 року № 1771-III; - ЗУ “Про охорону прав на промислові зразки” від 15 грудня 1993 року № 3688-XII; - ЗУ “Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем” від 5

інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.	листопада 1997 року № 621/97-ВР; - ЗУ “Про насіння і садивний матеріал” від 26 грудня 2002 року № 411-IV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - Указ Президента України “Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні” від 18 вересня 1992 року № 479/92;
Ч. 1 ст. 179 КК: Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь.	- ЗУ “Про свободу совісті і релігійні організації” від 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ;
Ч. 1 ст. 180 КК: Незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд.	- ЗУ “Про свободу совісті і релігійні організації” від 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ (ст. ст. 21, 24); - ЗУ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ (ч. 1 ст. 6); - ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ (п. “к” ст. 6); - ЗУ “Про попереднє ув'язнення” від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ (ст. 9); - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-ХІV (п. 30 Додатку 12); - ЗУ “Про психіатричну допомогу” від 22 лютого 2000 року № 1489-ІІІ (ст. 25); - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV (ч. 2 ст. 287); - КВК України від 11 липня 2003 року № 1129-IV (ст. 128); - Постанова КМУ “Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні” від 17 липня 2003 року № 1110 (п. 2); - Наказ ДДПВП “Правила поведінки в слідчих ізоляторах осіб, узятих під варту, і засуджених” від 20 вересня 2000 року № 192 (п. 5); - Наказ ДДПВП “Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань” від 25 грудня 2003 року № 275 (п. 18); - Наказ Міністра оборони України “Про затвердження Інструкції про порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні” від 29 листопада 2004 року № 567; (п. 5.3); - Наказ Міністра оборони України “Про затвердження Інструкції про порядок і умови утримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців” від 16 грудня 2004 року № 618 (п. 10.3);
Ст. 182 КК: Незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у	- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. ст. 32, 34); - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про державну статистику” від 17 вересня 1992 року № 2614-ХІІ. В

<p>публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації.</p>	<p>редакції Закону від 13 липня 2000 року № 1922-III; - ЗУ “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII; - ЗУ “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 року № 2782-XII; - ЗУ “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року № 3341-XII; - ЗУ “Про телебачення і радіомовлення” від 21 грудня 1993 року № 3759-XII. В редакції Закону від 12 січня 2006 року № 3317-IV; - ЗУ “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР; - ЗУ “Про інформаційні агентства” від 28 лютого 1995 року № 74/95-ВР; - ЗУ “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб” від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-XIV; - ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-XIV; - ЗУ “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 року № 1550-III; - ЗУ “Про правовий режим воєнного стану” від 6 квітня 2000 року № 1647-III; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-III; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ЗУ “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-IV; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV; - ЗУ “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23 червня 2005 року № 2713-IV;</p>
<p>Ч. 1 ст. 183 КК: Незаконна відмова у прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності.</p> <p>Ч. 2 ст. 183 КК: Незаконна вимога оплати за навчання у державних чи комунальних навчальних закладах.</p>	<p>- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 53); - ЗУ “Про освіту” від 23 травня 1991 року № 1060-XII. В редакції Закону від 23 березня 1996 року № 100/96-ВР; - ЗУ “Про професійно-технічну освіту” від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР; - ЗУ “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 року № 651-XIV; - ЗУ “Про позашкільну освіту” від 22 червня 2000 року № 1841-III; - ЗУ “Про дошкільну освіту” від 11 липня 2001 року № 2628-III; - ЗУ “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 року № 2984-III; - Постанова КМУ “Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування” від 5 квітня 1994 року № 226; - Постанова КМУ “Про державний вищий навчальний заклад” від 5 вересня 1996 року № 1074; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров’я та вищих медичних закладах освіти” від 17 вересня 1996 року № 1138; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами” від 20 січня 1997 року № 38; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад” від 5 серпня 1998 року № 1240; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про загальноосвітній</p>

	<p>навчальний заклад” від 14 червня 2000 року № 964;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад” від 6 травня 2001 року № 433; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад” від 12 березня 2003 року № 305; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про навчально-виховний комплекс “дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад”, "загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад" від 12 березня 2003 року № 306; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти” від 16 червня 2003 року № 916; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок прийому осіб на навчання за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів за спеціальністю “Державна служба” в освітній галузі “Державне управління” та працевлаштування випускників” від 26 травня 2005 року № 402; - Наказ Міносвіти і науки України “Про затвердження Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти” від 20 червня 2000 року № 225; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування” від 26 червня 2000 року № 370/4591; - Наказ Міністерства культури і мистецтв України “Про затвердження Положення про початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школу естетичного виховання)” від 6 серпня 2001 року № 523; - Наказ Головного управління державної служби України, Міносвіти і науки України “Про затвердження Положення про конкурсний відбір талановитої молоді для навчання за освітньо-професійними програмами підготовки фахівців освітньої галузі “Державне управління” та професійними програмами функціональної спеціалізації "Державна служба" від 12 грудня 2001 року № 96/799; - Наказ МОН України, ДДПВП “Про затвердження Положення про умови навчання та отримання базової та повної загальної середньої освіти особами, засудженими до позбавлення волі, у загальноосвітніх навчальних закладах при установах кримінально-виконавчої системи” від 20 березня 2002 року № 281/6569; - Наказ МОН України “Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України” від 18 вересня 2009 року № 873;
<p>Ч. 1. ст. 184 КК: Незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Угода про надання медичної допомоги громадянам держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 27 березня 1997 року; - Угода між Міноборони України та Міністерством оборони Республіки Білорусь про надання медичної допомоги військовослужбовцям та членам їхніх сімей від 22 квітня 2003 року; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти” від 17 вересня 1996 року № 1138; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України” від 28 січня 1997 року № 79; - Наказ МОЗ “Про затвердження Переліку видів захворювань і станів

	іноземних громадян, що потребують екстреної медичної допомоги” від 16 липня 1997 року № 225; - Наказ МОЗ “Про єдину систему надання екстреної медичної допомоги” від 1 червня 2009 року № 370;
Ч. 2 ст. 184 КК: Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров’я.	Вказівка на незаконність не несе змістовного навантаження.

Додаток Д

Бланкетні диспозиції в статтях розділу VI “Злочини проти власності”

Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких можуть застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 188-1 КК: Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження Правил користування електричною енергією для населення” від 26 липня 1999 року № 1357; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення” від 21 липня 2005 року № 630; - Постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України “Про затвердження Правил користування електричною енергією” від 31 липня 1996 року № 28;
<p>Ч. 1 ст. 189 КК: Вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання).</p>	<p>Вказівка на законний характер інтересів є тавтологією, оскільки така ознака складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p>
<p>Ч. 3 ст. 190 КК: . Шахрайство, вчинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII; - ЗУ “Про Національний архівний фонд та архівні установи” від 24 грудня 1993 року № 3814-XII. В редакції Закону від 13 грудня 2001 року № 2888-III; - ЗУ “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22 травня 2003 року № 851-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави” від 27 листопада 1998 року

	<p>№ 1893;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Мінфіну України “Про затвердження Положення про роботу із засобами обчислювальної техніки та про доступ до інформаційних ресурсів Міністерства фінансів України” від 1 квітня 2003 року № 248; - Нормативні акти, які визначають право доступу певних осіб до інформації (як правило, це локальні нормативні акти).
<p>Ст. 193 КК: Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV;
<p>Ст. 197 КК: Невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР; - ЗУ “Про державний матеріальний резерв” від 24 січня 1997 року № 51/97-ВР; - ЗУ “Про зерно та ринок зерна в Україні” від 4 липня 2002 року № 37-IV; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Статуту залізниць України” від 6 квітня 1998 року № 457; - Наказ Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Технічного регламенту зернового складу” від 15 червня 2004 року № 228; - Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України” від 27 грудня 2006 року № 1196;
<p>Ч. 1 ст. 197-1 КК: Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику.</p> <p>Ч. 3 ст. 197-1 КК: Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про приватизацію державного майна” від 4 березня 1992 року № 2163-ХІІ. В редакції Закону від 19 лютого 1997 року № 89/97-ВР; - ЗУ “Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 року № 2456-ХІІ; - ЛК України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ. Кодекс в редакції Закону від 8 лютого 2006 року № 3404-IV; - ЗУ “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР; - ЗУ “Про оренду землі” від 6 жовтня 1998 року № 161-ХІV. В редакції Закону від 2 жовтня 2003 року № 1211-IV; - ЗК України від 25 жовтня 2001 року № 2768-ІІІ; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про особисте селянське господарство” від 15 травня 2003 року № 742-IV; - ЗУ “Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)” від 5 червня 2003 року № 899-IV;

	<ul style="list-style-type: none">- ЗУ “Про фермерське господарство” від 19 червня 2003 року № 973-IV;- ЗУ “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень” від 1 липня 2004 року № 1952-IV;- ЗУ “Про відчуження земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності” від 17 листопада 2009 року № 1559-VI;- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів оренди землі” від 25 грудня 1998 року № 2073;- Постанова КМУ “Про порядок викупу земельних ділянок громадянами (понад норму, яка приватизується безкоштовно) для ведення фермерського або особистого підсобного господарства” від 24 січня 2000 року № 118.
--	---

Додаток Е

Бланкетні диспозиції в статтях розділу VII “Злочини у сфері господарської діяльності” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 201 КК: контрабанда, тобто переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція ЮНЕСКО “Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності” від 14 листопада 1970 року. Ратифікована Президією Верховної Ради УРСР 10 лютого 1988 року; - Угода про вивезення та ввезення культурних цінностей. Ратифікована ЗУ від 11 січня 2006 року № 3304-IV; - ЗУ “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-XII; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР; - ЗУ “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21 вересня 1999 року № 1068-XIV; - ЗУ “Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України” від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV. В редакції Закону від 12 липня 2001 року № 2659-III; - ЗУ “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 року № 1370-XIV; - ЗУ “Про Митний тариф України” від 5 квітня 2001 року № 2371-III; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV; - ЗУ “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” від 8 вересня 2005 року № 2860-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 20 червня 1995 року № 440; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку реєстрації зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом” від 15 лютого 2002 року № 155; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку товарів промислового призначення, вивезення яких громадянами України, іноземцями та особами без громадянства за межі митної території України не допускається” від 13 грудня 2002 року № 1911; - Постанова КМУ “Про переліки товарів, експорт та імпорт яких підлягає квотуванню і ліцензуванню у 2003 році” від 25 грудня 2002 року № 1939; - Постанова КМУ “Про порядок вивезення за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам’ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних

	<p>металів), дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження” від 15 травня 2003 року № 700;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та обсягів квот у 2006 році” від 30 грудня 2005 року № 1304;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку декларування митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, та подання відомостей для її підтвердження” від 20 грудня 2006 року № 1766;</p> <p>- Наказ Державної митної служби України “Про затвердження Інструкції про порядок заповнення вантажної митної декларації” від 9 липня 1997 року № 307;</p> <p>- Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622;</p> <p>- Наказ Міністерства культури і мистецтв України “Про затвердження Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України” від 22 квітня 2002 року № 258;</p>
<p>Ч. 1 ст. 202 КК: Здійснення без державної реєстрації, як суб’єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов’язано з отриманням доходу у великих розмірах</p>	<p>- ЗУ “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ;</p> <p>- ЗУ “Про освіту” від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ. В редакції Закону від 23 березня 1996 № 100/96-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ. В редакції Закону від 30 червня 1999 року № 784-ХІV;</p> <p>- ЗУ “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15 грудня 1993 року № 3687-ХІІ. В редакції Закону від 1 червня 2000 року № 1771-ІІІ;</p> <p>- ЗУ “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” від 15 грудня 1993 року № 3689-ХІІ;</p> <p>- ЗУ “Про телебачення і радіомовлення” від 21 грудня 1993 року № 3759-ХІІ. В редакції Закону від 12 січня 2006 року № 3317-ІV;</p> <p>- ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 8 липня 1999 року № 863-ХІV;</p> <p>- ЗУ “Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про страхування” від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. В редакції Закону від 4 жовтня 2001 року;</p> <p>- ЗУ “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР;</p>

<p>Ч. 2 ст. 202 КК: Здійснення банківської діяльності, банківських операцій або іншої діяльності з надання фінансових послуг, а також професійної діяльності на ринку цінних паперів без набуття статусу фінансової установи чи без спеціального дозволу (ліцензії), якщо законом передбачено набуття статусу фінансової установи чи одержання спеціального дозволу (ліцензії) для здійснення зазначених видів діяльності, або з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про електроенергетику” від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР; - ЗУ “Про професійно-технічну освіту” від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР; - ЗУ “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 року № 651-XIV; - ЗУ “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 року № 1370-XIV; - ЗУ “Про радіочастотний ресурс України” від 1 червня 2000 року № 1770-III. В редакції Закону від 24 червня 2004 року № 1876-IV; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III; - ЗУ “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року № 2299-III; - ЗУ “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12 липня 2001 року № 2664-III; - ЗУ “Про кредитні спілки” від 20 грудня 2001 року № 2908-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців” від 15 травня 2003 року № 755-IV; - ЗУ “Про телекомунікації” від 18 листопада 2003 року № 1280-IV; - ЗУ “Про захист суспільної моралі” від 20 листопада 2003 року № 1296-IV; - ЗУ “Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення” від 23 грудня 2004 року № 2288-IV; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV; - Декрет КМУ “Про довірчі товариства” від 17 березня 1993 року № 23-93; - Постанова КМУ “Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів” від 12 лютого 1996 року № 200; - Постанова КМУ “Про порядок видачі Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії” від 29 квітня 1999 року № 753; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії” від 6 грудня 2000 року № 1782; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності” від 4 липня 2001 року № 756; - Постанова КМУ “Про ліцензування освітніх послуг” від 29 серпня 2003 року № 1380; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок видачі банкам ліцензії на здійснення банківських операцій” від 6 травня 1998 року № 181; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Інструкції про порядок здійснення контролю і отримання ліцензій за експортними, імпортними
---	---

та лізинговими операціями” від 24 березня 1999 року № 136;

- Постанова НКРЕ України “Про затвердження Інструкції про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності” від 6 жовтня 1999 року № 1305;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінфіну України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, з виготовлення виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, зі збирання, первинної обробки відходів і брухту дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння” від 26 грудня 2000 року № 82/350;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами” від 12 січня 2001 року № 3/8;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з переробки донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів, господарської діяльності з медичної практики та проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт (крім робіт на об'єктах ветеринарного контролю)” від 16 лютого 2001 року № 38/63;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, пересилання, ввезення, вивезення, відпуску, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 20 лютого 2001 року № 39/66;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінкономіки України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів)” від 4 травня 2001 року № 72/49;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінтранспорту України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо надання послуг з перевезення пасажирів, вантажів залізничним транспортом” від 8 червня 2001 року № 85/363;
- Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій” від 17 липня 2001 року № 275;
- Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок видачі ліцензії на здійснення окремих банківських операцій небанківським установам” від 16 серпня 2001 року № 344;

- Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень” від 31 серпня 2001 № 375;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінфіну України, Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження будівельної діяльності (вишукувальні та проектні роботи для будівництва, зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництво та монтаж інженерних і транспортних мереж)” від 13 вересня 2001 року № 112/182;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном” від 19 грудня 2001 року № 155/534;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінфіну України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей і Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей” від 12 грудня 2002 року № 128/1037;
- Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України” від 16 грудня 2002 року № 508;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження страхової діяльності” від 28 серпня 2003 року № 40;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ” від 28 серпня 2003 року № 41;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження діяльності з адміністрування недержавних пенсійних фондів” від 13 листопада 2003 року № 118;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження діяльності кредитних спілок з надання фінансових послуг” від 2 грудня 2003 року № 146;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства транспорту України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування (крім надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу на таксі) та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу на таксі” від 18 грудня 2003 року № 136/985;
- Наказ МОН України “Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти” від 24 грудня 2003 року № 847;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Положення про надання окремих фінансових послуг юридичними особами - суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами” від 22

січня 2004 року № 21;

- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами” від 26 квітня 2005 року № 3981;
- Рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України “Про затвердження Ліцензійних умов користування радіочастотним ресурсом України” від 19 серпня 2005 року № 53;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом” від 25 серпня 2005 року № 73;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності із зберігання природного газу” від 30 вересня 2005 року № 90;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного і нафтового газу магістральними трубопроводами” від 30 вересня 2005 року № 96;
- Постанова НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності із зберігання природного газу” від 30 вересня 2005 року № 855;
- Постанова НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного і нафтового газу магістральними трубопроводами” від 30 вересня 2005 року № 856;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження діяльності з надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів кредитними установами” від 18 жовтня 2005 року № 4802;
- Постанова НКРЕ України “Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з комбінованого виробництва теплової і електричної енергії” від 2 листопада 2005 року № 997;
- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про можливість надання юридичними особами - суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, фінансових послуг з надання коштів у позику та надання поручительств” від 31 березня 2006 року № 5555;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінфіну України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження організації діяльності з проведення азартних ігор і Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження організації діяльності з проведення азартних ігор” від 18 квітня 2006 року № 40/374;
- Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення “Про затвердження Інструкції про видачу, продовження, переоформлення та видачу дубліката ліцензії провайдера програмної послуги” від 19 квітня 2006 року № 357;
- Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на

теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії” від 26 квітня 2006 року № 540;

- Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку - діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами)” від 26 травня 2006 року № 341;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства з житлово-комунального господарства України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами” від 30 грудня 2008 року № 168/418;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розроблення, виробництва, впровадження, обслуговування, дослідження ефективності систем і засобів технічного захисту інформації, надання послуг у галузі технічного захисту інформації” від 20 січня 2009 року № 5/9;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами” від 3 березня 2009 року № 44/27;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державної митної служби України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера” від 13 травня 2009 року № 89/445;
- Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Порядку та умов видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку, переоформлення ліцензії, видачі дубліката та копії ліцензії” від 26 травня 2006 року № 345;
- Наказ Держкомзем України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт” від 5 серпня 2009 року № 423;
- Наказ Міністерства з житлово-комунального господарства України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії” від 24 листопада 2009 року № 370;
- Наказ МВС України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, надання послуг з охорони громадян” від 1 грудня 2009 року № 505;
- Наказ НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності із зберігання природного газу” від 13 січня 2010 року № 8;
- Наказ НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного та нафтового газу магістральними трубопроводами” від 13 січня 2010 року № 9;
- Наказ НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов

	<p>провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом” від 13 січня 2010 року № 10;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за регульованим тарифом” від 13 січня 2010 року № 11; - Наказ НКРЕ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного та нафтового газу” від 13 січня 2010 року № 12; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку” від 2 лютого 2010 року № 66;
<p>Ч. 1 ст. 203 КК: Зайняття видами господарської діяльності, щодо яких є спеціальна заборона, встановлена законом, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 року 698-XII (ст. 4); - ЗУ “Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 року № 3125-XII; - ЗУ “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 8 липня 1999 року № 863-XIV; - ЗУ “Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР; - ЗУ “Про страхування” від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. В редакції Закону від 4 жовтня 2001 року; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III; - ЗУ “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року № 2299-III; - ЗУ “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12 липня 2001 року № 2664-III; - ЗУ “Про кредитні спілки” від 20 грудня 2001 року № 2908-III; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV; - ЗУ “Про заборону грального бізнесу в Україні” від 15 травня 2009 року № 1334-VI;
<p>Ч. 1 ст. 203-1 КК: Незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва, якщо ці дії вчинені у значних розмірах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-XII; - ЗУ “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. В редакції Закону від 11 липня 2001 року № 2627-III; - ЗУ “Про транзит вантажів” від 20 жовтня 1999 року № 1172-XIV; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III; - ЗУ “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів господарювання, пов’язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування” від 17 січня 2002 року № 2953-III; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV;

	<p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку обігу дисків для лазерних систем зчитування, що були вироблені або імпортовані до набрання чинності Законом України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування" від 29 квітня 2002 року № 600;</p>
<p>Ч 1. ст. 204 КК: Незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів.</p> <p>Ч. 2 ст. 204 КК: Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, шляхом...</p> <p>Ч. 3 ст. 204 КК: Незаконне виготовлення товарів, зазначених у частинах першій або другій цієї статті, з недоброякісної сировини (матеріалів), що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само незаконний збут таких товарів, що призвело до отруєння людей чи інших тяжких наслідків.</p>	<p>- Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів. Ратифікована ЗУ від 15 листопада 2001 року № 2791-III;</p> <p>- Рамкова конвенція Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну. Ратифікована ЗУ від 15 березня 2006 року № 3534-IV;</p> <p>- ЗУ “Про захист прав споживачів” від 12 травня 1991 року № 1023-XII. В редакції Закону від 1 грудня 2005 року № 3161-IV;</p> <p>- ЗУ “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 15 вересня 1995 року № 329/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про безпечність та якість харчових продуктів” від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР. В редакції Закону від 6 вересня 2005 року № 2809-IV;</p> <p>- ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-III;</p> <p>- ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III;</p> <p>- ЗУ “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців” від 15 травня 2003 року № 755-IV;</p> <p>- ЗУ “Про виноград та виноградне вино” від 16 червня 2005 року № 2662-IV;</p> <p>- ЗУ “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення” від 22 вересня 2005 року № 2899-IV;</p> <p>- Декрет КМУ “Про акцизний збір” від 26 грудня 1992 року № 18-92;</p> <p>- Постанова КМУ “Про Тимчасовий порядок видачі ліцензій на право імпорту, експорту, оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами і роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами” від 13 травня 1996 року № 493;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Правил роздрібною торгівлі алкогольними напоями” від 30 липня 1996 року № 854;</p> <p>- Постанова КМУ “Про додаткові вимоги до умов реалізації спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 1 лютого 1997 року № 117;</p> <p>- Постанова КМУ “Про впорядкування видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на право оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним, плодовим і виноградним, алкогольними напоями та тютюновими виробами” від 31 березня 1999 року № 500;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку визначення виробників і покупців спирту та здійснення контролю за його обігом” від 29 серпня 2002 року № 1266;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження положення про виробництво, зберігання, продаж марок акцизного збору з голографічними захисними елементами і маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 23 квітня 2003 року № 567; - Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації “Правила обов'язкової сертифікації алкогольних напоїв” від 13 вересня 1996 року № 379; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства фінансів України “Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виробництва тютюнових виробів, оптової, роздрібною торгівлі тютюновими виробами” від 16 січня 2001 року № 4/14; - Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України, МВС України, ДПА України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України “Про затвердження Правил торгівлі на ринках” від 26 лютого 2002 року № 57/188/84/105; - Наказ ДПА України “Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання та форми довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру” від 28 травня 2002 року № 251; - Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України “Про затвердження Правил роздрібною торгівлі тютюновими виробами” від 24 липня 2002 року № 218; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, ДПА України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо виготовлення парфумерно-косметичної продукції з використанням спирту етилового” від 27 серпня 2002 року № 93/395; - Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики “Про затвердження Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні” від 1 лютого 2005 року № 28; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Інструкції про застосування форм товарно-транспортних накладних на переміщення спирту етилового, високооктанових кисневмісних домішок та алкогольних напоїв, форм товарно-транспортних накладних на переміщення спирту етилового, високооктанових кисневмісних домішок та алкогольних напоїв” від 28 квітня 2005 року № 154;
<p>Ч. 1 ст. 205 КК: Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона.</p>	<p>Див. перелік джерел права до статей 202, 203 КК України.</p>
<p>Ч. 1 ст. 206 КК:</p>	<p>Вказівки на законну господарську діяльність та законні права чи</p>

<p>Протидія законній господарській діяльності, тобто протиправна вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднану з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання.</p>	<p>інтереси є тавтологією, оскільки такі ознаки складають соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p> <p>Вимога припинити займатися господарською діяльністю тощо, вчинена загальним суб'єктом, завжди протиправна.</p>
<p>Ч. 1 ст. 207 КК: Умисне ухилення службових осіб підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності або осіб, які здійснюють господарську діяльність без створення юридичної особи, від повернення в Україну у передбачені законом строки виручки в іноземній валюті від реалізації на експорт товарів (робіт, послуг), або інших матеріальних цінностей, отриманих від цієї виручки, а також умисне приховування будь-яким способом такої виручки, товарів або інших матеріальних</p>	<p>ЗУ “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР;</p>

<p>цінностей.</p> <p>Ч. 1 ст. 208 КК: Незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Декрет КМУ “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19 лютого 1993 року № 15-93; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Інструкції про переміщення валюти України, іноземної валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України” від 12 липня 2000 року № 283; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України” від 14 жовтня 2004 року № 485; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Правил здійснення переказів іноземної валюти за дорученням та на користь фізичних осіб” від 14 жовтня 2004 року № 486;
<p>Ч. 1 ст. 209 КК: Вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів...</p> <p>Примітка 1 до ст. 209 КК: суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох і більше років (за винятком діянь, передбачених статтями 207 і 212 Кримінального кодексу України) або яке визнається злочином за кримінальним законом іншої держави і за таке ж</p>	<p>Кримінальні закони іноземних держав.</p>

<p>саме діяння передбачена відповідальність Кримінальним кодексом України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 209-1 КК: Повторне умисне неподання інформації про фінансові операції або повторне умисне подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу.</p> <p>Ч. 2 ст. 209-1 КК: Незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28 листопада 2002 року № 249-IV; - Постанова КМУ і НБУ “Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)” від 28 серпня 2001 року № 1124; - Наказ Мінфіну України і Державного комітету фінансового моніторингу “Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму” від 24 квітня 2003 року № 40; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу” від 26 квітня 2003 року № 644; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами господарювання, що провадять господарську діяльність з організації та утримання казино, інших гральних закладів, і ломбардами” від 20 листопада 2003 року № 1800; - Указ Президента України “Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України” від 24 грудня 2004 року № 1527/2004; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України” від 31 січня 2007 року № 100; - Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу” від 14 травня 2003 року № 189; - Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами” від 5 серпня 2003 року № 25; - Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України “Про затвердження Порядку проведення перевірок з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 5 серпня 2003 року № 26; - Наказ Мінфіну України, Державного департаменту фінансового моніторингу, Генеральної Прокуратури України “Про затвердження Порядку надання Держфінмоніторингом України Генеральній прокуратурі України узагальнених матеріалів щодо фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів або фінансуванням тероризму, та отримання інформації про хід їх опрацювання” від 20 серпня 2003 року № 98/40; - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про здійснення

	<p>фінансового моніторингу учасниками ринку цінних паперів” від 4 жовтня 2005 року № 538;</p> <p>- Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України “Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов’язаних із здійсненням терористичної діяльності” від 19 квітня 2006 року № 74;</p>
<p>Ч. 1 ст. 210 КК: Використання службовою особою бюджетних коштів у супереччя їх цільовому призначенню або в обсягах, що перевищують затвержені межі видатків, а так само недотримання вимог щодо пропорційного скорочення видатків бюджету чи пропорційного фінансування видатків бюджетів усіх рівнів, як це встановлено чинним бюджетним законодавством, якщо предметом цих діянь були бюджетні кошти у великих розмірах.</p>	<p>- ЗУ “Про джерела фінансування органів державної влади” від 30 червня 1999 року № 783-XIV;</p> <p>- БК України від 21 червня 2001 року № 2542-III;</p> <p>- Постанова КМУ “Про порядок складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ” від 28 лютого 2002 року № 228;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету” від 29 березня 2002 року № 415;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямів використання” від 17 травня 2002 року № 659;</p> <p>- Наказ Державного казначейства України “Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів ” від 4 листопада 2002 року № 205;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань та повернення коштів у разі нецільового використання бюджетних коштів у поточному чи минулих роках” від 13 квітня 2006 року № 492;</p> <p>- Указ Президента України “Про запровадження режиму жорсткого обмеження бюджетних видатків та інших державних витрат, заходи щодо забезпечення надходження доходів до бюджету і запобігання фінансовій кризі” від 21 січня 1998 року № 41/98;</p> <p>- Розпорядження КМУ “Про перерозподіл обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та допомоги населенню у 2009 році від 23 грудня 2009 року № 1610-р;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Розподілу коштів Державного бюджету України, виділених для підготовки і проведення повторного голосування з виборів Президента України 7 лютого 2010 року, та середніх норм видатків виборчих комісій для проведення повторного голосування від 28 січня 2010 року № 161;</p> <p>- Розпорядження КМУ “Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для забезпечення захисту прав та інтересів Міністерства транспорту та зв’язку і Державної служби автомобільних доріг під час розгляду спору в Міжнародному арбітражному суді Міжнародної торгової палати” від 2 березня 2010 року № 357-р;</p> <p>- Указ Президента України “Про заходи щодо забезпечення скорочення видатків Державного бюджету України” від 4 березня 2010 року № 286/2010;</p> <p>- Наказ Міністерства фінансів України “Механізм обмеження витрачання коштів розпорядниками коштів Державного бюджету України” від 27 лютого 1998 року №45;</p> <p>- Наказ Міністерства фінансів України “Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України” від 28 січня 2002 року № 57;</p>

	<p>- Наказ Державного казначейства України “Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів” від 4 листопада 2002 року № 205;</p> <p>- Наказ Державного казначейства України “Про затвердження Інструкції з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ” від 26 грудня 2003 року № 242</p> <p>- Наказ Державного казначейства України “Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками” від 25 травня 2004 року № 89;</p> <p>- Наказ Мінфіну України, МЗС України “Про затвердження Порядку зарахування до державного бюджету та використання коштів, отриманих за вчинення консульських дій за межами України в іноземній валюті, та їх відображення в обліку та звітності про виконання державного бюджету від 24 грудня 2009 року № 1505/283;</p>
<p>Ч. 1 ст. 211 КК: Видання службовою особою нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах.</p>	<p>- БК України від 21 червня 2001 року № 2542-III;</p> <p>- Закон про Державний бюджет на відповідний рік.</p> <p>Див. також перелік нормативних актів до ст. 212 КК України (в частині податкових доходів).</p>
<p>Ч. 1 ст. 212 КК: Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов’язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов’язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до</p>	<p>- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 67);</p> <p>- ЗУ “Про систему оподаткування” від 25 червня 1991 року № 1251-XII. В редакції Закону від 18 лютого 1997 року № 77/97-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про джерела фінансування дорожнього господарства України” від 18 вересня 1991 року № 1562-XII. (В редакції Закону від 16 грудня 1997 року №724/97-ВР);</p> <p>- ЗУ “Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів” від 11 грудня 1991 року № 1963-XII. В редакції Закону від 6 грудня 2006 року № 427-V;</p> <p>- ЗУ “Про плату за землю” від 3 липня 1992 року № 2535-XII. В редакції Закону від 19 вересня 1996 року № 378/96-ВР;</p> <p>- Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР. В редакції Закону від 22 травня 1997 року № 283/97-ВР;</p> <p>- ВК України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 15 вересня 1995 року № 329/95-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про патентування деяких видів підприємницької діяльності” від 23 березня 1996 року № 98/96-ВР;</p> <p>- ЗУ “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР;</p>

<p>фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах.</p> <p>Примітка до ст. 212 КК: Під значним розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування” від 26 червня 1997 року № 400/97-ВР; - ЗУ “Про фіксований сільськогосподарський податок” від 17 грудня 1998 року № 320-XIV; - ЗУ “Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства” від 9 квітня 1999 року № 587-XIV; - ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-XIV; - ЗУ “Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України” від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV. В редакції Закону від 12 липня 2001 року № 2659-III; - ЗУ “Про радіочастотний ресурс України” від 1 червня 2000 року № 1770-III. В редакції Закону від 24 червня 2004 року № 1876-IV; - ЗУ “Про Митний тариф України” від 5 квітня 2001 року № 2371-III; - ЗУ “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” від 20 вересня 2001 року № 2740-III; - ЗУ “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 року № 889-IV; - ЗУ “Про гастрольні заходи в Україні” від 10 липня 2003 року № 1115-IV; - ЗУ “Про рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат” від 5 лютого 2004 року № 1456-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Механізму справляння збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію” від 24 грудня 2003 року № 2002; - Постанова КМУ “Про встановлення розміру збору у вигляді цільової надбавки до тарифу на природний газ” від 13 грудня 2006 року № 1723; - Закон про бюджет на відповідний рік. - ЗУ “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 року № 889-IV; - ЗУ “Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати” від 20 жовтня 2009 року № 1646-VI;
<p>Ч. 1 ст. 212-1 КК: Умисне ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-XIV; - ЗУ “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 9 липня 2003 року № 1058-IV;

<p>підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності, або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до Пенсійного фонду України коштів у значних розмірах.</p> <p>Примітка до ст. 212-1 КК: Під значним розміром коштів слід розуміти суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне</p>	<p>- Закон про бюджет на відповідний рік. - ЗУ “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 року № 889-IV; - ЗУ “Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати” від 20 жовтня 2009 року № 1646-VI;</p>
--	---

<p>страхування, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 213 КК: Здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством, або надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.</p>	<p>- ЗУ “Про металобрухт” від 5 травня 1999 року № 619-XI; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців” від 15 травня 2003 року № 755-IV;</p>
<p>Ст. 214 КК: Ухилення від передбачених законом обов'язкової здачі на афінаж або обов'язкового продажу видобутих із надр, отриманих із вторинної сировини, піднятих чи знайдених дорогоцінних металів чи дорогоцінного каміння, якщо це діяння вчинене у великому розмірі, а також ухилення від обов'язкової здачі на афінаж або для обов'язкового продажу скуплених дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, ювелірних чи побутових виробів з</p>	<p>- ЗУ “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними та контролю за операціями з ними” від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР (ст. 4).</p>

них або лому таких виробів.	
<p>Ч. 1 ст. 216 КК: Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору або контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних чи голографічних захисних елементів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 15 вересня 1995 року № 329/95-ВР; - ЗУ “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних” від 23 березня 2000 року № 1587-ІІІ. В редакції Закону від 10 липня 2003 року № 1098-ІV; - Указ Президента України “Положення про марки акцизного збору” від 18 вересня 1995 року № 849/95; - Постанова КМУ “Про затвердження положення про виробництво, зберігання, продаж марок акцизного збору і маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 24 жовтня 1996 року № 1284 (в редакції постанови КМУ від 10 грудня 1998 року № 1956); - Постанова КМУ і НБУ “Про виготовлення бланків цінних паперів та документів суворого обліку” від 27 серпня 1997 року № 933; - Постанова КМУ “Порядок виробництва, зберігання, видачі контрольних марок та маркування примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних” від 13 жовтня 2000 року № 1555 (у редакції постанови КМУ від 24 березня 2004 року № 369); - Постанова КМУ “Про затвердження положення про Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок” від 13 жовтня 2000 року № 1555; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок голографічного захисту документів і товарів” від 24 лютого 2001 року № 171; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності” від 4 липня 2001 року № 756; - Постанова КМУ “Про затвердження положення про виробництво, зберігання, продаж марок акцизного збору з голографічними захисними елементами і маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 23 квітня 2003 року № 567; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, СБУ “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з впровадження, ввезення, вивезення голографічних захисних елементів” від 8 квітня 2003 року № 42/132; - Наказ ДПА України “Про затвердження форм заявок на виготовлення та придбання марок акцизного збору” від 3 жовтня 2005 року № 428; - Наказ Мінфіну України “Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру виготовлення голографічних захисних елементів” від 10 січня 2007 року № 1;
<p>Ч. 1 ст. 217 КК: Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними” від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР; - Постанова КМУ “Про перелік суб'єктів підприємницької діяльності – виробників ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, які мають право на клеймування власних виробів державним пробірним клеймом” від 2 березня 1998 року № 238;

	<p>- Наказ Мінфіну України “Про затвердження інструкції про здійснення державного експертно-пробірного контролю за якістю дорогоцінних металів, вставок дорогоцінного каміння, виробів з них та матеріалів, що містять дорогоцінні метали та вставки дорогоцінного каміння” від 20 жовтня 1999 № 244 (у редакції від 5 лютого 2003 року № 143);</p>
<p>Ч. 1 ст. 223 КК: Розміщення уповноваженою особою цінних паперів у значних розмірах без реєстрації їх випуску в установленому законом порядку.</p>	<p>- ЗУ “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року № 2299-III; - ЗУ “Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” від 19 червня 2003 року № 978-IV; - ЗУ “Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” від 19 червня 2003 року № 978-IV; - ЗУ “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” від 19 червня 2003 року № 979-IV; - ЗУ “Про іпотечні облігації” від 22 грудня 2005 року № 3273-IV; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV; - ЗУ “Про акціонерні товариства” від 17 вересня 2008 року № 514-VI;</p>
<p>Ст. 223-2 КК: Невнесення службовою особою емітента чи професійного учасника фондового ринку змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або до системи депозитарного обліку, а так само інше порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, якщо воно призвело до втрати системи реєстру (її частини).</p>	<p>- ЗУ “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10 грудня 1997 року № 710/97; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV; - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про порядок переведення випуску іменних акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування” від 30 червня 2000 року № 98; - Наказ ФДМ “Про затвердження Порядку здійснення операцій в системі реєстру власників іменних цінних паперів на підставі документів, які надаються органом приватизації” від 11 вересня 2000 року № 1885; - Рішення ДКЦПФР “Про Порядок приймання Національним депозитарієм України первинних документів, на підставі яких здійснювалися зміни в системі реєстру власників іменних цінних паперів, та Порядок приймання Національним депозитарієм України реєстру власників іменних цінних паперів” від 11 січня 2002 року № 27; - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про депозитарну діяльність” від 17 жовтня 2006 року № 999; - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів” від 17 жовтня 2006 року № 1000; - Рішення ДКЦПФР “Щодо врегулювання питань, які виникають у зв'язку з припиненням професійної діяльності на фондовому ринку - депозитарної діяльності, а саме депозитарної діяльності зберігача цінних паперів” від 22 травня 2009 року № 480; - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Порядку переведення випущених емітентом у документарній формі акцій на пред'явника в іменні акції” від 29 вересня 2009 року № 1129;</p>
<p>Ст. 227 КК: Випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам</p>	<p>З огляду на надзвичайно велику кількість таких нормативних документів недоцільно наводити примірний перелік таких актів.</p>

<p>недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції та товарів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 228 КК: Примушування до антиконкурентних узгоджених дій, які заборонені законом про захист економічної конкуренції, шляхом насильства чи заподіяння матеріальної шкоди або погрози застосування насильства чи заподіяння такої шкоди.</p>	<p>- ЗУ “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року № 2210-III;</p>
<p>Ч. 1 ст. 229 КК: Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об’єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.</p>	<p>- Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. СРСР приєдналася до цієї Конвенції відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 8 березня 1965 року № 148; - Сінгапурський договір про право товарних знаків від 27 березня 2006 року. Договір ратифіковано ЗУ від 15 квітня 2009 року № 1263-VI; - ЗУ “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” від 15 грудня 1993 року № 3689-XII; - ЗУ “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР; - ЗУ “Про охорону прав на зазначення походження товарів” від 16 червня 1999 року № 752-XIV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - Наказ МОН України “Про затвердження Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстрів відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знака (міжнародного знака) для товарів і послуг” від 3 серпня 2001 року № 576;</p>
<p>Ст. 231 КК: Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих</p>	<p>- ЗУ “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-XII; - ЗУ “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-IV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про державну податкову службу в Україні” від 4 грудня 1990 року</p>

<p>відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності.</p>	<p>№ 509-ХІІ. В редакції Закону від 24 грудня 1993 року № 3813-ХІІ; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 року № 1576-ХІІ; - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ; - ЗУ “Про товарну біржу” від 10 грудня 1991 року № 1956-ХІІ; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 року № 2862-ХІІ; - ЗУ “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ; - ЗУ “Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 року № 3125-ХІІ; - ЗУ “Про карантин рослин” від 30 червня 1993 року № 3348-ХІ. В редакції Закону від 03.04.2003 року № 674-ІV; - ЗУ “Про колективні договори і угоди” від 1 липня 1993 року № 3356-ХІІ; - ЗУ “Про Антимонопольний комітет України” від 26 листопада 1993 року № 3659-ХІІ; - ЗУ “Про страхування” від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. В редакції Закону від 4 жовтня 2001 року № 2745-ІІІ; - ЗУ “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР; - ЗУ “Про безпечність та якість харчових продуктів” від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР. В редакції Закону від 6 вересня 2005 року № 2809-ІV; - ЗУ “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року № 679-ХІV; - ЗУ “Про архітектурну діяльність” від 20 травня 1999 року № 687-ХІV; - ЗУ “Про концесії” від 16 липня 1999 року № 997-ХІV; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-ІІІ; - ЗУ “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 5 квітня 2001 року № 2346-ІІІ; - ЗУ “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12 липня 2001 року № 2658-ІІІ; - ЗУ “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” від 20 вересня 2001 року № 2740-ІІІ; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-ІV; - ЗУ “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28 листопада 2002 року № 249-ІV; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-ІV; - ЗУ “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” від 19 червня 2003 року № 979-ІV; - ЗУ “Про екологічний аудит” від 24 червня 2004 року № 1862-ІV; - ЗУ “Про виноград та виноградне вино” від 16 червня 2005 року № 2662-ІV; - ЗУ “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” від 1 грудня 2005 року № 3164-ІV;</p>
<p>Ч. 1 ст. 232-1 КК: Незаконне використання інсайдерської</p>	<p>- ЗУ “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10 грудня 1997 року № 710/97; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року</p>

інформації особою, яка нею володіє, якщо це завдало істотної шкоди.	<p>№ 3480-IV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів” від 19 грудня 2006 року № 1591; - Рішення ДКЦПФР “Про порядок розкриття інсайдерської інформації” від 22 липня 2008 року № 792;
<p>Ч. 1 ст. 232-2 КК: Ненадання службовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації, якщо це заподіяло інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) матеріальну шкоду в значному розмірі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 року № 448/96; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III; - ЗУ “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року № 2299-III; - ЗУ “Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” від 19 червня 2003 року № 978-IV; - ЗУ “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” від 19 червня 2003 року № 979-IV; - ЗУ “Про іпотечні облигації” від 22 грудня 2005 року № 3273-IV; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV; - ЗУ “Про акціонерні товариства” від 17 вересня 2008 року № 514-VI;
<p>Ч. 1 ст. 233 КК: Приватизація державного, комунального майна шляхом зниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом, або використання підроблених приватизаційних документів, а також сама приватизація майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом, або приватизація неправомочною особою.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про приватизацію державного майна” від 4 березня 1992 року № 2163-XII. В редакції Закону від 19 лютого 1997 року № 89/97-ВР; - ЗУ “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)” від 6 березня 1992 року № 2171-XII. В редакції Закону від 15 травня 1996 року № 189/96-ВР; - ЗУ “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10 липня 1996 року № 290/96-ВР; - ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР; - ЗУ “Про перелік об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації” від 7 липня 1999 року № 847-XIV; - ЗУ “Про Державну програму приватизації” від 18 травня 2000 року № 1723-III; - ЗУ “Про особливості приватизації підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України” від 18 травня 2000 року № 1741-III; - ЗУ “Про особливості приватизації об’єктів незавершеного будівництва” від 14 вересня 2000 року № 1953-III; - ЗУ “Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства “Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча” від 2 листопада 2000 року № 2085-III; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-IV; - ЗУ “Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії “Укррудпром” від 9 квітня 2004 року № 1677-IV; - ЗУ “Про призупинення приватизації підприємств нафтопереробної промисловості України” від 23 грудня 2004 року № 2294-IV; - ЗУ “Про формування конкурентних засад у процесі приватизації акцій

	<p>(часток, паїв), що належать державі у майні юридичних осіб” від 12 січня 2005 року № 2319-IV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про тимчасову заборону приватизації пам’яток культурної спадщини” від 1 лютого 2005 року № 2391-IV; - ЗУ “ Про Перелік пам’яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації” від 23 вересня 2008 року № 574-VI;
<p>Ч. 1 ст. 234 КК: Продаж або інша незаконна передача приватизаційних паперів особою, яка не є власником цих документів, їх купівля або розміщення та інші операції з приватизаційними документами без належного дозволу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про приватизаційні папери” від 6 березня 1992 року № 2173-XII; - ЗУ “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР; - ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV;
<p>Ст. 235 КК: Подання неправдивих відомостей у декларації щодо походження коштів, за які приватизується державне, комунальне майно або підприємство, та інших документах, необхідних для їх приватизації, недотримання вимог щодо подальшого використання приватизованого об’єкта та інших обов’язкових умов щодо приватизації, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про приватизацію державного майна” від 4 березня 1992 року № 2163-XII. В редакції Закону від 19 лютого 1997 року № 89/97-ВР; - ЗУ “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)” від 6 березня 1992 року № 2171-XII. В редакції Закону від 15 травня 1996 року № 189/96-ВР; - ЗУ “Про приватизацію державного житлового фонду” від 19 червня 1992 року № 2482-XII; - ЗУ “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10 липня 1996 року № 290/96-ВР; - ЗУ “Про Державну програму приватизації” від 18 травня 2000 року № 1723-III; - ЗУ “Про особливості приватизації підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України” від 18 травня 2000 року № 1741-III; - ЗУ “Про особливості приватизації об’єктів незавершеного будівництва” від 14 вересня 2000 року № 1953-III; - ЗУ “Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії “Укррудпром” від 9 квітня 2004 року № 1677-IV; - Постанова ВРУ “Рекомендації парламентських слухань “Наслідки і перспективи приватизації в Україні” від 22 травня 2003 року № 883-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку спрямування надходжень від приватизації державного майна понад обсяги, визначені статтею 26 Закону України “Про Державний бюджет України на 2004 рік” від 25 серпня 2004 року № 1111; - Наказ ФДМ України “Про затвердження Порядку надання державними органами приватизації згоди на подальше відчуження об’єктів, придбаних покупцями державного майна за договорами купівлі-продажу” від 30 березня 2001 № 500; - Наказ ФДМ України “Про затвердження Типового договору купівлі-продажу пакета акцій відкритого акціонерного товариства шахти (розрізу) за конкурсом” від 29 березня 2002 року № 573; - Наказ ФДМ України “Щодо збереження і використання об’єктів соціально-культурного призначення” від 20 вересня 2005 року № 2577;

Додаток Ж

**Бланкетні диспозиції в статтях розділу VIII “Злочини проти довкілля”
Особливої частини КК України**

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ст. 236 КК: Порушення порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об’єктів, якщо це спричинило...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про екологічну експертизу” від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР; - ЗУ “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 року № 15/98-ВР; - ЗУ “Про планування і забудову територій” від 20 квітня 2000 року № 1699-ІІІ; - ЗУ “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 року № 1809-ІІІ; - ЗУ “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13 липня 2000 року № 1908-ІІІ; - ЗУ “Про об’єкти підвищеної небезпеки” від 18 січня 2001 року № 2245-ІІІ; - ЗУ “Про правові засади цивільного захисту” від 24 червня 2004 року № 1859-ІV; - ЗУ “Про екологічний аудит” від 24 червня 2004 року № 1862-ІV; - ЗУ “Про впорядкування питань, пов’язаних із забезпеченням ядерної безпеки” від 24 червня 2004 року № 1868-ІV; - ЗУ “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення” від 8 вересня 2005 року № 2861-ІV; - Постанова ВРУ “Про затвердження Порядку обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об’єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища” від 29 жовтня 1992 року № 2751-ХІІ; - Постанова КМУ “Про порядок передачі документації на державну екологічну експертизу” від 31 жовтня 1995 року № 870; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку розгляду, схвалення та реалізації проектів, спрямованих на зменшення обсягу антропогенних викидів або збільшення абсорбції парникових газів згідно з Кіотським протоколом до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату” від 22 лютого 2006 року № 206; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Державних санітарних

	<p>правил планування та забудови населених пунктів” від 19 червня 1996 року № 173;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Мінекобезпеки України “Про затвердження інструкції про здійснення державної екологічної експертизи” від 7 червня 1995 року № 55; - Наказ МНС України “Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об’єктів” від 18 грудня 2000 року № 338; - Наказ Міністерства промислової політики України “Про затвердження Положення про проектування гірничодобувних підприємств України та визначення запасів корисних копалин за ступенем підготовленості до видобування” від 7 травня 2004 року № 221; - Наказ МОПС України “Про затвердження Положення про порядок опломбування або печатування підприємств, окремих їх цехів (дільниць) і одиниць обладнання у разі обмеження чи зупинення (тимчасово) діяльності підприємств і об’єктів” від 15 вересня 2004 року № 353; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОПС України “Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини (за переліками, які визначаються Кабінетом Міністрів України)” від 22 березня 2005 року 21/104; - Наказ МНС України “Про затвердження Інструкції про порядок та умови застосування запобіжних заходів посадовими особами Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки” від 27 березня 2006 року № 170;
<p>Ст. 237 КК: Ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов’язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Угода про взаємодію держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав на випадок евакуації їх громадян з третіх країн у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Ратифікована ЗУ від 5 листопада 1998 року № 233-XIV; - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-XII; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 року № 15/98-ВР; - ЗУ “Про відходи” від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР; - ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-XIV; - ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-III; - ЗУ “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 року № 1809-III; - ЗУ “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13 липня 2000 року № 1908-III; - ЗУ “Про об’єкти підвищеної небезпеки” від 18 січня 2001 року № 2245-III;

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру” від 3 серпня 1998 року № 1198; - Указ Президента України ”Про Положення про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи” від 10 жовтня 2005 року № 1430/2005; - Постанова Головного державного санітарного лікаря України, першого заступника Міністра охорони здоров'я України “Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів “Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)” від 1 грудня 1997 року № 62; - Наказ Комітету по нагляду за охороною праці України “Про затвердження Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій” від 17 червня 1999 року № 112; - Наказ Мінтранспорту України “Правила безпеки та порядок ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом” від 16 жовтня 2000 року № 567; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Положення щодо планування заходів та дій на випадок аварій під час перевезення радіоактивних матеріалів” 7 квітня 2005 року № 38; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Правил ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів” від 30 серпня 2006 року № 132;
<p>Ч. 1 ст. 238 КК: приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 50); - Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Ратифікована ЗУ від 6 липня 1999 року № 832-XIV; - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-XII; - ЗУ “Про охорону атмосферного повітря” від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. В редакції Закону від 21 червня 2001 року № 2556-III; - ЗУ “Про Цивільну оборону України” від 3 лютого 1993 року № 2974-XII; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про видобування і переробку уранових руд” від 19 листопада 1997 року № 645/97-ВР; - ЗУ “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 року № 15/98-ВР; - ЗУ “Про гідрометеорологічну діяльність” від 18 лютого 1999 року № 443-XIV; - ЗУ “Про державну геологічну службу України” від 4 листопада

	<p>1999 року № 1216-XIV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про аварійно-рятувальні служби” від 14 грудня 1999 року № 1281-XIV; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-III; - ЗУ “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 року № 1809-III; - ЗУ “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13 липня 2000 року № 1908-III; - ЗУ “Про питну воду та питне водопостачання” від 10 січня 2002 року № 2918-III; - Постанова Ради Міністрів УРСР “Порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну, обстановку та стан захворюваності населення” від 28 квітня 1990 року № 100; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля” від 30 березня 1998 року № 391; - Постанова КМУ “Про інформаційні послуги у сфері гідрометеорології” від 2 листопада 1998 року № 1724; - Постанова КМУ “Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд” від 22 червня 1999 року № 1109 (у редакції постанови КМУ від 19 серпня 2002 року № 1217); - Постанова КМУ “Положення про Державну екологічну інспекцію” від 17 листопада 2001 року № 1520 (в редакції постанови КМУ від 16 червня 2004 року № 770); - Указ Президента України “Про Положення про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи” від 10 жовтня 2005 року № 1430/2005; - Указ Президента України “Про Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України” від 27 грудня 2005 року № 1842/2005; - Наказ МОПС України “Про затвердження Положення про порядок надання екологічної інформації” від 18 грудня 2003 року № 169; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Положення щодо планування заходів та дій на випадок аварій під час перевезення радіоактивних матеріалів” від 7 квітня 2005 року № 38;
<p>Ч. 1 ст. 239 КК: Забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про пестициди і агрохімікати” від 2 березня 1995 року № 86/95-ВР; - ЗУ “Про відходи” від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР; - ЗУ “Про меліорацію земель” від 14 січня 2000 року № 1389-XIV; - ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-III; - ЗК України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III; - ЗУ “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року № 962-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 20 червня 1995 року № 440;

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова ВРУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України” від 15 жовтня 2004 року № 1373;
<p>Ч. 1 ст. 239-1 КК: Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ; - ЗК України від 25 жовтня 2001 року № 2768-ІІІ; - ЗУ “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року № 962-ІV; - ЗУ “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 року № 963-ІV; - Наказ Держкомзему України “Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок” від 4 січня 2005 року № 1;
<p>Ч. 1 ст. 239-2 КК: Незаконне заволодіння поверхневим (ґрунтовим) шаром земель водного фонду в особливо великих розмірах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ; - ЗК України від 25 жовтня 2001 року № 2768-ІІІ; - ЗУ “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року № 962-ІV; - ЗУ “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 року № 963-ІV; - Наказ Держкомзему України “Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок” від 4 січня 2005 року № 1;
<p>Ч. 1 ст. 240 КК: Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля.</p> <p>Ч. 2 ст. 240 КК: Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР; - ЗУ “Про видобування і переробку уранових руд” від 19 листопада 1997 року № 645/97-ВР; - Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року № 1127-ХІV; - ЗУ “Про нафту і газ” від 12 липня 2001 року № 2665-ІІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів” від 27 січня 1995 року № 59; - Постанова КМУ “Про надання спеціальних дозволів на користування ділянками надр з метою геологічного вивчення та видобування стратегічно важливих корисних копалин” від 15 липня 1997 року № 742; - Постанова КМУ “Про затвердження базових нормативів плати за користування надрами для видобування корисних копалин та Порядку справляння плати за користування надрами для видобування корисних копалин” від 12 вересня 1997 року № 1014; - Постанова КМУ “Про Положення про порядок організації та проведення міжнародних конкурсів (тендерів) на укладання контрактів на користування надрами” від 8 червня 1998 року № 841; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку та загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами” від 17 вересня 2003 року № 1475; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами” від 2 жовтня 2003 року № 1540; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду” від 12 липня 2005 року № 557; - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного

	<p>середовища та ядерної безпеки України “Про затвердження Інструкції щодо порядку погодження матеріалів з Мінекобезпеки України та його органами на місцях для отримання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами” від 30 вересня 1996 року № 119;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства екології та природних ресурсів України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з пошуку (розвідки) корисних копалин” від 13 лютого 2001 року № 31/51; - Наказ Державного комітету природних ресурсів України “Про затвердження Правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр” від 13 грудня 2005 року № 244; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОПС України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з видобування корисних копалин із родовищ, що мають загальнодержавне значення та включені до Державного фонду родовищ корисних копалин ” від 31 липня 2007 року № 107/370;
<p>Ч. 1 ст. 241 КК: Забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року № 1264-XII; - ЗУ “Про охорону атмосферного повітря” від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. В редакції Закону від 21 червня 2001 року № 2556-III; - ЗУ “Про автомобільні дороги” від 8 вересня 2005 року № 2862-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи” від 13 березня 2002 року № 302; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про використання повітряного простору України” від 29 березня 2002 року № 401; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів” від 19 червня 1996 року № 173; - Наказ МОЗ України “Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)” від 9 липня 1997 року № 201; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Державних санітарних правил і норм суднобудівних і судноремонтних об'єктів” від 9 липня 1997 року № 203; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Державних санітарних правил проектування, упорядкування та експлуатації виробництва біологічних засобів захисту рослин та стимуляторів росту рослин у виробничих біолабораторіях та біофабриках” від 20 серпня 1997 року № 254; - Постанова МОЗ України “Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві” (Державні санітарні правила ДСП 8.8.1.2.001-98) від 3 серпня 1998 року № 1; - Постанова МОЗ України, Державної санітарно-епідеміологічної служби, Головного санітарного лікаря України “Державні санітарні

правила і норми застосування лакофарбових та допоміжних матеріалів на транспорті” (ДСанПіН 7.7.5-013-99) від 9 лютого 1999 року № 13;

- Постанова МОЗ України, Державної санітарно-епідеміологічної служби, Головного санітарного лікаря України "Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення" (ДСанПіН 2.2.7.029-99) від 1 липня 1999 року № 29;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів шкідливих речовин у повітрі робочої зони і атмосферному повітрі населених місць” від 23 лютого 2000 року № 30;
- Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Про затвердження інструкції про проведення інвентаризації викидів важких металів в атмосферне повітря” від 9 серпня 2001 року № 298;
- Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Державні санітарні правила та норми ДСанПіН 8.8.1.2.3.4-000-2001 Допустимі дози, концентрації, кількості та рівні вмісту пестицидів у сільськогосподарській сировині, харчових продуктах, повітрі робочої зони, атмосферному повітрі, воді водоймищ, ґрунті” від 20 вересня 2001 року № 137;
- Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Про затвердження Інструкції про порядок та критерії взяття на державний облік об’єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря” від 10 травня 2002 року № 177;
- Наказ МОЗ “Про затвердження Державних санітарних правил та норм “Підприємства вугільної промисловості” від 13 грудня 2002 року № 468;
- Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки” від 1 березня 2006 року № 110;
- Наказ МОПС України “Про затвердження Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців” від 9 березня 2006 року № 108;
- Постанова МОЗ України, Державної санітарно-епідеміологічної служби, Головного санітарного лікаря України “Про затвердження значень гігієнічних нормативів хімічних речовин в атмосферному повітрі населених місць” від 20 квітня 2006 року № 17;
- Наказ МОПС України “Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел ” від 27 червня 2006 року № 309;
- Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів” від 25 липня 2006 року № 258;
- Наказ МОПС України “Про затвердження технологічних

	<p>нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт” від 22 жовтня 2008 року № 541;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОПС України “Про затвердження Правил технічної експлуатації установок очистки газу” від 6 лютого 2009 року № 52; - Наказ МОПС України “Про затвердження Технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря із котелень, що працюють на лушпинні соняшнику” від 13 жовтня 2009 року № 540;
<p>Ч. 1 ст. 242 КК: Порушення правил охорони вод (водних об’єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих чи підземних вод і водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод або зміну їхніх природних властивостей, або виснаження водних джерел і створило небезпеку для життя, здоров’я людей чи для довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ВК України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР; - ЗУ “Про курорти” від 5 жовтня 2000 року № 2026-ІІІ; - ЗУ “Про питну воду та питне водопостачання” від 10 січня 2002 року № 2918-ІІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку користування землями водного фонду” від 13 травня 1996 року № 502; - Указ Президента України “Про Положення про Державний комітет України по водному господарству” від 14 липня 2000 року № 898/2000; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування” від 13 березня 2002 року № 321; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду” від 12 липня 2005 року № 557; - Наказ МОПС України “Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об’єкти із зворотними водами” від 15 грудня 1994 року № 116; - Наказ МОЗ України “Державні санітарні правила і норми скидання з суден стічних, нафтоутримуючих, баластних вод і сміття у водоймища (ДСанПІН 199-97) від 9 липня 1997 року № 199; - Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного комітету України по водному господарству “Про затвердження Порядку зменшення спеціально уповноваженими державними органами виконавчої влади лімітів забору, використання води та скидання забруднюючих речовин у разі настання маловоддя” від 30 березня 2001 року № 133/62; - Наказ Мінтранспорту “Про затвердження Правил технічної експлуатації річкових портових гідротехнічних споруд” від 29 березня 2004 року № 251; - Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Інструкції щодо процедур приймання та скидання водяного баласту на акваторії річкових внутрішніх водних шляхів України” від 13 червня 2007 року № 491; - Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Правил запобігання забрудненню із суден внутрішніх водних шляхів України” від 13 серпня 2007 року № 694;
<p>Ч. 1 ст. 243 КК: Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та іншими матеріалами від 29 грудня 1972 року. Ратифікована Президією Верховної Ради СРСР 15 грудня 1975 року; - Міжнародна конвенція про запобігання забруднення з суден від 2

<p>виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів.</p> <p>Ч. 3 ст. 243 КК: Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами... інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.</p>	<p>листопада 1973 року. Набула чинності для України 25 січня 1994 року;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 21 квітня 1992 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР від 4 лютого 1994 року № 3939-12; - ЗУ “Про виключну (морську) економічну зону України” від 16 травня 1995 року № 162/95-ВР; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР; - ВК України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР; - ЗУ “Про відходи” від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР; - ЗУ “Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів” від 22 березня 2001 року № 2333-ІІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення” від 29 лютого 1996 року № 269; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування” від 13 березня 2002 року № 321; - Постанова КМУ “Правила охорони внутрішнього моря і територіальних вод від забруднення та засмічення” від 29 березня 2002 року № 431; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України” від 15 жовтня 2004 року № 1373; - Постанова Міністерства охорони здоров'я СРСР “Санітарні правила і норми. Охорона поверхневих вод від забруднення (СанПІН № 4630-88)” від 4 липня 1988 року № 4630-88; - Наказ Міністерства рибного господарства СРСР “Узагальнений перелік гранично допустимих концентрацій (ГДК) шкідливих речовин для води рибогосподарських водойм” від 9 серпня 1990 року № 12-04-11; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил реєстрації операцій зі шкідливими речовинами на судах, морських установках і в портах України” від 10 квітня 2001 року № 205;
<p>Ч. 1 ст. 244 КК: Порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція ООН про континентальний шельф від 29 квітня 1958 року. Ратифікована СРСР 20 жовтня 1960 року; - Угода між Урядом СРСР та Урядом Народної Республіки Болгарії про співробітництво у проведенні пошукових робіт з нафти та газу на континентальному шельфі НРБ від 22 червня 1982 року;

<p>також невжиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це...</p> <p>Ч. 2 ст. 244 КК: Дослідження, розвідування, розробка природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі України, які провадяться іноземцями, якщо це не передбачено договором між Україною і заінтересованою іноземною державою, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або спеціальним дозволом, виданим у встановленому законом порядку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Угода між Урядом СРСР та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про подальше співробітництво в галузі геологічної розвідки і видобутку нафти та газу на континентальному шельфі півдня СРВ в рамках Спільного радянсько-в'єтнамського підприємства "Вьетсовпетро" від 16 липня 1991 року; - Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі. Ратифіковано Постановою ВРУ від 17 грудня 1993 року № 3735-12; - Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР; - Указ Президії ВР СРСР "Про континентальний шельф СРСР" від 6 лютого 1968 року; - Постанова Ради Міністрів СРСР "Про порядок проведення робіт на континентальному шельфі СРСР і охорони його природних багатств" від 18 липня 1969 року № 564; - Постанова КМУ "Про затвердження порядку укладення контрактів на користування надрами за участю іноземних юридичних осіб і громадян" від 27 листопада 1995 року № 948; - Постанова КМУ "Правила охорони внутрішнього моря і територіальних вод від забруднення та засмічення" від 29 березня 2002 року № 431; - Постанова КМУ "Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами" від 2 жовтня 2003 року № 1540; - Постанова КМУ "Про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря" від 22 грудня 2005 року № 1263;
<p>Ст. 246 КК: Незаконна порубка дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992 року № 2456-ХІІ; - ЛК України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ. В редакції Закону від 8 лютого 2006 року № 3404-ІV; - ЗУ "Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону" від 10 лютого 2000 року № 1436-ІІІ; - Постанова КМУ "Про затвердження Санітарних правил в лісах України" від 27 липня 1995 року № 555; - Постанова КМУ "Про затвердження Правил рубок головного користування в лісах України" від 27 липня 1995 року № 559; - Постанова КМУ "Про затвердження Правил відпуску деревини на пні в лісах України" від 29 липня 1999 року № 1378; - Постанова КМУ "Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів" від 12 травня 2007 року № 724; - Постанова КМУ "Про затвердження порядку спеціального використання лісових ресурсів" від 23 травня 2007 року № 761; - Постанова КМУ "Про затвердження порядку видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів" від 23 травня 2007 року

	<p>№ 761;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат” від 22 жовтня 2008 року № 929; - Наказ МОПС України “Інструкція про порядок видачі дозволів на спеціальне використання лісових ресурсів” від 31 березня 1993 року № 26;
<p>Ст. 247 КК: Порушення правил, установлених для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин, та інших вимог законодавства про захист рослин, що спричинило тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття. Україна приєдналася ЗУ від 12 вересня 2002 року № 152-IV; - Міжнародна конвенція про захист рослин від 1 листопада 1997 року. Україна приєдналася до Конвенції на підставі указу Президента України від 31 січня 2006 року № 81/2006; - ЗУ “Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 року № 2456-XII; - ЗУ “Про карантин рослин” від 30 червня 1993 року № 3348-XII. В редакції Закону від 19 січня 2006 року № 3369-IV; - ЗУ “Про пестициди і агрохімікати” від 2 березня 1995 року № 86/95-ВР; - ЗУ “Про захист рослин” від 14 жовтня 1998 року № 180-XIV; - ЗУ “Про рослинний світ” від 9 квітня 1999 року № 591-XIV; - ЗУ “Про насіння і садивний матеріал” від 26 грудня 2002 року № 411-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження порядку проведення огляду, обстеження, аналізу, фумігації (зnezараження) та інспектування (оформлення фітосанітарного та карантинного сертифікатів) об'єктів регулювання у сфері карантину рослин” від 12 травня 2007 року № 705; - Наказ Міністерства аграрної політики України, Головної державної інспекції з карантину рослин України “Про затвердження інструкцій із виявлення, локалізації та ліквідації карантинних об'єктів” від 29 вересня 1997 року № 56; - Наказ Міністерства аграрної політики України, Головної державної інспекції з карантину рослин України “Про затвердження Інструкції з виявлення, локалізації та ліквідації вогнищ фомопсису (сірої плямистості) соняшника” від 12 листопада 2002 року № 86; - Наказ Міністерства аграрної політики України, Головної державної інспекції з карантину рослин України “Про затвердження Інструкції із зnezараження плодів цитрусових від середземноморської плодової мухи методом рефрижерації” від 18 березня 2003 року № 40; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з проведення зnezараження підкарантинних матеріалів та об'єктів, які переміщуються через державний кордон України та карантинні зони” від 4 листопада 2004 року № 129/402; - Наказ Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Інструкції з виявлення, локалізації та ліквідації вогнищ карантинних бур'янів” від 28 січня 2005 року № 40; - Наказ Міністерства аграрної політики України “Про затвердження

	<p>Інструкції з виявлення, локалізації та ліквідації вогнищ західного кукурудзяного жука” від 28 березня 2005 року № 117;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Фітосанітарних правил ввезення з-за кордону, перевезення в межах країни, транзиту, експорту, порядку переробки та реалізації підкарантинних матеріалів” від 23 серпня 2005 року № 414; - Наказ МОПС України “Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ)” від 17 червня 2009 року № 312;
<p>Ч. 1 ст. 248 КК: Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об’єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про мисливське господарство та полювання” від 22 лютого 2000 року № 1478-III; - ЗУ “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 року № 2894-III; - ЗУ “Про захист тварин від жорстокого поводження” від 21 лютого 2006 року № 3447-IV; - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України “Про затвердження Правил видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об’єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення” від 26 травня 1999 року № 115; - Наказ МОПС України “Про затвердження лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитих та хутрових звірів у сезон полювання 2006/2007 року” від 27 квітня 2006 року № 193; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про заходи щодо відстрілу і відлову хижих та шкідливих тварин” від 16 грудня 1997 року № 121; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження термінів та порядку проведення полювання на диких парнокопитих тварин та ведмеда на території України в мисливський сезон 1999-2000 років” від 13 квітня 1999 року № 38; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Правил організації полювання та надання послуг іноземним туристам-мисливцям” від 9 вересня 1999 року № 83; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Інструкції про селекційний відстріл мисливських тварин” від 30 травня 2001 року № 47; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Інструкції з проведення вибіркового діагностичного відстрілу мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи” від 9 жовтня 2001 року № 94; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Порядку видачі паспортів на собак мисливських порід” від 12 березня 2004 року № 31; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про заборону полювання на пернату дичину на території України в мисливський сезон 2005/2006 року” від 3 грудня 2005 року № 501; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Положення про порядок поводження із зброєю, видачі ліцензій на добування мисливських тварин та проведення полювань” від 2 квітня 2007 року № 129; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про проведення полювання на

	<p>диких парнокопитих та хутрових тварин у мисливський сезон 2007/2008 року” від 11 квітня 2007 року № 145;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОПС України “Про затвердження Лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитих та хутрових звірів у сезон полювання 2007/2008 років” від 8 травня 2007 року № 230; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про проведення полювання на пернату дичину в мисливський сезон 2007/2008 року” від 9 липня 2007 року № 224; - Наказ МОПС України “Про затвердження Лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитих та хутрових звірів у сезон полювання 2008/2009 років” від 6 травня 2008 року № 235; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про проведення полювання у мисливський сезон 2009/2010 року)” від 17 квітня 2009 року № 102; - Наказ МОПС України “Про затвердження Лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитих та хутрових звірів у сезон полювання 2009/2010 років)” від 29 квітня 2009 року № 199; - Наказ МОПС України “Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ)” від 17 червня 2009 року № 313;
<p>Ч. 1 ст. 249 КК: Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, якщо воно заподіяло істотну шкоду.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океану. Україна приєдналася ЗУ від 9 липня 2003 року № 1067-IV; - ЗУ “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 року № 2894-III; - Постанова КМУ “Про затвердження Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства” від 28 вересня 1996 року № 1192; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил любительського і спортивного рибальства та Інструкції про порядок обчислення та внесення платежів за спеціальне використання водних живих ресурсів при здійсненні любительського і спортивного рибальства” від 15 лютого 1999 року № 19; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку і умов використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України” від 13 серпня 1999 року № 1490; - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України та Міністерства рибного господарства України “Про затвердження Інструкції про порядок установа та розподілу лімітів використання живих об’єктів рибного господарства загальнодержавного значення і видачу дозволів на їх спеціальне використання” від 6 червня 1995 року № 53/69; - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України та Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Інструкції про порядок встановлення та розподілу лімітів, виділення квот, видачі дозволів, промислових квитків та талонів на спеціальне використання водних живих ресурсів загальнодержавного значення” від 2 вересня 1997 року № 141/4; - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Правил любительського і спортивного рибальства та

	<p>Інструкції про порядок обчислення та внесення платежів за спеціальне використання водних живих ресурсів при здійсненні любительського і спортивного рибальства” від 15 лютого 1999 року № 19;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Правил промислового рибальства в рибогосподарських водних об’єктах України” від 18 березня 1999 року № 33; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов’язаної з промисловим виловом риби на промислових ділянках рибогосподарських водойм, крім внутрішніх водойм (ставків) господарств” від 14 листопада 2001 року № 132/336;
<p>Ст. 250 КК: Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ВК України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР; - Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року № 1127-XIV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду” від 12 липня 2005 року № 557; - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Правил промислового рибальства в басейні Чорного моря” від 8 грудня 1998 року № 164; - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Правил промислового рибальства в рибогосподарських водних об’єктах України” від 18 березня 1999 року № 33;
<p>Ст. 251 КК: Порушення ветеринарних правил, яке спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про ветеринарну медицину” від 25 червня 1992 року № 2498-XII. В редакції Закону від 16 листопада 2006 року № 361-V; - ЗУ “Про бджільництво” від 22 лютого 2000 року № 1492-III; - ЗУ “Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них” від 6 лютого 2003 року № 486-IV; - ЗУ “Про молоко та молочні продукти” від 24 червня 2004 року № 1870-IV; - ЗУ “Про ідентифікацію та реєстрацію тварин” від 4 червня 2009 року № 1445-VI; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про підрозділи ветеринарної міліції з проведення карантинних ветеринарних заходів” від 29 березня 2002 року № 395; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі дозволу на ввезення на територію України тварин, продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів” від 1 липня 2009 року № 652; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Положень про державні лікарні ветеринарної медицини” від 24 грудня 2002 року № 74; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження Положення про проведення державного контролю та

нагляду за якістю ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини, які застосовуються в Україні” від 28 травня 2003 року № 39;

- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини, Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Правил ветеринарно-санітарної експертизи молока і молочних продуктів та вимог щодо їх реалізації” від 20 квітня 2004 року № 49;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Ветеринарних вимог щодо імпорту в Україну об’єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду” від 14 червня 2004 року № 71;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження інструкцій щодо заходів з профілактики та боротьби з хламідіозом сільськогосподарських тварин та про заходи з профілактики та ліквідації захворювання коней грипом” від 21 грудня 2004 року № 142;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини, Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Правил видачі ветеринарних документів на вантажі, що підлягають обов’язковому ветеринарно-санітарному контролю та нагляду” від 19 квітня 2005 року № 32;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації реовірусної інфекції птиці” від 27 вересня 2005 року № 84;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження Інструкції про заходи боротьби з грипом птиці” від 26 жовтня 2005 року № 96;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації захворювання птиці на хворобу Ньюкасла” від 31 січня 2006 року № 6;
- Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах” від 19 грудня 2006 року № 100;
- Наказ Міністерства аграрної політики України, Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції з проведення санітарної обробки - дезінфекції, дезінсекції та дератизації об’єктів птахівництва” від 20 червня 2007 року № 69;
- Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції з профілактики та оздоровлення великої рогатої худоби від лейкозу” від 21 грудня 2007 року № 21;
- Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції щодо діагностики, профілактики та боротьби з губчастою енцефалопатією великої рогатої худоби” від 4 вересня 2008 року № 180;
- Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Правил облаштування і утримання діючих (існуючих) худобомогильників та біотермічних ям для захоронення трупів тварин у населених пунктах України” від 27 жовтня 2008 року № 232;
- Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про

	<p>затвердження Інструкції щодо профілактики та боротьби з блутангом (катаральна лихоманка овець)” від 26 травня 2009 року № 164;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації стафілококозу птиці” від 10 червня 2009 року № 184; - Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції з профілактики та боротьби з туберкульозом тварин” від 3 вересня 2009 року № 316; - Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації псевдомонозу птиці” від 26 листопада 2009 року № 479;
<p>Ч. 1 ст. 253 КК: Розробка і здача проєктів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов’язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, якщо...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про архітектурну діяльність” від 20 травня 1999 року № 687-XIV; - ЗУ “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 року № 1809-III; - Постанова КМУ “Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об’єктів” від 22 вересня 2004 року № 1243; - Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України і Держнаглядохоронпраці України “Положення про безпечну та надійну експлуатацію виробничих будівель і споруд” від 27 листопада 1997 року № 32/288; - Накази Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України і Держнаглядохоронпраці України “Положення про спеціалізовані організації з проведення обстежень та паспортизації існуючих будівель і споруд з метою забезпечення їх надійності й безпечної експлуатації” від 27 листопада 1997 року № 32/288;
<p>Ст. 254 КК: Безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про оренду землі” від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV. В редакції Закону від 2 жовтня 2003 року № 1211-IV; - ЗУ “Про меліорацію земель” від 14 січня 2000 року № 1389-XIV; - ЗК України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III; - ЗУ “Про землеустрій” від 22 травня 2003 року № 858-IV; - ЗУ “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року № 962-IV; - Постанова КМУ “Про Комплексну програму розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь у 2001-2005 роках та прогноз до 2010 року” від 16 листопада 2000 року № 1704; - Наказ Держкомзему України “Про Порядок консервації земель” від 17 жовтня 2002 року № 175; - Наказ Держкомзему України “Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок” від 4 січня 2005 року № 1.

Додаток 3

Бланкетні диспозиції в статтях розділу IX “Злочини проти громадської безпеки” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 260 КК: Створення не передбачених законами України воєнізованих формувань або участь у їх діяльності.</p> <p>Ч. 2 Створення не передбачених законом збройних формувань або участь у їх діяльності.</p> <p>Примітка 2 до ст. 260 КК: Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-XI. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-III; - ЗУ “Про Збройні Сили України” від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2019-III; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-XII; - ЗУ “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26 березня 1992 року № 2235-XII; - ЗУ “Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб” від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР; - ЗУ “Про війська Цивільної оборони України” від 24 березня 1999 року № 556-XIV; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-III; - ЗУ “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 7 березня 2002 року № 3099-III; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV; - ЗУ “Про правові засади цивільного захисту” від 24 червня 2004 року № 1859-IV; - ЗУ “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23 червня 2005 року № 2713-IV; - ЗУ “Про загальну структуру і чисельність Управління державної охорони України” від 17 листопада 2005 року № 3106-IV; - ЗУ “Про Службу зовнішньої розвідки України” від 1 грудня 2005 року № 3160-IV; <p>Вказівка на незаконність у примітці не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 263 КК: Носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова ВРУ “Про право власності на окремі види майна” від 17 червня 1992 року № 2471-XII; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про дозвільну систему” від 12 жовтня 1992 року № 576; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про порядок придбання, видачі, обліку, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боеприпасів до неї, спеціальних засобів індивідуального захисту працівниками судів і правоохоронних органів, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 24 липня 1996 року № 523; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про порядок видачі народним депутатам України та окремим посадовим особам апарату Верховної Ради України у тимчасове

<p>Ч. 2 ст. 263 КК: Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу.</p>	<p>користування вогнепальної зброї, її обліку і зберігання ” від 24 липня 1996 року № 524;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МВС України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва, ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення та боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу” від 21 березня 2001 року № 53/213; - Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Інструкція про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання та застосування бойової нарізної вогнепальної зброї, гладкоствольної вогнепальної зброї, бойових припасів до зброї, а також спеціальних засобів працівниками служби державної охорони установ природно-заповідного фонду, підпорядкованих Міністерству екології та природних ресурсів України” від 29 листопада 2002 року № 478; - Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Інструкції про порядок придбання, перевезення, зберігання, обліку та використання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, спеціальних засобів самооборони, а також пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів підрозділами відомчої воєнізованої та сторожової охорони, що здійснюють охорону об’єктів електроенергетики” від 12 травня 2004 року № 250; - Наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації “Про затвердження Інструкції про порядок перевезення зброї та боєприпасів пасажирськими рейсами авіаційного транспорту” від 18 березня 2005 року № 199; - Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Положення про придбання, перевезення, облік, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боєприпасів до неї підрозділами відомчої воєнізованої охорони на залізничному транспорті” від 24 грудня 2009 року № 1336;
<p>Ст. 264 КК:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної

<p>Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>	<p>авіації” від 20 лютого 2003 року № 545-IV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї” від 31 травня 1993 року № 314; - Наказ Державного митного комітету України “Про затвердження Правил обліку, зберігання, видачі, технічного обслуговування, списання та знищення спеціальних засобів і зброї, заходів обережності при користуванні ними, порядку організації та програм навчання службових осіб митних органів” від 11 вересня 1995 року № 438; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про порядок придбання, видачі, обліку, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів індивідуального захисту працівниками судів і правоохоронних органів, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 24 липня 1996 року № 523; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про порядок видачі народним депутатам України та окремим посадовим особам апарату Верховної Ради України у тимчасове користування вогнепальної зброї, її обліку і зберігання” від 24 липня 1996 року № 524; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Правил організації полювання та надання послуг іноземним туристам-мисливцям” від 9 вересня 1999 року № 83; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МВС України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва, ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення та боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу” від 21 березня 2001 року № 53/213; - Наказ Мінекоресурсів України “Про затвердження інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання та застосування бойової нарізної вогнепальної зброї, гладкоствольної вогнепальної зброї, бойових припасів до зброї, а також спеціальних засобів працівниками служби державної
--	--

	<p>охорони установ природно-заповідного фонду, підпорядкованих Міністерству екології та природних ресурсів України” від 29 листопада 2002 року № 478;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Інструкції про порядок придбання, перевезення, зберігання, обліку та використання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, спеціальних засобів самооборони, а також пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів підрозділами відомчої воєнізованої та сторожової охорони, що здійснюють охорону об’єктів електроенергетики” від 12 травня 2004 року № 250; - Наказ МОПС України “Про затвердження інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання та застосування вогнепальної зброї, бойових припасів до зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також спеціальних засобів державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища органів, що входять до сфери управління Міністерства охорони навколишнього природного середовища України” від 12 жовтня 2004 року № 386; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок охорони зброї, бойових припасів та вибухових матеріалів, які належать підприємствам, установам і організаціям, під час їх перевезення” від 13 червня 2006 року № 594; - Наказ Державіаслужби “Про затвердження Інструкції про порядок перевезення зброї та боєприпасів пасажирськими рейсами авіаційного транспорту” від 18 березня 2005 року № 199; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Положення про порядок поводження із зброєю, видачі ліцензій на добування мисливських тварин та проведення полювань” від 2 квітня 2007 року № 129; - Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Положення про придбання, перевезення, облік, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боєприпасів до неї підрозділами відомчої воєнізованої охорони на залізничному транспорті” від 24 грудня 2009 року № 1336;
<p>Ч. 1 ст. 265 КК: Придбання, носіння, зберігання, використання, передача, видозмінення, знищення, розпилення або руйнування радіоактивних матеріалів (джерел іонізуючого випромінювання, радіоактивних речовин або ядерних матеріалів, що перебувають у будь-якому фізичному стані в</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про ядерну безпеку від 17 червня 1994 року. Конвенцію ратифіковано із заявою і застереженням ЗУ від 17 грудня 1997 року № 736/97-ВР; - Об’єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 року. Ратифікована ЗУ від 20 квітня 2000 року № 1688-III; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР; - ЗУ “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 року № 1370-XIV;

<p>установці або виробі чи в іншому вигляді) без передбаченого законом дозволу.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 265-1 КК: Незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення. Ратифікована ЗУ від 3 грудня 1997 року № 687/97-ВР; - ЗУ “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 року № 1370-XIV; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III; - ЗУ “Про поведження з вибуховими матеріалами промислового призначення” від 23 грудня 2004 року № 2288-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про дозвільну систему” від 12 жовтня 1992 року № 576; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва вибухових речовин і матеріалів (за переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України)” від 22 січня 2001 року №13/18; - Наказ Держгірпромнагляду України “Про затвердження Переліку вибухових матеріалів промислового призначення, допущених до постійного виробництва і застосування” від 5 лютого 2007 року № 21;
<p>Ч. 1 ст. 267 КК: Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поведження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Об'єднана конвенція про безпеку поведження з відпрацьованим паливом та про безпеку поведження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 року. Ратифікована ЗУ від 20 квітня 2000 року № 1688-III; - Всесвітня поштова конвенція від 5 жовтня 2004 року. Конвенцію затверджено Указом Президента від 21 червня 2006 року № 564/2006; - Угода між Урядом Республіки Болгарія, Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про перевезення ядерних матеріалів між Російською Федерацією і Республікою Болгарія через територію України. Ратифікована Законом України від 27 липня 2006 року № 47-V; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про поведження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР; - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV;

- ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV;
- ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-III;
- ЗУ “Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення” від 23 грудня 2004 року № 2288-IV;
- Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про стан збереження боєприпасів і вибухових речовин на арсеналах, базах і складах Збройних Сил України” від 26 травня 2004 року № 609/2004;
- Постанова КМУ “Про Державну програму поводження з радіоактивними відходами” від 29 квітня 1996 року № 480;
- Постанова КМУ “Про Комплексну програму поводження з радіоактивними відходами” від 5 квітня 1999 року № 542;
- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України” від 15 жовтня 2004 року № 1373;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин” від 7 червня 2006 року № 812;
- Постанова КМУ “Про затвердження Технічного регламенту щодо контейнерів для зберігання та захоронення радіоактивних відходів і плану заходів з його застосування” від 18 липня 2007 року № 939;
- Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг поштового зв’язку” від 5 березня 2009 року № 270;
- Наказ Міністерства зв’язку України та Мінтранспорту України “Про затвердження Правил перевезення пошти автомобільним транспортом” від 12 березня 1997 року № 32/76;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки на залізничному транспорті” від 1 липня 1997 року № 240;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні” від 14 жовтня 1997 року № 363;
- Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про охорону та супровід військових вантажів при їх перевезенні залізничним і водним транспортом” від 9 грудня 1997 року № 451;
- Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для підприємств і організацій автомобільного транспорту України” від 21 грудня 1998 року № 527;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом” від 16 жовтня 2000 року № 567;

- Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Про затвердження Правил забезпечення збереження ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання” від 14 грудня 2000 року № 241;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для державних архівних установ України” від 8 травня 2003 року № 68;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України” від 16 лютого 2004 року № 91;
- Наказ МВС України “Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів” від 26 липня 2004 року № 822;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження державних санітарних правил "Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України" від 2 лютого 2005 року № 54;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Інструкції з організації перевезень вантажів повітряним транспортом” від 2 листопада 2005 року № 822;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу” від 14 березня 2006 року № 187;
- Наказ МНС України “Про затвердження Порядку знищення вибухових матеріалів промислового призначення” України від 6 липня 2006 року № 423;
- Наказ МНС України “Про затвердження Порядку обліку вибухових матеріалів промислового призначення” від 6 липня 2006 року № 424;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил безпечної експлуатації електроустановок” від 6 жовтня 1997 року № 257;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил охорони праці в лабораторіях ветеринарної медицини” від 20 квітня 1999 року № 67;
- Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібної торгівлі лікарськими засобами” від 12 січня 2001 року № 3/8;
- Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Правила влаштування і безпеки роботи в лабораторіях (відділах, відділеннях) мікробіологічного профілю (ДСП 9.9.5.-080-02)” від 28 січня 2002 року № 1;
- Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів та Вимог до звіту про аналіз безпеки провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів” від 8 листопада 2002 року № 116;
- Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з використання джерел іонізуючого випромінювання та Вимог до звіту про аналіз безпеки

	<p>провадження діяльності з використання джерел іонізуючого випромінювання” від 2 грудня 2002 року № 125;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Порядку видачі сертифікатів про затвердження конструкцій упаковок і радіоактивних матеріалів, спеціальних умов та деяких перевезень НП 306.5.06/2.071-2003” від 7 квітня 2003 року № 51; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Порядок здійснення державного нагляду за додержанням вимог ядерної та радіаційної безпеки при використанні ядерної енергії” від 19 листопада 2003 року № 141; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів та Вимог до звіту про аналіз безпеки провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів” від 31 серпня 2004 року № 141; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Положення щодо планування заходів та дій на випадок аварій під час перевезення радіоактивних матеріалів” від 7 квітня 2005 року № 38; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Правил ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів (ПБПРМ-2006)” від 30 серпня 2006 року № 132; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог до вибору майданчика для розміщення сховища для захоронення радіоактивних відходів” від 14 листопада 2008 року № 188; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог до змісту та структури плану забезпечення фізичного захисту ядерної установки та ядерних матеріалів і плану забезпечення обліку та контролю ядерних матеріалів” від 4 грудня 2008 року № 196; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог до упаковок для довгострокового зберігання та захоронення високоактивних радіоактивних відходів від переробки відпрацьованого ядерного палива)” від 16 лютого 2009 року № 34;
<p>Ч. 2 ст. 267 КК: ...незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>	<p>Вказівка на незаконність не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 267-1 КК: Переміщення будь-яким способом за межі зони відчуження чи зони безумовного</p>	<p>- ЗУ “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ;</p>

<p>(обов'язкового) відселення без надання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 268 КК: Ввезення на територію України чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини без належного дозволу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 року. Ратифіковано ЗУ від 20 квітня 2000 року № 1688-III; - Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням від 22 березня 1989 року. Україна приєдналася до Конвенції ЗУ від 1 липня 1999 року № 803-XIV; - ЗУ “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР; - ЗУ “Про відходи” від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 20 червня 1995 року № 440;
<p>Ч. 1 ст. 269 КК: Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Додаток 18 до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року (Чикаго) “Безпечне перевезення небезпечних вантажів повітрям” (Україна приєдналася до Конвенції 10 серпня 1992 року); - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII; - ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-III; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку небезпечних предметів і речовин, заборонених до перевезення повітряним транспортом” від 12 травня 2007 року № 723; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року № 622; - Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Інструкції з організації перевезень вантажів повітряним транспортом” від 2 листопада 2005 року № 822; - Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу” від 14 березня 2006 року № 187;

<p>Ст. 270 КК: Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року № 3745-ХІІ; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Положення про службу пожежної безпеки в авіаційному транспорті України” від 29 жовтня 1996 року № 336; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки на залізничному транспорті” від 1 липня 1997 року № 240; - Наказ Міністерства культури і мистецтв України “Про затвердження Правил пожежної безпеки у сфері кінематографії” від 2 жовтня 1997 року № 483; - Наказ Міносвіти України і ГУДПО МВС України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України” від 30 вересня 1998 року № 348/70; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для підприємств і організацій автомобільного транспорту України” від 21 грудня 1998 року № 527; - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Правил пожежної безпеки при проведенні вогневих робіт на судах, які ремонтуються та будуються на судноремонтних підприємствах рибного господарства України” від 7 квітня 1999 року № 54; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Метрополітенах” від 6 грудня 1999 року № 586; - Наказ Державного комітету рибного господарства України “Щодо затвердження Правил пожежної безпеки н- Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України “Про затвердження Правил пожежної безпеки в галузі зв'язку” від 26 жовтня 2000 року № 156;а суднах флоту рибного господарства України” від 14 березня 2000 року № 24; - Наказ Державного комітету архівів України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для державних архівних установ України” від 8 травня 2003 року № 68; - Наказ МНС України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для суден, які будуються та ремонтуються” від 23 березня 2004 року № 136; - Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для підприємств вугільної промисловості України” від 12 жовтня 2004 року № 638; - Наказ МНС України “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні” від 19 жовтня 2004 року № 126; - Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій “Про проведення державної експертизи щодо пожежної безпеки проектів будівництва та іншої документації” від 23 листопада 2004 року № 186; - Наказ Держкомлісгоспу України “Про затвердження Правил пожежної безпеки в лісах України” від 27 грудня 2004 року № 278; - Наказ МНС України “Про затвердження Правил пожежної безпеки на ринках України” від 17 січня 2005 року № 30; - Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Правил пожежної безпеки в компаніях, на
---	---

підприємствах та в організаціях енергетичної галузі України” від 26 липня 2005 року № 343;

- Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Інструкції щодо вимог пожежної безпеки під час проектування автозаправних станцій” від 6 грудня 2005 року № 376;
- Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про пожежну безпеку в Збройних Силах України” від 10 квітня 2006 року № 185;
- Наказ Міністерства аграрної політики України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил пожежної безпеки в агропромисловому комплексі України” від 4 грудня 2006 року № 730/770;
- Наказ Міністерства аграрної політики України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил пожежної безпеки для суден, що використовуються в сфері дозвілля, відпочинку та розваг” від 29 березня 2007 року № 191;
- Наказ Міністерства аграрної політики України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил пожежної безпеки для підприємств з переробки ефірно-олійної сировини” від 10 квітня 2007 року № 252/235;
- Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Правил пожежної безпеки при експлуатації атомних станцій” від 30 травня 2007 року № 256;
- Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Правил пожежної безпеки для об’єктів зберігання, транспортування та реалізації нафтопродуктів” від 24 грудня 2008 року № 658;
- Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил щодо забезпечення пожежної безпеки об’єктів рухомого (мобільного) зв’язку та безпроводового доступу” від 5 травня 2009 року № 303;
- Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил пожежної безпеки для культових споруд” від 18 травня 2009 року № 339;
- Наказ Міністерства транспорту та зв’язку України “Про затвердження Правил пожежної безпеки на залізничному транспорті” від 21 грудня 2009 року № 1322;

Додаток И

Бланкетні диспозиції в статтях розділу Х “Злочини проти безпеки виробництва” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції: ³
<p>Ч. 1 ст. 271 КК: Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ Держпромгірнагляду України “Державний реєстр нормативних актів з охорони праці”, від 20 червня 2006 року № 102; - Конвенція МОП № 41 про працю жінок в нічний час (1934 рік); - Конвенція МОП № 77 про медичний огляд дітей і підлітків з метою встановлення їх придатності для праці в промисловості (1946 рік); - Конвенція МОП № 119 про забезпечення машин захисними пристроями (1963 рік); - Конвенція МОП № 155 про безпеку і гігієну праці та виробниче середовище (1981 рік); - Конвенція МОП № 159 про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів (1983 рік); - Конвенція МОП № 174 про запобігання великим промисловим аваріям (1993 рік); - КЗП України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII; - ЗУ “Про охорону праці” від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. В редакції Закону від 21 листопада 2002 року № 229-IV; - ЗУ “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року № 3745-XII; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - ЗУ “Про пестициди і агрохімікати” від 2 березня 1995 року № 86/95-ВР; - ЗУ “Про відпустки” від 15 листопада 1996 року 504/96-ВР; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року 1645-III; - ЗУ “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз” від 5 липня 2001 року № 2586-III; - Постанова КМУ “Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці” від 17 листопада 1997 року № 1290; - Постанова КМУ “Про порядок надання щорічної додаткової відпустки із збереженням матеріального забезпечення за особливий характер служби військовослужбовцям Прикордонних військ” від 15 лютого 1999 року № 187; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають

³ Примірний перелік таких нормативно-правових актів наведено у постанові ПВС України “Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва” від 12 червня 2009 року № 7.

обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок” від 23 травня 2001 року № 559;

- Постанова КМУ “Про порядок надання військовослужбовцям внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ щорічної додаткової відпустки за особливий характер служби” від 14 вересня 2005 року № 901;
- Наказ МОЗ України “Про затвердження Граничних норм підіймання і переміщення важких речей жінками” від 10 грудня 1993 року № 241;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з важкими роботами і роботами з шкідливими або небезпечними умовами праці” від 30 грудня 1994 року № 130;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Інструкції про порядок зупинки експлуатації об'єктів при наявності порушень нормативних актів про охорону праці” від 30 грудня 1994 року № 133;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту” від 29 жовтня 1996 року № 170;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин” від 10 лютого 1999 року № 21;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій” від 17 червня 1999 року № 112;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Норм безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам залізничного транспорту України” від 21 січня 2004 року;
- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою” від 26 січня 2005 року № 15;
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у птахівництві” від 6 жовтня 2008 року № 213;
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у вовняному виробництві” від 9 грудня 2008 року № 269;
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у виробництві нетканих матеріалів” від 9 грудня 2008 року № 270;
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці при виробництві взуття” від 9 грудня 2008 року № 271;
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки,

	<p>охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці в металургійній промисловості” від 22 грудня 2008 року № 289;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил з охорони праці під час ремонту та експлуатації будівель і споруд залізничного транспорту” від 26 грудня 2008 року № 296; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у метизному виробництві” від 29 грудня 2008 року № 301; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці для виробництв сушальцьованих паст, нітролінолеуму, нітролінолеумної мастики, нітролаків, нітромастик, целулоїду і виробів з нього, пластичних мас, синтетичних смол, електроізоляційних матеріалів і гумотехнічних виробів” від 29 липня 2009 року № 115; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці в прокатному виробництві підприємств металургійного комплексу” від 29 липня 2009 року № 118; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів” від 25 грудня 2009 року № 210; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у газовому господарстві підприємств чорної металургії” від 29 грудня 2009 року № 218; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці при виробництві, зберіганні, транспортуванні та застосуванні хлору” від 12 березня 2010 року № 56;
<p>Ч. 1 ст. 272 КК: Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ Мінпраці та соціальної політики України “Інструкція з безпечного виконання зварювальних робіт в електромонтажному виробництві” від 5 червня 2001 року № 254; - Наказ Мінпраці та соціальної політики України “Інструкція з охорони праці під час виконання електромонтажних робіт на висоті” від 5 червня 2001 року № 254; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Типова інструкція для осіб, відповідальних за безпечне проведення робіт з переміщенням вантажів кранами” від 20 жовтня 1994 року № 107; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Типова інструкція з безпечного ведення робіт для стропальників (зачіплювачів), які обслуговують вантажопідіймальні крани від 25 вересня 1995 року № 135; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Типової інструкції з безпечного ведення робіт для кранівників (машиністів) кранів мостового типу (мостових, козлових, напівкозлових) від 20 березня 1996 року № 45; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження

	<p>Правил безпечної експлуатації електроустановок” від 6 жовтня 1997 року № 257;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил будови і безпечної експлуатації підйомників” від 8 грудня 2003 року № 232; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил безпеки у вугільних шахтах” від 16 листопада 2004 року № 257; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості” від 13 липня 2005 року № 119; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці при обслуговуванні просочувально-сушильного устаткування для виробництва дубльованих гумотехнічних матеріалів та виробів з них” від 29 липня 2009 року № 116; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці при переробці та зберіганні аміачної селітри насипом” від 1 вересня 2009 року № 142; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду Про затвердження Правил з безпечної експлуатації систем вентиляції у хімічних виробництвах” від 5 жовтня 2009 року № 164; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у трубному виробництві” від 15 жовтня 2009 року № 171; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у сталеплавильному виробництві” від 15 жовтня 2009 року № 172; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці у феросплавному виробництві” від 15 жовтня 2009 року № 173;
<p>Ч. 1 ст. 273 КК: Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення” від 23 грудня 2004 року № 2288-IV; - Наказ Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів” від 9 січня 1998 року № 4; - Наказ Мінпраці та соціальної політики України “Про затвердження Інструкції з організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об'єктах” від 5 червня 2001 року № 255; - Наказ МНС України “Про затвердження Порядку реалізації надлишку вибухових матеріалів промислового призначення або таких, потреба у використанні яких відпала” від 29 березня 2006 року № 179; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок охорони зброї, бойових припасів та вибухових матеріалів, які належать підприємствам, установам і організаціям, під час їх

	<p>перевезення” від 13 червня 2006 року № 594;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ МНС України “Про затвердження Порядку знищення вибухових матеріалів промислового призначення” від 6 липня 2006 року № 423; - Наказ МНС України “Про затвердження Порядку проведення випробувань розроблених, ввезених в Україну та конверсійних вибухових матеріалів, обладнання для їх виготовлення, засобів механізації, пристроїв та апаратури для вибухових робіт” від 15 вересня 2006 року № 619;
<p>Ч. 1 ст. 274 КК: Порушення на виробництві правил ядерної або радіаційної безпеки особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція МОП № 115 про захист трудящих від іонізуючого радіації (1960 рік); - Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 року. Ратифікована ЗУ від 20 квітня 2000 року № 1688-III; - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР; - ЗУ “Про видобування і переробку уранових руд” від 19 листопада 1997 року № 645/97-ВР; - ЗУ “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 року № 15/98-ВР; - ЗУ “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 року № 1370-XIV; - Постанова КМУ “Про Державну програму поводження з радіоактивними відходами” від 29 квітня 1996 року № 480; - Постанова КМУ “Про Комплексну програму поводження з радіоактивними відходами” від 5 квітня 1999 року № 542; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії” від 6 грудня 2000 року № 1782; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України” від 15 жовтня 2004 року № 1373; - Постанова КМУ “Про затвердження Технічного регламенту щодо контейнерів для зберігання та захоронення радіоактивних відходів і плану заходів з його застосування” від 18 липня 2007 року № 939; - Постанова КМУ “Про затвердження кваліфікаційних вимог до керівників та заступників керівників органів державного управління у сфері використання ядерної енергії, поводження з радіоактивними відходами і органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки” від 27 грудня 2008 року № 1162; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Загальних положень забезпечення безпеки атомних станцій” від 9 грудня 1999 року № 63; - Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Умови та правила провадження діяльності з виробництва джерел іонізуючого випромінювання” від 20 березня 2001 року № 111; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів та

	<p>Вимог до звіту про аналіз безпеки провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів” від 8 листопада 2002 року № 116;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з використання джерел іонізуючого випромінювання та Вимог до звіту про аналіз безпеки провадження діяльності з використання джерел іонізуючого випромінювання” від 2 грудня 2002 року № 125; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Вимог та умов безпеки (ліцензійних умов) провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів та Вимог до звіту про аналіз безпеки провадження діяльності з перевезення радіоактивних матеріалів” від 31 серпня 2004 року № 141; - Наказ МОЗ України “Про затвердження державних санітарних правил "Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України" від 2 лютого 2005 року № 54; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Положення щодо планування заходів та дій на випадок аварій під час перевезення радіоактивних матеріалів” від 7 квітня 2005 року № 38; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Правил ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів (ПБПРМ-2006)” від 30 серпня 2006 року № 132; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Загальні положення забезпечення безпеки атомних станцій” від 19 листопада 2007 року № 162; - Наказ Міністерства палива та енергетики України “Про затвердження Порядку перевірки знань з ядерної та радіаційної безпеки у керівників експлуатуючих організацій, інших підприємств, діяльність яких пов'язана з використанням ядерної енергії” від 30 листопада 2009 року № 673;
<p>Ч. 1 ст. 275 КК: Порушення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КЗП України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII; - ЗУ “Про охорону праці” від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. В редакції Закону від 21 листопада 2002 року № 229-IV; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Методики проведення державної експертизи (перевірки) проектної документації на будівництво (реконструкцію, технічне переоснащення) виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва на відповідність їх нормативним актам про охорону праці” від 30 вересня 1994 року № 94; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Методики проведення державної експертизи (перевірки) проектної документації на будівництво (реконструкцію, технічне переоснащення) виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва на відповідність їх нормативним актам про охорону праці” від 30 вересня 1994 року № 95; - Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження “Правил будови та безпечної експлуатації парових котлів, що працюють під тиском не більше 0,07 МПа (0,7 кгс/см²), водогрійних

<p>людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<p>котлів та водопідігрівачів температурою води не вище 115 град.С” від 23 липня 1996 року № 125;</p> <ul style="list-style-type: none">- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил безпечної експлуатації електроустановок” від 6 жовтня 1997 року № 257;- Наказ Держнаглядохоронпраці України “Про затвердження Правил будови і безпечної експлуатації підйомників” від 8 грудня 2003 року № 232;- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг” від 29 грудня 2009 року № 216;
---	--

Додаток К

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XI “Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 276 КК: Порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року. Україна приєдналася 10 серпня 1992 року; - Конвенція про відкрите море від 29 квітня 1958 року. Ратифікована СРСР 20 жовтня 1960 року. - Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі від 20 жовтня 1972 року. Україна приєдналася до Конвенції постановою ВРУ від 17 листопада 1992 року № 2785-12; - Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень 28 травня 1999 року. Україна приєдналася до Конвенції ЗУ від 17 грудня 2008 року № 685-VI; - Конвенція ООН з морського права. Ратифікована ЗУ від 3 червня 1999 року № 728-XIV; - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII; - ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-В; - ЗУ “Про залізничний транспорт” від 4 липня 1996 року № 273/96-ВР; - Постанова КМУ “Про затвердження Статуту залізниць України” від 6 квітня 1998 року № 457; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про використання повітряного простору України” від 29 березня 2002 року № 401; - Наказ Міністерства цивільної авіації СРСР “Настанови з технічної експлуатації і ремонту авіаційної техніки в цивільній авіації СРСР” від 27 грудня 1983 року № 241; - Наказ Міністерства цивільної авіації СРСР “Настанови з технічної експлуатації радіотехнічного обладнання і зв'язку в цивільній авіації СРСР” від 21 червня 1985 року № 84/И; - Наказ Міністерства транспортного будівництва СРСР “Інструкція з безпечного ведення робіт для машиністів (кранівників) стрілових самохідних кранів (залізничних, автомобільних, гусенечних, пневмоколісних)” від 1 грудня 1987 року № 17; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил технічної експлуатації залізниць України” від 20 грудня 1996 року № 411; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил сертифікації організацій з технічного обслуговування авіаційної техніки” від 29 травня 1998 року № 205; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Директив льотної придатності - Авіаційні правила України, частина 39” від 3

листопада 2000 року № 610;

- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження правил обслуговування залізничних під’їзних колій” від 21 листопада 2000 року № 644;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил технічної експлуатації міжгалузевого промислового залізничного транспорту України” від 27 листопада 2000 року № 654;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил виконання чартерних рейсів” від 18 травня 2001 року № 297;
- Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи “Про затвердження Правил охорони життя людей на водних об’єктах України” від 3 грудня 2001 року № 272;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил виконання польотів та обслуговування повітряного руху в повітряному просторі України зі скороченим мінімумом вертикального ешелонування” від 11 січня 2002 року № 9;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Положення про організацію та виконання демонстраційних польотів” від 8 квітня 2003 року № 269;
- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил ведення радіотелефонного зв’язку та фразеології радіообміну в повітряному просторі України” від 10 червня 2004 року № 486;
- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Положення про систему управління безпекою руху поїздів у Державній адміністрації залізничного транспорту України” від 14 вересня 2004 року № 818;
- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Правил реєстрації та експлуатації власних вантажних вагонів” від 28 вересня 2004 року № 856;
- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження та введення в дію Інструкції електромеханіку пасажирського поїзда” від 26 листопада 2004 року № 1049;
- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Інструкції з руху поїздів і маневрової роботи на залізницях України” від 31 серпня 2005 року № 507;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Порядку прийняття рішення на виліт та приліт повітряних суден цивільної авіації України за правилами польотів за приладами” від 28 квітня 2005 року № 295;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил організації потоків повітряного руху” від 19 липня 2005 року № 522;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил повітряних перевезень вантажів” від 14 березня 2006 року № 186;
- Наказ Державіаслужби України “Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу” від 14 березня 2006 року № 187;
- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Переліку обов’язкового суднового навігаційного обладнання та

	<p>систем для торговельних суден (за винятком риболовних суден) валовою місткістю менше 150 одиниць, які здійснюють будь-які рейси, та інших суден, що не здійснюють міжнародні рейси” від 22 серпня 2008 року № 912;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил плавання та лоцманського проведення суден у Феодосійській затоці, на рейдах Феодосійського морського торговельного порту та на підходах до нього” від 3 лютого 2009 року № 115; - Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил інформаційного забезпечення системи управління безпекою польотів повітряних суден цивільної авіації України” від 19 березня 2009 року № 295; - Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил технічної експлуатації міжгалузевого промислового залізничного транспорту України” від 1 жовтня 2009 року № 1014 - Наказ Міністерства промислової політики України “Про затвердження Правил технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств” від 15 лютого 2010 року № 70;
<p>Ч. 1 ст. 281 КК: Порухнення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-ХІІ; - Наказ Державіаслужби “Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу” від 14 березня 2006 року № 187;
<p>Ч. 1 ст. 282 КК: Порухнення правил пуску ракет, проведення всіх видів стрільби, вибухових робіт або вчинення інших дій у повітряному просторі, якщо це створило загрозу безпеці повітряних польотів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року. Україна приєдналася 10 серпня 1992 року; - Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень 28 травня 1999 року. Україна приєдналася до Конвенції ЗУ від 17 грудня 2008 року № 685-VI; - Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Таджикистан про повітряне сполучення від 7 березня 2008 року. Угоду ратифіковано ЗУ від 22 жовтня 2009 року № 1678-VI; - Угода між Кабінетом Міністрів України та Радою Міністрів Боснії і Герцеговини про повітряне сполучення від 24 червня 2008 року. Угоду ратифіковано ЗУ від 22 жовтня 2009 року № 1679-VI; - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-ХІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про використання повітряного простору України” від 29 березня 2002 року № 401; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил виконання польотів та обслуговування повітряного руху в повітряному просторі України зі скороченим мінімумом вертикального ешелонування” від 11 січня 2002 року № 9; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Положення про організацію та виконання демонстраційних польотів” від 8 квітня 2003 року № 269;

	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ Міністерства транспорту України “Про затвердження Правил польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху в класифікованому повітряному просторі України” від 16 квітня 2003 року № 293; - Наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації “Про затвердження Інструкції з планування та використання тимчасово зарезервованого повітряного простору та умовних маршрутів обслуговування повітряного руху” від 22 травня 2006 року № 354; - Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил організації та виконання авіаційних робіт у сільському та лісовому господарстві” від 22 грудня 2006 року № 1179; - Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України “Про затвердження Правил технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України від 8 травня 2007 року № 381;
<p>Ч. 1 ст. 283 КК: Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда стоп-краном чи шляхом роз'єднання повітряної гальмової магістралі або іншим способом, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження правил поведінки громадян на залізничному транспорті” від 10 листопада 1995 року № 903;
<p>Ст. 284 КК: Ненадання допомоги капітаном судна в разі зіткнення з іншим судном екіпажу та пасажиром останнього, а також зустрінутим у морі або на іншому водному шляху особам, які зазнали лиха, якщо він мав можливість надати таку допомогу без серйозної небезпеки для свого судна, його екіпажу і пасажирів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція ООН з морського права від 10 грудня 1982 року. Ратифіковано Законом України від 3 червня 1999 року № 728-XIV; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-В;
<p>Ст. 285 КК: Неповідомлення капітаном судна іншому судну, що зіткнулося з ним на морі, назви і порту приписки свого судна, а також місця свого відправлення та призначення, незважаючи на наявність можливості подати ці відомості.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція ООН з морського права від 10 грудня 1982 року. Ратифіковано Законом України від 3 червня 1999 року № 728-XIV; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-В;

<p>Ч. 1 ст. 286 КК: Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про дорожній рух” від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ; - ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР; - ЗУ “Про міський електричний транспорт” від 29 червня 2004 року № 1914-ІV; - ЗУ “Про автомобільний транспорт” від 5 квітня 2001 року № 2344-ІІІ. В редакції Закону від 23 лютого 2006 року № 3492-ІV; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту” від 18 лютого 1997 року № 176; - Постанова КМУ “Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами” від 18 січня 2001 року № 30; - Постанова КМУ “Про Правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 року № 1306; - Наказ Мінтранспорту України “Норми експлуатаційного пробігу автомобільних шин” від 8 грудня 1997 року № 420; - Наказ Мінтранспорту та зв’язку України, МВС України “Про забезпечення безпеки пасажирських перевезень у зимовий період” від 10 січня 2006 року № 1/6; - Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України “Про затвердження Правил користування трамваєм і тролейбусом у містах України” від 9 жовтня 2006 року № 329; - Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству “Про затвердження Правил експлуатації трамвая та тролейбуса” від 10 грудня 1996 року № 103; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства транспорту України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування (крім надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу на таксі) та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу на таксі” від 18 грудня 2003 року № 136/985; - Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Санітарні правила по обладнанню та влаштуванню тракторів і сільськогосподарських машин Державні санітарні правила (ДСП 3.3.2.041-99)” від 1 грудня 1999 року № 41; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства транспорту та зв’язку України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом відповідно до видів робіт, визначених Законом України “Про автомобільний транспорт” від 1 лютого 2008 року № 9/119;
--	---

<p>Ст. 287 КК: Випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, чи інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, вчинене особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, якщо це спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або його смерть.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про вдосконалення системи державного контролю за технічним станом міського електротранспорту та забезпеченням безпеки руху трамвайних вагонів і тролейбусів” від 6 лютого 1997 року № 149; - Постанова КМУ “Про Правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 року № 1306; - Наказ Мінтранспорту України “Норми експлуатаційного пробігу автомобільних шин” від 8 грудня 1997 року № 420; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження ГСТУ "Засоби транспортні дорожні. Технічні вимоги до безпеки конструкції автобусів загального призначення, які знаходяться в експлуатації" від 21 листопада 2001 року № 807; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил надання послуг з технічного обслуговування і ремонту автомобільних транспортних засобів” від 11 листопада 2002 року № 792; - Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України “Про затвердження Правил користування трамваєм і тролейбусом у містах України” від 9 жовтня 2006 року № 329; - Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству “Про затвердження Правил експлуатації трамвая та тролейбуса” від 10 грудня 1996 року № 103; - Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству “Про затвердження Положення про організацію проведення виробничих інструктажів та навчання водіїв трамвайних вагонів і тролейбусів” від 23 січня 2004 року № 12; - Постанова Головного державного санітарного лікаря України “Санітарні правила по обладнанню та влаштуванню тракторів і сільськогосподарських машин Державні санітарні правила (ДСП 3.3.2.041-99)” від 1 грудня 1999 року № 41; - Наказ Мінтранспорту та зв'язку України “Про затвердження Порядку перевірки технічного стану транспортних засобів автомобільними перевізниками” від 5 серпня 2008 року № 974;
<p>Ст. 288 КК: Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху, вчинене особою, відповідальною за будівництво, реконструкцію, ремонт чи утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особою, яка виконує такі роботи, якщо це порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або смерть.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про дорожній рух” від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ; - ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР; - ЗУ “Про автомобільний транспорт” від 5 квітня 2001 року № 2344-ІІІ. В редакції Закону від 23 лютого 2006 року № 3492-ІV; - ЗУ “Про автомобільні дороги” від 8 вересня 2005 року № 2862-ІV; - Постанова КМУ “Про затвердження Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони” від 30 березня 1994 року № 198; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, їх об'єднань, установ і організацій” від 5 квітня 1994 року № 227; - Постанова КМУ “Про Правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 року № 1306; - Постанова КМУ “Про затвердження Типових правил розміщення

	<p>зовнішньої реклами” від 29 грудня 2003 року № 2067;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про заходи щодо збереження автомобільних доріг загального користування” від 27 червня 2007 року № 879; - Наказ Міністерства транспорту України “Правила обслуговування залізничних під’їзних колій” від 21 листопада 2000 року № 644; - Наказ Міністерства транспорту України “Про затвердження Інструкції з організації відбудовних робіт при ліквідації наслідків транспортних подій на залізницях України” від 27 квітня 2001 року № 258; - Наказ МВС України “Про порядок узгодження розміщення реклами на транспортних засобах та встановлення рекламних носіїв відповідно до вимог законодавчих та нормативно-правових актів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху” від 23 липня 2001 року № 583; - Наказ Міністерства транспорту та зв’язку України “Про затвердження Інструкції з улаштування та експлуатації залізничних переїздів” від 26 січня 2007 року № 54; - Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству “Про затвердження Правил розміщення та обладнання зупинок міського електро- та автомобільного транспорту” від 15 травня 1995 року № 21; - Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству “Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об’єктів міського благоустрою” від 23 вересня 2003 року № 154; - Наказ Держбуду України “Проектування. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва (ДБН А.2.2-3-2004)” від 20 січня 2004 року № 8; - Наказ Голови Української державної корпорації "Укравтодор" “Технічні правила ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування України П-Г.1-218-113-97” від 26 вересня 1997 року № 190; - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про затвердження Правил охорони праці під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг” від 28 грудня 2009 року № 216;
<p>Ч. 1 ст. 289 КК: Незаконне заволодіння транспортним засобом.</p> <p>Прим. 1 до ст. 289 КК: під незаконним заволодінням транспортним засобом слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.</p>	<p>Вказівка на незаконність не несе змістовного навантаження.</p>

<p>Ст. 290 КК: Знищення, підробка або заміна ідентифікаційного номера, номерів двигуна, шасі або кузова, або заміна без дозволу відповідних органів номерної панелі з ідентифікаційним номером транспортного засобу.</p>	<p>- Постанова КМУ “Про затвердження Правил державної реєстрації та облік автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок” від 7 вересня 1998 року № 1388;</p>
<p>Ст. 291 КК: Порухення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>	<p>- Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі від 20 жовтня 1972 року. Україна приєдналася до Конвенції постановою ВРУ від 17 листопада 1992 року № 2785-12;</p> <p>- ЗУ “Про дорожній рух” від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ;</p> <p>- ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Статуту залізниць України” від 6 квітня 1998 року № 457;</p> <p>- Постанова КМУ “Про Правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 року № 1306;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту” від 18 лютого 1997 року № 176. В редакції постанови від 29 січня 2003 року № 141;</p> <p>- Постанова КМУ “Про Порядок обслуговування громадян залізничним транспортом” від 19 березня 1997 року № 252;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку суднового постачання в морських і річкових портах України, відкритих для заходу суден закордонного плавання” від 5 серпня 2009 року № 846;</p> <p>- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил безпеки громадян на залізничному транспорті України” від 19 лютого 1998 року № 54;</p> <p>- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження ГСТУ “Засоби транспортні дорожні. Технічні вимоги до безпеки конструкції автобусів загального призначення, які знаходяться в експлуатації” від 21 листопада 2001 року № 807;</p> <p>- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил обслуговування аеронавігаційною інформацією” від 1 липня 2004 року № 564;</p> <p>- Наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації “Про затвердження Правил допуску до експлуатації злітно-посадкових майданчиків для польотів легких повітряних суден” від 1 грудня 2004 року № 205;</p> <p>- Наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації “Про затвердження Інструкції про порядок видачі посвідчень придатності до експлуатації та дозволів на право експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення польотів і авіаційного електрозв'язку цивільної авіації України” від 15 березня 2005 року № 186;</p> <p>- Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України “Про затвердження Правил користування трамваєм і тролейбусом у містах України” від 9 жовтня 2006 року № 329;</p> <p>- Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил</p>

	<p>перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України” від 27 грудня 2006 року № 1196;</p> <ul style="list-style-type: none">- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Правил інформаційного забезпечення системи управління безпекою польотів повітряних суден цивільної авіації України” від 19 березня 2009 року № 295;- Наказ Мінтранспорту та зв’язку України “Про затвердження Правил пошукового та аварійно-рятувального забезпечення польотів у цивільній авіації України” від 28 грудня 2009 року № 1354;- Наказ Міністерства промислової політики України “Про затвердження Правил технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств” від 15 лютого 2010 року № 70;
--	--

Додаток Л

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XII “Злочини проти громадського порядку та моральності” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 297 КК: Наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 298 КК: Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток - об'єктів культурної спадщини.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>

Додаток М

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XIII “Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Примітка до ст. 305 КК: Поняття великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, що застосовується в цьому розділі, визначається спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров’я.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОЗ України “Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному” від 1 серпня 2000 року № 188; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Великих та особливо великих розмірів отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу” від 31 серпня 2007 року № 511;
<p>Ч. 1 ст. 306 КК Розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах або використання таких коштів для придбання об’єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб, або використання таких доходів (коштів і майна) з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.</p>	<p>Див. перелік джерел права до інших статей даного розділу: ст. ст. 307, 310, 311, 313, 317, 318, 319, 320.</p>

<p>Ч. 1 ст. 307 КК: Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року. Ратифікована СРСР 10 січня 1964 року; - Конвенція про психотропні речовини 1971 року. Ратифікована СРСР 27 жовтня 1978 року; - Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Ратифікована Постановою ВР від 25 квітня 1991 року № 1000-12; - ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V; - ЗУ “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 року № 1775-III; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 січня 1996 року № 6; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 лютого 1997 року № 146; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з обігом яких пов’язана діяльність, що підлягає ліцензуванню” від 10 травня 1999 року № 786; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 6 травня 2000 року № 770; - Постанова КМУ “Про затвердження порядку провадження діяльності, пов’язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у лікувально-профілактичних закладах та установах” від 7 лютого 2001 року № 106; - Постанова КМУ “Про затвердження переліку пунктів пропуску через митний кордон України, через які дозволяється переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 25 грудня 2002 року № 1950; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення контролю за обігом наркотичних (психотропних) лікарських засобів” від 18 січня 2003 року № 58; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині” від 9 квітня 2008 року № 334; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів” від 17 квітня 2008 року № 366; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу” від 7 травня 2008 року № 422; - Постанова КМУ “Деякі питання обігу наркотичних засобів і психотропних речовин” від 4 червня 2008 року № 518; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку провадження
---	---

	<p>діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом” від 3 червня 2009 року № 589;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження обсягу квот на 2009 рік, у межах яких здійснюється виробництво, виготовлення, зберігання, ввезення на територію України, вивезення з території України наркотичних засобів і психотропних речовин” від 1 липня 2009 року № 666;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів і психотропних речовин під час дресирування службових собак для розшуку таких засобів і речовин” від 29 липня 2009 року № 831;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в державних і комунальних закладах охорони здоров'я України” від 18 грудня 1997 року № 356;</p>
<p>Ч. 1 ст. 309 КК: Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту.</p>	<p>Див. перелік джерел права до ст. 307 КК.</p>
<p>Ч. 1 ст. 310 КК: Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин чи конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин.</p>	<p>- ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 січня 1996 року № 6;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з обігом яких пов'язана діяльність, що підлягає ліцензуванню” від 10 травня 1999 року № 786;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 6 травня 2000 року № 770;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження обсягу квот на 2009 рік, у межах яких здійснюється культивування рослин, що містять наркотичні засоби і психотропні речовини ” від 18 березня 2009 року № 220;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом” від 3 червня 2009 року № 589;</p>
<p>Ч. 1 ст. 311 КК: Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів з метою їх використання для виробництва або</p>	<p>- ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 січня 1996 року № 6;</p>

<p>виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин.</p>	<p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 лютого 1997 року № 146;</p> <p>Постанова КМУ “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з обігом яких пов’язана діяльність, що підлягає ліцензуванню” від 10 травня 1999 року № 786;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження порядку провадження діяльності, пов’язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у лікувально-профілактичних закладах та установах” від 7 лютого 2001 року № 106;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення контролю за обігом наркотичних (психотропних) лікарських засобів” від 18 січня 2003 року № 58;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в державних і комунальних закладах охорони здоров’я України” від 18 грудня 1997 року № 356;</p>
<p>Ч. 1 ст. 313 КК: Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства, а також незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам такого обладнання.</p>	<p>- Постанова КМУ “Про затвердження переліку обладнання, яке використовується для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та підлягає контролю” від 5 березня 2008 року № 140;</p> <p>- Постанова КМУ “Про затвердження Правил проведення операцій з обладнанням для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, яке підлягає контролю” від 19 березня 2008 року № 211;</p> <p>- Наказ МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку” від 2 лютого 2010 року № 66;</p>
<p>Ч. 1 ст. 314 КК: Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі.</p>	<p>Бланкетна відсилка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 316 КК: Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>

<p>заходів, та в інших місцях масового перебування громадян.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 317 КК Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою.</p>	<p>- ЗУ “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР (щодо незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів). - Щодо незаконного виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів - див. перелік нормативних актів до статей, що передбачають відповідальність за вказані діяння.</p>
<p>Ч. 1 ст. 318 КК: Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин.</p>	<p>- ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 січня 1996 року № 6; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в державних і комунальних закладах охорони здоров’я України” від 18 грудня 1997 року № 356; - Наказ Комітету медичної та мікробіологічної промисловості України “Про затвердження Інструкції про порядок придбання сировини, що містить наркотичні і психотропні речовини, прекурсорів, виробництва наркотичних і психотропних засобів, здійснення їх обліку, зберігання, перевезення, пересилання і збуту” від 2 квітня 1999 року № 41; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень” від 19 липня 2005 року № 360;</p>
<p>Ч. 1 ст. 319 КК: Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах.</p>	<p>- ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в державних і комунальних закладах охорони здоров’я України” від 18 грудня 1997 року № 356; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень” від 19 липня 2005 року № 360;</p>

<p>Ч. 1 ст. 320 КК: Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року. Ратифікована СРСР 10 січня 1964 року; - Конвенція про психотропні речовини 1971 року. Ратифікована СРСР 27 жовтня 1978 року; - Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Ратифікована Постановою ВР від 25 квітня 1991 року № 1000-12; - ЗУ “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 січня 1996 року № 6; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 3 лютого 1997 року № 146; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку перевезення хворими, які прямують транзитом через територію України, наркотичних засобів і психотропних речовин” від 8 листопада 2007 року № 1307; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині” від 9 квітня 2008 року № 334; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів” від 17 квітня 2008 року № 366; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу” від 7 травня 2008 року № 422; - Постанова КМУ “Про затвердження Умов запобігання розкраданню рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 26 листопада 2008 року № 1026; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов’язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом” від 3 червня 2009 року № 589; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в державних і комунальних закладах охорони здоров’я України” від 18 грудня 1997 року № 356; - Наказ Комітету медичної та мікробіологічної промисловості України “Про затвердження Інструкції про порядок придбання сировини, що містить наркотичні і психотропні речовини, прекурсорів, виробництва наркотичних і психотропних засобів, здійснення їх обліку, зберігання, перевезення, пересилання і збуту” від 2 квітня 1999 року № 41; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Про затвердження
--	--

	<p>Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, пересилання, ввезення, вивезення, відпуску, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 20 лютого 2001 року № 39/66;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування та використання рослин, що містять наркотичні засоби, для промислових цілей” від 21 червня 2001 року № 92/173; - Наказ МВС України “Про затвердження Вимог до об’єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зберігання вилучених з незаконного обігу таких засобів і речовин” від 15 травня 2009 року № 216; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку” від 2 лютого 2010 року № 66;
<p>Ч. 1 ст. 321 КК: Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вчинені без спеціального на те дозволу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII (ст. 63); - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - ЗУ “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 20 червня 1995 року № 440; - Постанова КМУ “Про Порядок обслуговування громадян залізничним транспортом від 19 березня 1997 року № 252 (п. 42); - Постанова КМУ “Про затвердження Статуту залізниць України” від 6 квітня 1998 року № 457 (п. 83); - Постанова КМУ “Про затвердження Правил надання послуг поштового зв’язку” від 17 серпня 2002 року № 1155 (п. 44); - Постанова КМУ “Про затвердження переліку небезпечних предметів і речовин, заборонених до перевезення повітряним транспортом” від 12 травня 2007 року № 723; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні” від 14 жовтня 1997 року № 363 (п. 17.2); - Наказ Мінтранспорту і зв’язку України “Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України” від 27 грудня 2006 року № 1196;

<p>Ч. 2 ст. 321 КК: Порухнення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР (ст. 16); - Наказ МОЗ України “Про організацію зберігання в аптечних закладах різних груп лікарських засобів та виробів медичного призначення” від 16 березня 1993 року № 44; - Наказ МОЗ України “Про порядок ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів” від 15 травня 1997 року № 143; - Наказ МОЗ України “Перелік лікарських засобів за міжнародними непатентованими назвами, які підлягають предметно-кількісному обліку в закладах охорони здоров’я” від 7 липня 2004 року № 344; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) лікарських засобів в умовах аптеки” від 15 грудня 2004 року № 626; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень” від 19 липня 2005 року № 360; - Наказ Державного комітету ветеринарної медицини України “Про затвердження Правил виписування та видачі рецептів на ветеринарні препарати” від 3 червня 2008 року № 97; - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібної торгівлі лікарськими засобами” від 3 березня 2009 року № 44/27;
<p>Ст. 322 КК: Незаконна організація або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою.</p>	<p>Бланкетна відсилка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ч. 1 ст. 323 КК: Спонування неповнолітніх до застосування допінгу.</p> <p>Примітка до ст. 323 КК: Допінг – це засоби і методи, які входять до переліку заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху.</p>	<p>- Антидопінгова конвенція від 16 листопада 1989 року № ETS 135. (Конвенцію ратифіковано Законом України від 15 березня 2001 року № 2295-III);</p>

<p>Ст. 325 КК: Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про ветеринарну медицину” від 25 червня 1992 року № 2498-XII. В редакції Закону від 16 листопада 2006 року № 361-V; - Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року № 2801-XII; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-XII; - ЗУ “Про безпечність та якість харчових продуктів” від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР. В редакції Закону від 6 вересня 2005 року № 2809-IV; - ЗУ “Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції” від 14 січня 2000 року № 1393-XIV; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-III; - ЗУ “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз” від 5 липня 2001 року № 2586-III; - ЗУ “Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них” від 6 лютого 2003 року № 486-IV; - ЗУ “Про дитяче харчування” від 14 вересня 2006 року № 142-V; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил санітарної охорони території України” від 24 квітня 1999 року № 696; - Постанова КМУ “Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції” від 24 січня 2001 року № 50; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні” від 22 червня 1999 року № 1109. В редакції постанови КМУ від 19 серпня 2002 року № 1217; - Наказ МОЗ України від 29.07.1996 року № 233 “Про затвердження інструкцій щодо надання медико-санітарної допомоги хворим на туберкульоз”; - Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України “Про затвердження Правил роздрібної торгівлі картоплею та плодовоовочевою продукцією” від 8 липня 1997 року № 344; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Тимчасового порядку проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи” від 9 жовтня 2000 року № 247; - Постанова МОЗ України, Державної санітарно-епідеміологічної служби України “Про захист населення територій України від губчастоподібної енцефалопатії та запобігання поширенню пріонних інфекцій” від 17 травня 2001 року № 54; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Інструкції із санітарно-протиепідемічного режиму аптечних закладів” від 15 травня 2005 року № 275; - Наказ МОЗ України “Про вдосконалення заходів з профілактики кліщового вірусного енцефаліту в Україні” від 30 серпня 2005 року № 431; - Наказ МОЗ України “Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів” від 3 лютого 2006 року № 48; - Наказ МОЗ України “Про заходи щодо профілактики і боротьби з
--	---

	<p>пташиним грипом та запобігання виникненню його пандемії від 17 липня 2006 року № 488;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, МОЗ України “Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики” від 16 лютого 2001 року № 38/63; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини України “Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до особистих підсобних господарств населення - виробників сирого товарного молока” від 21 березня 2002 року № 17; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини України “Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до пунктів закупівлі молока від тварин, які утримуються в особистих підсобних господарствах населення” від 21 березня 2002 року № 18; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Правил передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м’яса та м’ясних продуктів” від 7 червня 2002 року № 28; - Наказ Мінекономіки та з питань європейської інтеграції України “Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами” від 11 липня 2003 року № 185; - Наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини України “Про затвердження Положення про державний ветеринарний нагляд та контроль за діяльністю суб’єктів господарювання щодо забою тварин, переробки, зберігання, транспортування й реалізації продукції тваринного походження” від 1 вересня 2000 року № 45; - Наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини України “Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для суб’єктів господарювання (підприємств, цехів) з переробки птиці та виробництва яйцепродуктів, Правил ветеринарно-санітарної експертизи яєць свійської птиці” від 7 вересня 2001 року № 70;
<p>Ч. 1 ст. 326 КК: Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів, інших правил поводження з ними, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров’ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ; - ЗУ “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року № 1644-ІІІ; - ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-ІІІ; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про дозвільну систему” від 12 жовтня 1992 року № 576; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів і Порядку оплати робіт із проведення гігієнічної регламентації та державної реєстрації небезпечних факторів” від 13 червня 1995 року № 420; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 20 червня 1995 року № 440;

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про контроль за відповідністю імунобіологічних препаратів, що застосовуються в медичній практиці, вимогам державних та міжнародних стандартів” від 15 січня 1996 року № 73; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” від 28 січня 2004 року № 86; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” від 28 січня 2004 року № 86; - Наказ МОЗ України “Про організацію зберігання в аптечних закладах різних груп лікарських засобів та виробів медичного призначення” від 16 березня 1993 року № 44; - Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України “Про затвердження Інструкції про розгляд заявок та надання дозволів на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів” від 30 липня 2002 року № 294; - Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини “Про затвердження Інструкції про порядок зберігання, підтримання, відпуску, завезення в Україну і вивезення штамів мікроорганізмів, токсинів і отрут тваринного та рослинного походження, які використовуються для потреб ветеринарної медицини та науки” від 4 грудня 2002 року № 70;
<p>Ч. 1 ст. 327 КК: Заготівля, перероблення з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони створили загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ МОЗ України “Норми радіаційної безпеки України (НРБУ - 97)” від 14 липня 1997 року № 62; - Наказ МОЗ України “Про затвердження гігієнічного нормативу "Перелік речовин, продуктів, виробничих процесів, побутових та природних факторів, канцерогенних для людини" від 13 січня 2006 року № 7; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Державних гігієнічних нормативів "Допустимі рівні вмісту радіонуклідів Cs-137 та Sr-90 у продуктах харчування та питній воді" від 3 травня 2006 року № 256; - Наказ МОЗ України “Про затвердження Гігієнічного нормативу "Гігієнічний норматив питомої активності 137 90 радіонуклідів Cs та Sr у рослинній лікарській сировині (субстанції), що використовується для виготовлення лікарських засобів" від 8 травня 2008 року № 240.

Додаток Н

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XIV “Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 329 КК: Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого законом порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами.</p>	<p>- ЗУ “Про державну таємницю” від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. В редакції від 21 вересня 1999 року № 1079-ХІV.</p>
<p>Ч. 1 ст. 332 КК: Організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Декларація про територіальний притулок. Прийнята резолюцією 2312 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1967 року; - Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про взаємні поїздки громадян. Затверджена постановою КМУ від 2 березня 1993 року № 151; - Договір між Україною і Словацькою Республікою про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань. Ратифікований Законом України від 15 липня 1994 року № 114/94-ВР; - Угода між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про приймання та передачу осіб через українсько-молдовський державний кордон. Ратифікована ЗУ від 11 вересня 1998 року № 105-ХІV; - Угода про співпрацю держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з незаконною міграцією. Ратифікована Законом України від 17 березня 1999 року № 497-ХІV; - Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про умови поїздок громадян. Затверджена постановою КМУ від 2 жовтня 2003 року № 1573; - Угода між КМУ та Радою Міністрів Сербії і Чорногорії про безвізові поїздки власників дипломатичних та службових паспортів. Затверджена постановою КМУ від 26 травня 2005 року

№ 389;

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про порядок перетинання українсько-російського державного кордону жителями прикордонних районів України та Російської Федерації. Затверджена постановою КМУ від 26 липня 2006 року № 1031;
- ЗУ “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-XII;
- ЗУ “Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну громадян України” від 21 січня 1994 року № 3857-XII;
- ЗУ “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 4 лютого 1994 року № 3929-XII;
- ЗУ “Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України” від 22 лютого 2000 року № 1479-III;
- ЗУ “Про імміграцію” від 7 червня 2001 року № 2491-III;
- ЗУ “Про біженців” від 21 червня 2001 року № 2557-III;
- ЗУ “Про відповідальність за повітряні перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів для в’їзду в Україну” від 10 січня 2002 року № 2920-III;
- ЗУ “Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації” від 20 лютого 2003 року № 545-IV;
- Постанова ВРУ “Про затвердження положень про паспорт громадянина України, про свідоцтво про народження та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон” від 26 червня 1992 року № 2503-XII. (Назва Постанови в редакції Постанови ВРУ від 23 лютого 2007 року № 719-V);
- Указ Президента України “Про посвідчення особи моряка” від 5 червня 1993 року № 194/93;
- Указ Президента України “Положення про дипломатичний та службовий паспорти України” від 26 лютого 1998 року № 153/98;
- Постанова КМУ “Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України” від 27 січня 1995 року № 57;
- Постанова КМУ “Про Правила в’їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію” від 29 грудня 1995 року № 1074;
- Постанова КМУ “Про запровадження нового порядку оформлення візових документів для в’їзду в Україну” від 20 лютого 1999 року № 227;
- Постанова КМУ “Про припинення Угоди між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про спрощений порядок перетинання державного кордону громадянами, які проживають в прикордонних областях” від 17 липня 2003 року № 1112;
- Постанова КМУ “Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про умови взаємних поїздок громадян” від 24 березня 2004 року № 385;
- Постанова КМУ “Про затвердження Положення про посвідчення особи на повернення в Україну” від 25 серпня 2004 року № 1079;
- Постанова КМУ “Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення” від 21 грудня 2005 року № 1251;

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова КМУ “Про виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей” від 10 липня 2006 року № 952; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Інструкції про порядок заборони в’їзду в Україну іноземцям посадовими особами Прикордонних військ України” від 6 лютого 1998 року № 62; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Інструкції про порядок пропуску через державний кордон України дипломатичних агентів, консульських посадових осіб і членів їх сімей та транспортних засобів з дипломатичними номерами” від 28 травня 1999 року № 252; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Мінтранспорту України, Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Інструкції про заходи щодо недопущення незаконного проникнення сторонніх осіб у портах України та іноземних портах на судна закордонного плавання, що плавають під Державним прапором України” від 29 листопада 1999 року № 502/568/156; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України, МЗС України “Про затвердження Інструкції про порядок пропуску через державний кордон України вищих посадових осіб, офіційних делегацій” від 22 лютого 2001 року 19/21/6-410-98; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про запровадження імміграційної картки іноземця” від 25 липня 2001 року № 440; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації іноземців та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон” від 24 грудня 2001 року № 773;
<p>Ч. 1 ст. 333 КК: Порушення встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” від 20 лютого 2003 року № 549-IV; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок проведення експертизи в галузі державного експортного контролю” від 15 липня 1997 року № 767; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення” від 20 листопада 2003 року № 1807; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” від 28 січня 2004 року № 86; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України” від 15 жовтня 2004 року № 1373; - Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Інструкції про порядок надання висновків Державного комітету ядерного регулювання України під час міжнародних передач радіоактивних матеріалів” від 26 липня 2004 року № 138;

	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ Державної служби експортного контролю України “Про затвердження Інструкції про порядок оформлення і використання дозвільних документів у галузі державного експортного контролю” від 29 листопада 2004 року № 355; - Наказ Державіаслужби, Міноборони України “Про затвердження Правил надання експлуатантам дозволів на виліт з аеропортів України та приліт до аеропортів України” від 28 листопада 2005 року № 897/703;
<p>Ст. 334 КК: Вліт в Україну або виліт з України без відповідного дозволу, а також недодержання зазначених у дозволі маршрутів, місць посадки, повітряних трас, коридорів або ешелонів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Чиказька конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року. Україна приєдналася 10 серпня 1992 року; - Угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про повітряне сполучення від 17 червня 2004 року. Затверджено Постановою КМУ від 18 серпня 2005 року № 808; - Угода між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про повітряне сполучення від 10 березня 2004 року. Затверджено Постановою КМУ від 28 липня 2004 року № 965; - Угода між КМУ та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про повітряне сполучення від 30 листопада 2005 року. Ратифікована ЗУ від 27 липня 2006 року № 46-V; - Угода між Україною та Європейським Співтовариством про певні аспекти повітряного сполучення від 1 грудня 2005 року. Затверджено Указом Президента України від 21 вересня 2006 року № 774; - Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Таджикистан про повітряне сполучення від 7 березня 2008 року. Угоду ратифіковано ЗУ від 22 жовтня 2009 року № 1678-VI; - Угода між Кабінетом Міністрів України та Радою Міністрів Боснії і Герцеговини про повітряне сполучення від 24 червня 2008 року. Угоду ратифіковано ЗУ від 22 жовтня 2009 року № 1679-VI; - ЗУ “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-XII; - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII; - Постанова КМУ “Про порядок повітряного сполучення через державний кордон України” від 18 грудня 1995 року № 1017; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про використання повітряного простору України” від 29 березня 2002 року № 401; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил виконання чартерних рейсів” від 18 травня 2001 року № 297; - Наказ Мінтранспорту України, Міноборони України “Про затвердження Інструкції про розслідування порушень порядку використання повітряного простору України” від 27 січня 2003 року № 50/18; - Наказ Державіаслужби, Міноборони України “Про затвердження Правил надання експлуатантам дозволів на виліт з аеропортів України та приліт до аеропортів України” від 28 листопада 2005 року № 897/703;
<p>Ст. 335 КК: Ухилення від призову на строкову військову службу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 65); - ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-III; - ЗУ “Про Збройні Сили України” від 6 грудня 1991 року № 1934-

	<p>XII. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2019-III; - ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-XI. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-IV;</p>
<p>Ст. 336 КК: Ухилення від призову за мобілізацією.</p>	<p>- ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-III; - ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-XI. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-IV; - ЗУ “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. В редакції Закону від 13 травня 1999 року № 644-XIV;</p>
<p>Ч. 1 ст. 337 КК: Ухилення військовозобов’язаного від військового обліку після попередження, зробленого військовим комісаріатом.</p> <p>Ч. 2 ст. 337 КК: Ухилення військовозобов’язаного від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.</p>	<p>- ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-III; - ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-XI. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-IV; - ЗУ “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. В редакції Закону від 13 травня 1999 року № 644-XIV;</p>

Додаток П

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XV “Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об’єднань громадян”

Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
Ст. 339 КК: Підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор.	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про відкрите море від 29 квітня 1958 року. Ратифікована СРСР 20 жовтня 1960 року; - КТМ України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР; - Указ Президента України “Про Консульський статут України” від 2 квітня 1994 року № 127/94; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку ведення Державного судового реєстру України і Суднової книги України” від 26 вересня 1997 року № 1069;
Ст. 340 КК: Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства.	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. ст. 39, 64); - ЗУ “Про об’єднання громадян” від 16 червня 1992 року № 2460-XII (ст. 31); - ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР (ст. 47); - ЗУ “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР (ст. 19); - Указ Президії ВР СРСР “Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР” від 28 липня 1988 року № 9306-XI; - Наказ Національної служби посередництва і примирення “Про затвердження Положення про порядок проведення примирних процедур по вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів)” від 24 квітня 2001 року № 92 (п. 14.12); - Наказ Національної служби посередництва і примирення “Про затвердження Положення про порядок проведення страйку як крайнього засобу вирішення колективного трудового спору (конфлікту) та примирних процедур під час страйку” від 4 серпня 2004 року № 113;
Ст. 341 КК: Захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, з метою незаконного користування ними або перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ,	Бланкетні ознаки не несуть змістовного навантаження.

організацій.	
<p>Ч. 3 ст. 342 КК: Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про державну податкову службу в Україні” від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ. В редакції Закону від 24 грудня 1993 року № 3813-ХІІ; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-ХІІ; - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ; - ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-ІІІ; - ЗУ “Про Збройні Сили України” від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2019-ІІІ; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26 березня 1992 року № 2235-ХІІ; - ЗУ “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ; - ЗУ “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ; - ЗУ “Про Антимонопольний комітет України” від 26 листопада 1993 року № 3659-ХІІ; - Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ. В редакції Закону від 8 лютого 2006 року № 3404-ІV; - ЗУ “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ; - ЗУ “Про надра” від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР; - Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР; - ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР; - ЗУ “Про державну виконавчу службу” від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР; - ЗУ “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 року № 586-ХІV; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-ХІV; - ЗУ “Про мисливське господарство та полювання” від 22 лютого 2000 року № 1478-ІІІ; - ЗУ “Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим” від 2 березня 2000 року № 1524-ІІІ; - ЗУ “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22 червня 2000 року № 1835-ІІІ; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-ІІІ; - ЗУ “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 року № 2894-ІІІ; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-ІV; - ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад України” від 11 липня

	<p>2002 року № 93-IV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28- ЗУ “Про контррозвідувальну діяльність” від 26 грудня 2002 року № 374-IV; листопада 2002 року № 249-IV; - ЗУ “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” від 20 лютого 2003 року № 549-IV; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV; - ЗУ “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року № 963-IV; - ЗУ “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 року № 963-IV; - КВК України від 11 липня 2003 року № 1129-IV; - ЗУ “Про охорону археологічної спадщини” від 18 березня 2004 року № 1626-IV; - ЗУ “Про Службу зовнішньої розвідки України” від 1 грудня 2005 року № 3160-IV; - Указ Президента України “Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку” від 14 лютого 1997 року № 142/97; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про регіональну службу державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті Державного департаменту ветеринарної медицини” від 2 березня 1998 року № 264; - Указ Президента України “Про Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань” від 31 липня 1998 року N 827/98; - Указ Президента України “Про Положення про Державний комітет України по водному господарству” від 14 липня 2000 року № 898/2000; - Указ Президента України “Питання Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України від 6 жовтня 2000 року № 1120/2000; - Постанова КМУ “Деякі питання Державного департаменту ветеринарної медицини” від 8 червня 2001 року № 641; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про Державний департамент пожежної безпеки” від 11 квітня 2002 року № 500; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності” від 17 травня 2002 року № 674; - Постанова КМУ “Деякі питання Державного департаменту нагляду за додержанням законодавства про працю” від 18 січня 2003 року № 50;
<p>Ч. 1 ст. 343 КК: Вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконних</p>	<p>Див. перелік нормативних актів до ст. 342 КК – в частині, що визначають статус працівників правоохоронних органів.</p>

<p>рішень.</p> <p>Ч. 1 ст. 344 КК: Незаконний вплив у будь-якій формі на Президента України, Голову Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або його представника, Голову Рахункової палати або члена Рахункової палати, Голову або члена Центральної виборчої комісії, Голову Національного банку України, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися прийняття незаконних рішень.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - ЗУ “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ. В редакції Закону від 22 березня 2001 року № 2328-ІІІ; - ЗУ “Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2005 року № 3277-ІV; - ЗУ “Про Рахункову палату” від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР; - ЗУ “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” від 23 вересня 1997 року № 538/97-ВР. В редакції Закону від 3 березня 2005 року № 2461-ІV; - ЗУ “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР; - ЗУ “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року № 679-ХІV; - ЗУ “Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 року № 1932-ІV; - ЗУ “Про Кабінет Міністрів України” від 21 грудня 2006 року № 514-V; - ЗУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року № 1861-VІ; - Постанова ВРУ “Про Тимчасове положення про Фонд державного майна України” від 7 липня 1992 року № 2558-ХІІ; - Указ Президента України “Про Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України” від 27 серпня 2003 року № 920/2003; - Постанова ВРУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 16 березня 2006 року № 3547-ІV; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення та радіомовлення України” від 11 липня 2007 року №897; - Постанова КМУ “Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України” від 18 липня 2007 року № 950; - Наказ ФДМ України “Про затвердження Тимчасового регламенту Фонду державного майна України” від 21 січня 2004 року № 86; - Постанова ЦВК України “Про затвердження Регламенту Центральної виборчої комісії” від 26 квітня 2005 року № 72;
<p>Ч. 1 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації</p> <p>Ч. 2 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою законних вимог</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - ЗУ “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ. В редакції Закону від 22 березня 2001 року № 2328-ІІІ; - ЗУ “Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2005 року № 3277-ІV; - ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад” від 11 липня 2002 року № 93-ІV; - ЗУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року № 1861-VІ; - Постанова ВРУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 16

<p>комітетів Верховної Ради України чи тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, створення штучних перешкод у їх роботі, надання недостовірної інформації.</p>	<p>березня 2006 року № 3547-IV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Рішення КС України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення статті 86 Конституції України та статей 12, 19 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про запити народних депутатів України) від 19 травня 1999 року №4-рп/99; - Рішення КС України у справі за конституційним поданням Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 86 Конституції України та статей 12, 19 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про запити народних депутатів України до прокуратури) від 11 квітня 2000 року № 4-рп/2000; - Рішення КС України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України “Про статус народного депутата України” в редакції Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про статус народного депутата України” від 25 вересня 1997 року (справа про статус народного депутата України) від 10 травня 2000 року № 8-рп/2000; - Рішення КС України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень статті 86 Конституції України, а також частини другої статті 15 та частини першої статті 16 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про запити і звернення народних депутатів України до органів дізнання і досудового слідства) від 20 березня 2002 року № 4-рп/2002; - Рішення КС України у справі за конституційним поданням Національного банку України про офіційне тлумачення положень статті 86, частини другої статті 89 Конституції України, частини другої статті 15, частини першої статті 16 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про звернення народних депутатів України до Національного банку України) від 5 березня 2003 року № 5-рп/2003; -Рішення КС України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про гарантії діяльності народного депутата України) від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003; - Рішення КС України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини другої статті 84, пункту 34 частини першої статті 85, частини першої статті 86, статті 91 Конституції України, частин другої, третьої, четвертої статті 15 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про направлення запиту до Президента України) від 14 жовтня 2003 року № 16-рп/2003;
<p>Ст. 353 КК: Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, поєднане</p>	<p>Джерела права, що визначають порядок набуття владних чи службових повноважень, в тому числі локальні..</p>

із вчиненням будь-яких суспільно небезпечних діянь.	
<p>Ст. 354 КК України: Незаконне одержання шляхом вимагання працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, в будь-якому вигляді матеріальних благ або вигід майнового характеру у значному розмірі за виконання чи невиконання будь-яких дій з використанням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації.</p>	<p>Бланкетна вказівка не несе змістовного навантаження.</p>
<p>Ст. 356 КК: Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника.</p>	<p>Дана стаття охороняє встановлений порядок здійснення громадянами невизначеного кола своїх прав та обов'язків, а тому формулювати примірний перелік законів, які можуть конкретизувати зміст бланкетної вказівки немає доцільності .</p>
<p>Ч. 1 ст. 359 КК: Незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 31); - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про міліцію ” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ; - ЗУ “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ; - ЗУ “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-ІІІ; - ЗУ “Про контррозвідувальну діяльність” від 26 грудня 2002 року № 374-ІV; - ЗУ “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-

	IV;
<p>Ч. 2 ст. 359 КК: Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою, або заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.</p>	<p>Вказівка на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p>

Додаток Р

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XVI “Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 361 КК: Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), автоматизованих систем, комп’ютерних мереж чи мереж електрозв’язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ; - ЗУ “Про Національний архівний фонд та архівні установи” від 24 грудня 1993 року № 3814-ХІІ. В редакції Закону від 13 грудня 2001 року № 2888-ІІІ; - ЗУ “Про державну таємницю” від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. В редакції Закону від 21 вересня 1999 року № 1079-ХІV; - ЗУ “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. В редакції від 31 травня 2005 року № 2594-ІV; - ЗУ “Про радіочастотний ресурс України” від 1 червня 2000 року № 1770-ІІІ. В редакції від 24 червня 2004 року № 1876-ІV; - ЗУ “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22 травня 2003 року № 851-ІV; - ЗУ “Про телекомунікації” від 18 листопада 2003 року № 1280-ІV; - Постанова КМУ “Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави” від 27 листопада 1998 року № 1893; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах” від 29 березня 2006 року № 373; - Наказ Міністерства України “Про затвердження Положення про роботу із засобами обчислювальної техніки та про доступ до інформаційних ресурсів Міністерства фінансів України” від 1 квітня 2003 року № 248; - Рішення Національної комісії з питань регулювання зв’язку України “Про затвердження Правил взаємоз’єднання телекомунікаційних мереж загального користування” від 8 грудня 2005 року № 155.
<p>Ч. 1 ст. 361-1 КК: Створення з метою використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого</p>	<p>Див. перелік нормативних актів до ст. 361 КК України.</p>

<p>втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 361-2 КК: Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ; - ЗУ “Про державну таємницю” від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. В редакції Закону від 21 вересня 1999 року № 1079-ХІV; - ЗУ “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. В редакції від 31 травня 2005 року № 2594-ІV; - ЗУ “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року 2121-ІІІ; - ЗУ “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 5 квітня 2001 року № 2346-ІІІ; - СК України від 10 січня 2002 року № 2947-ІІІ; - ЦК України від 16 січня 2003 року № 435-ІV; - ГК України від 16 січня 2003 року № 436-ІV; - Постанова КМУ “Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави” від 27 листопада 1998 року № 1893; - Указ Президента України “Про Положення про технічний захист інформації в Україні” від 27 вересня 1999 року № 1229/99; - Постанова КМУ “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” від 4 січня 2002 року № 3; - Постанова КМУ “Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” від 24 лютого 2003 року № 208; - Постанова КМУ “Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” від 10 грудня 2003 року № 1896; - Постанова КМУ “Про державну комп'ютеризовану систему моніторингу сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)” від 25 серпня 2004 року № 1113; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про Реєстр інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем органів виконавчої влади, а також підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління” від 3 серпня 2005 року № 688; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах” від 29 березня 2006 року № 373; - Наказ Мінфіну України “Про затвердження Положення про роботу із засобами обчислювальної техніки та про доступ до інформаційних ресурсів Міністерства фінансів України” від 1 квітня 2003 року № 248;

	<ul style="list-style-type: none"> - Постанова НБУ України “Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті” від 21 січня 2004 року № 22; - Постанова Правління НБУ України “Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці” від 14 липня 2006 року № 267;
<p>Ст. 362 КК: несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї.</p>	<p>Необхідним є звернення до нормативних актів, які визначають право доступу певних осіб до інформації (як правило, це локальні нормативні акти).</p>
<p>Ст. 363 КК: Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється, якщо це заподіяло значну шкоду, вчинені особою, яка відповідає за їх експлуатацію.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Див. перелік нормативних актів до ст. 361-2 КК – щодо порядку та правил захисту інформації. - Нормативні акти локального характеру.

Додаток С

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XVII “Злочини в сфері службової діяльності” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 364 КК Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>	<p>Вказівка на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов’язку в порядку субсидіарності з’ясувати законність останніх.</p>
<p>Ч. 1 ст. 365 КК: Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>	<p>Вказівка на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов’язку в порядку субсидіарності з’ясувати законність останніх.</p>
<p>Ч. 1 ст. 367 КК: Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов’язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду охоронюваним</p>	<p>Вказівка на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов’язку в порядку субсидіарності з’ясувати законність останніх.</p> <p>Наведені нормативні акти визначають обов’язки представників влади. Щодо суб’єктів злочинів службових осіб, що обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи</p>

<p>законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб.</p>	<p>організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням – то обов'язки останніх, як правило, визначені локальними актами.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 39, 64); - КПК кодекс України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про державну податкову службу в Україні” від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ. В редакції Закону від 24 грудня 1993 року № 3813-ХІІ; - ЗУ “Про міліцію” від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-ХІІ; - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ;] - ЗУ “Про оборону України” від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2020-ІІІ; - ЗУ “Про Збройні Сили України” від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ. В редакції Закону від 5 жовтня 2000 року № 2019-ІІІ; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ; - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26 березня 1992 року № 2235-ХІІ; - ЗУ “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ. В редакції Закону від 22 березня 2001 року № 2328-ІІІ; - ЗУ “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ; - ЗУ “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ; - ЗУ “Про попереднє ув'язнення” від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ; - ЗУ “Про Антимонопольний комітет України” від 26 листопада 1993 року № 3659-ХІІ; - ЗУ “Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. В редакції Закону від 22 грудня 2005 року № 3277-ІV; - ЗУ “Про Рахункову палату” від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР; - ЗУ “Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР; - ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР; - ЗУ “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР; - ЗУ “Про державну виконавчу службу” від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР; - ЗУ “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 року № 586-ХІV; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-
--	---

	<p>XIV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року № 679-XIV; - ЗУ “Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим” від 2 березня 2000 року № 1524-III; - ЗУ “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22 червня 2000 року № 1835-III; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 22 березня 2001 року № 2331-III; - МК України від 11 липня 2002 року № 92-IV; - ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад України” від 11 липня 2002 року № 93-IV; - ЗУ “Про контррозвідувальну діяльність” від 26 грудня 2002 року № 374-IV; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV; - ЗУ “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 року № 963-IV; - Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV; - ЗУ “Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 року № 1932-IV; - ЗУ “Про Службу зовнішньої розвідки України” від 1 грудня 2005 року № 3160-IV; - ЗУ “Про Кабінет Міністрів України” від 21 грудня 2006 року № 514-V; - ЗУ “Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим” від 22 грудня 2006 року № 533-V; - ЗУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року № 1861-VI;
<p>Примітка 2 до ст. 368 КК: Службовими особами, які займають відповідальне становище, є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364, посади яких згідно зі статтею 25 Закону України "Про державну службу" віднесені до третьої, четвертої, п'ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць. Службовими особами, які займають особливо відповідальне</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про державну службу” від 16 грудня 1993 року № 3723-XII;

<p>становище, є особи, зазначені в частині першій статті 9 Закону України "Про державну службу", та особи, посади яких згідно із статтею 25 цього Закону віднесені до першої та другої категорій.</p>	
---	--

Додаток Т

**Бланкетні диспозиції в статтях розділу XVIII “Злочини проти правосуддя”
Особливої частини КК України**

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 371 КК: Завідомо незаконне затримання або незаконний привід.</p> <p>Ч. 2 ст. 371 КК: Завідомо незаконні арешт або тримання під вартою.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифікована ЗУ від 17 липня 1997 року №475/97-ВР; - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про міліцію від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ; - ЗУ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ; - ЗУ “Про попереднє ув’язнення” від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ; - ЗУ “Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР; - ЗУ “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР; - ЗУ “Про розвідувальні органи України” від 20 березня 2001 року № 2331-ІІІ; - ЗУ “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23 червня 2005 року № 2713-ІV; - ЗУ “Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим” від 22 грудня 2006 року № 533-V; - ЗУ “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року № 1861-VІ; - Наказ МВС України “Про затвердження Інструкції про порядок виконання постанов прокурорів, суддів, слідчих, органів дізнання і ухвал судів про привід підозрюваних, обвинувачених, підсудних, свідків і потерпілих” від 28 грудня 1995 року № 864;
<p>Ч. 1 ст. 372 КК: Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05;
<p>Ч. 1 ст. 373 КК: Примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку особи, яка проводить дізнання або досудове слідство.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - КК України від 5 квітня 2001 року № 2341-ІІІ; <p>Інші законодавчі акти, імперативні приписи яких порушуються.</p>
<p>Ч. 1 ст. 374 КК: Недопущення чи</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від

<p>ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист, вчинене особою, яка провадить дізнання, слідчим, прокурором або суддею.</p>	<p>4 листопада 1950 року. Конвенцію ратифіковано Законом від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII; - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - Рішення КС України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 року. Справа № 1-17/2000; - Рішення КС України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу)” від 30 вересня 2009 року. Справа № 1-23/2009;
<p>Ч. 1 ст. 376 КК: Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до автоматизованої системи документообігу суду, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в автоматизованій системі документообігу суду, чи інше втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до автоматизованої системи документообігу суду.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КАС України від 6 липня 2005 року № 2747-IV; - Наказ Державної судової адміністрації України “Про затвердження Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах” від 3 грудня 2009 року № 129;
<p>Ст. 380 КК: Неприйняття рішення, несвоєчасне прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, а також невжиття, несвоєчасне вжиття достатніх заходів для безпеки працівників суду, правоохоронних органів або осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135-XII; - ЗУ “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 року № 2862-XII; - ЗУ “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 року № 3781-XII; - ЗУ “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 23 грудня 1993 року № 3782-XII; - Постанова КМУ “Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист” від 26 червня 1995 року № 457;

<p>членів їхніх сімей та їхніх близьких родичів службовою особою органу, на який покладено функції забезпечення безпеки зазначених осіб, якщо ці дії спричинили тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про порядок придбання, видачі, обліку, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів індивідуального захисту працівниками судів і правоохоронних органів, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 24 липня 1996 року № 523; - Наказ МВС України “Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції “Грифон”” від 19 листопада 2003 року № 1390; - Наказ ДДПВП України “Про затвердження Інструкції про порядок здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби” від 4 квітня 2005 року № 61;
<p>Ч. 1 ст. 382 КК: Умисне невиконання службовою особою вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню.</p> <p>Ч. 2 ст. 382 КК: Ті самі дії, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду</p> <p>охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.</p> <p>Ч. 3 ст. 382 КК: Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини.</p>	<p>Вказівка на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб є тавтологією, складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифікована ЗУ України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР; - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ГПК України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ; - ЗУ “Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР; - ЗУ “Про державну виконавчу службу” від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-ХІV; - ЗУ “Про судоустрій України” від 7 лютого 2002 року № 3018-ІІІ; - ЦПК України від 18 березня 2004 року № 1618-ІV; - КАС України від 6 липня 2005 року № 2747-ІV; - ЗУ “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” від 23 лютого 2006 року № 3477-ІV; - Наказ Мін'юсту України “Про затвердження Інструкції про проведення виконавчих дій” від 15 грудня 1999 року № 74/5;

<p>Ч. 1 ст. 387 КК: Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані.</p>	<p>- КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05;</p>
<p>Ч. 1 ст. 388 КК: Розтрата, відчуження, приховування, підміна, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт або яке описано, чи порушення обмеження права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банківської або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами (вкладами), на які накладено арешт.</p> <p>Ч. 2 ст. 388 КК: Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо майна, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили.</p>	<p>- КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ЗУ “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року № 606-XIV;</p>
<p>Ч. 1 ст. 390 КК: Самовільне залишення місця обмеження волі або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, засудженою до обмеження волі.</p>	<p>- КВК України від 11 липня 2003 року № 1129-IV; - Наказ ДДПВП “Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань” від 25 грудня 2003 року № 275; - Наказ Міністерства освіти і науки України, ДДПВП “Про затвердження Положення про навчальний центр при установі виконання покарань” від 26 лютого 2004 року № 153/32; - Наказ ДДПВП “Про затвердження Інструкції з оплати праці засуджених до обмеження та позбавлення волі” від 4 жовтня 2004 року № 191; - Наказ ДДПВП “Про затвердження Інструкції з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі” від 16 лютого 2005 року № 27;</p>

<p>Ст. 391 КК: Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарання або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання.</p>	<p>Бланкетні вказівки на законність є тавтологією, складають соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p>
<p>Ст. 395 КК: Самовільне залишення особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду, а також неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд у разі звільнення з місць позбавлення волі.</p>	<p>- ЗУ “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі” від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР; - Наказ МВС України, ДДПВП “Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі” від 4 листопада 2003 року № 1303/203;</p>
<p>Ч. 1 ст. 397 КК: Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці.</p>	<p>Бланкетна вказівка на правомірний характер діяльності є тавтологією, складає соціальну сутність кримінально-правової охорони, однак це не позбавляє правозастосувальника обов'язку в порядку субсидіарності з'ясувати законність останніх.</p> <p>- КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - ГПК України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ; - ЗУ “Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 року № 2887-ХІІ; - ЦПК України від 18 березня 2004 року № 1618-ІV; - КАС України від 6 липня 2005 року № 2747-ІV;</p>

Додаток У

Бланкетні диспозиції в статтях розділу ХІХ “Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 401 КК: Військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.</p>	<p>Див. перелік законодавчих актів до інших статей даного розділу.</p>
<p>Ч. 2 ст. 401 КК: За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, а також інші особи, визначені законом.</p>	<p>Вказівка на інші військові формування, утворені відповідно до законів України, - не несе змістовного навантаження.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ; - ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-ІV; - ЗУ “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року 613-ХІV; - ЗУ “Про судоустрій” від 7 лютого 2002 року № 3018-ІІІ;
<p>Ч. 1 ст. 402 КК: Непокора, тобто відкрита відмова виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Службу безпеки України” від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ; - ЗУ “Про схвалення Указу Президента України “Про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Косово, Союзна Республіка Югославія” від 16 липня 1999 року № 1006-ХІV; - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-ХІV;

	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Стройовий статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 549-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 551-XIV; - ЗУ “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року №613-XIV; - ЗУ “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 7 березня 2002 року № 3099-III; - ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України” від 22 лютого 2006 року № 3460-IV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України” від 4 вересня 2008 року № 373-VI; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту” від 5 березня 2009 року № 1068-VI; - Указ Президента України “Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України” від 10 грудня 2008 року № 1153/2008; - Указ Президента України “Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Державній спеціальній службі транспорту” від 3 лютого 2009 року № 60/2009; - Указ Президента України “Про Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України” від 29 грудня 2009 року № 1115/2009; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415; - Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України “Про затвердження Інструкції з організації та несення служби в територіальних підрозділах і навчальних закладах Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України” від 19 березня 2009 року № 61;
<p>Ч. 1 ст. 403 КК: Невиконання наказу начальника, вчинене за відсутності ознак, зазначених у частині першій статті 402 цього Кодексу, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.</p>	<p>Див. перелік нормативних актів до ч. 1 ст. 402 КК.</p>
<p>Ч. 1 ст. 406 КК: Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності між ними відносин підлеглості, що</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - ЗУ “Про Стройовий статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 549-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV;

<p>виявилось в завданні побоїв чи вчиненні іншого насильства.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 551-XIV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту” від 5 березня 2009 року № 1068-VI; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415;
<p>Ч. 1 ст. 407 КК: Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця.</p> <p>Ч. 2 ст. 407 КК: Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової служби), а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад десять діб, але не більше місяця, або хоч і менше десяти діб, але більше трьох діб, вчинені повторно протягом року.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV; - Указ Президента України “Положення про проходження військової служби особами офіцерського складу, прапорщиками (мічманами) Збройних Сил України; Положення про проходження військової служби солдатами (матросами), сержантами і старшинами Збройних Сил України; Положення про проходження військової служби (навчання) за контрактом у Збройних Силах України курсантами (слухачами) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів; Положення про проходження військової служби за контрактом та кадрової військової служби у Службі безпеки України; Положення про проходження строкової військової служби солдатами і матросами, сержантами і старшинами Служби безпеки України; Положення про проходження військової служби (навчання) за контрактом курсантами (слухачами) вищих військових навчальних закладів Служби безпеки України” від 7 листопада 2001 року № 1053/2001; - Указ Президента України “Про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби зовнішньої розвідки України” від 17 липня 2006 року № 619/2006; - Указ Президента України “Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України” від 1 лютого 2007 року № 66/2007; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження військової служби особами офіцерського складу, прапорщиками (мічманами) Збройних Сил України” від 16 липня 2002 року № 237; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про організацію виконання вимог Положення про проходження військової служби солдатами (матросами), сержантами і старшинами Збройних Сил України” від 30 вересня 2002 року № 322; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Інструкції про службові відрядження військовослужбовців Прикордонних військ у межах України” від 22 березня 1999 року № 130; - Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про службові відрядження військовослужбовців Державної прикордонної служби України в межах України та за кордон” від 9

	листопада 2005 року № 830;
Ч. 1 ст. 408 КК: Дезертирство, тобто самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби, а також нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу.	Див. перелік нормативних актів до ч. 1 ст. 407 КК.
Ч. 1 ст. 409 КК: Ухилення військовослужбовця від несення обов'язків військової служби шляхом самокалічення або шляхом симуляції хвороби, підроблення документів чи іншого обману.	- Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР; - ЗУ “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. В редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-ІV;
Ч. 2 ст. 413 КК: Втрата або зіпсування ввірених для службового користування зброї, бойових припасів, засобів пересування, предметів технічного постачання або іншого військового майна внаслідок порушення правил їх зберігання.	- ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-ХІV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-ХІV; - Постанова ВРУ “Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі” від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР; - Постанова КМУ “Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань у мирний час” від 28 жовтня 2004 року № 1444; - Наказ Мініборони України “Про затвердження Положення про військово (корабельне) господарство Збройних Сил України” від 16 липня 1997 року № 300; - Наказ Мініборони України “Про затвердження Положення про продовольче забезпечення Збройних Сил України на мирний час” від 9 грудня 2002 року № 402; - Наказ Мініосвіти і науки України, Мініборони України “Про затвердження Положення про військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів” від 20 червня 2003 року № 400/192; - Наказ МВС України “Про порядок зберігання, видачі (приймання) вогнепальної зброї та боєприпасів до неї персоналу підрозділів цивільної охорони Державної служби охорони при МВС України” від 25 листопада 2003 року № 1430; - Наказ Мініборони України “Про затвердження Інструкції про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах України” від 29 червня 2005 року № 359;
Ч. 1 ст. 414 КК: Порушення правил поведіння зі зброєю , а також із боєприпасами,	- ЗУ “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР; - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” 24 березня 1999 року № 548-ХІV;

<p>вибуховими, іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а так само з радіоактивними матеріалами, якщо це заподіяло потерпілому тілесні ушкодження або створило небезпеку для довкілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Стройовий статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 549-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV; - ЗУ “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 7 березня 2002 року № 3099-III; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про порядок застосування вогнепальної зброї” від 12 жовтня 1992 року № 575; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов’язків” від 18 січня 2003 року № 83; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку утилізації військового майна Збройних Сил” від 15 травня 2003 року № 705; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин” від 7 червня 2006 року № 812; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про військове (корабельне) господарство Збройних Сил України” від 16 липня 1997 року № 300; - Наказ МВС України “Інструкція з організації роботи чергових частин підрозділів цивільної охорони Державної служби охорони при МВС України. Інструкція про порядок зберігання, видачі (приймання) вогнепальної зброї та боєприпасів до неї персоналу підрозділів цивільної охорони Державної служби охорони при МВС України” від 25 листопада 2003 року № 1430; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах України” від 29 червня 2005 року № 359; - Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України” від 21 жовтня 2003 року № 200;
<p>Ч. 1 ст. 415 КК: Порушення правил водіння або експлуатації бойової, спеціальної чи транспортної машини, що спричинило потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або загибель потерпілого.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про дорожній рух” від 30 червня 1993 року № 3353-XII; - ЗУ “Про транспорт” від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР; - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” 24 березня 1999 року № 548-XIV; - ЗУ “Про Стройовий статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 549-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV; - Постанова КМУ “Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами” від 18 січня 2001 року № 30; - Постанова КМУ “Про Правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 року № 1306; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про організацію та планування перевезень вантажів і пасажирів автомобільним транспортом у Збройних Силах України” від 25

	<p>листопада 1996 року № 354;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення по підготовці водіїв та інших фахівців автомобільної служби у Збройних Силах України та допуску їх до керування транспортними засобами” від 10 січня 1997 року № 5; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про військове (корабельне) господарство Збройних Сил України” від 16 липня 1997 року № 300; - Наказ Мінтранспорту України “Норми експлуатаційного пробігу автомобільних шин” від 8 грудня 1997 року № 420; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про охорону та супровід військових вантажів при їх перевезенні залізничним і водним транспортом” від 9 грудня 1997 року № 451; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про органи безпеки дорожнього руху Міністерства оборони України” від 1 листопада 1999 року № 330; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про проведення технічного огляду транспортних засобів Збройних Сил України” від 21 вересня 2005 року № 560; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Правил використання номерних знаків, установлення (нанесення) розпізнавальних знаків, кольорографічних схем, написів і спеціальних сигналів на транспортних засобах Збройних Сил України” від 10 квітня 2006 року № 184; - Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху Держкомкордону України” від 24 квітня 1998 року № 169;
<p>Ст. 416 КК: Порушення правил польотів або підготовки до них, а також порушення правил експлуатації літальних апаратів, що спричинило катастрофу або інші тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Договір з відкритого неба від 24 березня 1992 року. Ратифікований ЗУ від 2 березня 2000 року № 1509-III; - ПК України від 4 травня 1993 року № 3167-XII; - Постанова КМУ “Про створення об’єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України” від 19 липня 1999 року № 1281; - Постанова КМУ “Про затвердження Положення про використання повітряного простору України” від 29 березня 2002 року № 401; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку підготовки і проведення за участю особового складу з використанням озброєння і військової техніки Збройних Сил потенційно небезпечних заходів у присутності цивільного населення” від 26 березня 2003 року № 378; - Наказ Міноборони України, Державного комітету України по гідрометеорології, Державного департаменту авіаційного транспорту України, Комітету по використанню повітряного простору України “Про затвердження Інструкції щодо метеорологічного забезпечення літерних рейсів” від 16 серпня 1995 року № 210/128/169/66; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про порядок реєстрації державних повітряних суден України й Положення про порядок перевірки стану льотної придатності державних повітряних суден України та про видачу і припинення

	<p>чинності посвідчень про придатність до польотів” від 2 грудня 1998 року № 435;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Директив льотної придатності - Авіаційні правила України, частина 39” від 3 листопада 2000 року № 610; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил виконання польотів та обслуговування повітряного руху в повітряному просторі України зі скороченим мінімумом вертикального ешелонування” від 11 січня 2002 року № 9; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Повідомлень щодо обслуговування повітряного руху - Авіаційні правила України, частина 85” від 25 березня 2002 року № 199; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Положення про організацію та виконання демонстраційних польотів” від 8 квітня 2003 року № 269; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху в класифікованому повітряному просторі України” від 16 квітня 2003 року № 293; - Наказ Міноборони України, Мінтранспорту України “Про затвердження Положення про порядок використання аеродромів України” від 20 червня 2003 року 191/446; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Переліку посад льотного складу, який має право виконувати польоти у складі екіпажів повітряних суден, авіації Збройних Сил України, військова служба на яких зараховується до вислуги років для призначення пенсії на пільгових умовах, і Єдиних річних норм нальоту годин для нарахування вислуги років на пенсію на пільгових умовах льотному складу авіації, який має право виконувати польоти у складі екіпажів повітряних суден авіації Збройних Сил України” від 12 січня 2004 року № 9; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про повітряні перевезення авіацією Збройних Сил України” від 27 лютого 2004 року № 66; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Порядку переведення та експлуатації за технічним станом військової авіаційної техніки, за якою не здійснюється авторський нагляд” від 20 лютого 2007 року № 61;
<p>Ст. 417 КК: Порушення правил кораблеводіння, що спричинило загибель людей, загибель корабля або інші тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конвенція про відкрите море від 29 квітня 1958 року. Ратифікована СРСР 20 жовтня 1960 року; - Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 року. Конвенцію прийнято Постановою КМУ від 21 вересня 1993 року № 775; - Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі від 20 жовтня 1972 року. Україна приєдналася до Конвенції постановою ВРУ від 17 листопада 1992 року № 2785-12; - Конвенція ООН з морського права. Ратифікована ЗУ від 3 червня 1999 року № 728-XIV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку підготовки і проведення за участю особового складу з використанням озброєння і військової техніки Збройних Сил потенційно небезпечних заходів

	<p>у присутності цивільного населення” від 26 березня 2003 року № 378;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про охорону та супровід військових вантажів при їх перевезенні залізничним і водним транспортом” від 9 грудня 1997 року № 451; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил плавання кораблів і суден у бухтах, на рейдах м. Севастополя і на підходах до нього” від 5 вересня 2003 року № 626; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415; - Наказ Мінтранспорту України “Про затвердження Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України” від 16 лютого 2004 року № 91;
<p>Ч. 1 ст. 418 КК: Порухнення статутних правил вартової (вахтової) служби чи патрулювання, що спричинило тяжкі наслідки, для запобігання яким призначено дану варту (вахту) чи патрулювання.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Стрйовий статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 549-XIV; - ЗУ “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 550-XIV; - ЗУ “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 7 березня 2002 року № 3099-III; - Постанова КМУ “Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов’язків” від 18 січня 2003 року № 83; - Наказ МВС України “Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України” від 28 липня 1994 року № 404; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про виділення сил та технічних засобів Збройних Сил України для спільного патрулювання та взаємодії з органами Міністерства внутрішніх справ України” від 16 грудня 1994 року № 292; - Наказ МВС України, Мін’юсту України, Генеральної прокуратури України, Верховного Суду України, СБУ “Про затвердження Інструкції про порядок конвоювання та тримання в судах підсудних (засуджених) за вимогою судових органів” від 16 жовтня 1996 року № 705; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про охорону та супровід військових вантажів при їх перевезенні залізничним і водним транспортом” від 9 грудня 1997 року № 451; - Наказ Міноборони України “Інструкція з організації та несення служби воєнізованою охороною на об’єктах Збройних Сил України” від 20 квітня 2001 року № 125; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415; - Наказ МВС України “Про організацію службової діяльності цивільної охорони Державної служби охорони при МВС України” від 25 листопада 2003 року № 1430; - Наказ МВС України “Інструкція про організацію службової діяльності спеціальних підрозділів міліції охорони “Титан” від 25 листопада 2003 року № 1432; - Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції

	<p>про порядок тримання осіб, затриманих органами Державної прикордонної служби України в адміністративному порядку за порушення законодавства про державний кордон України і за підозрою у вчиненні злочину” від 30 червня 2004 року № 494;</p> <p>- Наказ Державного комітету ядерного регулювання України “Про затвердження Правил фізичного захисту ядерних установок та ядерних матеріалів” від 4 серпня 2006 року № 116;</p>
<p>Ч. 1 ст. 419 КК: Порушення правил несення прикордонної служби особою, яка входить до складу наряду з охорони державного кордону України, якщо це спричинило тяжкі наслідки.</p>	<p>- ЗУ “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 року № 661-IV;</p> <p>- Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Положення про зону прикордонного контролю” від 6 лютого 1998 року № 61;</p> <p>- Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Про затвердження Інструкції про порядок пропуску через державний кордон України дипломатичних агентів, консульських посадових осіб і членів їх сімей та транспортних засобів з дипломатичними номерами” від 28 травня 1999 року № 252;</p> <p>- Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Мінтранспорту України, Державного комітету рибного господарства України “Про затвердження Інструкції про заходи щодо недопущення незаконного проникнення сторонніх осіб у портах України та іноземних портах на судна закордонного плавання, що плавають під Державним прапором України” від 29 листопада 1999 року № 502/568/156;</p> <p>- Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України, МЗС України “Про затвердження Інструкції про порядок пропуску через державний кордон України вищих посадових осіб, офіційних делегацій” від 22 лютого 2000 року № 19/21/6-410-98;</p> <p>- Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України “Інструкція з організації та несення служби воєнізованою охороною на об’єктах Прикордонних військ України” від 13 травня 2002 року № 293;</p> <p>- Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України” від 21 жовтня 2003 року № 200;</p> <p>- Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про визначення порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України під час видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону в Україну” від 4 листопада 2004 року № 798;</p> <p>- Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України” від 15 лютого 2005 року № 116;</p>

<p>Ч. 1 ст. 420 КК: Порухення правил несення бойового чергування (бойової служби), встановлених для своєчасного виявлення і відбиття раптового нападу на Україну або для захисту та безпеки України, якщо це спричинило тяжкі наслідки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - Постанова КМУ “Про затвердження Порядку виконання завдань черговими силами з протиповітряної оборони Збройних Сил у мирний час” від 26 травня 2005 року № 377; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах України” від 29 червня 2005 року № 359;
<p>Ч. 1 ст. 421 КК: Порухення особою, яка входить у добовий наряд частини (крім варти і вахти), статутних правил внутрішньої служби, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, запобігання яким входило в обов'язки даної особи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415;
<p>Ч. 2 ст. 422 КК: Втрата документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю, предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановлених правил поводження із зазначеними документами, матеріалами або предметами.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про державну таємницю” від 21 січня 1994 року № 3855-XII. В редакції від 21 вересня 1999 року № 1079-XIV; - Постанова КМУ “Деякі питання обліку, зберігання використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави” від 19 липня 2006 року № 1000;
<p>Ч. 1 ст. 423 КК: Незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також незаконне використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо</p>	<p>Вказівки на незаконність не несуть змістовного навантаження.</p>

таке діяння заподіяло істотну шкоду.	
Ч. 2 ст. 424 КК: Застосування нестатутних заходів впливу щодо підлеглого або перевищення дисциплінарної влади, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, а також застосування насильства щодо підлеглого.	<ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 551-XIV; - ЗУ “Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України” від 22 лютого 2006 року № 3460-IV;
Ч. 1 ст. 425 КК: Недбале ставлення військової службової особи до служби , якщо це заподіяло істотну шкоду.	Див. перелік нормативних актів до інших статей даного розділу.
Ч. 1 ст. 426 КК: Умисне неприпинення злочину , що вчиняється підлеглим, або непорушення військовою службовою особою, яка є органом дізнання, кримінальної справи щодо підлеглого, який вчинив злочин, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій , які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду.	<ul style="list-style-type: none"> - КПК України від 28 грудня 1960 року № 1001-05; - Постанова КМУ “Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві” від 25 серпня 2004 року № 1112; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці у військових частинах, військово-навчальних закладах, установах, організаціях та на підприємствах Міністерства оборони України” від 28 січня 1998 року № 20; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій у Збройних Силах України” від 6 лютого 2001 року № 36; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Інструкції про провадження дізнання у Збройних Силах України” від 27 липня 2006 року № 465; - Наказ СБУ “Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків з військовослужбовцями Служби безпеки України” від 12 грудня 2002 року № 443; - Наказ Адміністрації ДПС України “Про затвердження Інструкції про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків та аварій у Державній прикордонній службі України” від 11 квітня 2006 року № 282; <p>Див. також перелік нормативних актів до інших статей даного розділу.</p>
Ч. 1 ст. 428 КК: Залишення гинучого військового корабля командиром, який не виконав до кінця своїх службових обов'язків , а також особою із складу команди корабля без належного на те розпорядження командира.	<ul style="list-style-type: none"> - Міжнародна конвенція про пошук і рятування на морі від 27 квітня 1979 року. Україна приєдналася до Конвенції постановою ВРУ від 17 листопада 1992 року № 2786-12; - Наказ Міноборони України “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України” від 25 листопада 2003 року № 415;

<p>Ст. 429 КК: Самовільне залишення поля бою під час бою або відмова під час бою діяти зброєю.</p>	<p>- ЗУ “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24 березня 1999 року № 548-XIV;</p>
<p>Ч. 1 ст. 433 КК: Насильство, протизаконне знищення майна, а також протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності, вчинювані щодо населення в районі воєнних дій.</p>	<p>Бланкетні вказівки на протизаконність не несуть змістовного навантаження.</p>
<p>Ст. 434 КК: Погане поводження з військовополоненими, яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, а також недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року;
<p>Ст. 435 КК: Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста або Червоного Півмісяця особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах воєнного стану прапорами чи знаками Червоного Хреста і Червоного Півмісяця або пофарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - ЗУ “Про символіку Червоного Хреста і Червоного Півмісяця в Україні” від 8 липня 1999 року № 862-XIV; - ЗУ “Про Товариство Червоного Хреста України” від 28 листопада 2002 року № 330-IV;

	- Указ Президента України “Про Товариство Червоного Хреста України” від 28 жовтня 1992 року № 548/92;
--	---

Додаток Ф

Бланкетні диспозиції в статтях розділу XX “Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку” Особливої частини КК України

Стаття КК України, в якій міститься бланкетна диспозиція:	Джерела права, приписи яких використовуються для конкретизації змісту бланкетної диспозиції:
<p>Ч. 1 ст. 438 КК: Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Гаазька конвенція про мирне вирішення міжнародних сутичок від 18 жовтня 1907 року. СРСР бере участь у Конвенції з 7 березня 1955 року; - Гаазька конвенція про застосування до морської війни початку Женевської конвенції. СРСР бере участь у Конвенції з 16 червня 1925 року; - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у випадку озброєного конфлікту від 14 травня 1954 року. Ратифікована УРСР 9 січня 1956 року; - Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого застосування засобів впливу на природне середовище від 10 грудня 1976 року. Ратифікована СРСР 16 травня 1978 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - Протокол II про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 року, що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невибіркову дію від 10 жовтня 1980 року. Прийнято ЗУ від 21 вересня 1999 року № 1084-XIV; - Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року. Ратифікований Постановою ВР від 17 вересня 1992 року

	<p>№ 2611-XII;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин від 3 травня 2002 року. Ратифікований ЗУ від 28 листопада 2002 року № 318-IV; в редакції Закону від 9 лютого 2006 року № 3436-IV;
<p>Ч. 1 ст. 439 КК: Застосування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. Приєднання ЗУ від 16 листопада 1994 року № 248/94-ВР; - Конвенція про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 10 квітня 1972 року. Ратифікована 21 лютого 1975 року. - Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13 січня 1993 року. Ратифікована ЗУ від 16 жовтня 1998 року № 187-XIV;
<p>Ст. 440 КК: Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі та під водою від 5 серпня 1963 року. Ратифікований СРСР 25 вересня 1963 року; - Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. Приєднання ЗУ від 16 листопада 1994 року № 248/94-ВР; - Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів та його надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення від 11 лютого 1971 року. Ратифікований СРСР 28 червня 1971 року; - Конвенція про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 10 квітня 1972 року. Ратифікована 21 лютого 1975 року; - Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13 січня 1993 року. Ратифікована ЗУ від 16 жовтня 1998 року № 187-XIV; - Угода між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї від 21 вересня 1995 року. Ратифікована ЗУ від 17 грудня 1997 року № 737/97-ВР; - Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 27 вересня 1996 року. Ратифікований 16 листопада 2000 року.
<p>Ст. 445 КК: Незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, крім випадків, передбачених цим Кодексом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. Ратифікована СРСР 17 квітня 1954 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року. Ратифікований УРСР 18 березня 1989 року; - ЗУ "Про символіку Червоного Хреста і Червоного Півмісяця в

	<p>Україні” від 8 липня 1999 року № 862-XIV;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗУ “Про Товариство Червоного Хреста України” від 28 листопада 2002 року № 330-IV; - Указ Президента України “Про Товариство Червоного Хреста України” від 28 жовтня 1992 року № 548/92;
<p>Ч. 2 ст. 447 КК: Участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (ст. 85); - ЗУ “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року 613-XIV; - ЗУ “Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав” від 2 березня 2000 року № 1518-III;

Додаток X

**Чинні редакції статей Особливої частини КК України з бланкетними
диспозиціями та пропоновані зміни**

Чинні редакції статей Особливої частини КК України, в яких містяться бланкетна диспозиція:	Нові редакції статей з врахуванням бланкетних ознак:
Ч. 1 ст. 110 КК: Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України , а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій	Ч. 1 ст. 110 КК: Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України , а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій.
Ч. 1 ст. 115 КК: Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині.	Ч. 1 ст. 115 КК: Вбивство, тобто умисне заподіяння смерті іншій людині.
Ст. 116 КК: Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знуцання або тяжкої образи з боку потерпілого.	Ст. 116 КК: Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок насильства, систематичного знуцання або тяжкої образи з боку потерпілого.
Ч. 1 ст. 120 КК: Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності.	Ч. 1 ст. 120 КК: Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до певних дій або систематичного приниження її людської гідності.
Ст. 123 КК: Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства або тяжкої образи з боку потерпілого.	Ст. 123 КК: Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок насильства або тяжкої образи з боку потерпілого.
Ч. 1 ст. 139 КК: Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами , надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого.	Ч. 1 ст. 139 КК: Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого.
Назва ст. 145 КК: Незаконне розголошення лікарської таємниці.	Назва ст. 145 КК: Умисне розголошення лікарської таємниці.
Ч. 1 ст. 146 КК: Незаконне позбавлення волі або викрадення людини.	Ч. 1 ст. 146 КК: Позбавлення волі у випадках, не передбачених законом , або викрадення людини.
Ч. 1 ст. 149 КК: Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або	Ч. 1 ст. 149 КК: Торгівля людьми або здійснення іншої угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою

<p>одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.</p>	<p>експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.</p>
<p>Ч. 4 ст. 157 КК: Втручання службової особи з використанням службового становища у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом, вчинене шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму.</p>	<p>Ч. 4 ст. 157 КК: Втручання службової особи з використанням службового становища у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом, вчинене шляхом вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму.</p>
<p>Ч. 4 ст. 158 КК: Незаконна передача іншій особі виборчого бюлетеня виборцем.</p>	<p>Ч. 4 ст. 158 КК: Передача іншій особі виборчого бюлетеня виборцем.</p>
<p>Ч. 5 ст. 158 КК: Викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями або незаконне знищення чи псування скриньки з бюлетенями.</p>	<p>Ч. 5 ст. 158 КК: Викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями або знищення чи псування скриньки з бюлетенями.</p>
<p>Ч. 6 ст. 158 КК: Викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями або незаконне знищення чи псування скриньки з бюлетенями, що вплинуло на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу, або призвело до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах (референдумі).</p>	<p>Ч. 6 ст. 158 КК: Викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями або знищення чи псування скриньки з бюлетенями, що вплинуло на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу, або призвело до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах (референдумі).</p>
<p>Ч. 7 ст. 158 КК: Підписання виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму до остаточного підрахунку голосів чи встановлення результатів голосування або включення неврахованих виборчих бюлетенів чи бюлетенів для голосування на референдумі до числа бюлетенів, використаних при голосуванні, або підміна дійсних виборчих бюлетенів з позначками виборців чи громадян, які мають право брати участь у референдумі, або незаконне внесення до протоколу змін після його заповнення, або викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями, або незаконне знищення чи псування скриньки з бюлетенями, що призвело до неможливості визначити волевиявлення</p>	<p>Ч. 7 ст. 158 КК: Підписання виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму до остаточного підрахунку голосів чи встановлення результатів голосування або включення неврахованих виборчих бюлетенів чи бюлетенів для голосування на референдумі до числа бюлетенів, використаних при голосуванні, або підміна дійсних виборчих бюлетенів з позначками виборців чи громадян, які мають право брати участь у референдумі, або незаконне внесення до протоколу змін після його заповнення, або викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу чи протоколу комісії з референдуму або скриньки з бюлетенями, або знищення чи псування скриньки з бюлетенями, що призвело до неможливості визначити волевиявлення виборців чи встановити результати референдуму, вчинені членом виборчої комісії, комісії з референдуму.</p>

<p>виборців чи встановити результати референдуму, вчинені членом виборчої комісії, комісії з референдуму.</p>	
<p>Ч. 1 ст. 158-2 КК: Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму.</p>	<p>Ч. 1 ст. 158-2 КК: Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму, а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму.</p>
<p>Ч. 1 ст. 162 КК: Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.</p> <p>Ч. 2 ст. 162 КК: Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування.</p>	<p>Ч. 1 ст. 162 КК: Проникнення до житла чи до іншого володіння особи, вчинені всупереч встановленому законом порядку, чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.</p> <p>Ч. 2 ст. 162 КК: Проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку, а так само виселення, вчинені всупереч встановленому законом порядку, чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування.</p>
<p>Ч. 1 ст. 169 КК: Незаконна посередницька діяльність або інші незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян.</p>	<p>Ч. 1 ст. 169 КК: Посередницька діяльність або інші незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян.</p>
<p>Ст. 170 КК: Умисне перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій або їх органів.</p>	<p>Ст. 170 КК: Умисне перешкоджання діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій або їх органів.</p>
<p>Ч. 1 ст. 171 КК: Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.</p>	<p>Ч. 1 ст. 171 КК: Умисне перешкоджання професійній діяльності журналістів.</p>
<p>Ст. 174 КК: Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій.</p>	<p>Ст. 174 КК: Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку.</p>
<p>Ч. 1 ст. 176 КК: Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях</p>	<p>Ч. 1 ст. 176 КК: Відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, всупереч порядку, встановленого законом, або інше умисне порушення авторського права і</p>

інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.	суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.
Ст. 182 КК: Незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації.	Ст. 182 КК: Вчинені всупереч порядку встановленому законом збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації.
Ч. 2 ст. 184 КК: Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я.	Ч. 2 ст. 184 КК: Скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я.
Ч. 1 ст. 188-1 КК: Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди.	Ч. 1 ст. 188-1 КК: Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її використання без приладів обліку або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди.
Ч. 1 ст. 189 КК: Вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання).	Ч. 1 ст. 189 КК: Вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання).
Ст. 193 КК: Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність.	Ст. 193 КК: Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або привласнення скарбу, що має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність.
Ч. 1 ст. 197-1 КК: Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику.	Ч. 1 ст. 197-1 КК: Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її володільцю або власнику.
Ч. 3 ст. 197-1 КК: Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті.	Ч. 3 ст. 197-1 КК: Будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті.
Ч. 1 ст. 202 КК: Здійснення без державної реєстрації , як суб'єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що	Ч. 1 ст. 202 КК: Здійснення без державної реєстрації , як суб'єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону , чи здійснення таких видів

<p>підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах.</p>	<p>господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах.</p>
<p>Ч. 1 ст. 205 КК: Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона.</p>	<p>Ч. 1 ст. 205 КК: Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності.</p>
<p>Ч. 1 ст. 206 КК: Протидія законній господарській діяльності, тобто протиправова вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднану з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання.</p>	<p>Ч. 1 ст. 206 КК: Протидія господарській діяльності, тобто вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднану з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання.</p>
<p>Ч. 1 ст. 208 КК: Незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, а так само валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою, а також вчинення зазначених дій особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи.</p>	<p>Ч. 1 ст. 208 КК: Незаконні відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, а так само валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою, а також вчинення зазначених дій особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи.</p>
<p>Ч. 1 ст. 213 КК: Здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством, або надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.</p>	<p>Ч. 1 ст. 213 КК: Здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законом, або надання приміщень та споруд для розташування пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, які не мають відповідного дозволу, організація таких пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.</p>
<p>Ч. 1 ст. 217 КК: Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма.</p>	<p>Ч. 1 ст. 217 КК: Незаконні виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма.</p>
<p>Ст. 231 КК: Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять</p>	<p>Ст. 231 КК: Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або</p>

<p>комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності.</p>	<p>банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також використання таких відомостей без згоди їх власника, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності.</p>
<p>Ст. 235 КК: Подання неправдивих відомостей у декларації щодо походження коштів, за які приватизується державне, комунальне майно або підприємство, та інших документах, необхідних для їх приватизації, недотримання вимог щодо подальшого використання приватизованого об'єкта та інших обов'язкових умов щодо приватизації, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами.</p>	<p>Ст. 235 КК: Подання неправдивих відомостей у декларації щодо походження коштів, за які приватизується державне, комунальне майно або підприємство, та інших документах, необхідних для їх приватизації, недотримання вимог щодо подальшого використання приватизованого об'єкта та інших обов'язкових умов щодо приватизації.</p>
<p>Ст. 237 КК: Ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов'язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>	<p>Ст. 237 КК: Ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.</p>
<p>Ч. 1 ст. 243 КК: Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів.</p>	<p>Ч. 1 ст. 243 КК: Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити використанню моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів.</p>
<p>Ч. 3 ст. 243 КК: Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами... інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди</p>	<p>Ч. 3 ст. 243 КК: Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами... інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити</p>

зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.	іншим видам використання моря.
Ч. 1 ст. 260 КК: Створення не передбачених законами України воєнізованих формувань або участь у їх діяльності.	Ч. 1 ст. 260 КК: Створення не передбачених законом воєнізованих формувань або участь у їх діяльності.
Примітка 2 до ст. 260 КК: Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.	Примітка 2 до ст. 260 КК: Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.
Ч. 1 ст. 263 КК: Носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу .	Ч. 1 ст. 263 КК: Носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без дозволу .
Ч. 2 ст. 263 КК: Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу .	Ч. 2 ст. 263 КК: Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без дозволу .
Ч. 1 ст. 267 КК: Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.	Ч. 1 ст. 267 КК: Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.
Ч. 2 ст. 267 КК: Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки.	Ч. 2 ст. 267 КК: Ті самі діяння, а також пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки.
Назва ст. 271 КК: Порушення вимог законодавства про охорону праці. Ч. 1 ст. 271 КК: Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.	Назва ст. 271 КК: Порушення вимог з охорони праці. Ч. 1 ст. 271 КК: Порушення вимог з охорони праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.
Ч. 1 ст. 272 КК: Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому	Ч. 1 ст. 272 КК: Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві, якщо

<p>підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<p>це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>
<p>Ч. 1 ст. 273 КК: Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<p>Ч. 1 ст. 273 КК: Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>
<p>Ч. 1 ст. 274 КК: Порушення на виробництві правил ядерної або радіаційної безпеки особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<p>Ч. 1 ст. 274 КК: Порушення на виробництві правил ядерної або радіаційної безпеки, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>
<p>Ч. 1 ст. 275 КК: Порушення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>	<p>Ч. 1 ст. 275 КК: Порушення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.</p>
<p>Ч. 1 ст. 289 КК: Незаконне заволодіння транспортним засобом.</p> <p>Прим. 1 до ст. 289 КК: під незаконним заволодінням транспортним засобом слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.</p>	<p>Ч. 1 ст. 289 КК: Умисне заволодіння транспортним засобом поза волею його власника чи користувача.</p> <p>Примітку 1 до ст. 289 КК виключити.</p>
<p>Ч. 1 ст. 297 КК: Наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого.</p>	<p>Ч. 1 ст. 297 КК: Наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого.</p>
<p>Ч. 1 ст. 298 КК: Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток - об'єктів культурної спадщини.</p>	<p>Ч. 1 ст. 298 КК: Умисне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток - об'єктів культурної спадщини.</p>

<p>Ч. 1 ст. 306 КК Розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах або використання таких коштів для придбання об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб, або використання таких доходів (коштів і майна) з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.</p>	<p>Ч. 1 ст. 306 КК: Розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах або використання таких коштів для придбання об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб, або використання таких доходів (коштів і майна) з метою продовження обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.</p>
<p>Ч. 1 ст. 316 КК: Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян.</p>	<p>Ч. 1 ст. 316 КК: Публічне або вчинене групою осіб вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян.</p>
<p>Ч. 1 ст. 318 КК: Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин.</p>	<p>Ч. 1 ст. 318 КК: Незаконна видача, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин.</p>
<p>Ч. 1 ст. 321 КК: Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, бо отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вчинені без спеціального на те дозволу.</p>	<p>Ч. 1 ст. 321 КК: Незаконні виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.</p>
<p>Назва ст. 322 КК: Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів.</p> <p>Ст. 322 КК: Незаконна організація або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою.</p>	<p>Назва ст. 322 КК: Організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів.</p> <p>Ст. 322 КК: Організація або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою.</p>
<p>Ч. 1 ст. 329 КК: Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної</p>	<p>Ч. 1 ст. 329 КК: Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що</p>

<p>інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого законом порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами.</p>	<p>містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами.</p>
<p>Ст. 340 КК: Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства.</p>	<p>Ст. 340 КК: Перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства.</p>
<p>Ст. 341 КК: Захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, з метою незаконного користування ними або перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ, організацій.</p>	<p>Ст. 341 КК: Захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, з метою користування ними або перешкоджання роботі підприємств, установ, організацій.</p>
<p>Ч. 3 ст. 342 КК: Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій.</p>	<p>Ч. 3 ст. 342 КК: Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних вимог.</p>
<p>Ч. 1 ст. 344 КК: Незаконний вплив у будь-якій формі на Президента України, Голову Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або його представника, Голову Рахункової палати або члена Рахункової палати, Голову або члена Центральної виборчої комісії, Голову Національного банку України, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися прийняття незаконних рішень.</p>	<p>Ч. 1 ст. 344 КК: Вплив у будь-якій формі на Президента України, Голову Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або його представника, Голову Рахункової палати або члена Рахункової палати, Голову або члена Центральної виборчої комісії, Голову Національного банку України, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися прийняття незаконних рішень.</p>
<p>Ч. 1 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації</p>	<p>Ч. 1 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації.</p>

<p>Ч. 2 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою законних вимог комітетів Верховної Ради України чи тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, створення штучних перешкод у їх роботі, надання недостовірної інформації.</p>	<p>Ч. 2 ст. 351 КК: Невиконання службовою особою вимог комітетів Верховної Ради України чи тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, створення штучних перешкод у їх роботі, надання недостовірної інформації.</p>
<p>Ст. 354 КК України: Незаконне одержання шляхом вимагання працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, в будь-якому вигляді матеріальних благ або вигід майнового характеру у значному розмірі за виконання чи невиконання будь-яких дій з використанням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації.</p>	<p>Ст. 354 КК: Одержання шляхом вимагання працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, в будь-якому вигляді матеріальних благ або вигід майнового характеру у значному розмірі за виконання чи невиконання будь-яких дій з використанням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації.</p>
<p>Ч. 1 ст. 359 КК: Незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.</p>	<p>Ч. 1 ст. 359 КК: Використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації у випадках, не передбачених законом.</p>
<p>Ч. 2 ст. 359 КК: Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою, або заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.</p>	<p>Ч. 2 ст. 359 КК: Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою, або заподіяли істотну шкоду правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.</p>
<p>Ч. 1 ст. 361 КК: Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації.</p>	<p>Ч. 1 ст. 361 КК: Несанкціонований доступ до інформації, що міститься в електронно-обчислювальних машині (комп'ютері), автоматизованій системі, комп'ютерній мережі чи мережі електрозв'язку, а також несанкціоноване втручання в роботу мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування такої інформації, спотворення процесу її обробки або до порушення встановленого порядку її маршрутизації.</p>
<p>Ч. 1 ст. 361-1 КК: Створення з метою використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку.</p>	<p>Ч. 1 ст. 361-1 КК: Створення з метою використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого доступу до інформації, що міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах чи мережах електрозв'язку, а також для несанкціонованого втручання в роботу мереж електрозв'язку.</p>
<p>Ч. 1 ст. 364 КК Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб,</p>	<p>Ч. 1 ст. 364 КК: Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб,</p>

<p>використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>	<p>використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>
<p>Ч. 1 ст. 365 КК: Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>	<p>Ч. 1 ст. 365 КК: Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони заподіяли істотну шкоду правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.</p>
<p>Ч. 1 ст. 367 КК: Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб.</p>	<p>Ч. 1 ст. 367 КК: Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб.</p>
<p>Примітка 4 до ст. 368 КК: Вимаганням хабара визнається вимагання службовою особою хабара з погрозою вчинення або невчинення з використанням влади чи службового становища дій, які можуть заподіяти шкоду правам чи законним інтересам того, хто дає хабара, або умисне створення службовою особою умов, за яких особа вимушена дати хабара з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.</p>	<p>Примітка 4 до ст. 368 КК: Вимаганням хабара визнається вимагання службовою особою хабара з погрозою вчинення або невчинення з використанням влади чи службового становища дій, які можуть заподіяти шкоду правам чи інтересам того, хто дає хабара, або умисне створення службовою особою умов, за яких особа вимушена дати хабара з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і інтересів.</p>
<p>Ч. 1 ст. 372 КК: Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою.</p>	<p>Ч. 1 ст. 372 КК: Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності особою, яка проводить дізнання, слідчим або прокурором.</p>
<p>Ч. 2 ст. 382 КК: Ті самі дії, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.</p>	<p>Ч. 2 ст. 382 КК: Ті самі дії, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.</p>
<p>Ч. 1 ст. 387 КК: Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних</p>	<p>Ч. 1 ст. 387 КК: Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних досудового</p>

досудового слідства чи дізнання особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані.	слідства чи дізнання особою, попередженою про обов'язок не розголошувати такі дані.
Ч. 1 ст. 388 КК: Розтрата, відчуження, приховування, підміна, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт або яке описано, чи порушення обмеження права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банківської або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами (вкладами), на які накладено арешт.	Ч. 1 ст. 388 КК: Розпорядження майном, на яке накладено арешт або яке описано, чи порушення обмеження права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банківської або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами (вкладами), на які накладено арешт.
Ст. 391 КК: Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарання або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання.	Ст. 391 КК: Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарання або інша протидія адміністрації у здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання.
Ч. 1 ст. 397 КК: Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці.	Ч. 1 ст. 397 КК: Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці.
Ч. 2 ст. 401 КК: За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України , Державної спеціальної служби транспорту, а також інші особи, визначені законом .	Ч. 2 ст. 401 КК: За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формувань, Державної спеціальної служби транспорту, а також інші особи, визначені законом .
Ч. 1 ст. 418 КК: Порушення статутних правил вартової (вахтової) служби чи патрулювання, що спричинило тяжкі наслідки, для запобігання яким призначено дану варту (вахту) чи патрулювання.	Ч. 1 ст. 418 КК: Порушення правил вартової (вахтової) служби чи патрулювання, що спричинило тяжкі наслідки, для запобігання яким призначено дану варту (вахту) чи патрулювання.
Ч. 1 ст. 421 КК: Порушення особою, яка входить у добовий наряд частини (крім варті і вахти), статутних правил внутрішньої	Ч. 1 ст. 421 КК: Порушення особою, яка входить у добовий наряд частини (крім варті і вахти), правил внутрішньої служби, якщо воно

<p>служби, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, запобігання яким входило в обов'язки даної особи.</p>	<p>спричинило тяжкі наслідки, запобігання яким входило в обов'язки даної особи.</p>
<p>Ч. 1 ст. 423 КК: Незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також незаконне використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо таке діяння заподіяло істотну шкоду.</p>	<p>Ч. 1 ст. 423 КК: Використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо таке діяння заподіяло істотну шкоду.</p>
<p>Ч. 1 ст. 426 КК: Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або непорушення військовою службовою особою, яка є органом дізнання, кримінальної справи щодо підлеглого, який вчинив злочин, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду.</p>	<p>Ч. 1 ст. 426 КК: Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або непорушення військовою службовою особою, яка є органом дізнання, кримінальної справи щодо підлеглого, який вчинив злочин, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою інших обов'язків, якщо це заподіяло істотну шкоду.</p>
<p>Ч. 1 ст. 433 КК: Насильство, протизаконне знищення майна, а також протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності, вчинювані щодо населення в районі воєнних дій.</p>	<p>Ч. 1 ст. 433 КК: Насильство, знищення майна, а також відібрання майна під приводом воєнної необхідності, вчинювані щодо населення в районі воєнних дій.</p>
<p>Ч. 1 ст. 438 КК: Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій.</p>	<p>Ч. 1 ст. 438 КК: Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення звичаїв війни або законів війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій.</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2 т.: Том II / С.С. Алексеев. – М.: Юридическая литература, 1982. – 360 с.
2. Андрушко П.П. Законодавча техніка КК України 2001 року та її вплив на тлумачення його норм / П.П. Андрушко // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 жовтня 2001 року / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.-Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 24-30.
3. Андрушко П.П. Коментар до статті 158-1 “Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму” Кримінального кодексу України / П.П. Андрушко // Кримінальне право України. – 2006. - № 3. – С. 10-22.
4. Антидопінгова конвенція від 16 листопада 1989 року № ETS 135: Ратифіковано Законом України від 15 березня 2001 року № 2295-III [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Бажанов М.І. Ознаки кримінального права, його функції та джерела / М.І. Бажанов // Конституція України – основа модернізації держави і суспільства: Матеріали наукової конференції, 21-22 червня 2001 року, Харків. – Х.: Право, 2001. – С. 320-323.
6. Базов В.П. Воєнні злочини: Навчальний посібник / В.П. Базов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 336 с.
7. Байлов А.В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / А.В. Байлов. – Харків, 2004. – 20 с.
8. Бантишев О.Ф. Відповідальність за злочини у сфері службової діяльності: Питання кваліфікації злочинів, передбачених розділом XVII Кримінального

- кодексу України: Навч. посіб. / О.Ф. Бантишев, В.І. Рибачук. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 116 с.
9. Беляева Н.В. Понятие бланкетной диспозиции в советском уголовном праве / Н.В. Беляева // Повышение эффективности деятельности органов прокуратуры, суда, юстиции по борьбе с преступностью в свете решений XXV съезда КПСС: Сборник научных трудов / Всесоюз. ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности [Ред. кол.: В.К. Звирбуль (отв. ред.) и др.]. -М., 1977. - С. 56-58.
10. Берзін П.С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / П.С. Берзін. – К., 2004. – 24 с.
11. Биля І.О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / І.О. Биля. – Х., 2004. – 20 с.
12. Биля-Сабадаш І.О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства / І.О. Биля-Сабадаш // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 24–33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10biozycz.pdf>.
13. Бокова И.Н. Юридическая техника в уголовном законодательстве: Теоретико-прикладной анализ главы 22 УК РФ [Електронний ресурс]: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / И.Н. Бокова. - Нижний Новгород, 2002. - 22 с. – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru>.
14. Большой юридический словарь / [Под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских]. – М.: Инфра, 1998. – 790 с.

15. Борисов В.И. Уголовная ответственность за нарушения правил, норм и стандартов, обеспечивающих безопасность дорожного движения / В.И. Борисов, С.В. Гизимчук. – Харьков: Консум, 2001. – 160 с.
16. Борисов В.І. Злочини проти безпеки виробництва: поняття та види. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: монографія / В.І. Борисов, О.О. Пащенко. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 224 с.
17. Боровенко В.М. Кримінальна відповідальність за порушення правил міжнародних польотів: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.М. Боровенко. – К., 1998. - 16 с.
18. Боровиков Н.С. Блакетные нормы в уголовном праве [Электронный ресурс]: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / Н.С. Боровиков. – М., 2009. – 22 с. – Режим доступа: <http://webcache.googleusercontent>.
19. Браинин Я.М. Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве / Я.М. Браинин. – М.: Юридическая литература, 1963. – 290 с.
20. Браинин Я.М. Уголовный закон и его применение / Я.М. Браинин. – М.: Юридическая литература, 1967. – 240 с.
21. Брич Л.П. Кримінально-правова кваліфікація ухилення від оподаткування в Україні: Монографія / Л.П. Брич, В.О. Навроцький [Автор вступ. статті М.Я. Азаров]. – К.: Атіка, 2000. – 288 с.
22. Бугаєв В.О. Військові злочини і покарання: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.О. Бугаєв. - Одеса, 2002. – 21 с.

23. Вартилецька І.А. Кримінальне право України. Альбом схем: навч. посібник / І.А. Вартилецька, В.С. Плугатир [За заг. ред. В.Я. Горбачевського]. – К.: Атіка, 2003. – 208 с.
24. Василяш В.М. Втрата та зупинення чинності кримінального закону / В.М. Василяш // Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. – Серія юридична. – 1999. – Вип. 34. – С. 184-189.
25. Василенко В. Кримінальна справа “Голодомор – 1932-1933”: правові колізії чи нехтування пам’яттю жертв? / В. Василенко // Дзеркало тижня. – 2009. – № 22-23 (750-751). – С. 23.
26. Великі та особливо великі розміри отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу: Наказ Міністерства охорони здоров’я України від 31 серпня 2007 року № 511 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
27. Відмивання грошей: кримінально-правова кваліфікація, запобігання злочинності, законодавство та міжнародний досвід: [навчальний посібник] / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, П.В. Мельник, В.Р. Жвалюк. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 310 с.
28. Вікіпедія: Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.
29. Всесвітня поштова конвенція від 5 жовтня 2004 року: Затверджено Указом Президента України від 21 червня 2006 року № 564/2006) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
30. Гавриш С.Б. Основні питання відповідальності за злочини проти природного середовища: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.Б. Гавриш. - Х., 1994. – 40 с.

31. Галахова А.В. Уголовно-правовая характеристика транспортных преступлений: Учебное пособие / А.В. Галахова. – М.: МССШМ МВД СССР, 1990. – 56 с.
32. Галюкова М.И. Проблемы формирования современного уголовного законодательства о преступлениях против здоровья человека / М.И. Галюкова // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке: материалы 5 Международной научно-практической конференции 24-25 января 2008 г. – М.: Проспект, 2008. – С. 257-260.
33. Гауфман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / Л.Д. Гауфман. – М.: АО “Центр ЮрИнфоР”, 2001. – 316 с.
34. Гацелюк В.О. Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції) / В.О. Гацелюк. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. – 280 с.
35. Герцензон А.А. Уголовно-правовая теория Жана Поля Марата / А.А. Герцензон. – М.: Госюриздат, 1956. – 248 с.
36. Гізімчук С.В. Кримінальна відповідальність за порушення правил, норм, стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.В. Гізімчук. - Х., 1999. – 20 с.
37. Голуб С.А. Кримінальна відповідальність за незаконне полювання: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.А. Голуб. – К., 2005. – 20 с.
38. Горб Н.О. Наруга над могилою: кримінально-правовий та кримінологічний аналіз: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / Н.О. Горб. – К., 2005. – 17 с.
39. Горелик И.И. Ответственность за оставление в опасности по советскому уголовному праву / И.И. Горелик. – М.: Госюриздат, 1960. – 72 с.

40. Горелик И.И. Ответственность за поставление в опасность по советскому уголовному праву / И.И. Горелик. – Минск: Высшая школа, 1964. – 192 с.
41. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
42. Гринчак С.В. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: підстави кримінальної відповідальності: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.В. Гринчак. - Харків, 2007. – 20 с.
43. Грищук В.К. До питання про поняття об’єкта злочину в сучасній науці кримінального права / В.К. Грищук, В.Л. Ортинський // Наукові записки Харківського економіко-правового університету. Право. Економіка. Гуманітаристика. – Харків, 2004. – С. 30-37.
44. Грищук В.К. Окремі проблеми ретроспективності кримінального закону / В.К. Грищук // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали III регіональної наукової конференції. – Львів. - 1997. – С. 222-228.
45. Грищук В.К. Поняття, предмет, методи, завдання, функції система, джерела та принципи українського кримінального права / В.К. Грищук // Вибрані наукові праці / Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – С. 748-795.
46. Грищук В.К. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: Монографія / В.К. Грищук, М.М. Сенько. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – 308 с.
47. Грищук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. / В.К. Грищук. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2006. – 568 с.

- 48.Гродзинский М.М. Об усовершенствовании законодательной техники / М.М. Гродзинский // Социалистическая законность. – 1957. - № 1. – С. 13-19.
- 49.Гуторова Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: Монографія / Н.О. Гуторова. – Харків: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2001. – 384 с.
- 50.Гуцалюк М.В. Кримінальний кодекс і комп'ютерна злочинність / М.В. Гуцалюк // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 жовтня 2001 року / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.-Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 163-166.
- 51.Дудоров О.О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України: дисертація на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / О.О. Дудоров. – Луганськ, 2007. – 528 с.
- 52.Дудоров О.О. Бланкетність у кримінальному праві: проблеми і перспективи / О.О. Дудоров // Вибрані праці з кримінального права / Переднє слово д-ра юрид. наук проф. В.О. Навроцького / МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – С. 50-56.
- 53.Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: Монографія / О.О. Дудоров. – К.: Юридична практика, 2003. – 924 с.
- 54.Дудоров О.О. Про місце бланкетної диспозиції норми кримінально-правової заборони у конкретизації змісту складу злочину / О.О. Дудоров // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. - Число 1 (14). – С. 257-260.
- 55.Дудоров О.О. Про необхідність законодавчої регламентації юридичної помилки при вчиненні злочинів із змішаною протиправністю / О.О. Дудоров // Вибрані праці з кримінального права / Переднє слово д-ра юрид. наук проф. В.О. Навроцького / МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – С. 61-71.

56. Дурманов Н.Д. Понятие преступления / Н.Д. Дурманов. – М.-Л.: Издательство Академии наук СССР, 1948. – 316 с.
57. Дячук С.І. Юридична природа виконання наказу; кримінально-правова оцінка діяння особи, що віддала чи виконала протиправний наказ: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.І. Дячук. - Київ, 2000. – 17 с.
58. Ерышев А.А. Логика: Учеб. Пособие (5-е изд., стереотип.) / А.А. Ерышев, Н.П. Лукашевич, Е.Ф. Сластенко; [Под ред. Н.П. Лукашевича]. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.: ил. – Библиогр. в конце глав.
59. Євграфова Є.П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легістський підхід): Монографія / Є.П. Євграфова. – К.: КНТ, 2007. – 184 с.
60. Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Search?sort=False>.
61. Загальна теорія держави і права / [За ред. проф. М.В. Цвіка, доц. В.Д. Ткаченка, проф. О.В. Петришина]. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
62. Загородников Н.И. Общественный порядок и пути его укрепления / Н.И. Загородников // Советское государство и право. – 1971. - № 10. – С. 5-9.
63. Залюбковська І.К. Державний контроль за виданням нормативно-правових актів управління як засіб забезпечення законності в сфері державного управління / І.К. Залюбковська // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Збірник наукових праць. – 2004. – Вип. 24. – С. 227-230.
64. Зброя: придбання, зберігання, використання: Збірка норм. актів / [Уклад.: А.С. Мацко, І.В. Бойко]. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 304 с.
65. Звіряка В.А. Кримінальна відповідальність за угон транспортних засобів, попередження угонів: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.А. Звіряка. – К., 1999. – 20 с.

66. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
67. Ибрагимов М.А. Нормативные акты иных отраслей права как источники уголовного права / М.А. Ибрагимов, К.В. Ображиев. - Ставрополь: Сервисшкола, 2005. - 96 с.- (Борьба с преступностью : Вчера, сегодня, завтра).
68. Іванов В.М. Історія держави і права України: навчальний посібник / В.М. Іванов. – К.: Атіка, 2003. – 416 с.
69. Ігнатенко А.В. У Кримінальному кодексі доцільна бланкетна норма / А.В. Ігнатенко // Виборче законодавство України: проблеми та шляхи їх вирішення (За матеріалами науково-практичних конференцій та круглих столів). – К.: Інститут виборч. права, 2005. – 179 с.
70. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
71. Історія держави і права України. Підручник у 2-х томах / [за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка]. – Том 1 / Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 656 с.
72. Карчевський М.В. Злочини у сфері використання комп’ютерної техніки: Навчальний посібник / М.В. Карчевський. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. – 192 с.

73. Карчевський М.В. Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (аналіз складу злочину): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право" / М.В. Карчевський. – Харків, 2003. – 20 с.
74. Квасневська Н.Д. Проблеми кваліфікації злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність / Н.Д. Квасневська // Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні: Матеріали наукової конференції, 15 травня 2008 р. / Ред. кол.: В.І. Борисов (голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2008. - С. 28-31.
75. Ковалев М.И. Советский уголовный закон: Учебное пособие / М.И. Ковалев. – Свердловск: Свердловский юридический институт им. А.Я. Вышинского, 1956. – 48 с.
76. Коваль А.М. Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав: теорія і практика / А.М. Коваль. – К.: Видавництво "Юстініан", 2005. – 320 с.
77. Ковальчук С. Незаконна приватизація державного та комунального майна: деякі аспекти кримінальної відповідальності / С. Ковальчук // Право України. – 2005. - № 3. – С.49-53.
78. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
79. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Ратифікована Законом України від 17 липня 1994 року № 475/97-ВР [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
80. Коржанський М.Й. Кваліфікація автотранспортних злочинів / М.Й. Коржанський, В.А. Мисливий. – К.: Юрінком, 1996. – 80 с.

81. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: Навч. посібник (Вид. 3-тє доповнене і перероблене) / М.Й. Коржанський. — К.: Атіка, 2007. — 592 с.
82. Коржанський М.Й. Уголовне право України: частина Загальна: Курс лекцій / М.Й. Коржанський. — К.: Наукова думка, 1996. — 336 с.
83. Костенко О.М. Поняття “незаконні дії” в Кримінальному кодексі України (проблеми визначення, тлумачення, кваліфікації) / О.М. Костенко // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 жовтня 2001 року / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. — К.-Х.: Юрінком Інтер, 2002. — С. 193-196.
84. Кострова М.Б. Бланкетная терминология уголовного закона / М.Б. Кострова // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке : материалы Пятой Международной науч.-практ. конф. (24-25 января 2008 г.). — М. : Проспект, 2008. — С. 61-63.
85. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник (друге видання, доповнене) / В.В. Кравченко. — К.: Атіка, 2002. — 480 с.
86. Кримінальне право України в запитаннях і відповідях. Загальна частина. (Посібник для підготовки для іспитів) / [За загальною редакцією Клименка В.А.]. — К.: Атіка, 2003. — 288 с.
87. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / [Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А. та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К.: Юридична думка, 2004. — 352 с.
88. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / [Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А. та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К.: Юридична думка, 2004. — 656 с.
89. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-І (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
90. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року № 1001-05 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

91. Кудрявцев В.В. Кримінально-правова охорона життя осіб, що є носіями судової влади, за кримінальним законодавством України: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.В. Кудрявцев. – Одеса, 2006 – 20 с.
92. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М.: Госюриздат, 1960. – 244 с.
93. Кудрявцев В.Н. Теоретические основы квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – М.: Госюриздат, 1963. – 324 с.
94. Кузнецова Н.Ф. Преступление и преступность / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1948. – 232 с.
95. Кузнецова Н.Ф. Преступление, состав преступления, диспозиция уголовно-правовой нормы / Н.Ф. Кузнецова // Вестник Московского университета. – 1967. - № 4. – С. 35-48.
96. Кузнецова Н.Ф. Цели и механизмы реформы Уголовного кодекса / Н.Ф. Кузнецова // Государство и право. – 1992. - № 6. – С. 79-83.
97. Кузнецов В.В. Злочини проти громадського порядку та моральності: Практик. посіб. / В.В. Кузнецов. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 160 с.
98. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник (2-е вид., перероблене) / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко [За заг. ред. професорів Є.М. Моїсєєва, О.М. Джужи; наук ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька]. – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
99. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений / Б.А. Куринов. – М.: Изд-во МГУ, 1976. – 182 с.
100. Лемешко О.М. Встановлення злочинної бездіяльності / О.М. Лемешко // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 25-26 жовтня 2001 року). Редкол. Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.-Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 53-57.

101. Лизогуб Я.Г. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: Монографія / Я.Г. Лизогуб [Наук. ред. доктор юридичних наук, проф. С.С. Яценко]. - Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. – 204 с.
102. Лизогуб Я.Г. Проблеми кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК) / Я.Г. Лизогуб // Право України. – 2005. - № 4. – С. 85-88.
103. Лизогуб Я.Г. Протидія торгівлі людьми: аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства: Навчальний посібник / Я.Г. Лизогуб, С.С. Яценко [Наук. ред. д-р юрид. наук, проф. С.С. Яценко]. – К.: Атіка, 2005. – 240 с.
104. Лилак Д. Колізії наукових поглядів на поняття “законодавство” і практичну необхідність його нормативної легалізації / Д. Лилак // Право України. – 2001. - № 8. – С. 48-51.
105. Лилак Д.Д. Проблеми колізій у законодавстві України (теорія і практика): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / Д.Д. Лилак. – К., 2004. – 20 с.
106. Литвин О.П. Кримінально-правова охорона громадської безпеки і народного здоров'я: Монографія / О.П. Литвин. – К.: РВВ КІВС; Сатсанга, 1998. – 287 с.
107. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): Монографія / С.Я. Лихова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2006. – 573 с.
108. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу: Навчальний посібник / Л.А. Луць. – Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені І. Франка, 2003. – 247 с.

109. Лысов М.Д. Логико-структурный анализ понятий и признаков преступлений в действующем Уголовном кодексе РФ / М.Д. Лысов // Государство и право. – 1997. - № 12. – С. 75-79.
110. Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України: монографія / Р.Л. Максимович. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 304 с.
111. Мамчур В. Проблема визначення поняття вбивства в кримінальному праві України / В. Мамчур // Право України. – 1999. – С. 71-74.
112. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: Монографія / В.А. Мисливий. – Дніпропетровськ: Юридична академія МВС, 2004. – 380 с.
113. Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року: Ратифікована Законом України від 20 вересня 2000 року № 2730-III [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
114. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року: Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
115. Музика А.А. Законодавство України про відповідальність за “комп’ютерні” злочини: науково-практичний коментар і шляхи вдосконалення / А.А. Музика, Д.С. Азаров. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 120 с.
116. Музика А.А. Незаконний обіг наркотичних засобів в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / А.А. Музика. - К., 1998. – 44 с.

117. Музика А.В. Порухення статутних правил несення прикордонної служби як суспільно небезпечне діяння у складі однойменного злочину / А.В. Музика // Університетські наукові записки. – 2006. - № 3-4 (19-20). – С. 334-339 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1170>.
118. Навроцкий В.А. Каким может быть новый закон Украины о публичных правонарушениях / В.А. Навроцкий // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке: материалы седьмой международной научно-практической конференции 28-29 января 2010 г. – М.: МГЮА. - С. 501-505.
119. Навроцький В.О. Дійсні та уявні прогалини в кримінально-правовій регламентації кримінальної відповідальності за порушення виборчого законодавства / В.О. Навроцький // Відповідальність за порушення виборчого законодавства та шляхи вдосконалення суміжного законодавства: матеріали наук.-практ. конф. - К.: Фоліант, 2005. - С. 64-70.
120. Навроцький В.О. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я. Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: Видання юридичного факультету Львівського державного університету ім. Івана Франка, 1997. – 52 с.
121. Навроцький В.О. Злочини проти держави: Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: Видання юридичного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка, 1997. – 48 с.
122. Навроцький В.О. Злочини проти правосуддя. Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: Видання юридичного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка, 1997. – 56 с.
123. Навроцький В.О. Злочини проти природи. Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: Видання юридичного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка, 1997. – 56 с.
124. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / В.О. Навроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

125. Навроцький В.О. Субсидіарне застосування правових норм при кримінально-правовій кваліфікації // Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. – 2000. – Вип. 3. – С. 111 – 115.
126. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.О. Навроцький. –Х., 2000. – 36 с.
127. Наден О.В. Найманство як соціальне та кримінально-правове явище: сутність, новітні тенденції розвитку та проблеми протидії. Монографія / О.В. Наден. – К.: Атіка, 2005. – 264 с.
128. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: книга друга / [за заг. ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка]. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.
129. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: 4-те видання перероблене і доповнене / [за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – К.: Юридична думка, 2007. – 1184 с.
130. Наумов А. Нормы других отраслей права как источники уголовного права / А. Наумов // Законность. – 2002. - № 7. – С. 38-43.
131. Нормы советского права: Проблемы теории / [под ред. проф. М.И. Байтина, проф. В.К. Бабаева]. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1987. – 246 с.
132. Общая теория советского права / [под ред. д.ю.н. С.Н. Братуся, И.С. Самощенко]. – М.: Издательство “Юридическая литература”, 1966. – 492 с.
133. Окнян В.К. Кримінально-правова відповідальність за порушення правил пожежної безпеки: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.К. Окнян. – К., 1997. – 24 с.
134. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ (із змінами і доповненнями)

[Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

135. Остапенко Л.А. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (ст. ст. 116, 117, 118 КК України): автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / Л.А. Остапенко. – К., 2003. – 20 с.
136. Памятники русского права: Выпуск первый / [под ред. проф. С.В. Юшкова]. – М.: Госюриздат, 1952. – 288 с.
137. Панов М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (Військові злочини) / М.І. Панов, В.І. Касинюк, С.О. Харитонов – Х.: Харків юридичний, 2006. – 172 с.
138. Пащенко О.О. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / О.О. Пащенко. - Харків, 2004. – 20 с.
139. Пиголкин А.С. Нормы советского социалистического права и их структура / А.С. Пиголкин // Вопросы общей теории советского права: Сборник статей [под ред. проф. С.Н. Братуся]. – М.: Госюриздат, 1960. – С. 148-193.
140. Пикуров Н.И. Квалификация преступлений с бланкетными признаками состава: Монография / Н.И. Пикуров. – М.: Российская академия правосудия, 2009. – 288 с.
141. Пикуров Н.И. Квалификация следователем преступлений со смешанной противоправностью: учебное пособие / Н.И. Пикуров. – Волгоград: МВД СССР, 1988. – 56 с.
142. Пикуров Н.И. Комментарий к судебной практике квалификации преступлений на примере норм с бланкетными диспозициями / Н.И. Пикуров. – М.: Юрайт, 2009. – 488 с. (Комментарий к судебной практике).

143. Пикуров Н.И. Уголовное право в системе межотраслевых связей : монография / Н.И. Пикуров. – Волгоград : Волгоградск. юрид. ин-т МВД России, 1998. – 220 с.
144. Піщенко Г.І. Попередження хуліганства (кримінально-правовий та кримінологічний аспекти): автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / Г.І. Піщенко. - К., 1999. – 20 с.
145. Плужник О.І. Кримінальна відповідальність за порушення режиму відбування покарання у виправних установах та тримання під вартою: монографія / О.І. Плужник. – Одеса: Видавництво Одеського юридичного інституту НУВС, 2005. – 139 с.
146. Погребняк С.П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / С.П. Погребняк - Х., 2001. – 19 с.
147. Положення про дозвільну систему: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
148. Пономаренко Ю.А. Зворотна дія кримінального закону в часі: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / Ю.А. Пономаренко. – Х., 2002 – 20 с.
149. Пономаренко Ю.А. Про зміст і форму кримінального закону (постановка проблеми) / Ю.А. Пономаренко // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні (До 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини і основних свобод): Тези доп. на наук. повідомлень всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених. - Х.: Нац. юрид. акад.України, 2000. - С. 140-142.
150. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 23

- квітня 2001 року № 376 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
151. Порядок виготовлення, обліку, використання та зберігання виборчих скриньок: Постанова Центральної виборчої комісії України від 28 жовтня 2008 року № 58 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
152. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року / [під ред. О.М. Мироненка (голова), К.А. Вислобокова, І.Б. Усенка та ін.]. – К.: Б.В., 1997. – 550 с.
153. Правила взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування: Рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 8 грудня 2005 року № 155 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
154. Правила надання послуг поштового зв'язку: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
155. Правила повітряних перевезень пасажирів і багажу: Наказ Державіаслужби України від 14 березня 2006 року № 187 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
156. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
157. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

158. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ (в редакції Закону від 4 квітня 2006 року № 3597-IV) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
159. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11 червня 2009 року № 1508-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
160. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 963-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
161. Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення: Закон України від 8 квітня 1993 року № 30-93 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
162. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року № 698-V (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
163. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
164. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
165. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року № 9 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

166. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
167. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР (в редакції Закону від 31 травня 2005 року № 2594-IV) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
168. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 року № 1296-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
169. Про Клятву лікаря: Указ Президента України від 15 червня 1992 року № 349 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
170. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 року № 1775-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
171. Про металобрухт: Закон України від 5 травня 1999 року № 619-XI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
172. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
173. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
174. Про нормативно-правові акти: проект Закону України (зареєстрований 14 січня 2008 року № 1343, автор Зварич Р.М.) [Електронний ресурс] /

- Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
175. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
176. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17 січня 2002 року № 2953-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
177. Про податок з доходів фізичних осіб: Закон України від 22 травня 2003 року № 889-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
178. Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР: Указ Президії Верховної Ради СРСР від 28 липня 1988 року № 9306-XI [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
179. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року № 2471-XII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
180. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 6 квітня 2000 року № 1647-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
181. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV (із змінами і доповненнями) [Електронний

- ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
182. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
183. Про правонаступництво: Закон України від 12 вересня 1991 року № 1543-XII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
184. Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 квітня 2003 року № 3 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
185. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
186. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
187. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
188. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV (із змінами і

- доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
189. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229- XI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
190. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 1 грудня 2005 року № 3164-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
191. Про стандартизацію і сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 року №46-93 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
192. Про стандартизацію: Закон України від 17 травня 2001 року № 2408-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
193. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
194. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 3 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
195. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року № 2 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

196. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
197. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 березня 1993 року № 2 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
198. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. - № 3. – С. 7.
199. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 року № 17 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
200. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 15 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
201. Про судоустрій: Закон України від 7 лютого 2002 року № 3018-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
202. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях: Закон України від 23 квітня 1999 року № 613-XIV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

203. Про Червону книгу України: Закон України від 7 лютого 2002 року № 3055-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
204. Прусс В.М. Уголовно-правовая охрана безопасности движения и эксплуатации водного транспорта (на материалах судебно-следственной и прокурорской практики Черноморско-азовского бассейна): автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / В.М. Прусс. – К., 1994. – 26 с.
205. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те, зі змінами. Навчальний посібник / П.М. Рабінович. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
206. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: Навчальний посібник / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 463 с.
207. Рарог А.И. Калификация преступлений по субъективным признакам / А.И. Рарог. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 304 с.
208. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України від (справа про призначення судом більш м’якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. Справа № 1-33/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 45. - С. 41.
209. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну "законодавство") від 9 липня 1998 року № 12-рп/98. Справа № 17/81-97 // Офіційний вісник України. – 1998. - № 32. - С. 59.
210. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального

- кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004. *Справа № 1-10/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 50. – С. 67.*
211. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000. *Справа № 1-3/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. - № 39. – С. 77.*
212. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005. *Справа № 1-5/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. - № 41. – С. 31.*
213. Розенфельд Н.А. Кримінально-правова характеристика незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / Н.А. Розенфельд. – К., 2003. – 17 с.
214. Российское законодательство X-XX веков. Законодательство первой половины XIX века / [Под ред. О.И. Чистякова]. – Том 6. - М.: Юридическая литература, 1988. – 432 с.
215. Рябчинська О.П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право

- і кримінологія; кримінально-виконавче право” / О.П. Рябчинська. – К., 2003. – 20 с.
216. Савченко А.В. Міжнародні та національні питання кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів: Навч. посібник / А.В. Савченко, В.І. Осадчий, В.В. Бульба. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2004. – 112 с.
217. Сборник постановлений Пленумов Верховного Суда РФ (РСФСР) и Верховного Суда СССР по уголовным делам / [сост. Г.А. Есаков]. - М.: Проспект, 2010. – 448 с.
218. Сезонова І.К. Юридична техніка як засіб забезпечення стабільності нормотворчої діяльності / І.К. Сезонова, С.М. Глазько // Право і безпека. – 2002. - № 2. – С. 114-116.
219. Сельский А.В. Бланкетные нормы в уголовном законодательстве России [Электронный ресурс]: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / А.В. Сельский. – М., 2010. – 32 с. – Режим доступа: <http://www.hse.ru/data/2010>.
220. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і криминологія; кримінально-виконавче право” / М.В. Сенаторов. - Х., 2005. – 20 с.
221. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
222. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О.Ф. Скакун. – Харків: “Консум”, 2005. – 656 с.
223. Скора Л. Протидія законній господарській діяльності / Л. Скора // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 6. – С. 132-134.
224. Словник.net: Портал української мови та культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnyk.net/?swrd>.

225. Словопедія: Українські тлумачні словники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.slovopedia.com>.>
226. Слущка Т.І. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в сфері службової діяльності: Навчальний посібник / Т.І. Слущка. – К.: КНТ, 2007. – 168 с.
227. Соколов В.В. Принцип «*nullum crimen, nulla poena sine lege*» и бланкетные диспозиции уголовного закона / В.В. Соколов // Советское государство и право. – 1980. – № 12. – С. 96-99.
228. Спиридонов Л.И. Теория государства и права: Учебник / Л.И. Спиридонов. – М.: Проспект, 1999. – 298 с.
229. Старук Ю.О. Особливості бланкетної диспозиції ст. 306 КК України / Ю.О. Старук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. - № 3. – С. 111-115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua>.
230. Статут Великого князства Литовського 1529 года / [под ред. академика АН Литовской ССР К.И. Яблонскиса]. – Минск: Издательство Академии наук БССР, 1960. – 254 с.
231. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х томах. – Том II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / [за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. – Одеса: Юридична література, 2003. – 560 с.
232. Сухонос В.В. Теорія держави і права: Навчальний посібник / В.В. Сухонос. – Суми: Університетська книга, 2005. – 544 с.
233. Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року № 188 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
234. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая / Н.С. Таганцев.- Том 1. – Спб, 1902. – 815 с.

235. Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике / С.А. Тарарухин. – К.: ЮРИНКОМ, 1995. – 208 с.
236. Таций В.Я. Уголовная ответственность за выпуск недоброкачественной промышленной продукции / В.Я. Таций. – Х.: Издательство при Харьковском государственном университете издательского объединения “Вища школа”, 1981. – 81 с.
237. Теорія держави і права: Академічний курс: Підручник / [за ред. О.В. Зайчука, А.П. Зайця, В.С. Журавського і ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 686 с.
238. Теорія держави і права: Навчальний посібник / В.М. Субботін, О.В. Фільнов, Л.М. Князькова, І.Я. Годоров. – К.: Знання, 2005. – 328 с.
239. Тер-Акопов А.А. Бездействие как форма преступного поведения / А.А. Тер-Акопов. – М.: Юридическая литература, 1980. – 152 с.
240. Тер-Акопов А.А. Ответственность за нарушение специальных правил поведения / А.А. Тер-Акопов. – М.: Юридическая литература, 1995. – 140 с.
241. Терентьев В.І. Відповідальність спеціального суб'єкта злочину за кримінальним правом України: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / В.І. Терентьев. – Одеса, 2003. – 20 с.
242. Тимейко Г.В. Общее учение об объективной стороне преступления / Г.В. Тимейко. – Ростов: Издательство Ростовского университета, 1977. – 216 с.
243. Тополевський Р.Б. Системні зв'язки юридичних джерел права: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / Р.Б. Тополевський - Харків, 2004. – 20 с.
244. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления / А.Н. Трайнин. – М.: Госюриздат, 1957. – 364 с.
245. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд.

- юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / З.А. Тростюк. – К., 2000 – 16 с.
246. Туляков В.О. Профілактична функція кримінально-правових заборон / В.О. Туляков // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 24 квітня 2009 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. – Донецьк: Норд Комп’ютер, 2009. – С. 28-30.
247. Уголовное законодательство Союза ССР и союзных республик: (сборник законодательных актов в 2-х томах). Том 1. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1963. – 656 с.
248. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть: Учеб. пособие / [под ред. И.Д. Козочкина]. – М.:Издательский дом “Камерон”, 2004. – 578 с.
249. Уголовное уложение (Высочайше утвержденное 22 марта 1903 года). – СПб.: Издание юридического книжного склада “Право”, 1903. – 396 с. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.knigafund.ru/books/18301>.
250. Уголовный кодекс Индии (Перевод с английского А.С. Михлина) / [под ред. и с предисловием д.ю.н. Б.С. Никифорова]. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – 240 с.
251. Уголовный кодекс Киргизской Республики от 18 сентября 1997 года (состоянием на 17 февраля 2003 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.legislation.org/ru>.
252. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики от 14 марта 1997 года (состоянием на 2001 год) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.law.edu.ru.norm>.
253. Уголовный кодекс Королевства Испания от 1995 года [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.law.edu.ru.norm>.
254. Уголовный кодекс Республики Азербайджан от 30 декабря 1999 года (состоянием на 1 сентября 2000 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.Km_undp.sk/uploads/public.

255. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 года (состоянием на 25 января 2006 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravo.levonevsky.org>.
256. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 16 июля 1997 года (состоянием на 1 августа 2001 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.base.zakon.kz/doc/lawyer>.
257. Уголовный кодекс Республики Польша от 1 января 1997 года (состоянием на 1 августа 2001 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/norm>.
258. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино от 25 февраля 1974 года (состоянием на 2001 год) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://web1.law.edu.ru/norm>.
259. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 года (состоянием на 24 июля 2007 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ipprolaw.com>.
260. Уголовный кодекс Украинской ССР: официальный текст с изм. на 10 октября 1954 г. и с приложением постатейно-систематизированных материалов. – М.: Госюриздат, 1954. – 140 с.
261. Уголовный кодекс Федеральной Республики Германии в редакции от 13 ноября 1998 года (состоянием на 15 мая 2003 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://web1.law.edu.ru/norm>.
262. Уголовный кодекс Франции от 1 января 1991 года (состоянием на июль 2000 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp>.
263. Уголовный кодекс Швейцарской Конфедерации от 21 декабря 1937 года (состоянием на апрель 2002 года) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://web1.law.edu.ru/norm>.
264. Уголовный кодекс Эстонской республики [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.shinarva.w777w.ru>.

265. Фесенко Є.В. Захист людини від біологічних носіїв смерті (новела розділу XIII Особливої частини КК України) / Є.В. Фесенко // Право України. – 2001. - № 12. – С. 91-93.
266. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби із злочинністю і права людини / П.Л. Фріс. – Надвірна: Надвірнянська друкарня, 2009. – 168 с.
267. Фролов О.С. Бланкетний характер кваліфікації адміністративних деліктів у сфері обігу зброї / О.С. Фролов // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична конференція, 30 жовтня 2009 року, Запоріжжя: матеріали у 2 ч. – Запоріжжя: Юридичний інститут ДДУВС, 2009. – Ч. II. – С. 118-120.
268. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – К.: Істина, 2004. – 504 с.
269. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Монографія / М.І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
270. Хилюк С.В. Методологія дисертаційних досліджень з питань Особливої частини кримінального права України / С.В. Хилюк // Кримінальне право України. - 2006. - №5. – С. 43-54.
271. Хилюк С.В. Погляди науковців на кримінально-правову охорону окремих конституційних прав особи / С.В. Хилюк // Кримінальне право. – 2006. – № 9. – С. 59-65.
272. Хилюк С.В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання особливої частини): дисертація на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.В. Хилюк. – Львів, 2007. – 292 с.
273. Хилюк С.В. Наука кримінального права України (особлива частина) характерні риси та перспективи розвитку / С.В. Хилюк // Життя і право. - 2005. - № 3. - С. 45-50.

274. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х томах: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти (видання 2-ге перероблене і доповнене) / [за ред. В.Д. Гончаренка]. – Том 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. / [уклад. В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький]. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2000. – 472 с.
275. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
276. Черепенникова Ю.С. Пробелы в Особенной части Уголовного кодекса Российской Федерации и способы их восполнения: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / Ю.С. Черепенникова. – М., 2010 – 26 с.
277. Шаргородський М.Д. Техника и терминология уголовного закона / М.Д. Шаргородський // Советское государство и право. – 1948. - № 1. – С. 58-65.
278. Шишко И.В. Взаимосвязь уголовно-правовых и регулятивных норм в сфере экономической деятельности [Електронний ресурс]: автореферат диссертации на соискание ученой степени д.ю.н.: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / И.В. Шишко; Науч. конс. А.С. Горелик. – Екатеринбург, 2004. – 42 с. – Режим доступа: <http://www.law.edu>.
279. Шостенко І.І. Термінологічний словник з історії держави і права / І.І. Шостенко, О.І. Шостенко. – К.: МАУП, 2003. – 64 с.
280. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 1998. – Т. 1: А-Г. – 672 с.

281. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 1999. – Т. 2: Д-Й. – 744 с.
282. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 1999. – Т. 3: К-М. – 792 с.
283. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2002. – Т. 4: Н-П. – 720 с.
284. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2003. – Т. 5: П-С. – 736 с.
285. Юридична енциклопедія в 6 т. / [редкол.: Шемшученко Ю.С. (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2004. – Т. 6: Т-Я. – 768 с.
286. Юридичний словник: Довідник / [за ред. академіка НАН України Ю.С. Шемшученка]. – К.: Femina. – 199 с.
287. Юридичні терміни: Тлумачний словник / [за ред. проф. В.Г. Гончаренка]. – К.: “Либідь”, 2004. – 319 с.
288. Джерела права, перелічені у Додатках “А-Ф” до роботи (всього 1443).